

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztor és nevelői munka számára.

VI. ÉVFOLYAM.

Alapította :

1924.

1. SZÁM.

RAVASZ LÁSZLÓ

JANUÁR.

TARTALOM:

Fegyelem. (I. L.) — *Vallásos nevelés.*
Vasárnapi iskolai vezérfonal (I. L.) —
Gyülekezeti munka. A belmisszió tar-
talmának összefoglalása. a) A belmisszió
viszonya a többi trv. ágakhoz.
(Gönczy Lajos). b) A belmisszió egyéni
és intézményes módszerei. (T. S.) —
Tudomány-Világnézet. A ker. hit és
történelem. (Cramer J. A. — Muzsnay
László) — *Egyházi szemle.* Egyház-
kerületi belm. bizottság. (I. L.) — Törzs-
lap vasárnapi iskolai növendékek nyil-
vántartására.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

Dr. IMRE LAJOS

Dr. MAKKAI SÁNDOR

Dr. TAVASZY SÁNDOR

Megjelenik :	Felelős szerkesztő :	Előfizetési ára	
július és augusztus kivételével	Dr. Imre Lajos.	Egész évre ---	150 Lei.
minden hónapban.	Kiadóhivatal : Cluj-Kolozsvár, C. Victoriet 38.	Egyes szám ára	15 Lei.

**Kiadóhivatalunkban (Cluj—Kolozsvár Calea Victorie 38.)
kapható könyvek jegyzéke.**

Balogh Endre: Hajótöröttek — — —	30	16	7 Cskor.
dr. Bartók György: A ref. egyházak persb. szervezete —	15	8	4
Theologia tudomány és lekipásztorképzés	15	8	4
Vallás és élet. Egyh. és állam — —	10	6	3
dr. Bartók György if.: A Jakab levele —	10	6	3
Bíró Vencel: Erdély követői a portán —	30	16	7
Böhm Károly: Tanulmányok, értekezések	50	26	11
Erdélyi László: Mit tesz keresztyénnek lenni?	3	2	1
Dorn K.: Jézus él és én vele — —	3	2	1
dr. Gidófalvy: A magyar pap és tanító szociális kötelességei —	10	6	3
Gönczy Lajos dr.: Az összehasonlító val- lástört. módszer alkalmazásának kérdése	15	8	3
Gyallai Domokos: Ősi röggön — —	25	13	5
Havergal: Egy óra Jézussal — — —	3	2	1
Holstein Mária: Mesék versek, költve —	30	15	6
dr. Imre Lajos: A magyar kálvinista lelki- pásztor eszménye —	5	3	1
Jancsó Sándor: Egyházi beszédek —	25	13	6
Jancsó—Fejes—Felméri: Népiskolai ref. val- lás oktatás I—IV. oszt. részére	10	6	2
Ugyanaz V—VI. oszt. részére	12	6	3
Kádár Géza: Keresztyén élet az egyházban Fel a szívekkel. Magán ket- tős és karénekek orgona vagy zongora kísérettel —	30	15	6
dr. Kecskeméthy: Bibliai ismeretek (I-II. o.)	50	26	11
Kis Vallástörténet (V. o.)	30	16	7
A mi vallásunk —	40	21	9
A zsoltárok első könyve	15	8	3
Kristóf György: Petőfi és Madách tanulm.	50	25	10
dr. Lendvay Benő: 25 év Márkusfalva életéből — —	10	5	2
Lovassy Andor: Bihariak — — —	30	15	6
Mace: Egy falat kenyér története — —	20	11	5
dr. Makkai Sándor: Kegyelemből hit által (VIII. o.) — —	35	18	8
A lélek élete és javai (fil. tank.)	30	16	7
A vallás az emberiség életében — — —	100	51	21
Hitem azért szóltam	15	8	4
Ird meg a miket láttál —	50	26	11
Bevezetés a személyiség			

Az itt feltüntetett könyvárak az újabb árjegyzék kihocsátásáig érvényesek.

Fegyelem.

Luk. 7:8.

A kapernaumi századosnak ezen szavai azok, melyek a Jézus dicséretét kiérdemlik: „ilyen hitet Izráelben sem láttam” Pedig a százados egyellen áradó szót sem mondott Jézusról, vagy arról, kinek tartja őt, sőt szavaiból a józan, szinte hideg katonás felfogás tükröződik: „csak parancsolj. Hiszen én *a parancs és engedelmesség világában* élek, tudom, hogy ha én parancsolok valamit, meglesz, a lelkek világában tudom, hogy a te parancsaid ép oly föltétlenek, mint az én világomban az enyéim.” S mégis, Jézusnak ma itt ilyen lelkek kellenek *öntudatos, fegyelmezett, bátor* lelkek, akik föltétlenül hisznek és engedelmeskednek neki, mint a katona főlebbvalójának, akik benne ép úgy az isteni akarat föltétlen megtestesülését látják, mint a legionáriusban a maga katonái az állami és császári hatalom exponensét. A századosnak minden járatlansága mellett a zsidó törvényekben, minden pogány neveltetése mellett, megvolt egy komoly *világnézete, hite* volt, mely a hit első és legfontosabb tulajdonságával rendelkezik *egységben látta* a világot, látta, hogy e világ: Isten akarata dönt, és öntudatosan *átadta* magát ez akarat szolgálatára.

A mi világunkat, ha összehasonlítjuk a századoséval, milyen gyatra, bizonytalan, feltételekkel és lehetőségekkel dolgozó világnak látjuk! Nekünk magunknak, lelkipásztoroknak és nevelőknek az életéből hogy hiányzik a *fegyelem, az öntudatosság, az egy cél felé való törekvés, a szervezettség* gondolata! Mi megosztjuk az életünket a gazdasági és a lelkeszi munkák között, s lassanként teljesen elfoglalja a lelkünk legjavát az a kérdés, hogy minél jobb megélhetést szerezzünk magunknak. Hol vagyunk mi attól, hogy *föltétlenül odaadjuk* az életünket annak a célnak szolgálatára, melyre elhivattunk?

Hol vagyunk attól, hogy öntudatosan, fegyelmezett lélekkel szolgáljunk? Híveinket megszégyenítő hitetlenséggel panaszkodunk az élet sanyarúságáról, az eredménytelenségről, híveink elfordulásáról. Mit teszünk mi, hogy visszaforduljanak? Halljuk, vannak vidékek, ahol megdöbbentő módon meglanyhult még a templomlátogatás is. Hát nem kellett volna keserű önváddal megvizsgálni saját magunkat, nem kellett volna-e minden lehető eszközt megragadni, hogy ezeken segítsünk? Hát lehet nyugodtan egy napig is az a lekipásztor, aki látja, hívei hogyan hagyják el, anélkül, hogy utánuk menne, megnyugodva abban a kényelmes, de bűnös gondolkodásban, hogy „megváltoztak”? Szabad egy percre is áttatnunk azzal magunkat, hogy minden jól megy, s bezárni a szemünket a hibák előtt?

Nem, testvéreim, ne áltassuk magunkat itt Isten színe előtt. Keressünk egy órát, és vessünk számot az Úrral, tárjuk fel és ismerjük meg a magunk gyarlóságait, hanyagságát, kötelességmulasztásait, és komolyan állapítsuk meg, akarunk-e az Úrért dolgozni, vagy eladtuk magunkat ennek a világnak. Ha számbavesszük azokat az erőket, melyek itt ma lelkiekben rendelkezésre állanak, bámulnunk kell rajta, hogy Isten által adott ilyen alkalmakkal mennyire nem élünk. Össze kell törnünk a bűnbánat és alázat súlya alatt, ha nézzük, hogy pazarolunk el drága pillanatokot, órákat, napokat, melyek alatt dolgoznunk kellett volna. Az itteni kálvinizmus megmentésére, lelki megújulására eljött az *utolsó óra*, jaj nekünk, ha ez az óra aludva talál bennünket. Amilyen komolyan vallom, hogy az Isten lelkének *egyedül* van hatalma megragadni az embert, olyan komolyan valloim, hogy *jaj annak*, aki Isten lelkét megoltani segít másokban vagy magában. Az Isten anyaszentegyháza, az itteni magyarság csak egy dologgal menthető meg: *fegyelmezettséggel, öntudatossággal, szervezettséggel*, melyben mindenki egy célra tör, egy feladatért küzd Isten országának megvalósulásáért, az anyaszentegyház lelki ujjaszületéséért. De azt csakis egyes lelkeken, s elsősorban lekipásztorok lelkén át lehet megteremteni. Beszélhetünk belmisszióról, amennyit tetszik, állíthatunk ezerféle intézményt, fenntarthatjuk vérrel és könnyel iskoláinkat, egy bizonyos míg maguk a lekipásztorok, s a nép vezetői Istenhez nem térnek, nem lesznek öntudatos, lelkileg fegyelmezett, egy célra törekvő eszközei Istennek ebben a munkában, addig hiába minden belmisszió. Addig gyüleke-

zeteink züllenek, iskolás gyermekeink csak rosszat tanulnak, ifjuságunk erkölcsi romlottságba sülyed, addig hiába vannak lapjaink, hiába van iratterjesztésünk, hiába belmissziói munkáink, mindegyik a Sátán eszközévé válik a kezünkben.

Jól van-e ez így, azt Testvérem, Te fogod magadban megmondani, mikor elolvastad e pár sort. Ha így jól van, és ha arra az eredményre jutsz, hogy helyes úton haladtál, akkor ez azt jelenti, hogy Isten pusztulásra ítelt bennünket. De ha lelkedben mélységes bűnbánat után az a vágy kél, hogy mostmár komolyan lépj a munka terére, s saját életed átalakításával kezd meg azt, akkor tudod, hogy a világ chaosa felett Isten teremő lelke vette át az uralmat. I. L.

Előfizetési felhívás.

Új évnegyedét kezdi meg jelen számunkkal „Az Út”.

Az elmúlt idő alatt „Az Út” a magyar keresztyén lelkipásztorok, tanárok, tanítók nélkülözhetetlen segítőtársa és barátja lett és a mai komoly időkben is változatlanul ragaszkodik eredeti kitűzött programjához. A mai nehéz viszonyok között nem lehet kifejezőbb elismerése annak, hogy helyes és jó úton haladunk, mint az, hogy olvasóink tábora, nagy örömeinkre, napról-napra szaporodik, jeléül annak, hogy megértve a kor szükségletét: a legjobbat adjuk, amit adni lehet.

„Az Út” előfizetési díját, — amennyiben időközben nagyobb papír és nyomdai áremelkedés nem következik be, — *egy évre 150 leiben állapítottuk meg.*

Arra kérjük tehát előfizetőinket, hogy a mult számunkhoz csatolt utalvány felhasználásával, úgy az esetleges hátralékos előfizetési díjakat, mint az 1924. évi egész 150, avagy a félévi 75 lei előfizetési díjat, mtelebb beküldeni sziveskedjenek, hogy lapunk további küldésében fennakadás ne állhasson be.

Kiadóhivatal.

VALLÁSOS NEVELÉS

Vasárnapi iskolai vezérfonal.

a) Történetek Jézus munkálkodásáról.

A tanítványok hite.

1. *Tengeri vihar.* (Márk 4 : 35—41.). Az elbeszélésben rajzolando a tanítványok félelme, vele szemben Jézus nyugodt pihenése. A Genezáret híres volt róla, hogy gyorsan keletkezik rajta vihar. A tanítványok elveszetteknek látszanak. Eszükbe jut, hogy Jézust felköltse. Szemrehányólag fordulnak hozzá („nem törődöl vele?”). Jézus jelenlétében nincs veszedelem, a tanítványok lelkébe bátorság és biztonság érzése költözik.

A tanítás alapgondolata, hogy Jézus úr a vihar felett is, aki benne bíz, nem fél. A veszedelem mindig akkora, amekkorának látjuk, aki nem fél, annál nincs veszély. Mindenkor keresni az ő közellétét, az a legbiztosabb védelem a bajok és félelem ellen. Milyen esetek vannak az én életemben, mikor veszedelemnek vagyok kitéve? Milyen veszélyek jöhetnek rám? Mitől szoktam félni? Ha félek, arra kell gondolnom, hogy Jézus mellettem van, ő uralkodik minden veszélyen. Hogyan gyakorolhatom a benne való bizalmat? Mikor lehetek vele együtt?

Aranymondás: Mt. 8 : 26. a. Ének: 179 dics. 2. v. Kis biblia: Zsolt. 23; Máté. 10 : 28. Luk. 8 : 50.

2. *Tengeren járás.* (Márk 6 : 45—51.). A történetben a következő motívumokat kell beállítani: Jézus a hegyen egyedül van, imádkozik. A sokaságot elbocsátotta, a munka véget ért, alkalmat keres, hogy Istennel legyen. A távolban a tanítványok küzdenek az ellenkező széllel. Hozzájuk megy, segíteni akar nekik, nem ismerik meg. A babonás, rémült tanítványokra, milyen hatással van a Jézus hangja. Megismerték a hangjáról.

A tanításnál azt a két alapgondolatot emeljük ki, hogy a

Jézus a munka után egyedül kíván maradni Istennel. Szükségünk van rá, hogy mindennap társalkodjunk Istennel imádságban. Te mikor szoktál? Ha nem szoktál, hogy teheted meg? Összegyűlünk esténként és imádkozunk együtt, bibliát olvasunk és énekelünk. Magamban is kell imádkozni Istenhez. Mit kell mondani neki? Mit köszönhetek aznap Istennek, hogyan vizsgálom meg magam, mi rosszat tettem, gondoltam vagy beszéltem, azért kérni Isten bocsánatát. Imádkozni másokért. Végül kérni, hogy viseljen gondot rám. b) A munkában, ha az nehéz, Jézus segítségül jön. Panaszkodnak, hogy milyen sok baj van, szüleink, testvéreiek. Mikor bajban vagyunk, Jézus mindig jön. Csak fel kell ismerni. Hol halljuk az ő hangját? Mit mond nekünk? Amit a tanítványoknak, hogy ő az aki jön.

Aranymondás: Márk 6:50 c. *Ének* 270 dics. *Kis biblia* II. Móz. 3:1—6. Luk. 24:13—35. Máté 28:20 b.

3. *Péter napa meggyógyítása.* (Márk 1 29—31.). A történet maga igen egyszerű. Kidolgozandó a vendéglátó ház népe, melynek épen asszonya beteg, a beteg asszony bánata, aki nem tud szolgálni Jézusnak, a Péter nyíltsága, mellyel feltárja Jézus előtt a nehézségeket, Jézus azonnal megérti a helyzetet, visszaadja az asszony egészségét, vele örömet hoz a családra. Jézus itt egy családi kör nehézségei közé van beállítva, amint isteni gyöngédségével segít rajta.

A tanítás alag gondolata, hogy aki a Jézus hatalmát érezte, az szolgálni kíván neki. A tanítványok őszintén fordulnak Jézushoz, ki tőlünk is azt kívánja, hogy őszintén beszéljünk vele a legkisebb hibánkról vagy bajunkról is. Milyen dolgokról szoktál te beszélni Istennel! Elmondod-e neki apró kérdéseidet? Isten azt kívánja, hogy olyan őszintén mondd el, mint a gyermek atyjának ez az igazi bizalom jele. Aztán szolgálni kell neki. Mivel szolgálhatok én Jézusnak? Kötelességeim elvégzésével, engedelmisséggel, szeretettel. De ezenkívül is *mindenemet* Istennek kell adnom. Ki tudná megvonni magától a zsebpénze egy részét, hogy neki adja. Isten mi mindent ad nekünk, minekünk is adnunk kell az ő országa terjesztésére. Az adakozás gondolatának kiemelése. Örömmel, hálával adni Istennek. (E leekénél alkalmunk nyílik a gyermekek adakozásra való hajlandóságát kipróbálni tényleges adományok gyűjtésével.)

Aranymondás: Zsid. 10:22. a. *Ének* 226. dics. *Kis biblia*: II. Móz. 3 12. Luk. 8:1—3. Máté. 6 1—4.

4. *A beteg gyermek.* (Márk. 9 : 14—29.). Az elbeszélésben az atya kétségbeesése, a tanítványok szégyenkezése domborítandó ki, akik megszegyenülve állanak a gúnyolódó farizeusok s az ellenséges indulatúvá lett nép között. Azt hitték, könnyen meggyógyíthatják a gyermeket, de nem voltak képesek rá. Miért? Erre a Jézus utolsó szavai világítanak, nem Isten dicsőségét keresték, hanem a magukét. Különösen vonzóan lehet elbeszélni a gyermek betegségét és gyógyulását.

A *tanítás* alapgondolata az, hogy a mi hitünknek alázatosnak kell lennie s az életünk teljes odaadásával kell teljesednie. A *könyörgés*: Istennel való állandó táplálkozás, böjtölés az életünk teljes odaadása Istennek. Gyakorolni magunkat a lemondásban, a test fölötti uralkodásban. Milyen alkalmak vannak erre a gyermek életében. Próbáljon egy nap lemondani valamiről, amit szeret elvégezni valamit, ami unalmas. Játék, élvezet, nyalánkság, olvasás kísértése. Számoljon be arról, hogyan tudta azt leküzdeni. Mindennap egy alkalmat keresni erre. Rávenni a gyermeket, hogy amit legjobban szeret arról mondjon le egyszer Istenért. Erre a hit ad erőt, és ez az igazi hit bizonyítja.

Aranymondás: Márk. 9 : 23. b. *Ének* 272. dics. *Kis biblia* I. Kor. 9 : 24—27. Máté 6 : 5—18.

5. *Összefoglalás.* A fenti négy történet ill. aranymondásokban kifejezett alapgondolatai alapján Milyen hittel közeledem Jézushoz? *a)* Rendíthetetlen hittel, mely semmitől sem fél, az adja az életem bátorságát. A ker. ember nem ijed meg semmitől, mert tudja, hogy nem történhetik vele semmi Isten akarata nélkül. *b)* Biztos hittel, tudom, hogy velem van, közel-létét keresem és gyakorlom az imádságban, munkámban is ő van velem. *c)* Szolgálatra kész, áldozatos hittel, mert mindenneműt neki adom át, tőle vettem, az ő szolgálatára szánom. Imádkozom, hogy segítsen minél áldozatkészebbnek lennem, és hogy minél jobban szolgálhassam őt. *d)* Odaadó hittel, mely által egész életemet neki adom át. Igyekszem, hogy ő uralkodjék az életem felett, megtagadom magam, hogy az övé lehessen.

Példák az előbbi történetekből, ezenkívül Pál apostol, Luther Márton élete, bátorságuk, biztosságuk, áldozatos és lemondó hitük jellemzése. Esetleg más példák.

Aranymondás: Márk. 9 : 24. b. *Ének*: Ismértlése a fentieknek.

b) Történetek Jézus életéből.

1. *Keresztelő János születése.* (Luk. 1 5—25, 57—66.). Az elbeszélésben időmborítjuk Zakariás és Erzsébet egyszerű életét, vágyukat egy gyermek után, Zakariás meglepetését az angyal üzenete hallatára, melyet nem képes elhinni. Kiemelendő az angyali ígéret a gyermek felől, benne a Keresztelő János később látható jelleme van leírva. A névadás és Zakariás megszólalásának jelene igen kedvesen használható fel. Az egész történet keleti csodálatosságával, színpompájával egyike a legjobban felhasználhatóknak.

A *tanításnál* alapgondolat, hogy Isten nagyra szánta Jánost, arra, hogy Jézus útkészítője, az ő prófétája legyen. Erre figyelmeztet bennünket a születésével kapcsolatos történet is, a neve is, mert ennek jelentése ez Isten kegyelme, az angyal szava, s Zakariás éneke. Milyen boldog lehetett Zakariás, hogy ilyen gyermeket adott neki Isten! De nemcsak Jánost, mindnyájunkat arra hívott, hogy prófétái legyünk neki, az ő útjának készítői. János erre a pusztában készült, nekünk is előkészület kell, készülünk alázatossággal, engedelmességgel, gyakorolva, hogy csak Istent szeressük. Elhívott a mi körünkbe. Prófétának aki Isten akaratát hirdeti. Hogyan hirdetjük? Hogy készítjük az útját? Milyen akadályokat kell elmozdítani a magunk lelkében? Olthón mi az akadály, hogy Jézus hozzánk jöjjön? Mi a legközelebbi kötelességünk efelől? Krisztusnak be kell vonulni életünkbe.*

Aranymondás: Luk. 1 76. *Ének:* 248. dics. *Kis biblia:* I. Sám. 1 22, 26—28. 3 1—10.

2. *Jézus a templomban.* (Luk. 2: 41—52.). A történetben kiemelendő a gyermek Jézus vágyakozása a templom — minden szent és drága dolog középpontja — után. Az út fáradalmi, mialatt a templomról gondolkodik. Csodálkozása azon, majd vágya, hogy még egyszer lássa. A szülők aggodalma, keresése. A Jézus feleletében nincs szemrehányás, vagy vád. egyszerű csodálkozás. Jézus a templomban nem tanított, csak kérdezett és felelt. Amit mondott, Isten iránti szeretet és vele való kapcsolat sugallta, azért volt új hallgatóinak, „Engedelmes vala nekik” „növekedett testben és lélekben” stb. fontos mozzanatok.

A *tanítás* kiemeli, hogy Jézus földgának tartotta Isten

dolgaival foglalkozni. Ezután is mindig azzal foglalkozott Isten akaratát kereste és teljesítette. Azért általa találjuk meg mi is Istent. Aki Istenben él, másokat is oda vezet. Hát mi mit tartunk legfontosabbnak? Hogy foglalkozunk mi Isten dolgaival? Gondolkozni róla, beszélgetni róla, keresni azt a bibliában! Jézus engedelmes volt a szüleinek. Isten dolgaival csak az tud foglalkozni, aki engedelmes azok iránt, akiket Isten neki adott. A rossz és engedetlen gyermek nem kedves Isten előtt, akárhogy kedvében akar is járni. Beszelnünk kell a templomról, rajzoljuk és rajzoltassuk le annak részeit, hol, melyik rész volt az, ahol Jézus a tudósokkal beszél.

Aranymondás: Luk. 2: 49. b. Ének: 84. Zsolt. Kis biblia: Ján. 16: 27—32., 18: 37. Luk. 19: 10.

3. Keresztelő János és Jézus. (Luk. 3: 21—22; Ján. 1: 19—34.). Ez a lecke egyik része a Ker. János jelleme kidolgozásának, egészében egy másik lecke fogja azt adni. Itt a János alakját rajzoljuk meg, a pusztai predikátorét. Hogyan várja az embereket, hogyan él. Miről predikál? Kik mennek ki hozzája, (katonák, vámszedők, farizeusok stb.) mit tanácsol nekik? Mit gondolnak róla? Megkérdezik, mit felel? Ő maga is várja a Messiást. Tudja, hogy el kell jönnie. Nézi azok közt, akik hozzá jönnek. Egyik sem az. Egyszer meglát egy férfit. Királyi tekintetű. A többiek lesütötték a szemüket János előtt, ez előtt Jánosnak kell lesütni. Ebben nincs bűn. János leborúl előtte: „neked kellene megkeresztelned engem“ vonakodik, de meg kell keresztelnie. S akkor meglátja, ki Jézus!

A tanítás alapgondolata, hogy János felismerte Jézusban Isten fiát. Miről ismerte fel? János legnagyobb volt az emberek között Isten előtt, de megérezte, hogy Jézus nála is nagyobb. Nincs benne bűn. Itt meg kell éreztelnünk a gyermekkel Jézus nagyságát. A mi bűnösségünkkel szemben ő tiszta, szent, Isten küldötte, képmása. És ez a tiszta, szent, magára vette a mi bűneinket. Megkeresztelkedett, pedig nem volt szüksége rá, azért, hogy hasonló legyen hozzánk. Milyen nagy szeretettel kell ragaszkodnunk hozzá, aki így szeretett minket, s meghalt érettünk.

Aranymondás: Ján. 1: 29. b. Ének: 46. dics. 1—2. v. Kis biblia: Zsid. 4: 15—16.

4. Jézus megkísértése. (Luk. 4: 1—13.). A történetet egy-

szerűen beszéljük el. Minden színezés, különösen magyarázó színezés, itt csak érthetatlenné teszi a történet magvát.

A tanításnál arra fordítjuk a gondot, hogy a kísértés gondolatát a gyermek *tapasztalatilag* megértse. Tehát nem emberekről beszélünk neki, hanem a saját életéből szemléltetjük. A kísértés az, ami Istentől s attól, amit Isten ránk bízott, el akar téríteni. A három fokozatot már a gyermek is láthatja a saját életében, de legjobb, ha általában a kísértésről beszélünk s e formákhoz nem ragaszkodunk. Adjon számot a gyermek magának arról, milyen kísértésről tud a saját tapasztalatából. s ez esetekben úgy védekezünk, ha mindent kiverve az eszünkben Isten azon parancsára gondolunk, amely akkor áll előttünk, s Istenhez fordulunk a gonosz ellen.

Aranymondás Máté 6 : 13. a. *Ének* : 279. dics. *Kis biblia* : Jakab 1 : 2—12. II. Tim. 4 7—8.

5. *Összefoglalás.* A történetek középpontja, s célja, hogy a gyermek lelkében és életében felelni tudjon erre a kérdésre : Mit tart ő Jézusról? Keresztelő János az ő útkészítője volt, a templomban látszik Jézus odaadása Isten iránt, János keresztiségével alávetette magát Jézus Isten akaratának, a kísértések nem tudták eltéríteni őt útvjáról. a) Érettem jött, hogy ezt a hirt vigyem másokhoz. b) Istennel kapcsol össze, s az életemet teszi Isten által áldottá. c) Megalázom magam előtte felismerem az én Uramnak, Istenemnek, d) csak neki akarok szolgálni csak őt imádni. Az övé akarok lenni egészen. Fogadást teszek, hogy igyekezni fogok engedelmeskedni neki mindenben. Imádkozom Isten erejéért, hogy megállhassak mellette, keresem az alkalmat, hogy áldozhassak érte és neki adhassam, amim van (adakozás).

A szemléleti anyagot itt a tárgyalt történetek adják.

Aranymondás : Hiszek Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában, mi Urunkban.

Ének : a fentiek ismételése.

GYÜLEKEZETI MUNKA.

PÁSZTORÁCIÓ.

BELMISSZIÓ.

A belmisszió tartalmának összefoglalása.

a) A belmisszió viszonya a többi tevékenységi ágakhoz.

„Az Út” szeptemberi számában 5 cikkben tárgyaltott a belmisszió viszonya az egyház többi tevékenységeihez. Ezek a fejtegetések mind arra az eredményre jutottak, hogy a belmisszió úgy az adminisztrációval, mint a pásztorációval, úgy az ígehirdetéssel, mint a katekhesissel a legszorosabb viszonyban áll.

Most, mikor arról van szó, hogy általánosságban mutassunk rá arra a viszonyra, mely a belmisszió és az egyház más tevékenységei között áll fent, szükségesnek látszik e kétféle tevékenység közötti határvonalat megvonni, hogy világosan álljon mindenki előtt, hogy a belmisszió nemcsak egy módszer, amelynek alkalmazása által bármely tevékenységi ág belmisszióvá változhatik, hanem e gyűjtő név alá: belmisszió, többféle és a többiekől határozottan különböző, a többiek által nem helyettesíthető tevékenységek foglaltatnak.

Az egyház eszményi értelemben véve a szenteknek közössége, akik bírják az üdvöt. Az egyház eme állapotában belmisszió nincs, mivel nem szükséges. A misszió itt csak külmisszió lehet, azaz az üdvközség kifelé való tovább terjesztésére irányuló tevékenység. Az egyház összes tevékenysége befelé a létező állapot hiánytalan fentartására törekszik. E törekvésének megvalósítására szolgálnak azok a tevékenységek, amelyeket adminisztráció, ígehirdetés, pásztoráció és katekhezés névvel szoktunk megjelölni. Az adminisztráció a szervezet zavartalan működését biztosítja, az ígehirdetés a létező és az eszményi állapot állandó azonosságát ellenőrzi, a pásztoráció a közösség arra rászoruló tagjainak gondozása, a katekhezés pedig az egyházba beleszületett új nemzedéknek a közösségbe való belenevelése.

A belmisszió szüksége abban a mértékben nyomul előtérbe, amely mértékben a létező állapot a kellőtől eltávolodik és ez az eltávolodás, mint orvoslásra váró beteges állapot, tudatossá válik. Az eszményitől való ez az eltávolodás öntudatlan, nem szándékos, mert különben szakadásra vezet, ennél fogva lassu, egy ideig észrevétlen folyamat, amely főként abban áll, hogy a közösséget alkotó egyesekből kivesz az a szellem, amely eredetileg a közösséget létrehozta és a lelki közösség szervezeti közösséggé válik. Ez az eltávolodás azért észrevétlen, mert hosszú ideig nem nyilvánul meg külső tünetekben, mint amilyen pld. az úrvacsorától való elmaradás vagy a közös istentiszteletek elhanyagolása. Minél kifogástalanabban végeznek adminisztráció, ígehirdetés stb., annál később mutatkoznak eme külső jelek. És ezeknek meg nem létében a veszedelmet nagyon nehéz észrevenni, mert a tevékenységek mind a tömegekkel dolgoznak s így a bajt csak akkor veszik észre, mikor e tömegek megrikkulnak.

Hogy az egyház önfentartási tényeként a belmissziói munka meginduljon, ahhoz az szükséges, hogy mindez tudatossá legyen és az egyház rájöjjön arra, hogy azokkal a tevékenységeivel, amelyek által eddig magát fentartotta, nem tud elérni az eltávolodottakhoz és pedig annál kevésbbé, minél távolabb jutottak. Mit ér az ígehirdetés, pásztoráció, katekhezis adminisztráció azokra nézve, akik nem járnak templomba, akikről tudomásunk sincsen? Gondoskodni kell módról, alkalomról, amelyeknek segítségével az egyház elérjen ezekhez a lelkekhez avégből, hogy bennök az eszményitől való eltávolodás tudatát, az eszményi után való vágyakozást felébressze és az eszményihez való eljutást lehetővé tegye. E gondoskodással megindul a belmisszió és pedig annak annyiféle ága, ahányfélék az okok, melyeknek megszüntetése, kiküszöbölése a bajokat orvosolhatja.

Az egyház egyéb tevékenységei és a belmisszió között tehát általánosságban az a viszony, mint a táplálék és az orvosság között az egyik a fentartást és a természetes növekedést, a másik a gyógyítást, a megmentést szolgálja. Miként az orvosság milyensége meghatározza a táplálékot is, aként van befolyással a belmissziói munka a többi tevékenységi ágakra, de mindig a viszonyosság alapján. Mert amiként olyan orvosságot huzamosabban alkalmazni nem lehet, mely a táp-

lálkozást kizárja, akként meg nem engedhető, veszedelmes az olyan belmissziói munka, mely a többi tevékenységi ágakra nem tekint. Ezért hangsúlyozzuk, hogy a belmissziói munkát maga az egyház kell, hogy vezesse.

A belmisszió az egyháznak az a tevékenysége, mellyel megkeresi és megmenti az elveszetteket. Mindenütt, ahol öntudatos munka folyik, ebben a törekvésben segítőtársai kell hogy legyenek a többi tevékenységek. Tehát csak segítői és nem helyettesítői, miként a legintenzívebb belmissziói munka sem teheti feleslegessé akár az adminisztrációt, akár az íg hirdetést vagy katekhesist. De meg kell jegyezni, hogy az egyház összes tevékenységei közül az elsődlegesek nem a belmisszió tevékenységei, hanem a többi munkaágak, melyek nélkül az egyházat éppen úgy nem lehet fenntartani, mint a szervezetet táplálkozás nélkül. Ezeket a tevékenységeket soha semmiért elhanyagolni vagy éppen elhagyni nem lehet. De mindaddig, amíg a létező és a kellő egymást nem fedik — tehát a látható egyházban — a belmissziói munka nélkülözhetetlen.

Gönczy Lajos.

b) A belmisszió egyéni és intézményes módszerei.

Ha még ma is azokat a régi kényelmes és pazarló idöket élnök, amelyek a világháborúval lezárultak, akkor a fenti kérdésről egy szép, kritikailag alapozott, valóban tudományos akribiával kidolgozott értekezésnek kellene itt, e folyóirat hasábjain megjelennie. Igaz, hogy akkor én, mint nem „gyakorlati theologus” ehhez a kérdéshez, mint „gyakorlati theologiai problémához” nem nyúlnék hozzá. De *ma!* ma elveszett és megzapult minden theologus, aki a nagy gyakorlati érdekek szorongató és kényszerítő hatalma alól kivonja magát. Tehát szívem szerint és lelkiismeretem szerint jogosítva vagyok a fenti kérdésről, ha nem is értekezést, de vallomástételt írni.

A *belmisszió* fogalma nemcsak a mi magyar protestántizmusunk közgondolkodásában, de általában az egész világ-protestántizmusban egy rendkívül határozatlan és elásztikus tartalmú fogalom. Mivel azonban sem a hely, sem az idő nem alkalmas kritikát végezni, egyszerűen jelzem, hogy én mit értek *belmisszió* alatt.

A *belmisszió* fogalmát mindenekelőtt determinálni kívánom így: *egyházi belmisszió*. Lehetséges a *belmisszió*nak más formája is, azonban a magyar protestántizmusra nézve egyedül az *egyházi belmisszió* bír reális életerővel és reá nézve minden más formájú *belmisszió* illuzórius.

Az *egyházi belmisszió hatásterülete* tehát az *egyház*,

munkásai az egyház presbiterei (pásztorai, mesterei, doktorai) és hívei, a belmisszió *célja*: az egyház által sajátosan megélt evangéliumi keresztyénség eleven élethatalommá fokozása, saját *jellege*: az egyház karjainak a templomon és az iskolán túlra való kinyújtása és tevékenységeinek a lehető megsokszorozása és végül a belmisszió *motivuma*: az egyház önmagával és eredményeivel való örök elégedetlensége.

A belmisszió tehát fogalmi alkatában nem valami egészen új és nem valami varázsszer, amelyből csak ki kell venni egy csipetnyit és beleoltani a gyülekezetek testébe, hogy azok márholnapra megújuljanak, mert a „belmisszió” nem automatikusan hat, hanem csak a Jézus Krisztus által misszionált, szüntelen megújulásban élő és a hitbuzgóságban és szeretetben találékony lelkek, szüntelen tevékenységei által. A novum tehát a belmisszió fogalmában az, hogy a differenciált társadalmi életnek megfelelően, differenciáltabb tevékenységek és munkák által kell meghódítani az elidegenedett, a közömbössé, hideggé, aluszékonnyá vált *egyháztagokat*, folyton inkább elmélyíteni az egyházhoz hűséggel ragaszkodó *egyháztagok* lelki életét, folyton lángolóbb szeretettel melengetni az elhagyottakat, a betegeket, felemelni az elesetteket, kimenteni a kárhozatból a bűnnel terheltet. Meg kell olajoznunk, az evangéliumi protestáns keresztyénség olajával, egyházunk egész élő gépezetét úgy, hogy annak ne csak egy-két kereke forogjon lomha lustasággal, hanem fényesen, villogva dolgozzon egész finom szerkezete, sőt az újabb szükségek szerint újabb és újabb irányú részek, kerekek beiktatása által mind különfélebb munkák elvégzésére váljon alkalmasabbá.

Az egyház belmisszió célja tehát nem az, hogy sokakat megtérésre készítsünk, hanem sokkal szerényebben az, hogy egyházunk cselédeit arra vezessük, hogy önként az élő Isten színe elé álljanak, hogy önként adják oda magukat az élő Istennek, hogy Ő Szent Felsége elvégezze a lelkükön, örök dekrétuma szerint, a maga üdvözítő munkáját. Az egyházi belmisszió tehát, továbbá, szintén szerénységgel, nem lehet lélekhalászat, mert Isten nem akarja, hogy az egész világ egy egyház birtoka legyen, hanem azokat, akik lélek es jog szerint a mienk, azokat a *magunk módján* az Isten tulajdonává tegyük. Az egyházi belmisszionak tehát minél inkább a *hitbuzgóság* munkája, annál inkább az egyház területére kell szorilkoznia s csak mint a *könyörülő szeretet* munkája nyúlhat ki az egyház határain túlra. — Ezzel jeleztük a belmisszió fogalmát, a *magunk módján*, most tehát látnunk kell annak *egyéni és intézményes módszereit*, vagyis azokat az eljárásokat és magatartásokat, amelyek a belmisszió munkáját *öntudatossá* teszik.

I.

Hogy a belmisszió munkája mennyire nem valami feltétlen új panacea, különösen akkor tűnik szemünkbe, ha annak

egyéni módszereivel foglalkozunk. A belmisszió ugyanis egyéni módszereiben nem egyéb, mint a régi jó néven cura pastoralisnak nevezett munka, azzal a különbséggel, hogy munkásai nem csupán a minősített lelkipásztorok és másodsor *határozottabb* a programjuk, mint a sokszor sok mindenféle kedvtelést rejtgető cura pastoralis.

A belmisszió *egyéni* módszereiről beszélve mindenekelőtt az egyházzal való személyes érintkezés módjaira gondolok. Az egyház belmissziói munkásainak (lelkipásztorok, tanítók, és presbiterek) minden alkalmat meg kell ragadni és minden alkalmat meg kell adni a személyes érintkezésre. Ez a személyes érintkezés történhet intézményes keretek közt is, mint pl. a presbiterium által megállapított rend szerint folytatott lelkipásztori és presbiteri látogatások által. Ezeknek a látogatásoknak azonban minden esetben olyannak kell lennie, amely az érintkezés közvetlenségét biztosítja és megőrzi. Ezért pl. lelkipásztori látogatásnál a lelkipásztorok nagyon kell vigyázni arra, hogy csak olyan presbiter kíséretét vegye igénybe, aki legalább is sejtellel bír az ilyen látogatásoknak missziói céljáról és természetéről, nehogy egyfelől jelenlétével a látogatás közvetlen melegségét kizárja, vagy pedig a beszélgetés folyamán a társalgást mindinkább elterelje a tulajdonképeni tárgyról, tehát nehogy a segítő társ szerepe helyett a kerékkötő szerepét játssza.

Másodsor ilyen intézményes keret a gyülekezeti tagokkal való személyes érintkezésre, különösen városban, de falun is igen fontos, bizonyos időpontnak a pontos betartása, amikor mód és alkalom kínálkozik a gyülekezeti tagok számára arra, hogy a lelkipásztorral bizalmasan egyenesen négy szemközt beszélgethessenek. A külföldi egyházak gyülekezeteiben a lelkipásztorok fogadóórát tartanak, ami nem azt jelenti, hogy csak akkor állnak szóba híveikkel, hanem azt, hogy akkor biztosan otthon kapják, tehát akkor biztosan számíthatnak az atyai, vagy testvéri meghallgatásra. Ezeken az intézményes alkalmon kívül sok-sok alkalom van az *egyéni belmisszió* üzésére.

Ezeknek az előrebocsátása után térjünk át a belmisszió egyéni módszereinek a tárgyalására. És ide vonatkozólag mindenekelőtt állapítsuk meg azt, hogy a személyes érintkezés folyamán üzött misszióban az első a *bizalomébresztés*. Mindaddig egytlen szavunk és egyetlen cselekedetünk sem használ semmit, senkivel szemben, a míg magunkkal szemben bizalmat ébreszteni nem tudunk. A bizalom az a vezeté, amelyen át a szívek villamos árama a szeretet, a szívek közt támadt körben kicserélődik, ami lehetővé teszi az egymást megértést, tehát ami utat készít akár a vigasztalásra, akár az építésre, sőt a szeretetmunka és szeretetadomány nem *puszta*, de *lelki áldást* hozó elfogadására. És ennek a bizalomébresztésnek minden egyes esetben helye van, tehát ajtóstól rohanni a házba soha-

sem szabad, vagyis in medias res venni valamely súlyos bűnnek, vagy esetnek, vagy valamely nagy csapásnak, vagy valamely személyesen érdeklő nagy lelki kérdésnek a tárgyalását soha sem lehet. Hogy mik ennek a bizalomébresztésnek az egyéni feltételei azzal itt nem foglalkozom, csupán érintem, hogy az erkölcsi korrektségen túl az egyéni *hitbizonyosság*.

A bizalomébresztés egyes lépéseit illetőleg azt kívánom megállapítani, hogy itt nem használ semmit, sőt rendkívül sokat árt a *sok beszéd*. Agyonbeszélni az embereket, az a legbiztosabb megölője minden egyéni belmisszióknak. Ellenkezőleg, ha egyszer megnyílt előttünk valamely lélek, akkor a *türelmes végighallgatás* a következő legbiztosabb sikerre vivő egyéni belmissziói módszer.

Valamely léleknek türelmes és tegyük hozzá, szeretettéljes végighallgatása folyamán bele kell helyezkednünk továbbá az illetőnek a lelke mélyébe, hogy az ő ügye a mi ügyünk legyen annyira, hogy ne csak fejcsóválással, vagy az „Óh, óh” rebesgetésével fejezzük ki részvételünket az illető lelki ügyében, hanem tudjuk átélni azt, ami a szíven fekszik s ennek következtében *önként támadjanak fel bennünk azok a lelki áldások, amelyeket magunk vettünk az Istentől* s így *önként és természetesen* hulljon a lelkünkől a vigasztalás, a biztatás, vagy ha kell a testvéri intés. Ha azalatt, amíg valamely testvérünk lelke szól hozzánk, mi a megfelelő válasz felett gondolkozunk, akkor a legbiztosabb úton vagyunk a sikertelenség felé. Csak a komoly, együttlérző, alázatos testvéri részvétel folyamán szólal meg a szívünkön és szavunkon át Istennek Lelke s ontja a missziónt és a missziónáló lélekre a maga áldásait.

Az egyéni belmisszióban a bizalomébresztésnek a *bizalom-adással* kell párosulnia. Nemcsak elfogadni, de teljes szívvel nyújtani oda a magunk bizalmát is, ennek a két módnak kölcsönösnek kell lennie. Érezniök kell a lelkeknek azt, hogy nem titkos indokok után fürkésző szem néz rájuk, hanem nyílt, őszinte testvérek simogató és könnyező gyermekszeme. Még ha kitesszük is magunkat a becsapás lehetőségének, akkor sem szabad egyetlen léleknek is a megnyilatkozását bizalmatlanul, gyanakodva, titkos szándékokat kutatva fogadnunk, mert ezzel a magunk lelkében okozunk olyan kárt, amely érzékenyen befolyásolja missziói magatartásunkat. Sőt, ha rajtakapunk valakit, hogy lelki ügyek ürügye alatt valamely ezeken kívül eső érdekekben fárad, akkor sem szabad egy pillanatra sem azonnal visszautasítólag vagy fölényeskedve viselkednünk, hanem az elfedezt szeretet melegével gyógyítani a kóros lelket.

Minden eddig érintett módszereknek a végső feltétele az *alázatos testvéri közeledés*. Nem a finomkodó nyájas és kedveskedő, de a keresztyénsége nagy kincseinek, javainak önérzetes tudatában élő lélek alázatossága az, amiről itt szó van. Tudatában van annak, hogy mit bír, de azt is tudja, hogy mi min-

denben fogyatékos, tudatában van Isten kegyelmének életére való kitöltetésének, de azt is tudja, hogy ebben maga érdemtelen, egy szóval a belmissziói magatartásban nincs helye semmiféle öngazságosságnak, önteltségnek, semmiféle bírói székben ülő feszengésnek, fölényeskedésnek, a keresztyén életben kiváltságos illetékességgel való dicsekedésnek. Aki másokat misszionál megteljesedett szíve örömeiben, annak éreznie kell alázatosan, hogy maga is részes az annak a nyomorúságnak, bűnnek, gyöngeségnek, amelyből testvér-lelkeket akar kiszabadítani, mert ellenkezőleg lehet ugyan „főpap” de nem misszionárius.

II.

A belmisszió intézményes módszerei már egészen újkeletűek, sajátosan „belmisszióiak”.

A belmisszió kifejezetten intézményes módszerei: *a vasárnapi-iskolai-, a bibliaköri-, a családiistentiszteleti- és a konferenciái módszer.*

A *vasárnapi iskolai* módszer nem csupán a gyermeki lélekhez való alkalmazkodásban áll a tanítást és a kérdezést illetőleg, hanem a *naiv őszinte, boldog és derült gyermeki lelkelet felöltözésében* s akiből ez hiányzik az a vasárnapi iskolai tanítás módszerének titkát soha sem fogja megtanulni. A vasárnapi iskolai tanításban használt módszer egyes lépéseit olvasd „Az Út” V. évf. 1923. 6—7. számában.

A *bibliaköri módszer* lényegileg abban áll, hogy a Jézus Krisztus evangéliumának szeretete által összekapcsolt lelkek közös testvéri erővel összefognak, hogy hitüket és Krisztusban való életüket Istennek a Szentírásban adott kijelentése által mélyítsék és gazdagítsák és pedig olyan módon, hogy a testvéri szeretet melege által teremtetett családias légkörben *a Szentírás olvasása és tanulmányozása által nyert szent tapasztalatokat és élményeiket azon frissességükben és elevenességükben közlik egymással.* Tehát a hangsúly a Szentírás közös tanulmányozása által nyert kijelentésnek és tapasztalatoknak az azonnali személyes közlésén és személyes bizonyoságtételén nyugszik. A Szentírás tanulmányozására való előkészület éneklés és imádkozás által történik. Az imádkozásnak itt egy spon-tán feltörő dicséretmondásban, vagy hálaadásban, vagy bűnvallomásban kell állani, a hosszabb kérő imádságnak a Biblia-tanulmányozás és bizonyoságtétel után kell következnie, amelynek pedig magába kell foglalnia minden nagy ügyért, minden testvéri közösségért, vagy egyes testvérekért való könyörgést, amelyek és akik szívünkhöz közel állanak és Isten országával viszonyban vannak. A Biblia-olvasás módszere nem tartozik most ide, azonban alkalomadtán külön megbeszéljük.

A *családiistentiszteleti* módszer azt követeli, hogy az imádkozásban és a rövid építő bibliamagyarázatban az illető családi közösség szükségait és bajait tartsunk szemünk előtt, azo-

kat vigyünk Isten elé, hogy azok által nyerjünk Istentől áldást és békességet. Itt a családfő, vagy annak helyettese, mint a családi közösség papja és reprezentánsa végzi az imádságot és az Írásmagyarázatot, tehát e módszer szerint megbeszélés és bizonyoságtétel nincs a míg az istentisztelet az utolsó imádság és éneklés által befejezést nem nyer. Természetesen az egész istentiszteletnek rövidnek kell lennie. Ha vége van, akkor az idő és alkalom szerint megindulhat egy szabad társalgás a nyert hatások felett.

És végül említsük meg a *konferenciai módszert*. Keresztyén egyházi közéletünk ébresztésének és megújításának egyik legtöbb áldással biztató eszköze. A keresztyén egyházi konferenciának tárgya minden kérdés és minden ügy, ami a keresztyén egyházi közösségre vonatkozik.

Ez a módszer egyesíti az igehirdetés és előadás módszereinek minden előnyét. A konferenciai beszédnek minden mozzanatában egyformán felvilágosítónak, meggyőzőnek és lelkesítőnek kell lennie, úgy azonban, hogy a *személyes bizonyosság* lüktessen végig az egészen. Az élet- és a világmagyarázat legmagasabb szempontjainak az Igéből nyert tapasztalatok által kell érvényesülniök és hatniök. A konferenciai beszédnek továbbá teljesen *szabadnak* kell lennie, amennyiben nem a formája, hanem a benne kifejezett tapasztalatok és gondolatok által kell hatnia. Ez a szabadság azonban nem szabad, hogy abban nyilvánuljon, hogy szeszélyes kapkodással forogjon egy pont körül, hanem *haladnia kell határozottan* konkrét célja felé, tehát, ha nem is formásnak (aesthetikai értelemben), de szerkezetesnek és kompaktnak kell lennie (logikai értelemben).

A konferenciai módszer lényegéhez végül hozzátartozik a megbeszélés, amelyet *vezetni* kell, hogy a tárgykör határai megőriztessenek és a konkrét cél domináló szerepét el ne veszítse.

A konferenciákra vonatkozólag egyebekben olvasd „Az Út” V. évf. 1923. 4. számát.

Ime I ezekben jelezhettem a belmisszió legfontosabb módszereit inkább pszichológiai gyökereikben, mint tehnikai-logikai alkatukban.

T. S.

TUDOMÁNY — VILÁGNÉZET

A keresztyén hit és a történelem,

(Széktfoglaló beszéd, elmondott a kolozsvári ref. theol. fakultás 1923. szept. 6-án tartott beiktató ünnepélyén.)

(Folytatás.)

Ezen vallásos tapasztalatból kifolyólag lesz Krisztus, aki számunkra a mi belső életünkben isteni kijelentéssé vált, isteni kijelentés a történelemben is. Mi a történelemhez kapcsolódunk. Nem egy magasztos eszme ragadott meg, hanem igenis egy az emberi világban fellépő, mint történelmileg előállott személyiség. A Krisztus által való váltságunk tapasztalata — amennyiben minden földiség és időiség felé való emelkedés, váltság, mivel egyidejűleg a bűn, halál és kárhozat fölé is emelkedünk — oly alappá lesz, mely által a Jézus Krisztusban való isteni kijelentést a történelemben megérthetjük.

Tehát nem hiszünk a csodában általánosságban, nem a csodának a történelemben való lehetőségeiben általánosságban, a csodát csak törhetetlen összefüggésbe hozhatjuk saját megtérésünk, a Krisztusban való istentapasztalatunk csodájával. Az ujjászületés csodájának megtapasztalása nélkül a csoda lehetőségében való hit csak egy hiányosan megalapozott elméleti meggyőződés. Ezen tapasztalat fényében tanuljuk meg a természetet, az embervilágot és a történelmet, mint egységet ismerni, amelynek ősalakja Isten. Ezen fényben az egész történelmet a Jézus Krisztusban lett kijelentésben összpontosítva látjuk. Krisztus lesz a történelem középpontja. A keresztyén hit álláspontjáról egyáltalában nincs történelem Krisztus nélkül, mint középpont nélkül, lehetnek történelmi fragmentumok, de Krisztus nélkül hiányzik az az egységes kapocs, ami ezen fragmentumokat egységbe összehozza.

Ezzel elvileg is el van intézve a kérdés: vajjon a történelmi Krisztusban való hitünk nem hoz-e bennünket ellentétbe az általános történelmi szemlélődéssel?

Régebben az. egyház a maga megszentelt történetével

egészen elszigetelve állt a profán világban. A reformáció, amely Jézus személyét és művét helyezte a középpontba és ezzel Istennek a Krisztusban lett történeti kijelentését ismét teljes érvényre juttatta, lerombolta a falat, amely a szent egyháztörténetet a profán világ történetétől elválasztotta és így a keresztyén vallást a történeti vallások láncolatának egy tagjává tette.

Igy kezdette az ember a Szentírást kritikailag vizsgálni. Azt kérdezte magában, miképen lehet egyáltalában egy olyan történet, mint a Jézus története, amely sok évszázaddal ezelőtt játszódott le és ezáltal minden módon keveredhetett legendái és műjthosi elemekkel a hit alapja, míg Lessing ismeretes szavaival az esetleges történeti igazságokról, amelyek nem képezhetik örök észigazságok alapjait, megmutatta a racionálistáknak az utat egy változhatatlan észvallás felé.

Tudjuk miképen vetett végett az idealistikus filozófia a felületes racionalizmusnak. Csak Kant, Fichte Schelling és Hegel neveit kell felemlítenünk, hogy megértsük, miképen fogatott végre fel az ész oly belső törvényül, amely a történet felett uralkodik és amelyben az logikus kifejlődésre jut. Nyilvánvaló, hogy ezen a módon a „történelem“-ből kevés marad meg. Mert a történelem valami más mint amit a tiszta ész lát benne. A történelem nem engedi magát egy dialektikai schemába szorítani és ha útjain halad egyáltalában nem törődik a mi ítéletünkkel, hogy valami logikus-e vagy sem. Ő halad az ő saját útján. Az értelem csodálkozhatik a tények logikáján eközben azonban ne felejtse el, hogy ő maga helyezi bele a logikát e tényekbe.

Mégis megmarad Hegel ama nagy szolgálata, hogy eltávolította a babonát mely a történelemet a tiszta véletlen területének nézte. Értelmet adott a történelemnek. A történelem területén, mint a természeti folyamatok területén is megvan a causalis feltételezettség. Ezen feltételezettség formája azonban nem a fizikai szükségszerűségé, hanem a szabadságé, amint az az erkölcsi életen belül törvényének megfelelő módon magát kifejezi. Ezzel azonban nem mondtuk, hogy a történelmi folyamat véletlen vagy csupán önkényes volna. Van — amint von Frank mondja, — egy szükségszerű, csak erkölcsileg feltételezett összefüggés, a tényeknek egy logikája, amint az az erkölcsi világban és a váltság faktorai által van megállapítva.

Tehát a váltság faktorán keresztül csak a mi Krisztus által való váltságunk fényében láthatjuk egységben a történelmet, mint logikai egészet, amelynek talányai véglegesen fel-fognak olvadni, mint köd a napban. Szabadságunk legmélyebb alapja Isten, akiből mi élünk és akinek szeretete forrásából naponként új erőket merítünk erkölcsi cselekedeteinkre. A világrend az ő akarata, amelynek mi magunkat önként és örömmel alávetjük abban a hitben, hogy ő végre győzedelmet fog aratni.

A keresztyénség tehát számunkra Jézus Krisztus által abszolút vallássá válik. A hit őt a világtörténelem központjába állítja és látja Istenben az Atyát, a világ teremtetőjét és a történelem szerzőjét. Az Isten, akit a keresztyénség nekünk hirdet, az az Isten, aki az embereket és a népeket kormányozza az ő örök tanácsa szerint és aki a történelemben az ő szent akaratát fejt ki. Ezzel azonban nem azt mondjuk, hogy mindent ami történeti területen foglal helyet, rendszerint természeti okokkal akarunk megmagyarázni és azt, amit természeti okokból nem magyarázhatunk meg, Isten közvetlen belenyúlásaként magyarázunk, hanem hogy Istent tartozunk gondolni minden történeti esemény legmélyebb alapjául, aki az egész történelemben akaratát nyilvánítja.

A keresztyén hit adja nekünk az igazi történeti szemléletet. A tudományos gondolkodás számára a történeti tények, események magyarázatánál állandóan fennmarad egy megmagyarázhatatlan maradék, amely tulajdonképpen a legnagyobb tényezőt képezi.

Mi igyekszünk a tényeket maguk összefüggésében megérteni, meg akarjuk ismerni a személyeket, akik cselekednek bepillantást akarunk nyerni belső életébe meg akarjuk világítani motivumaikat. És ha ez nekünk sikerül, ami legtöbbször nem történik meg, akkor elértük célunkat?

Semmiképpen! Csak azt tudtuk meg, ami a felületen fekszik. Azonban a kérdés, miért cselekedett ez vagy az a személy, ezen vagy azon a körülmények közt így és nem másképpen, mert ezeknek és nem azoknak a motívumoknak engedett, amelyek mégis épen annyira erősen, ha nem erősebben hatnak rá, ez a kérdés felelet nélkül marad. Némelykor még saját magunk számára is talányok vagyunk! Némelykor mást választottunk, mint amit kellett vagy lehetett, és amit tulajdonképpen akartunk is választani. Ha a történelemben mint a természeti

folyamatban, fizikai szükségszerűség uralkodnék, mindenki meg-
 lehetősen elég előre megtudná mondani, mi fog történni. Azon-
 ban így egyetlen pillanatot sem tudnánk előre megjósolni. Utólag
 bizonyára láthatjuk a tények logikáját és egész tudományosan
 tárgyalhatunk felette. De hogy áll ez az azelőttiekre vonatko-
 zólag? Nem várunk-e különösen ma egy személyiséget, aki
 kaotikus viszonylatokban és körülményekben rendet tud terem-
 teni? Várunk, várunk de valószínűleg hiába. Ki adhat nekünk
 ilyen személyiséget? Nyugodtan mondhatjuk, hogy a történelem
 sohasem folyik a mi feltevésünk szerint. Herzl Teodor mindig
 azon tréfált, hogy sok tudós csak a múltban él és csak azt
 tudja megmondani, hogy volt régen, én félek, hogy még azt
 sem tudják jól. Tehát: a múlt legmélyebb okaiban ismeretlen
 nagyság, a jelen megmagyarázhatatlan chaosz, a jövő határ-
 talan lehetőség, ez a tudományos történet szemlélet, ha nem a
 hitből fakad. Hit nélkül senki sem foghatja fel a történelmet
 helyesen. Ha az emberiség kifejlődéséről vagy a történelemben
 egy célból beszélünk vagy ha a történelemben az eszme ön-
 kifejlését látjuk, akkor mindezt nem a történelemből merítettük,
 mert a történelem gyakran egészen az ellenkezőjét mutatja,
 hanem egy a történelem kívül álló területről, névszerint a hitből.
 Hogy a tényeket összefüggésükben megmagyarázzuk, a hithez
 kell folyamodnunk. Minél mélyebb a hit, annál magasabb az
 álláspont, amelyről a történelmet szemlélhetjük. Valahol a tudo-
 mányos kutatást áthatolhatatlan sötétség akadályozza, a hit
 felemelkedik ezen sötétség felé és énekli a 103. zsoltár költő-
 jével: „Az Úr mennyekbe helyeztette az ő székét és az ő
 uralkodása mindenre kihat.”

*D. J. A. Cramer hon. prof. theol.
 Ford. Muzsnai László.*

(Folyt. köv.)

Nap nap után kapunk értesítést, hogy előfizetőink lapunkat
 nem kapják meg. Mi nagy súlyt helyezünk lapunk pontos és
 gyors szétküldésére s így utánna néztünk a panaszoknak meg-
 állapítottuk, hogy a hiba nem nálunk van.

Ezért arra kérjük előfizető aait, hogy minden olyan esetben,
 midőn lapunkat nem kapják meg, reklamálják azt meg salát
 postahívataluknál. S ha ez eredményre nem vezetne, jelentsék be
 hozzánk, hogy minekünk módunkban álljon a panaszok tárgya-
 ban megfelelően intézkedni.

Kiadóhivatal.

Az egyh. ker. belmissziói bizottság jan. 11-én gyűlést tartott, melyben a bizottság alapvető munkaelvei megbeszélése után a belmisszió egyes problémái kiosztattak a bizottság egyes tagjai között, a következőképen: 1. Népegészségügy: dr. Jancsó Ödön. 2. Szövetkezetek, háziipar: dr. Garda Kálmán. 3. Gazdasági és népjóléti nevelés: dr. Nagy Endre. 4. Iskolán kívüli népművelés: dr. Kristóf György. 5. Szegény-, beteg- és árvaügy: Nagy Lajos. 6. Vas. iskola, gyermekistentisztelet: dr. Gönczy Lajos. 7. Bibliakör, ifj. gondozása: Nagy Jenő. 8. Vall. összejöveletek, templomlátogatás: Tőkés József. 9. Iratterjesztés: Farkas Jenő. 10. Egyházfegyelem, egyháztagság öntudatosága, presb. nevelés és családi istentiszteletek: Hegyi András. 11. Adakozás: Kádár Géza. 12. Vall. nevelés az iskolában: Juhász Albert. 13. Szekták elleni küzdelem: dr. Mátyás Ernő. 14. Cseléd- és tanoncnevelés: —————. 15. Egyházi énekügy: Ferenczi Gábor. A bizottság kimondotta, hogy minden munkágról az illető referens nagy körvonalakban programot készít, azt a bizottság legközelebbi gyűlésén bemutatja. Egyúttal minden szakreferens a neki kiosztott ágban a munkát vezeti, a hozzá a fordulónak tanácsot ad, a munka lehetőségeiről gondoskodik, s a figyelmet az illető problema iránt állandóan ébren tartja.

A bizottság, munkája *alapelveit* a következőkben foglalta össze: 1. A bizottságot minden munkakörben egy szempont és cél vezeti: a *Krisztus anyaszentegyházának építése*, s e szempontot a legtávolabb eső ágakban sem engedi figyelmen kívül maradni. 2. A belmisszió munkájának *személyes építő erő* kell folynia, még akkor is, ha valahol intézményes keretekben helyezkedik el. 3. Nem az egyház kebelébe tartozó és fennhatósága alatt nem álló *egyesületekkel*, melyek belmissziói célúak, kapcsolatot tart fenn, azokat támogatja minden olyan munkában, mely alapelveivel megegyezik. 4. Munkájában *nem rendeletileg jár el*, hanem a biz. egyes tagjai, vagy a bizottsággal kapcsolatos szervek (e. m. belm. bizottság, előadó) útján arra törekszik, hogy a *lelkészeknek* a munka fontosságát felmutassa, módszerét megismertesse. Esetleg szükséges adminisztrációs ténykedésekre az Igazgatótanácshoz felterjesztést tesz.

A további munkához mostmár két dolog kell. Először a *bizottság tagjai részéről*, hogy teljes buzgósággal lássanak hozzá a kérdések ismertetéséhez, a módszerek feldolgozásához, komoly felelősséget érezvén Isten anyaszentegyháza iránt, azután *lelkészeink és tanítóink részéről*, hogy vegyék számba a fenti kérdések tekintetében hogy áll az egyházközségük, iskolájuk, s adjanak alkalmat rá, hogy a bizottság segítségükre mehessen, kérdéseikkel fordulván a belm. előadóhoz. I.

A napokban jutott el hozzánk a dunamelléki református egyházkerület iratterjesztésének munkaprogramja.

Midőn őszinte örömmel üdvözöljük a testvér Egyházkerület ezen már jól megalapozott intézményét és istenüinktől áldást kérünk munkálkodásukra, önkéntelenül felvetődik lelkünkben egy kérdés: vajon minekünk sikerülni fog bár megközelítőleg is, a magunk szegényes iratterjesztését a saját erőnkből kiépíteni?

Mert ha csak erős akarat, lelkesedés és ügyszeretet kell, az nálunk nem hiányzik, de szükséges a lelkeszkedő papság, tanárok, tanítók s általában a vallásos és Istenfélő aainak megértő, segítő pártfogása is.

Nem akarunk ismétlésekbe bocsátkozni, lapunk megelőző számaiban részletesen felfejtettük irányelveinket s így a bizományi raktárak létesítésének a célját is; ezuttal kezet nyújtunk mindazok felé, akik eszméinkkel egyetértve, komoly és erős elhatározással egy szebb jövő eljövetelén kívánnak dolgozni, hogy elérhessük azt, miként ne legyen gyülekezeteinkben egyetlen kicsiny hajlék sem, hol a Bibliát és az azzal összefüggő keresztényén építő könyveket ne olvassák.

Ebben a szebb jövő eljövetele reményében bízva közöljük bizományi feltételeinket:

1. Tekintve, hogy iratterjesztésünk csak a maga anyagi erejére van utalva, csak kisebb mennyiségű könyvet tud bizományba adni és csak rövid időre.

2. Minden hó elsején az eladott könyvek ára beküldendő, mert csak úgy tudunk újakat beszerezni s ez által vállalt kötelezettségünknek minden irányban eleget tenni.

3. Az általunk kiadott, tehát a tulajdonunkat képező művekből 0/0-ot adunk jelentkező bizományosainknak. És pedig a kisebb kiadmányokból 10, míg a nagyobb kiadmányokból 200/0-ot.

Az általunk is bizományba kapott könyvekből 0/0-ot nem adhatunk, sőt a posta- és önköltséges csomagolási díjat is kénytelenek vagyunk felszámítani, azonban ezen készkiadásaiikat joguk van bizományosainknak a könyvek árához hozzáválni s úgy forgalomba hozni.

4. Felszólításra az eladott könyvek ára, vagy a raktáron levő eladatlan könyvekről a leltár, esetleg az összes bizományba kint levő könyvek azonnal beküldendő.

5. Csak teljesen tiszta és használatlan állapotban levő műveket veszünk vissza.

Kiadóhivatal.

Törzslap *)

vasárnap i iskolai növendékek nyilvántartására.

.....osztály.-i vas. isk.
isk. év. csoport.

1. A gyermek neve
szül. ideje lakása
melyik iskolába jár ?
2. Atyja vagy gyámja (munkaadója) neve
foglalkozása
vallása vallásos és egyházas érzülete
3. A gyermek otthoni magaviselete
iskolai magaviselete, szorgalma, előmenetele
gyöngeségei, hibái
jó tulajdonságai
a házi nevelés esetleges hiányai
4. A vasárnap i iskolában tanusított magaviselete
szorgalma előhaladása
5. A múlt isk. évben hol járt vas. iskolába ?
melyik osztályba ?
6. Észrevételek

csoportvezető.

Jegyzet. E törzslap minden gyermekről kiállítatik. Az osztály rovatába *vasárnap i iskolai osztályok* jönnek, egyelőre „kezdő” vagy „haladó”. A lapokat betűrendbe helyezzük, új iskolai év elején a nem jelentkezett gyermeket innen ellenőrizzük, esetleg eltávozottak törzslapja *másolatát* új egyházköztségük vas. isk. vezetőségének megküldjük.

Kapható „Az Út” kiadóhivatalánál. Cluj—Kolozsvár, Calea Victoriei 38.

*) L. jövő számunkban „A vasárnap i iskola organizációja” c. cikket.

AZ ÚT

FOLYÓIRAT A LELKIPÁSZTORI ÉS NEVELŐI
MUNKA SZÁMÁRA

ALAPITOTTA :
RAVASZ LÁSZLÓ.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK :
DR. IMRE LAJOS, DR. MAKKAI SÁNDOR,
DR. TAVASZI SÁNDOR.

V. ÉVFOLYAM.

CLUJ—KOLOZSVÁR.
MINERVA IRODALMI ÉS NYOMDAI MŰINTÉZET RÉSZVÉNYTÁRSASÁG.
1924.

TARTALOM.

I. Elbeszélések.

	Lap.
<i>I. L.</i> : Mester és tanítvány. — — — — —	3
<i>Káli Dénes</i> : A „szükség” — — — — —	85
— Alkonyat — — — — —	113
— Ünneptelenség — — — — —	141

II. Igehirdetés, kultusz.

<i>M. S.</i> : A hívő értelem — — — — —	7
„ Textusmagyarázatok — — — — —	89
<i>Faher u.</i> : Beszédvázlatok — — — — —	143

III. Vallásos nevelés.

Vasárnapi iskolai vezérfonal — — — — —	14, 145
<i>I. L.</i> : Vasárnapi iskola — — — — —	116
A vas. iskola célja, anyaga és módszere — — — — —	152

IV. Gyülekezeti munka.

<i>I. L.</i> : A városi gyülekezet szervezése — — — — —	19
Előkészület nyári munkánkra — — — — —	25
A ref. presbíter kis kátéja — — — — —	30
Pár szó ifjúságunk gondozása irányáról — — — — —	120
A konfirmációi előkészítés elmélyítése — — — — —	157
Belmissziói bizottság — — — — —	167

V. Tudomány- világnézet.

<i>T. S.</i> : Tudomány és világnézet — — — — —	36
A jelenkori világhangulat — — — — —	38
Történelmünk új értékelése — — — — —	92
„ Mi a pietizmus és mi nem pietizmus? — — — — —	122, 171
<i>Cramer J. A.</i> A keresztyén hit és történelem — — — — —	168

VI. Megbeszélések.

	Lap
<i>Mátyás Ernő.</i> A lelkipásztorok barátsága — — — — —	44
„ „ Tervezet egy újtestamentumi kommentárhoz — — — — —	53
<i>I. L.</i> Be lehet-e vezetni az egyházfegyelmet? — — — — —	57
„ A belmisszió problémája — — — — —	59
A belmisszió kérdésének tartalma — — — — —	96
<i>Derzsi Endre.</i> Az egyházfegyelem kérdéséhez — — — — —	128
<i>I. L.</i> Iratterjesztésünk ügye — — — — —	175

VII. Irodalom.

<i>T. S.</i> Irodalmi szemle — — — — —	69
<i>M. S.</i> Pásztorális theologia versekben — — — — —	76
<i>T. S.</i> Makkai Sándor új könyve — — — — —	132
<i>Muzsnai László.</i> Irodalmi szemle — — — — —	177

VIII. A kálvinista népeletből.

<i>Nagy Géza</i> Gazdag Gál — — — — —	181
---------------------------------------	-----

IX. Egyházi szemle.

Egyházi szemle — — — — —	81, 109
Konferenciák — — — — —	136
<i>M. S.</i> Az élő egyház — — — — —	185
<i>I. L.</i> Világkapcsolatok — — — — —	195
Egyh. ker. közgyűlésünk — — — — —	198

Vargha Tamás: Miért szeretem református egyházamat?	—	—	3	„	2	1	Cskor.
Vásárhelyi János: Lelki vigász	—	—	2	„	1	1	
Az ifjúsági egyesület munkaterve	—	—	4		2	1	
A ref. presbiter kiskatéja III. bővített kiad.	—	—	2		1	1	
Biblia, revidiált, teljes diszk. 14×21 alak	150				76	30	
ugyanaz fekete keménykötésben	55				28	12	
„fekete keményk. 11×17cm. nagys.	50				26	11	
Biblia nem revidiált, teljes 13×9 cm. nagyság indiai papíron puha bőr kötésben aranyozott szegéllyel	—	150			76	30	
revidiált, teljes 16×10 cm. nagyság indiai papíro puhakötésben	—	80			40	16	
18×27 cm. nagyság (Ciceró szedéssel) nem revidiált családi lajstrommal	—	—	—	220	112	45	
Az újszövetség hitana	—	—	—	20	10	4	
Újtestamentum és zsoltárok 9×13 cm. nagyság fekete keménykötésben	—	18			10	4	
Zsoltárok könyve füzve	—	—	5		3	1	
Bibliai részletek füzve	—	—	5		3	1	
Bibliai mondások falra függeszthető keményfára faragva művészies kivitelben 19×12 cm. nagyság	—	—	—	35	18	7	
Bibliai mondások, asztalra állítható vagy falra függeszthető karton papíron díszes kivitelben	—	—	—	10	6	2	
Ó és Újszövetségi bibliai történetek 100 színes képpel Leinweber Róbert festményei után	—	—	—	75	40	20	
Erdélyi ref. énekeskönyv. Legujabb	—	40			20	8	
A dunai balkán államok szövetsége	—	15			8	3	
„Maradj velem” imádságoskönyv magánosok és családok számára kötve csinos tetszetős kivitelben	—	—	—	35	18	8	
Új kis Choralkönyv: tartalmazza a legujabb erdélyi ref. énekeskönyvbe ujonfelvett dallamokat orgonára és vegyeskarra leléve	—	—	—	30	15	6	
Bibliai mondásokkal ellátott levelező lapok. Egy sorozat 12 drb.	—	—	—	15	8	3	
Néprajzi feladatok Erdélyben	—	—	5		3	1	
Szavalóköny. Összállította: dr. Rajka	—	6			3	2	
A szomszédságok kiskatéja	—	—	2		1	1	
Kiadás alatt áll: „Ünnepnapok” cím alatt sorozatos elbeszéléseket, hiteősítő iratokat tartalmazó füzetek darabja	—	—	2	„	1	0.50	„

Sajtó alatt van: dr. Makkai Sándornak 8 lvre terjedő az „Élet fejedelme” 7 elbeszélést, közle egy kisebb regényt is tartalmazó műve. Előjegyzési ára 35 Leu Bolti ára magasabb lesz. Előjegyzéseket folyó évi február 15 éig elfogad kiadóhivatalunk.

Az itt feltüntetett könyvárak az újabb árjegyzék kibocsátásáig érvényesek.

Makkai Sándor: pedagogikájába — —	20	11	5	Cskör.
„ „ Halál mysteriuma — —	35	18	8	
dr. Makkai Ernő: Bethlen Gábor ország- alkotó politikája —	30	16	7	
Mátyás Ernő: Pál apostol misztikája —	25	13	6	
„ A vallásos misztika —	15	8	4	
Menegozs-íj. Bartók: Elmélkedések az üdv evangeliumáról	10	6	3	
Modersohn Ernő: Mik Isten gyermekei? Krisztus levele —	3	2	1	
„ Mik Isten gyermekei? Krisztus teste	3	2	1	
Modersohn E. ford. Kádár Géza: Meg kell-e még egyszer keresztkednem?	12	6	3	
Mott János: A Keresztyén missziók döntő órája — — — —	15	8	3	
Murray András: Maga Jézus — —	5	3	1	
Musnay László: János apokalypsisének magyarázata — —	20	10	5	
Életnek beszéde (63. váz- latos beszéd és 11 szertartási beszéd —	50	20	15	
Nagy Géza: A keresztyénység jövője —	30	15	7	
Nagy Károly: A názáreti Jézus — —	15	8	4	
Nagy Péter-féle konfirmációi káté — —	20	11	4	
Nyáry Pál: Mélységes és gyakorlatias ke- resztyénység — — —	3	2	1	
Nyáry Pál: Meg kell-e tértünk? — —	5	3	1	
Petelei István: Elbeszélések I. II. kötet	60	30	12	
Péter Károly: Jézus nyomdokain — —	30	16	7	
Reményik Sándor: Vadvizék zugása —	15	8	4	
Dr. Révész Imre: A keresztyénység törté- nete (VI. o. sz.-ra)	40	21	9	
Protestantizmus törté- nete (VIII. o. sz.-ra)	40	21	9	
Akikre nem volt méltó a világ füzve — —	40	21	9	
kötve — —	70	36	15	
Seprődi János: Eredeti székel dalok. (57 eredeti székel dal négy hangra letéve) — —	15	8	3	
Sz. Szász B.: A hitnevelés alapproblemái	10	6	3	
Szabó Jenő: Virágok a golgotáról —	40	22	8	
„ „ Sónajok hídján — —	40	22	8	
Dr. Tavaszy: A jelenkor szellemi válsága	20	11	4	
Schleiermacher filozófiája — — — —	25	13	5	
Tompa László: Erdély hegyei közt —	15	8	3	
Varga Gyuláné: A keresztyén küzdelme a maga s környezete bü- neivel — — — —	3	2	1	

Az itt feltüntetett könyvek az újabb árjegyzék kibocsátásáig érvényesek.

Minerva.

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára.

VI. ÉVFOLYAM.

Alapította :

1924.

2. SZAM.

RAVASZ LÁSZLÓ

FEBRUÁR.

TARTALOM:

Dr. James J. Good. (Arcképpel.) — A lelkipásztor kísértései. Szemfényvesztés (I. L.) — *Igebírdetés-Kultusz*. Textusmagyarázatok. (M. S.) — *Vallásos nevelés*. A vas. isk. organizációja. (I. L.) — Vas. iskolai vezérfonal. (I. L.) — *Gyülekezeti munka*. A belmiszsió tartalmának összefoglalása. a) A belm. munkaágai (I. L.). b) A belm. organizációja. (Vásárhelyi János). — *Tudomány-Világnézet*. A szabadelvűség és kizárólagosság mérgese. (T. S.) — A ker. hit és történelem. (Cramer J. A. — Muzsnay László.) — *Irodalmi szemle*. Erdélyi irodalom. — Szerk. üzenetek.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

Dr. IMRE LAJOS

Dr. MAKKAI SÁNDOR

Dr. TAVASZY SÁNDOR

Megjelenik :
július és augusztus kivételével
minden hónapban.

Felelős szerkesztő :
Dr. Imre Lajos.
Kiadóhivatal :
Cluj-Kolozsvár, C. Victoriei 38.

Előfizetési ára
Egész évre --- 150 Lei.
Egyes szám ára :--- 15 Lei.

Előfizetési felhívás.

Lapunk VI. évfolyamára előfizetést hirdetünk. „Az Út” öt évi munkálkodásával megmutatta, hogy *igaz barátja* akar lenni lelkipásztor és tanító testvéreinknek és hű *segítőtársa a munkában*. Tudományos és irodalmi szemléje mellett *gyakorlati útmutatást* ad a nevelői munka *minden ágában*. Egyházunk megújulásának előmozdítására a *lelki munkákra* akarja irányítani a figyelmet, megmutatja azok bevezetési módját, problémáit. Ezen túl minden számban hozni fog *prédikáció vázlatokat, vagy feldolgozásra alkalmas textusmagyarázatot*. Ez évben sikerülni fog megindítani egy *gyakorlati kommentárt* az új szövetséghez, mely nagy segítségére lesz olvasóinknak. Egyházi életünk fontosabb eseményeit az *Egyházi szemlében* beszéljük meg, ezenkívül *vasárnapi iskolai vezérfonalat* stb. közlünk.

„Az Út” — az egyellen gyak. nevelői folyóirat — életképes-sége *érdeke lelkészeknek és tanítóknak* egyaránt. Minél több az előfizető, *annál olcsóbb lesz* a lap és jobban ki tudja elégíteni az igényeket.

Az előfizetési ár *félévre 75 Lei, egész évre 150 Lei.*

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Cluj—Kolozsvár, Calea Victorini 38. Ref. theologia.

„Az Út” iratterjesztése kiadásában fog megjelenni:

Ravasz. László: Az emberélet útjának felén

c. 20 lvre terjedő, még eddig meg nem jelent beszédei, cikkei, előadásai. Előjegyzési ára *portómentes* küldéssel 110 Lei. Előjegyzési határidő március 31.

Megrendelhető lapunk kiadóhivatalában.

Terjesszük „Az Út” kiadványait.

Vasárnapi iskolában való használatra

Törzslapok a vasárnapi iskola növendékek nyilvántartására. darabja 50 bani.

Képes levelező lapok, kis bibliák, kiosztásra alkalmas *traktátusok* („Ünnepnapok”).

Az ifjúság gondozására nélkülözhetetlen

„*Ifjú Erdély*” ifj. folyóirat, előfizetési ára egész évre 60 Lei.

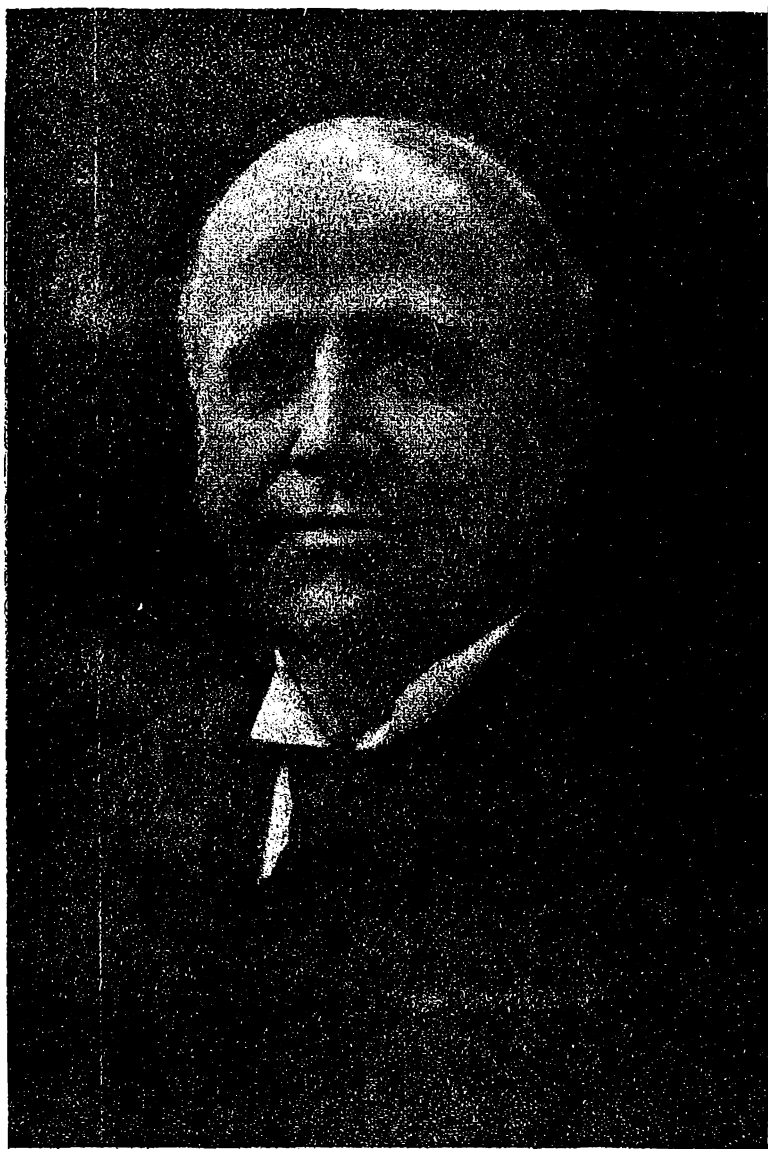
Szavaltásra alkalmas költeményeket tartalmazó könyvek, füzetek.

Elbeszélések, ismeretterjesztő füzetek.

Családi istentiszteleteken és családokban

„*Maradj velem*” imádságoskönyv. Ára 35 Lei.

Bibliai mondásos faliablák, bibliák, énekeskönyv, az „Ünnepnapok” traktátus sorozat.

Dr. James J. Good (1852—1924.)

a magyar ref.^{er}egyházak melegsívű nemes barátja, hűséges támogatója, az északamerikai Ref. Egyház külmisziói bizottságának elnöke s egyik legnagyobb vezérférfia, ez év jan. 17-én hirtelen meghalt. Iránta és munkássága iránti őszinte tiszteletünk és hálánk jele gyanánt közöljük fenti arcképét. Hálát adunk életéért Istennek, aki adta őt nekünk e válságos időkben, s kérjük Istent, hogy árva anyaszentegyházunk támogatására támasszon még barátokat, akik a Dr. Good mélységes szeretetével és fáradhatatlan buzgóságával hordozzák anyaszentegyházunk ügyét. Emléke áldott.

A lelkipásztor kísértései.

Szemfényvesztés.

A lelkipásztori élet legnagyobb és legnehezebb kérdéseinek egyike ez: hogyan őrzöm meg az állandó összhangot, állandó kapcsolatot a lélek és a munka között. Ennek az egyik megszakadása az az ünneptelenség, amelyről az imént volt szó. Már ez is arra kényszerít bennünket, hogy végezzünk funkciót, beszéljünk valamiről, amit magunk nem érzünk s amiben nekünk semmi részünk nincs. És ép itt van az a veszélyes baj, ami kikezdi a lelkünket és meghasonlást okoz abban. Lassanként megnyugtatjuk magunkat avval, hogy ezt minden pap úgy csinálja, hogy lehetetlenség kormányozni az érzelmeinket. Különösen a funkciók végzésénél mutatkozik ennek a nehézsége. Ismertünk egy lelkipásztort, aki azért mondott le hivataláról, mert érzelmes és érzékeny lelkülete minden temetéskor olyan intenzíven érezte vele a fájdalmat, hogy azon nem bírta erőt venni. Ez bizonyára kivétel, s ha a legtöbb lelkipásztor kezdetben érzi is a leverő hatását a temetéseken való részvételnek, (különösen olyan gyülekezetben, ahol mindenkit ismer) lassanként elfásul iránta s csak a megrázóbb, vagy közelebb eső esetek váltják ki azt az érzést, hogy „együtt sírjon a sírókkal”. A gyászolók pedig, akik a lelkipásztor érzéketlenségét látják, ha meg nem is botránkoznak rajta, de mindenesetre felöltik a gondolatukban az, hogy íme ő is idegen, aki fájdalomukból semmit sem érez. Mi más marad itt a lelkipásztornak hátra, mint vagy elvégezni közönyösen a szertartást, vagy udvariasságból mimelni legalább a látszatát a meghatottságnak s így színésszé válni. Így lép arra az útra, mely életét az állandó hazugságok felé vezeti.

De nemcsak ilyen alkalmakkor, hanem szinte mindig érezzük ezt a kísértést. Mihelyt a palástot felvesszük, valami csodálatos feszes, idegenszerű hangulat vesz rajtunk erőt, mintha annak egész dekoruma a lelkünket nyomná. Ha azután még hozzájárul ehhez a személyes indispozíció is, akkor kedvetlenül végezzük a munkát, annak összes eredményét a palásttól várjuk, s az emberek előítéletétől, mellyel e ruha iránt viseltetnek. Sok-

szor hajlandók vagyunk fölvenni valami ünnepélyes, idegenszerű lónust, amellyel pótoljuk a magunk hiányait. Vannak, akiknél ez rendes szokássá vált, és egy kettősséget hoz létre az életükben a palástos és a palást nélküli papot. Mikor idáig eljutottunk, akkor vesszük észre, milyen mélyen megnőtt már a szakadék a lelkünk és az élet között, hogy amit végzünk, már nem ígéhirdetés, nem lelkipásztori munka, hanem szavakkal való játék, a palástnak, mint varázsszernek a használata — szemfényvesztés.

Istennek hála, ilyen messzire ritkán és kevesen jutnak, annak dacára, hogy a kísértést mindenki megérzi. Nem is lenne károsabb semmi a lelkipásztor életére, mint ez az örökös, hazug élet. Ennek pedig egyetlen ellenszere van: a léleknek és a munkának állandó kapcsolata. Ha a munka, amit végzünk mindig a lélekből foly, abban az értelemben, hogy a munkának mindig tudjunk tartalmat adni a lélekből. Ha minden ígéhirdetés egy lelkipásztori lélekből fakadt, amelyben azt kérdezem: mit építhetek én az én gyülekezetemen, mit akarok elérni, minő elhatározással távozzék a gyülekezet a templomból: akkor nem kell félnem, hogy az ígéhirdetésem csak egy ünnepi aktus lesz, mely annyira ünnepies, hogy hiányzik belőle a közvetlenség minden nyoma. Ezért kell minden munkának, ígéhirdetésnek úgy, mint látogatásnak, gyakorlatinak lenni, melyben a magam lelkéből átélte igazságokat vezetek át egy másik lélekbe. Egy jó lelkipásztor mindig ismeri a híveit, s ha nem ismerheti, tud részvételt érezni és vigasztalást nyújtani annak az ismeretlennek is, akinek a családjában az ő vigasztalására szükség van.

S végül, hogy a lélek ki ne apadjon azért kell azt gazdagítani, táplálni azokkal az isteni erőkkkel, melyek nem tűnnek meg semmi korlátot, sem közönségest, hanem mindig elég erősek új élet csiráit teremteni. Amelyik lelkipásztor gyakorolja maga Isten közellétét, annak nem kell palástra várnia s nem kell verba solemniát keresgélni, hogy hívei megérezzék, hogy amikor és ahol ő szól, Isten üzenetét szólja. És evvel vége van annak az átkos dualizmusnak is palástos és nem palástos pap között. A palást csak jelzi, hogy mint a gyülekezet megbízottai szólunk, az igazi character indelebilist mindenkor a lelkünkben hordozzuk.

I. L.

IGEHIRDETÉS — KULTUSZ.

Textusmagyarázatok.

(Irodalmi felhasználás joga fenntartva.)

1. A *Máté* ev. 7. r. 21.—23. verseiben Krisztus Urunk kétféle embertypust tagad meg. Először azokat, akik őt *Uruk*-nak vallják, de nem cselekszik a mennyei Atya akaratát. Másodszor azokat, akik *cselekesznek* az *Ő* nevében hatalmas dolgokat, de nem az *Ő* szolgálatában cselekszik azokat. *Hódolni* neki, de nem követni őt; *jót cselekedni*, de nem *hódolni* meg előtte: ez egyforma bűn az ítélő Bíró megvesztegethetetlen szemében. A fontos itt az, hogy mindakettő tényleg *ugyanaz* a bűn, mert *nem élni, vagy visszaélni* Krisztus nevével ugyanazon forrásból fakad: az *önmagunk imádatából* és az *odaadás hiányából*. A *felvulkodottság* és *hitetlenség* jellemzi mind a két embertypust. Kikapcsolva innen a nyilvánvaló és közönséges képmutatókat, figyelmünket csupán azokra szabad irányítanunk, akiknek hódolata *őszinte*, de terméketlen s akik *tényleg* jót cselekednek, de nem Krisztusban. Ha az ígéhirdető ezekre irányítja figyelmét, fel fogja fedezni a legközönségesebb, mégis a legszomorúbb bűnt, amely gyülekezetét pusztítja. Először azokat, akik úgy gondolkoznak, hogy ők szeretik, tisztelik, csodálják, imádják Krisztust, nála dicsőbbet nem ismernek, készek őt mintegy elméletileg Uruknek vallani és keresztyéneknek tartják magukat, azonban úgy vélik, *semmit sem tehetnek érte, mert nincs hatalmuk reá*. Mindennapi életük nem ad *alkalmakat* krisztusi életet élni. Ha hatalmasak lennének, megmutatnák, mint kell hatalmas jöttekkel tisztelni őt, de a kisserű élet ezt lehetetlenné teszi. Az Úr azonban azt mondja: „nem mehet be az Isten országába” és ő „sohase ismerte” az ilyent. Elűzi magától. A *hitetlen* hitvalló és a *felvulkodott* hódoló e típusa mindennapi. Mivel nics benne *hit*, nincs benne *odaadás* és ezért *nem ismeri fel a drága alkalmak* egész sorát, melyet Isten a *nagy élet*, a Krisztusban való élet számára éppen a kicsinyes élet és kötelességek közepette ad neki. Sebben van a *felvulkodottsága*, hogy amit nem képes meglátni, azt *tagadja is* és *birálójává* lesz Isten terveinek és dolgainak. Ő akarná megszabni azt az életlehetőséget és környezetet, amely neki való lenne, hogy nagygyá lehessen és Krisztus iránti hódolatát tettek-

ben fejezné ki. E bűn büntetése az, hogy Krisztus pusztá ábrándképpé, Isten köddé, az élet pedig szomorú sorvadássá lesz neki és „ama napon” nem ismeri meg és kiveti az Úr. A második típusban látni fogja az ígéhirdető azokat, akik *belevetik magukat* a jótékony életbe és hatalmas dolgokat cselekesznek és a keresztyénségben s a Krisztusban „*az általános emberszeretet*” symbolumát látják, de maguk *nem hisznek* az Isten valóságos léteiben, a lélek halhatatlanságában, a Krisztus életadó halálában. Ezek is *hitetlen* hitvallók és *felfuvalkodott* hódolók, mert a jótéteményeik mögött nem az Istenben gyökerező igaz hit termőfája áll, hanem — talán ők maguk se hinnék el először — *az önimádat*, a *saját* jóságuk és erejük boldog mámor. Ők magukat saját szuverén jóságú Istenné fújják fel, akinek nincs szüksége maga felett Istenre és Megváltóra. Azért is jönnek zavarba, ha faggatjuk: *mít* szeretnek az emberekben? Mert voltaképp csak *magukat* szeretik és nem azokat, akikkel jót tesznek. Az emberiség, amely *egyének* szerint nem is érdekli őket, csak az ő dicsőségük tükre s emberszeretetük visszaverődött önimádat. Nem fognak bemenni az Isten országába, mert csak tetteiket adták, de *önmagukat nem adták* oda Krisztusnak. Ezért nem ismerte őket soha és elveti az Úr „ama napon”. Az ilyen élet büntetése a *személyiség megsemmisülése és a szív kihalása az alkotások lelketlen sulya alatt*. Odaadni magunkat és engedelmesen hagyni, hogy Krisztus, az Úr *cselekedjék bennünk, velünk és általunk*: ez a tilka a nagy, győzedelmes életnek, amely a legszürkébb mindennapiságot is a szeretet halhatatlan tetteinek alkalmává és erejévé formálja át.

2. A *Jakab* levele 5. r. 7. verse a *béketűrés* fontosságát emeli ki. Azonban ennek a béketűrésnek egyetlen alapja a *bizalom*. Melyik az a bizalom, amely növeli az életet? Az *Istenben* vetett bizalom. *Istenben* *bizni azonban csak abban a tudatban lehet, hogy Isten bizik bennünk*. Hogy Isten részéről mekkora bizalom van belénk helyezve, az világossá válik, ha megvizsgáljuk életünk és mások élete folyamában a következőket s azokat magunk elé állítjuk: a) milyen türelmes Isten tévedéseinkkel, mulasztásainkkal és bűneinkkel szemben? b) mennyire bizik a jellemünk kiforrásában, c) a ráknbizott munka elvégzésében, d) belénk helyezett terve megvalósulásában. Mivel az Isten bizodalma az ő mindenható szeretetének bizonyosságán nyugszik, mennyire természetes, hogy *mi bizzunk*; a) a belénk helyezett erőkből, a) az embertársainkban, c) az Isten ügyének diadalában, d) üdvösségünkben. Ez a bizodalom a türelmes élet tilka, az ilyen türelem pedig hit, A mi hitünk pedig meggyőzi a világot.

M. S.

A vasárnapi iskola organizációja.

A vas. iskola, hála Istennek, egyházunk életében is több már, mint néhány, magától vállalkozó ember felesleges ügyügybuzgálkodása, s hova tovább mélyebb gyökeret ver egyházunk munkájában. Minden nappal szaporodik a vasárnapi iskolák száma, újabb helyeken ismerik föl a jelentőségét és kezdenek ehhez az áldott, sok eredménnyel biztató munkához. Nem is maradhat meg többé azokban a szűk keretekben, melyekben eddig mozgott, hozzá kell látnunk, hogy alkalmas eszközzé teremtsük és alakítsuk azt egyházunk számára. Komolyan számot kell vetni ezzel, mert felesleges ballasztokat nem tűrhetünk meg egyházunk hajójában, másrészt az idő is sürget, hogy minél jobban használjuk ki az alkalmakat népünk, ifjúságunk vallásos nevelésére. Ezt pedig csak úgy tehetjük, ha igyekszünk minden lehetőséget felhasználni, amit a vas. isk. nyújt, ennek megfelelőleg az egészet organizáljuk. Itt röviden, nagy áttekintésben adni akarjuk azt a *külső* organizációt, melyvel a vasárnapi iskolát igazán komoly nevelői eszközzé tehetjük.

1. Elsősorban gondoskodnunk kell arról, hogy *a vasárnapi iskola ne csak az iskolai évre szorítkozzék*. Ez indokolható volt addig, míg felekezeti vagy egyéb iskoláink, közvetve vagy közvetlenül érvényesíthették a kávinista nevelést, míg a vas. iskola jó volt pótléknak, *kiegészítőnek* a vallástanítás mellé. Mindenki látja, hogy most a helyzet nem ez, ma *nem pótolni, de végezni* kell általa a vall. nevelést. A gyermekistentisztelet sem, a vallástanítás sem, adhatja ezt s már ez is elég indok arra, hogy a vas. iskola működését *minden vasárnap folytassa, tekintet nélkül a vakációkra vagy ünnepekre*. Sőt többet mondok: *fel kell használnunk a vakációkat, a szerda és szombat délutánokat a vallásos nevelés céljaira*, hétköznapi bibliai iskolák, vallásórák, vagy bármily más néven, de ugyanazon céllal, mint a vas. iskola.

2. Az így egész évben folyó, szept. 1-től aug. 31-ig tartó vas. iskolába *törekednünk kell minden ref. gyermeket beiskoláztatni*. Épúgy, mint a mindennapi iskolában, utána kell járni, hogy egy se maradjon ki. Evégből nyilván *kell tartanunk* őket. Erre szolgálnak lapunk múlt számában közölt *Törzslapok*,*

* Kaphatók kiadóhivatalunkban, darabja 50 bani.

melyeket év végén állítunk ki a gyermekekről, az ott közölt utasítás szerint. Különösen városban, e törzslapok útján figyelemmel kísérhetjük a változásokat, látogatások útján tisztába jövünk a gyermekek viszonyaival, felvilágosítjuk a szülőket a vas. isk. céljáról. Erről természetesen igen sokat lehet beszélni, de most terünk nincsen hosszú fejtegetésre.

3. Meg kell alkotnunk a *vas. isk. kontinuitását a gyermek életében*. A vas. isk. kötelezettségének* kora kezdődik óvodás korban (4 év), tart a mindennapi tankötelezettség alatt, az ismétlő, középiskolai alsó osztályokhoz megy át, amely után bekapcsolódik a konfirm. előkészületbe. A konfirmáltak körében aztán átveszi a dolgot az ifjúság más módszerű, de ugyanilyen szellemű gondozása. Így minden megszakítás nélkül haladna fel a 4 évtől a gyermek egész férfikoráig ilyen hatások alatt. E beosztás egyes korosztályainak megjelölése még hátra van, valamint az anyagnak ehhez szükséges kijelölése is, de ezt alkalmasabb a nemzetközi tervezet figyelembevételével csinálni meg, egyébként sem sürgős, mert isk. év végéig lapunkban közölt tanmenet két (kezdő és haladó csoport) tervét adja. Kétségtelen, hogy ennek megállapítása után föltétlen szükséges, hogy minden vas. isk. csatlakozzék ehhez a tanmenethez és beosztáshoz. Ennek megállapítása a Vas. Isk. Szöv. feladata lesz.

4. Az így keresztyülvezetett vas. iskolában *minden gyermek értesítést kap a bevégzett év végén arról, hogy a vas. isk. azon osztályát kijárta* s az ott előadott dolgokba bevezetést nyert. Ez a bizonyítvány, minden hivatalos cöpf nélkül is igazolni fogja a máshová költözött gyermek vall. nevelésének eddigi haladását. Ez a bizonyítvány különös fontosságot nyer a konfirmációra való előkészítésnél. A vas. isk. ezen fokát, mely a 13—15 éveket foglalja magában, úgy kell kiképeznünk, mint azt a görgegyi egyházmegye már megindította, hogy a konf. előkészítést négy hónapra tolta ki, megpótolva azzal, hogy a négy hónap három esztendőn keresztyül tartandó meg, napi két órával, a többi hónapokban a szokásos heti egy biblia-órával.

4. A vas. isk. ilyen organizált alakjához most már *munkásokra van szükségünk*, elsősorban magára a lelkészre, hogy ismerkedjék meg a dologgal, a tanítóra, a papnékra, aztán olyan világiakra, akiket erre kiképezzünk. A belmissziói bizottság feladatai között első, egy vagy több ilyen kiképző kurzus beállítása.

Reméljük, hogy lelkésztársaink és tanítótársaink minél többen csatlakoznak ehhez a mozgalomhoz és vas. iskolák beállításával a gyermekek evangélizálásának nagy munkáját megkezdik.

Természetesen ez nem polgári értelemben vett kötelezettség, de olyan, amelyet a presbitérium kimondhat s a gyülekezet, ha szükségét megérti, sokkal szigorúbban megtarthatja, mint amazt.

Vasárnapi iskolai vezérfonal.

a) Történetek Jézus munkálkodásáról.

1. **A belpoklos.** (Márk 1 : 40—45.) A történetben kiemeljük, hogy milyen bizalma volt annak a betegnek Jézusban, hogy minden tilalom dacára oda mert menni hozzája. Jézus környezete meghátrál, mikor a beteget közeledni látják, csak J. marad, a helyén. A papnak azért kellett magát megmutatni, mert ő adta ki a bizonyítványt, hogy a betegség elmúlt. Leírjuk a betegek életét, nyomorúságát, majd az örömet, ami a gyógyulás után betölti ezt az embert, hogyan terjedt a hír, s hogyan jöttek mindenünnen Jézushoz.

A tanítás alapgondolata, hogy Jézushoz csak bizalommal lehet fordulni. Minél nagyobb a veszedelem, annál jobban kell bízni benne. A belpoklosságot senki sem tudta meggyógyítani, Jézus meggyógyította. A legnagyobb betegség a bűn. Ezt is csak Jézus tudja meggyógyítani. De csak akkor, ha bízunk benne. „Ha akarod!” Tudnunk és éreznünk kell, hogy szükségünk van reá, s aztán bízni benne. Hogyan próbálhatom meg a bizalmamat? Számonveszem a hibáimat. Úgy folyamodni hozzá, mint a jó testvérhez. Hogyan imádkozzunk hozzá? Jézus szól azoknak, akik hozzá folyamodnak: „Akarom, tisztulj meg!”

A. m.: Márk. 1 : 40. b. Ének : 4. dics. Kis biblia : Zsid. 4 : 16. Ján. 16 : 24—27.

2. **A gutaütött.** Márk (2 : 1—12). A történetben élesen beállítjuk a két oldalt. A gutaütött ember reménykedését, akinek testi kínjainál súlyosabb volt a bűn terhe, aztán a négy barát önfeláldozó szeretetét, akik minden akadályt leküzdve viszik azt Jézushoz. A beteg vágyakozása új élet után. Milyen akadályok állották útját a barátoknak. Fáradozásuk a tető felbonthatásában. — Ebbe beleesik Jézus vitája az írástudókkal a bűnbocsánat kérdéséről, a bűn és betegség összefüggéséről, ezt itt nem érezzük ki, később úgyis előfordul s alkalmunk lesz a részletes kifejtésére.

A tanításban az alapgondolat az, hogyan vihetünk másokat Jézushoz. Milyen akadályokkal kellett a négy embernek megküzdeni. Mégsem csüggedtek. Szerették beteg barátjukat és segíteni akartak rajta. Tudták, hogy Jézus nem fogadja őket rosszúl e szokatlan úton sem. — Isten azt akarja, hogy érezzük meg, hogy felelősek vagyunk egymásért. Szüleink érettünk. Minket Istenhez akarnak vinni, pedig mi sokszor milyen akadályokat állítunk. Mi is felelősök vagyunk egymásért. Hogyan segíthetek én másokat Jézushoz? Cselekedetemmel, ha megmutatom, hogy kell hozzá menni. Beszédemmel, ha nem tűröm el azt, hogy más rosszat tegyen, hanem felvilágosítom Isten

akaratáról. Imádságommal másokért. Hogy és mikor kell másokért imádkoznom? Kikért? Mit tehetek Isten ügyéért, hogy mások hozzá jussanak? (Misszió, adakozás.)

A. m.: Gal. 6:2. Ének: 244. é. Kis biblia: Gal. 6:1. Máté 5:13—16.

3. A siketnéma. (Márk 7:31—37.) Az elbeszéléssel ki kell színezní a történetet. Rajzoljuk a szülők fájdalmát, mikor látják, hogy a gyermekük nem hall, hogyan folyamodnak segítségért orvoshoz, mindenkihez, de hiába. Hogyan hozzák el Jézusko, hogy nyílik először is hálára ajka a betegnek, milyen öröm tölti el egész környezetét.

A tanítás alapgondolata, hogy Jézus tesz képessé arra, hogy meghalljuk, amit Isten mond, és beszéljünk Istenhez. Ez a betegség bennünket is előfog néha, nem akarjuk hallani Isten szavát, befogadni azt, nem akarunk válaszolni neki. Milyen esetek vannak erre a gyermek életében ki tud egy ilyet elmondani? Hányszor történik egy nap! Ebből az lesz, hogy uralkodni kezd rajtunk. — De Jézus segít, ha bizalommal kérjük. Legyőzi bennünk ezt a betegséget. Mikor érezzük, hogy közel van, hívjuk Jézust segítségül. Ő parancsoljon, mit halljunk meg, gonosz és rossz beszédet ne, mit szólunk: csak azt, amit ő szeret.

A. m.: Luk. 11 9. Ének: 46. é. Kis biblia: Róm. 10:9—17.

4. A bűnös nő. (Ján. 8:1—11.) A elbeszélésben kiemeljük, hogy a Mózes törvénye szerint az asszony, aki elhagyta férjét és gyermekeit, halált érdemelt. Reszketve várta a halált, mikor észrevette, hogy Jézus szavára egyenként elszállingóznak ellenségei. De még egy volt, akitől félnie kellett, Jézus, aki végrehajthatta rajta az ítéletet. Milyen néma hallgatás volt a válasz, hogy lopóztak el a zsidók egymás után. Milyen hálás örömmel hallotta Jézus felmentő szavait az asszony, s hogy megtisztult egész lelke a kegyelem által.

Az elmélyítésben az alapgondolat az, hogy Jézus a bűnöst nem elveszítni, hanem megmenteni akarja. A zsidók dühében a saját kegyetlen ítéletünket ismerjük fel. Hogy kárhoztatunk más, hogy örvendünk a más baján, jól esik, ha látjuk, hogy más rossz. Esetek a gyermekek életéből. — Ha magunkba nézünk, ugyanezt a bűnt látjuk magunkban. — Mit csinál Jézus a bűnösse? Neki joga volna elítélni, de ő azért jött hogy megmentse. Elküldi megtisztulva. Sőt többet tett: az életét adta értünk. Meg kell éreztetnünk a gyermekekkel, hogy mit jelent az, hogy Jézus értünk halt meg, s milyen hálásnak kell lennünk ezért.

A. m.: (Máté 5:12.) Ének: 259. é. Kis biblia: Márk 10:45. Luk. 19:10.

4. Összefoglalás. A fenti történetek elisméllése. 1. A bél-

poklos föltétlenül bízott Jézusban, tudta, hogyha akarja, megszabadíthatja. 2. A gutaütött barátai érezték a felelősséget, tudták, hogy Jézus segíteni tud és akar. 3. Ő győzte le a betegséget, megoldotta a siketnéma nyelvét és füleit. 4. A bűnös asszonyt nem csak felmentette, de megtisztította. — Jézus az, akiben bízunk lehet és bízunk kell. Mint mutathatjuk meg bizalmunkat?

A. m.: Ján. 15:5. b. Ének: ismétlés, begyakorlás.

b) Történetek Jézus életéből.

1. **Natanael.** (Ján. 1:35—52.) Natanael alakjában megrajzoljuk a komoly hívő zsidó képét, aki „nem csak a törvényt megtartja, hanem keresi is Istennel való közösségét („láttalak a fügefá alatt ülni”). Kétkedésében sem zárkózik el, lassan megindul Fileppel. Csodálkozása, mikor Jézus a lelkébe látott.

A tanításban a főgondolat az, hogy Jézust tanítványai választásánál csak az a szempont vezette, hogy azok higgyenek benne. Natanael meglátta, hogy J. ismeri őt. Ezért bízott benne. A többiek is. Csak az a J. igazi tanítványa, aki benne bíz. Hogy próbáljam meg magam, hogy bízom-e benne? A bizalom a cselekedetekből látszik. Elszántam-e magam rá, hogy engedelmeskedjem? Nem ígéretek kellene, hanem komoly elszánás, Isten előtt. Alljak Isten elé és ajánlom fel magam neki.

A. m.: Ján. 6:68. Ének: 264. é. Kis biblia: Ján. 1 12. Márk 1 14—21., 2:13—17.

2. **Jézust megvetik Názáretben.** (Márk 6:1—6.) A történetben beállítjuk, milyen örömmel készült Jézus N.-be. Mit várt a látogatásától. Milyen csalódás érte. Hogy beszéltek róla egymás közt az emberek. Nem tudott csodát tenni.

A tanítás alapgondolata, hogy J. csak ott tud segíteni, ahol hisznek benne. Az emberek hogy bénítják meg a munkáját. Saját magunk hogy tesszük lehetetlenné azt magunkban. Rávezetni a gyermekeket, hogy lássák ezt a saját életükben. Így másokat is megakadályozunk a magunk hitelenségével abban, hogy J.-hoz járjanak. E hitelenség indokai, ürügyei: „már ismerjük”; „már hallottuk ezt a történetet”; stb.

A. m.: Ján. 1:11. Ének: 43. é. Kis biblia: Máté 13:53—58. Luk. 4:15—30.

3. **Apostolok kiküldetése.** (Márk 6:7—13.) Az elbeszélés anyaga a szöveg szerint kevés. Nem kell kiszínezni, csak vázolni a tanítványok készülődését, aggodalmait, Jézus gondoskodását, imádságait érettük. Belevesszük a visszatérést is, s utólag elolvastatjuk. Jézus öröme, a tanítványok elragadtatása.

A tanításban kiemelendő a gondolat, hogy J. a tanítványokat nem csak azért választotta, hogy vele legyenek, hanem hogy másoknak is hirdessék őt. A ker. ember hivatása segíteni

és Isten országát hirdetni ahol csak lehet. Ez az élet célja. Hol tehetjük mi? Otthon, iskolában, utcán. Hogyan tehetjük? Életünkkel; szavainkkal, ha nem tűrünk el mástól semmit, ami Isten akaratával ellenkezik. (*Vallástétel.*) Hogy segíthetjük a gyöngét, hogy támogatjuk egymást. A vas. isk. célja, hogy erre képessé tegyen. Az életünket erre szánni. (*Adakozás, segítség, önfeláldozás.*)

A. m.: Máté 10:32—33. *Ének*: 45. é. *Kis biblia*: Lukács 10:1—20. Zsid. 12:12—16. Luk. 9:1—5. Márk 6:7—13.

4. **Megdicsőülés.** (Luk. 9:28—36.) Az elbeszélés, mint egyik tanítvány élménye mondandó el. Kiemelendő a tanítványok néma csodálata J. isteni dicsősége láttán. Ez Jézusnak Isten-nel való kapcsolatát mutatja. A tanítványok lelkesedése, boldogsága, mely őket elfogja.

A tanítás alap gondolata aki Jézusban bízunk, meglátja az ő dicsőségét. A leghívebb tanítványokat vitte fel. Csak az jut oda, hogy ezt látja, aki igazán ragaszkodik hozzá. Minél jobban megismerjük Jézust, annál jobban látjuk, hogy Isten jelent meg benne. Hogy láthatjuk mi? Ha minél többször elmerülünk a róla való gondolkozásban. Magán-áhitat este, reggel. Hogy kell igazán imádkoznunk, nem betanúlva, hanem saját szavainkkal.

A. m.: Ján. 1:14. *Ének*: 126. é. *Kis biblia*: Fil. 2:5—11 Ján. 1:1—14.

5. **Összefoglalás.** Jézus kiválasztott minket, hogy az övéi legyünk. Nem a magunk akarata ez: Isten hív, az Ő Lelke által. Ezért kételkedés és habozás nélkül követni kell, megtisztítva magunkat, hogy méltók legyünk rá. De másokat is hoznunk kell őhozzá, megmutatni, milyen kegyelmes és jó ő mindenkihez. Hogy az egész földön Jézus uralkodjék.

Szemléleti anyag, a tárgyalt történetek, az aranymondások, énekek elisméllendők, bibliai részek elolvasandók.

Aranymondás: Hiszek Jézus Krisztusban, Isten egyszülött fiában, mi Urunkban.

I. L.

GYÜLEKEZETI MUNKA.

A belmisszió tartalmának összefoglalása.

a) A belmisszió munkaágai.

Itt a belm. munkaágainak nem csak elvi és tudományos megállapításával és körülhatárolásával foglalkozunk, hanem főként azt keressük, *a mi helyzetünkben*, egyházunk jelenlegi feladatai között melyek azok, amelyeket különösen tekintetbe kell vennünk. Fontos ez azért, hogy annak az egységes nevelői munkának, melyet végezni akarunk, minden ágát lássuk, s ne történjék meg az az eset, hogy valamelyik fontos ág elhanyagolódik vagy háttérbe szorul.

A belm. egész tevékenységét *szabad építő* tevékenységeknek nevezhetjük szemben azokkal a *kötött* tevékenységekkel, melyek az egyház életének szükségképeni következményei, s melyek nélkül az egyház szétzüllik. *Szabad* tevékenységek ezek abban az értelemben, hogy formájuk, lefolyásuk, nincs azon törvények alatt, melyek a *kötött* tevékenység formáját megszabják. De nem szabadok abban, hogy módszerük van, lélektani és egyéb törvények alatt állanak, tehát nem mindegy, hogyan végezzük őket. A *kötött* tevékenységek *teljesen* kimerítik az egyház életnyilvánulásának négy körét, a kultusz, az igehirdetést, vall. nevelést és pásztorációt, a belmisszió ezekhez csatlakozik, *kíséri* ezeket, *támogatja* őket, lényegénél fogva a pásztorációval lévén legszorosabb viszonyban. Ugy, hogy ezt a tudományt, két főrésze is oszthatjuk általa: lelkigondozás és belmisszió, előbbi a lelkipásztor munkája, utóbbi a gyülekezeté. A belm. tevékenységei *önállóságra* sohasem számíthatnak, akkor öncéllá lesznek, szembekerülnek az egyházzal, a *kötött* tevékenységek *centrifugális* karaktere mellett ezek *centripetalis* jellemvonást mutatnak.

1. Az egyes munkaágak csatlakoznak a *kötött* tevékenységekhez s így lehet őket legjobban rendszerezni. Az *igehirdetéshez* csatlakozó tev.-ek jellemvonása, hogy *hitközösséget* akarnak teremteni, a vall. világnézetet akarják fejleszteni. Ide tartozik a *evangelizáció* munkája, mely ma nálunk is igen fontossá lett, melyben azokon a módokon kell gondolkoznunk, hogyan tudnánk a hiveinket az öntudatos keresztyénség fokára eljuttatni. A *templomlátogatás* oly súlyos kérdése szintén ide

tartozik, valamint a *szezták elleni küzdelem* is, ahol szintén a világnézeti alapok bomladozásával van dolgunk. A *vallásos összejövetelek*, konferenciák, különösen *ifjúsági, presbiteri* konferenciák szintén evangelizáló jellegűek kell, hogy legyenek. Ezen munkákban világossá kell tennünk magunk előtt azt, hogy népünket meg kell nyernünk annak a kálvinista keresztyénségnek, melyről csak hallott valamikor, de mely a vérébe és a lelkébe még mindig nem ment át.

2. A második csoport a *kultuszhoz* csatlakozik s azokat a módokat keresi, melyek által a *kultusz közösséget* lehet fejleszteni és tudatosítani, megeleveníteni. Szabadságuk nem a kultusz lélektani alapjaitól, csak történeti formáitól való szabadság. E körbe tartoznak a *gyermek istentiszteletek, ifj. istentiszteletek*, speciális módjai a kultusznak, *családi istentiszteletek*, melyek újra való bevezetése megújulásunk egyik feltétele, mely a családi közösség kultuszközösség jellegét domborítja ki. A *bibliaórák*, a igével való táplálkozás egészen szabad forrásai s az *imaórák*, az Istennel való társalkodás módjai a legmagasabb grádust alkotják itt. Jellemzi őket a közvetlenség, spontaneitás, mely felszabadítja őket a szokásos formáktól.

3. A *vallásos nevelés* körül seregülő csoportja a tevékenységeknek a jövő generációban akarja a *vallásos életfolytatás* alapjait és erőit feltárni, azért a vall. nevelés első és legfontosabb lépcső itt, mert a gyermeket az egyházi hit és szeretetközösségbe vezeti be. Ide tartozik a *vasárnapi iskola*, mely fejlődésében már határozott formát öltött, s itt kell gondolkodni arról, hogy az *iskolai nevelésben* és a *családi nevelésben* a gyermek *vallásos fejlődését* milyen eszközökkel lehet szolgálni.

4. Végül az egyház önmagát kifejtő *szeretet munkájához* csatlakozik a negyedik csoport, célja az öntudatos gyülekezeti életre és munkára nevelni. Váltószava a munka gondolata, mert mindennel az a célunk, hogy a gyűl. tagjait Istenért és az anyaszentegyházért végzett munkára neveljük. Reánk nézve csakis az a munkakör értékes, mely a keresztyén szempontot kidomborítja, de ebben aztán a legtávolesőbb is. Ezért ide elsősorban az *egyháztagság öntudatosságára* való nevelés módjai jönnek, mely nálunk különösen nagyon fontos. Azután az *egyházfegyelem kérdései*, a gyülekezet fegyelmező, nevelő erejének kifejtése. Ide tartozik az *ifjúság gondozása*, akár egyéni, akár intézményes formáiban egyformán, a *szegények, árvák, betegek gondozása, cselédmisszió, és kereskedő tanulók* közötti munka. Igen fontos ága ennek a körnek az *adakozásra* való nevelés ága, melynek nálunk egészen új útjai nyitandók meg, s végül az *iratterjesztés, mint keresztyén ev. iratterjesztés megszervezése*.

Ezekén kívül természetesen vannak olyan munkaágak is, melyek nem speciálisan vallásos karakterűek önmagukban, de azzá lesznek a mi kezünkben, s melyek elől nem térhetünk

ki. Ilyenek: hiveink gazdasági nevelése, a szövetkezetek és háziipar ügye, azlán a népegészségügy különböző ágai, s végül az iskolán kívüli népművelés, intellektualis, morális és művészeti nevelése iskolából kikerült hiveinknek. Mindezeknél is azonban a fő szempont a keresztyén öntudat nevelése és fejlesztése.

Ezek lennének csak áttekintve a belm. munkaágai. A belm. bizottságnak és előadójának az a feladata, hogy ezeken a pontokon próbálja előbb vinni a munkát. Az egyes gyülekezetekben minden lelkésztestvérünk vegye számba, hogy áll ezekkel, mire van szüksége, melyik munkaág bevezetése elkerülhetetlenül fontos, s lépjen érintkezésbe a bizottság azon tagjaival, akinek az illető ág ki van adva. Csak így lesz életképes a bizottság is, de csak így fog megélni a gyülekezet is.

I.

b) A belmisszió organizációja.

Kétségtelen, hogy ma Egyházunk jövője szempontjából a legnagyobb jelentőségű kérdés a belmisszió kérdése. Úgy látom, hogy az Egyház hivatalosaiban nem is hiányzik ennek világos átlátása. A feladatok is tisztán állanak előttünk, melyeknek sikeres megoldását éppen az intenzív belmissziói munka végzésétől várjuk. A teendő most már az, hogy a belmisszió lényegének és feladatainak egyéni és közös tisztázása után megkeressük s megalkossuk azokat a szervezeteket, melyeknek keretében hatékonyan tudjuk szolgálni a magunk elé tűzött feladatokat. Az alábbi igénytelen hozzászólásban a megindítandó munka szervezéséről, kereteiről szeretnék szólni. Milyen legyen a belmissziói munka organizációja a gyülekezetben, egyházmegyében, kerületben? Hogyan kapcsolódhatik be végre a mi munkánk az egyetemes nagy világmozgalmak hasonló célú tevékenységeibe! Miképpen kezdje meg a lelkipásztor e szervezet kiépítését az ő legsajátabb munkakörében: gyülekezetében?

A munka megindításának kezdete az, hogy a lelkipásztor komoly és beható vizsgálat alá vegye a keresztyén eszmény szempontjából gyülekezetének külső és belső életét. Vizsgálja meg, hogy gyülekezetében eleven és öntudatos-e a hitélet? Micsoda szempontok irányítják a gyülekezet tagjait cselekedeteikben és gondolkodásukban? Milyen gyülekezetének erkölcsi színvonala? Az egyházi intézmények jelentőségét tudják-e kellően értékelni és támogatni? Megyvan-e a testvéri összetartozandóságnak öntudata s érzik-e a köteleztetést az Apostoli intelemnek megfelelően: „Egymás terheit hordozzátok”? E lelkipásztori számonkérést ki kell egészítenie az Isten előtti önvizsgálatnak: Példaadásom, igehirdetésem, munkám akadályai, vagy előmozdítója volt-e eddig a gyülekezetben az Isten országa előhaladásának?

Ez a komoly számonkérés lehet csak a helyes *kiindulás* pont az igazi belmissziói munkához. Ez tárja fel ugyanis, itt is, ott is a hiányokat és feladatokat. Ha a lelkipásztor magára nézve így tisztázta a helyzetet, ha világosan megállapította, hogy gyülekezetében a családi élet evangéliumi elmélyítésétől kezdve mindenütt égető szükség van a Krisztus lelkének élő hatalommal való érvényrejuttatására (Boldog lelkipásztor, akinek nem ezt kell megállapítania. De talán ilyen nem is lehet.) — akkor a második lépés a szervezés felé: a tapasztalt hiányok és feladatok megbeszélése munkatársaival, a tanítókkal, presbiterekkel, gyülekezetének komolyabb férfi és nőtagjaival. E beható, bizalmas, nem keresett, de közvetlen megbeszéléseket kiegészíti a templomi igehirdetés, mely az eddigi általánosságoktól eltérve, világosabb és konkrétebb formában állítja a gyülekezet elé a feladatokat, melyeknek betöltése előfeltétele annak, hogy valamely helyen Isten országának alkalmas eszköze és munkatere lehessen az Anyaszentegyház. Ezek a megbeszélések, ez az igehirdetés magától kiválasztja Isten lelkétől indítatva azokat a lelkeket, akik átérzik a lelkipásztor aggodalmainak alaposságát, törekvéseinek jogosságát. Ezek a lelkek már készek arra is, hogy a munkából is kivegyék a nekik megfelelő részt. Így alakul ki természetszerűleg egy kis csapat, melynek minden tagja öntudatos elhatározással akar részt venni a gyülekezet megújításának munkájában. Amikor a lelkipásztor meggyőződött arról, hogy munkába indulás esetén már nem áll egyedül, *elkészítheti a meginduló munka programját*, mely magába foglalja az elsődrendű feladatokat a gyülekezet megújítása érdekében: a gyermekek, ifjak, felnőttek evangélizálása, a nép gazdasági és egészségügyi védelme, az Egyház intézményeinek szempontja tekintetében. A program elkészítése után a legkomolyabban érdeklődőket bizalmas megbeszélésre hívja meg a lelkipásztor, ismertesse a programját, hallgassa meg a véleményeket, tegye meg a szükséges pótlásokat, beszélje meg az értekezlet tagjaival, hogy ki, mely vonatkozásban hajlandó munkát is vállalni és végezni e program keresztülvitele érdekében? És amikor minden így elő van készítve, jöhet a munkába indulás. A munka ágak vezetői maradjanak állandó, szervi összeköttetésben, ők alkossák külső szervezet nélkül is, *az állandó belmissziói tanácsot*. Ez a tanács tartson két hetenként megbeszélést, melyen az egyes munkaágak vezetői számoljanak be végzett munkájukról s keressék meg a további sikeres munka eszközeit. Ennek a tanácsnak tagjai lehetnek az egyesületek elnökei, titkárai, ahol az egyes munkaágak szolgálatára már szervezett Egyesületek vannak. Ne feledjük azonban, hogy a belmissziói munkánál az a fő, hogy munkások legyenek és munka végeztessek, a gyülekezet tradicionális, törvényeinkben körülírt szervezete teljes keretet ad a munkához. A gyülekezeti szervezet-hez hasonló elvek szerint lehetne kiépíteni az Egyházmegyei

szervezetet is. Vannak a belmissziói munkának olyan általánosanabb feladatai, melyeknek megvalósítására egy gyülekezet erői elégtelenek. Központi helyeken árvaházak, cselédotthonok, tanonc-internátusok stb. létesítése. Egyetemesebb egészségügy-gazdasági, kulturális szervezetek kiépítése, építő felvilágosítási, propaganda irányítása. Mindezek olyan feladatok, melyeknek eredményes szolgálatát nem lehet egyetlen gyülekezettől kívánni. E munkák irányítására, az egységes közszellem ápolására szolgálna az Egyházmegyei központi nagy bizottság, melynek tagjait az Egyházközségek küldenék ki. Ez a nagy bizottság az egyes munkaágak nyilvántartására, irányítására szűkebb bizottságot alakítana, mely havonként, vagy két havonként tartana megbeszélést. Nagyobb körletekben e bizottság választott előadója, havi értesítőt szerkeszthetne, melyben a fontosabb kérdésekről adna tájékoztatást az egyes gyülekezeteknek.

Az Egyházmegyei bizottságok képviselői és a kerületi közgyűlés által megválasztott belmissziói bizottság egészítené ki a szervezetet. E bizottság az egyetemes irányítás mellett, a gyülekezetek kellő támogatásával hivatva van az iratterjesztés, külföldi kapcsolatok megteremtéséről, egységes közszellem ápolásáról, célkitűzésekről gondoskodni.

Nagy vonásokban ezen keretek között tartom kiépíthetőnek az Erdélyben egységes elvek szerint végzendő belmissziói munkák organizációját. Természetes, hogy ez csak nagy vonásokban megrajzolt keret. Program a meginduláshoz. Magától értetődő, hogy a megindítandó komoly és egységes munka fogja megmutatni, hogy ezen keretek elegendők-e a munka tartalmának felölelésére. Minél eredményesebb lesz a munka, annál bizonyosabb, hogy a keretek bővítést, intézményesebb formákat követelnek. Felesleges azonban a második, a harmadik lépésről beszélni, amíg meg nem tettük a legelsőt.

Vásárhelyi János.

TUDOMÁNY — VILÁGNÉZET.

A kizárólagosság és szabadelvűség mérge.

— Akadémiai estélyre. —

Két nagyon távolesőnek és közömbösnek látszó fogalomról, a kizárólagosságról és a szabadelvűségről és azok által kitermelt mérgekről kell nekem ebben az órában szólanom. Bármilyen távolesőnek és közömbösnek látszik is lenni e két fogalom, a valóságban végzetszerűen nyúlnak bele ezek a mi életünkbe és kezdve a családban a férjek mindent megértő szabadelvűségétől, a feleségek parancsoló és megérteni nem akaró kizárólagosságától el valamely társadalom mindennel megalkuvó szabadelvűségéig és minden megértést elutasító kizárólagosságáig, folytonosan tapasztalhatjuk ennek a két egymással homlokegyenest ellenkező magatartásnak a túlhajtásából származó mérgek ártó és pusztító hatását.

Az emberiség élettörténete állandóan e két szélsőséges magatartás közt hánykolódik és hullámszik. Ha az emberiség élettörténetét egy hatalmas folyamhoz hasonlítjuk, akkor azt mondhatjuk, hogy ennek a folyamnak az egyik partján dolgozók azon fáradoznak, hogy erős, masszív töltéseket építsenek, amelyen a folyam ereje megtörik s árja egy irányba és egy szűk mederbe szorul. A folyam másik partján dolgozók pedig arra igyekeznek, hogy a folyam alacsony partját is eltüntessék, hogy annak árja korlátlanul terjedjen addig, ameddig és a hova akar. Nyilvánvaló, hogy a töltések építésén fáradozók kihívják a víz haragos, forradalmi támadását, romboló, bosszus haragját, míg a másik oldalon dolgozó szintezők, partrontók a folyam lusta, élettelen terjedését és a víz és a vidék elposványosítását munkálják és segítik elő. Míg az egyik az életnek csak egy medrét tartja valónak, igaznak és lehetségesnek, addig a másik minden lehetőség számára biztosítani igyekszik az utat és a teret.

A kizárólagosság és szabadelvűség két olyan magatartás tehát, amelyek közt ingadozva és hullámozva, hanyattatva halad kezdettől fogva az emberiség élettörténete. Minél messzebb megyünk vissza úgy találjuk, hogy annál inkább uralkodik a kizárólagosság gondolata, minél inkább közeledünk a mi korunkhoz, annál magassabban lobog a szabadelvűség zászlaja. Minél inkább felszínre jut az egyik és dominálja valamely társa-

dalom életét, elrejtetten a föld alatt annál mélyebbre ásva dolgozik a másik. Ha ugyanazon időben egyenlő erővel együtt ágálnak a történelmi élet színterén, olyan izgatottságot okoznak, annyi robbanó anyagot és pusztító mérget termelnek, hogy egész társadalmak élete hosszú éveken át a válságok és forradalmak következtében elnyomodik és minden magasabbrendű munkájuk bénultán veszt el. Jellemző továbbá mind a két magatartásra, hogy igen sokszor egymás maszkját öltve fel folytatnak egymás ellen harcot. A kizárólagosság igen sokszor a szabadelvűség leple alatt harcol valamely társadalmi közösség ellen, máskor meg a szabadelvűség mélyén a legbántóbb kizárólagosság rejtezkedik úgy, hogy csak a legélesebb látás tudja észrevenni a ki-kivillanó metsző fogak fehérét. Rendszerint azonban a kizárólagosság és szabadelvűség a hatás és visszahatás viszonyában vannak egymással. A kizárólagosságra való törekvésre, mint visszahatás támad a szabadelvűség, viszont a szabadelvűség ismét mint visszahatást idézi fel a kizárólagosságot. Az egyik mindig a maga sajátos birtokát védi, tehát mindig visszafelé néz, a másik igyekszik mindent a mi sajátos eltörülni, hogy új lehetőségek számára tért biztosítson, tehát mindig előre néz. A kizárólagosságot szolgálóknak alapítóik, hőseik, nagyjai vannak, a szabadelvűség azonban senkit kiemelni nem mer, nehogy a nagyok személyisége megkötőleg, korlátozólag hasson a jövő lehetőségeire, tehát a szabadelvűség mindig *nívellál*.

Nézzünk szembe ezzel a két magatartással külön-külön is, hogy lássuk áldásos és káros tendenciájukat.

1. Mit jelent először a kizárólagosság fogalma, ténye; mit jelent kizárólagosnak lenni? Kizárólagosnak lenni annyit jelent, mint a magunk igazságán túl más igazságot nem ismerni, a magunk társadalmi körén túl minden más kapcsolatot kizárni. Kizárólagosnak lenni annyit jelent, mint elbarrikádozni magunkat minden befolyástól, abban a meggyőződésben, hogy a magunk igazsága úgy lényegében, mint formájában az egyedüli igazság. A kizárólagosság álláspontját vallók teljesen elutasítólág viselkednek minden közeledéssel szemben és kínos gondoskodással vigyáznak, hogy zárt közösségük szentségét, vagy tisztaságát, méltóságát idegenek be ne szennyezzék, meg ne sértsék és annak formáit, szabályait és határait át ne törjék.

Ilyen kizárólagos közösségek a történelemben minden időben és korban voltak és vannak. Az egészen kulturálatlan törzsek az élés- és vadászterületek biztosítása végett már kizárólagos közösségeket alkotnak és a legkegyellenebb szánkiók által gondoskodnak és öröködnék, hogy a kívüllevők a törzsközösség vérségi és érdek-határait át ne törjék. Majd ugyanazon bálvány kultusza, alkot még szigorubb közösségeket s most már az anyagi érdekeknél magassabban álló ugyanolyan kultusz, ugyanazon szabályok, szokások, tehát *szellemi* érdekek

kapcsolják, fűzik össze a lelkeket. Majd fellépnek a titkos tanok, az esoterikus bölcsesség, vagy az istenek életének mysteriumai, amelyekbe csak kiváltságos lelkek vannak beavatva, ezek a *beavatottak* az egyiptomi, vagy a görög társadalomban olyan szigorúan elzárt közösségeket alkottak, hogy az azokba való bejuthatásból mind ki voltak zárva, akik csak bele nem születtek, vagy hosszadalmas nevelés által be nem avattattak.

Vagy nézzük az egész ókori és antik világ államainak kizárólagosságát, amikor az államok határai: a nagy hegyek, folyók, vagy cyklops falak, vagy csak kőrakások, az Istenek védelme alatt, minden külső hatást, idegen gondolatot, vagy eszmét a teljes kizárólagosság által vetették ki az ország államokon, vagy város államokon túlra. Amikor nem csak az volt a legnagyobb bűn vagy háborúra indító, felháborító cselekedet, hogy egy idegen állam tagja átlépte egy másik állam határait, de halállal lakoló tett volt az is, ha valaki idegen állam isteneinek áldozott, vagy egy idegen állam szellemét lopta be a határok és falak mögé. A chinai fal örök symboluma marad ennek az állami kizárólagosságnak! Alig, hogy a Kr. e. 2—3-ik századokban, a Makedon Nagy Sándor világimperiálizmusa következtében leomlanak az államhatárok és az állami kizárólagosság eszméje megbukik, hamarosan megindul a római birodalomban a társadalmi osztálytudat kizárólagosságának kialakulása. Az ifjú kereszténység azonban hamarosan eltörli, sőt évszázadokra kihatólag megakadályozza ennek fellépését, de a X. század hűbérrendszerében ismét felülkerekedik. Az u. n. középkorban uralkodó kizárólagosságnak azonban a példányképét nem az állami, vagy társadalmi, hanem az egyházi imperiálizmus kizárólagosságában kell keressünk. A középkori katolikus egyház nagyszerű gótikájának homlokzatán ott ragyog a kizárólagosság dogmája: *Extra ecclesiam non est salus*, az egyházon kívül nincs üdvösség. De nemcsak az egyházi szervezetben, hanem az egyházi tudományban, az u. n. scholastikában is ugyanaz a kizárólagosság dominál. A XVI. századi reformáció felszabadító szelleme véget vet ennek a kizárólagosságnak, de már a XVII. században inaga a protestántizmus is ugyanazon kizárólagosságot ápolja úgy az egyházi közösségben, mint a tudományban, amelyet ezért méltán nevez a történelem protestáns scholastikának. A XVIII. század kezdetén azonban ismét feltör a protestántizmus felszabadító szelleme, még pedig a maga legegységesebb formájában az ú. n. *felvilágosodásban*, hogy megteremtője legyen a modern világnak.

És most évszázadokon át vágató lépéseinkkel itt tartunk a XIX. század és a vele még, ez idő szerint egységes XX. században. — Ezt a mi korunkat méltán nevezhetjük a *szabadelvűség* korának.

2 A *szabadelvűség* azonban nem csupán a XIX. század

uralkodó eszméje, de épen úgy végig vonul az emberiség élettörténetén, mint a kizárólagosság eszméje, azzal a különbséggel, hogy míg a kizárólagosság annál nagyobb arányú minél inkább visszamegyünk, a szabadelvűség ellenben annál nagyobb arányú, minél inkább előre jövünk és közeledünk a mi korunkhoz. Most kérdezzük azt, mit jelent a szabadelvűség fogalma és ténye, mit jelent szabadelvűnek lenni? — Szabadelvűnek lenni, annyit jelent, mint túltenni magunkat minden egyéni sajátyságon, nem akadni fenn semmiféle egyéni jellegen, semmiféle egyéni igazságon, eltörölni minden egyéni határozmányt, a magunkét is, a másét is és végtelen tágkeblűséggel, a hibákat és fogyatékosságokat, a tévelygéseket és nagy gyöngeséget is elnézve, sőt legyezgetve ölelni keblünkre az egész világot. Ez a szabadelvűség ott kapott először lábra az antik görög világ sophistikájában, majd a lehanyagolt görög szellem új, bonyolult hellenisztikus keverék filozófiájában, de még hatalmasabb erővel csapott fel és ölelte át Nyugatot és Keletet az úgynevezett vallási és világnézeti keveredésében, a Kr. e. 3. évszázadtól kezdve a Kr. u. 2.-ik századig élő synkretizmusban. A középkor folyamán ismét eltűnik a szabadelvűség eszméje, mint valami buvópatak, hogy a XIII. — XIV.-ik század előreformátorai által támasztott mozgalmakban ismét megjelenjék. A szabadelvűség eszméje a XVI. század reformatori irányzatai közt, mint humanizmus, mint spirituálizmus, mint társadalmi radikálizmus üti fel a fejét, hogy aztán többé le se tűnjék, hanem a protestántizmus által támasztott XVIII.-ik századi ú. n. *felvilágosodás* anyaméhében, egész szervezetében, teljes szervezetében kifejlődik úgy, hogy a XIX. század elején már teljes ideológiájában, mint szellemi nagyhatalom áll a szemeink előtt.

Ha valaki most teljesen pártatlanul számba venné az emberiség élettörténetének a legmagassabban álló személyiségeit és a legnagyobb jelentőségű mozzanatait, azt találná, hogy a legnagyobb személyiségekre és a legjelentősebb mozgalmakra nem illik rá sem a kizárólagosság, sem a szabadelvűség határozmánya, mert ezeknek a szélsőségeknek nemcsak felette állanak, hanem azoknak igazságát személyiségük nagysága által egy magasabb egységben mutatják fel és ragyogtatják ki. Sokrates, Platon és Aristotelész, Jézus Krisztus, Pál és János apostolok, Origenész, Augustinus és Assisi Szent Ferenc, Leonardo da Vinci, Michel Angelo és Dante, Luther, Kálvin és Zwingli, vagy Shakespeare, Goethe és Kant, vagy a magyar Bolyai és Böhm Károly épenúgy nem kizárólagosak, mint nem szabadelvűek, hanem ezek felett a határozmányok felett álló diadalmas teremtető személyiségek, akiknek nagy lelkén át, mint valami vulkánokon át a hamisítatlan isteni valóság mélységei nyíltak meg és szólaltak meg.

Vagy az emberiség élettörténetének legnagyobb mozza-

natai: a keresztyénség új világot teremtő felragyogása, a római katolicizmusnak a római világbirodalom romjai és az Európát elárasztó pogány és kulturálatlan népek közt folytatott kulturális missziója, vagy a reformáció újjászültő szellemiségének kiadása, ezek a legnagyobb világtörténeti mozzanatok, amelyeknek minden többi nagy mozzanat csak függvénye, mind fellette állanak úgy a kizárólagosság, mint a szabadelvűség szélsőségeinek, mert ezek nem kizárólagos egyes és nem szabadelvű általános, hanem az örök, feltétlen, tiszta és nemes isteni szellemiség egyetemességének a szolgálatában állanak.

És most az a nagy kérdés, hogy hogyan állunk ma, a mi korunkban a szabadelvűség és kizárólagosság kérdésében? Azt hiszem, hogy a mi korunk diagnosztikáját ennek a kérdésnek a helyes megoldása fogja megadni és egyszersmind a mi korunk tragédiájára is erre a kérdésre adott helyes felelet fog reávilágítani.

A tények mérlegelése szükségképen arra a megállapításra vezet, hogy a mi korunkban még mindig feltűnően előtérben álló, hangsúlyos irányzatok, mint a polgári és szociális demokrácia, valamint a természettudományos világnézet a szabadelvűség jelszava alatt a legkirívóbb kizárólagosságnak hódolnak és minden más irányzattal, gondolkozásmóddal és világnézettel szemben a legkizárólagosabban és a lehető legdogmatikusabban viselkednek. Egyenesen azt mondhatjuk, hogy ezek az irányzatok a szabadelvűség jelszava alatt a kizárólagosság iskolapéldáit mutatják.

Sok szót nem vesztegetek az ú. n. polgári demokráciára, amely bármennyit is kacérkodjék a szociális demokráciával és bármennyire kellesse is magát, egyenesen maga a szociális demokrácia veti meg, vagy legfeljebb jóakaratulag eltűri, mint az ifjú legény a körülötte begyeskedő és legyeskedő öregedő dámát. Van valami undorító immoralitás a polgári demokráciának abban a szabadelvűségében, amely jóllakottan, vagy a nagy lakoma izgató gőzének képzeletében, jól szabott, divatos és drága estélyi ruhákban, mélyen dekoltálva tomboló tapssal, elragadtatva fogadja a proletáriatus jövődjé bosszúállásáról szóló beszédeket, színpadi deklamációkat, vagy „művészi” szavalatokat. Ennek az ú. n. polgári demokráciának vagy nincs kellő öntudata, hogy belássa visszás helyzetét, vagy ami a legvalószínűbb a szabadelvűség és demokrácia csak hazug jelszavak a társadalmi és létkonjunktúra biztosítására. Nem általánosítok minden esetre, de azt látom nagyon sok példából, hogy az egyiknek csak arra való a demokratikus szabadelvűség, hogy a forradalmaknak és felfordulásoknak ebben a szomorú korszakában minden eshető viszonyok között védelmi lehetőségül szolgáljon az opportunizmus amaz alapelve szerint: Az ember soh' sem tudja, hogy minek mikor veszi hasznát! És további példák szerint, vannak, akik a demokratikus szabad-

elvűség unos-untalan való emlegetésével saját kezeikkel fonnak dicshozsót saját homlokukra a tömegek előtt, vannak,* akik meg szabadelvűségük termelte jelszavaik által öntudatukat növelik annyira, hogy ha egy szép napon egy lelki tükörbe pillanthatnának, nem ismerhetnének magukra, ezek aztán jelszavaik seprűjével csak úgy verik és szórják a port a világ szemébe. Hazugság ez a polgári demokrácia, azért is, mert a néphez semmi köze nincs, mert a még egészséges, tiszta és pozitív néplélekre nézve teljesen idegen, ezeknek a polgári demokratáknak dekadens unott, beteg és komplikált lelke, értelmetlen beszéde és mélységeket színlelő írása. A polgári demokrácia szabadelvűsége csak egy hazug frazeologia a legönzőbb egyéni, tehát nem is társadalmi kizárólagosság szolgálatában.

És hogyan állunk a szintén szabadelvűséget hirdető szociális demokráciával? A szociális demokrácia az egyetemes emberi érdekek szolgálatának jelszava alatt született meg. És ma azt látjuk, hogy a szociálista pártok éppen olyan kizárólagosak, mint akármely más párt. A szabadelvűség úgy egyes tagjainak, mint a tagok pártközösségének kezében csak arra való, hogy a társadalmi osztályok és a politikai pártok és a különböző közösségekkel szemben folytatott opposíciójuknak és harcuknak tetszetős és modern jeligét adjanak. Volt alkalmunk erről a helyről reá mutatni a szociálizmus mélységes lelki rugóira, most ebben a vonatkozásban teljes pártatlansággal kell reá mutatnunk arra a tényre, hogy a szociálizmus minden szabadelvűsége mellett is a pártközösség érdekeit éppen olyan szűkeklően, éppen olyan kizárólagossággal szolgálja, amint szolgálta és szolgálja a tőkés társadalom. Ha az önző volt, ő éppen olyan önző törekszik lenni, ha az gyűlölködő volt, ő maga még jobban gyűlöl, tehát ugyanazon eszközökkel és még hozzá jól megszervezetten folytatja ugyanazt a testvérietlen, kegyetlen harcot. Egyenesen azt mondhatjuk, hogy a szociális demokrácia érdek-kizárólagossága még magasabb fokon áll, mint állott a polgári társadalomé. És hogy ez a kizárólagosság még teljesebb legyen, tanításaiban, világnézetében csak azt az egy pár szociálista dogmát vallja igaznak, amelyek az ő érdekeit támogatják. A szociális demokrácia híveire nézve az igazságok mértéke a pártérdek. A pártérdek kedvéért a legnemesebb világnézetet is készek elvetni maguktól, a legnagyobb igazságokat megtagadják, mert gyöngítik az egyoldalú agitációs munkát. A legnagyobb személyiségektől elfordulnak, csak azért, mert dogmatikus világnézetükkkel ellenkezőket vallottak. Az elavult materializmust vallják, csak azért, hogy az ideáлизmust megtagadhasák, az atheizmust vallják, csak azért, hogy a keresztyénség igazságát és hatalmát lehetetlenné tegyék. A dárvinizmust hirdetik csak, hogy a konzervatív történelmet és társadalmi formákat hitelreméltóságától megfosszák. A szocializmus szemében minden igaz, amit a fennálló társadalmi rend igaznak vall, minden

ami elég radikális és minden hamis, ami ideológiájuknak ellentmond, minden hamis, amit a polgári társadalom tagjai szólnak, még ha ezek az emberiség legnagyobb személyiségei közül valók is. Ime így szegényíti meg a szocializmus önmagát és a párt-kizárolagosság és az agitáció kedvéért így mond le a szellemi élet legdrágább javairól. És ime így hazudtolja meg a szocializmus a szabadelvűséget és kizárolagossága révén mérgezi meg az egész társadalom, tehát a saját társadalmának is életét és magasabb életlehetőségeit.

A mi korunk természettudományos világnézete a harmadik nagyhatalom, amely ugyanazt a magatartást mutatja, mint az előbb tárgyalt jelenségekörök. Itt nem a természettudományról van szó, hanem a természettudományos mázzal bevont világnézetéről, amely minden tudományt meglagad és kizárolagosan csak a természettudomány bőrébe bújva, mint egyetlen lehetséges világnézet kelletti magát. Ennek is a szabadelvűség a jelszava, de ha ezt a szabadelvűséget is kissé megkaparjuk, hamarosan a régi dogmatikus materializmus tűnik a szemünkbe, annak minden egyoldalúságával, szűkkeblű kizárolagosságával.

Elszűkült és elszíntelenedett a mi világunk. A kizárolagosság elszűkítette, a szabadelvűség elszíntelenítette és ma amikor ez a két hatalom megtalálta egymást, lehazudtolt minden szent valóságot. A szabadelvűség megnyitotta a legképtelenebb képzelgések, a leghamisabb gondolatok előtt a zsilipeket és minden egyéni önkény és rakoncátlanság előtt szabaddá tette az utat az érvényesülésre. Ott, ahol nevelni, metszeni, vágni és gyomlálni kellett volna, ott csak dédelgette, ott csak legyezgette, ápolgatta és melengette az egyéni hiúság, öntelszelgés és önimádat hóbortjait, míg ezek a hazugságok úgy elhatalmasodtak, hogy a mának révedező szemű, bizonytalan járású embere ma már azt sem tudja, hogy mi a valóság és mi a hazugság. Addig sivított fejünk felett a szabadelvűség sietgő frázisainak üstökös serege, hogy nagy mindent megértésünkben ma már semmit sem értünk, sem magunkat, sem másokat. Addig zúgták a fülünkbe a szabadelvűség ígéit, amíg a világon mindent és mindenkit megértettünk, de ebbe a mindent és mindenkit megértésünkbe legdrágább értékeink, a leg-sajátosabb javaink pusztultak bele és elvesztek azok, akik naiv lelkesedésükben a legkomolyabban és a legőszintébben vették a szabadelvűség ígéit. És említsem-e még azt, hogy hogy elszíntelenedett minden keresztyénység és minden vallásos világnézet tennek a szabadelvűségnek nivelláló és sajátosságokat retusáló hatása alatt. Pedig a római katolicizmus arra van hivatva, hogy római katolicizmus legyen, a lutheránizmus arra, hogy lutheránizmus, az unitárizmus unitárizmus, a kálvinizmus arra, hogy kálvinizmus legyen és sajátosságai által szolgálja, építse és előbbre vigye az Isten uralmának e földön való megvalósulását. A sajátos színt a virágoknak, a népeknek, a nemzetek-

nek, a fajoknak, a vallásoknak, az egyéniségeknek Isten azért adta, hogy azzal éljünk, gazdagodjunk, diadalmaskodjunk. De viszont nem azért, hogy a sajátosságainkkal a kizárólagosságunk révén visszaéljünk. Amennyi mérget termelt és termel a szabadelvűség, éppen annyit termelt és termel a kizárólagosság. A nemzeti, faji, vallási, vagy párt gőg, az elfogultság, a szűklátókör, a szűkkeblű önzés és kapzsiság azok a mérgek, amelyek éppen annyira inficiálták társadalmunkat és világunkat, mint a szabadelvűség az ő mérgeivel. Oh mennyit ártott és árt a nemzeti, a faji, a felekezeti és párt fennhíjazás, mennyi kicsinyességet nevelt, plántált és iktatott bele ebbe a mi szegény világunkba.

Nem szabadelvűség és nem kizárólagosság, hanem az *egyetemesség* az az ige, amely mint világítócsillag kivezethet a szabadelvűség és kizárólagosság által megmérgezett jelen bűzös és öldöklő atmoszférájából. Magaslat és horizont kell nekünk, ahonnan messze tekinthetünk az Isten áldott szép világának virágoskertjében. Magaslat és horizont kell nekünk, ahonnan boldogan tudunk gyönyörködni Isten messzi világának minden szépségében, ahonnan sok színt, sok sajátosságot, sokféle gazdagságot látunk, ahol elhal a szivünkben minden féltékenység s csak gyönyörködünk, hogy milyen gazdag az Isten. De tudjuk, hogy „egész világ nem a mi birtokunk, amennyit a szív felfoghat magában, sajátunknak csak annyit mondhatunk.” Ezért keresnünk kell ebben az egyetemes gazdagságban a mi csillagunkat, a mi virágunkat és a mi igazságunkat és mutogatnunk kell egymásnak, mint gyermekek, hogy íme lásd és örvendj te is, ezt hozta nekem a karácsonyi angyal. Hozzon nekünk a karácsonyi angyal ilyen egymás ajándékaiban, egymás igazságaiban gyönyörködő szívet és sok-sok mennyei ajándékot és igazságot.

T. S.

A keresztyén hit és a történelem.

Szélfoglaló beszéd, elmondott a kolozsvári ref. theol. fakultás
1923 szept. 6.-án tartott beiktató ünnepélyén.

(Folytatás és vége.)

Ha azt mondjuk, hogy Isten a történelemben kijelenti magát, nem a történelemben Isten tetteihez való lélektani előkészültre gondolunk. Az emberek, akik által Isten a történelemben munkálkodik, nem izoláltan állanak, hanem szellemileg össze vannak kötve embertársaikkal. Isten hatása nem egy esetenkénti hirtelen való belenyúlás, mint egy kocsivezető-é lenne, aki a gyeplőt gyermeke kezeiből kiragadja mihelyt látja, hogy megvadultak a lovak, hanem egy megállapított kijelentés. Beszélhetünk tehát egy növekedésről, egy evolúcióról, mert minden

növekedés életkifejtés. Mi nem látunk semmi ellentétet a kijelentés és az állandó fejlődés gondolatában, de ezen állandó fejlődésből nem minden magyarázható. Sok esemény van, amely a dolgok megszokott menetétől egészen független. „A tudományoknak is el kell ismernie, hogy az nem gondolat-hiba, hanem az ember az Isten azon hatása mellett, amely magát abban, ami szokott módon történik, kijelenti, helyet ad ama hatásnak is, amely a dolgok megszokott folyásától teljesen független.”

Ha tehát Isten kijelentette az ő szent akaratát Krisztusban, és ez a történeti kijelentés a reális alapja a mi evangéliumi igazságtól való megragadott voltunknak, amint megfordítva lesz ez a megragadott voltunk a Krisztusban lett isteni kijelentés ismereti alapja, akkor szükség szerint azt a konklúziót kell levonni, hogy a hit és a történelem nemcsak hogy nincsenek ellentétben, hanem szorosan összefüggnek.

Ha azonban egy történeti tényt eléggé értékelni akarunk, úgy azt a hatásaiban kell megismernünk. Tehát, ha mi Istennek a Krisztusban való történeti kijelentését egész messzemenő kiterjedésében akarjuk méltatni, akkor annak történeti hatását kell elképzelnünk. És ezáltal látjuk meg a keresztyén egyházat olyannak, mint amelyben az evangélium életereői munkálnak. És azáltal, hogy ehhez az egyházhoz tartozunk, tapasztalhatjuk az evangélium üdvöztető hatását, amelyből számunkra a Krisztus kozmikus jelentősége és így a keresztyénség abszolutsága kitűnik. „Nagy jelentőségű dolog, mondja Hermann, hogy mi a történelem területén, amelyhez mi magunk tartozunk, az ember Jézussal, mint valami tagadhatatlannal találkozunk.” Mi ezt még határozottabban akarjuk mondani: ez nem csak nagy, hanem döntő jelentőségű. A Jézus Krisztusban való hit a mi egész tudományos munkánkat, a történeti kritikáét is, igénybe vette a maga számára és Moserrel mondhatjuk: „Seitdem das Herz den Kopf gelehrt, Hat dieser sich ganz umgekehrt in seinen Grundideen.”

Egyenesen mivel emberek, akik történelemhez tartozunk vagy még határozottabban, mivel keresztyének vagyunk, akik keresztyén egyházhoz tartozunk, erkölcsi bajainktól nem válhatnak meg bennünket eszmék, hanem szükségünk van egy isteni szent kijelentésre a történelemben. Ezt a szent kijelentést prédikálja nekünk az evangélium.

Befejezzük tehát fejtegetéseinket azzal a magyarázattal, hogy keresztyénség és történelem és ezért hit és történelem nincsenek legtávolabb eső ellentétben sem, hanem ellenkezőleg, szorosan összetartanak és hogy a keresztyénségnek mindig újra szüksége van a történelem hitelesítő levelére és a keresztyén hit magát mindannyiszor megerősíti a történelemmel.

Kurátorok, Professorok, Doktorok, ezen theologiai főiskola vezetői, tisztelt jelenlevők!

Szükségét érzem, hogy szívélyesen megköszönjem a theologiai professzoroknak és Elöljáróságnak azt a nagy tiszteletet, amely tanusított irántam tiszteletbeli professorrá való választásom által. Nem tudom kifejezni mily gazdaggá tesz az önök nagy barátsága, mily magasnak tartom a tiszteletet, amelyet önök tanusítottak irántam. Büszke vagyok arra, hogy magyar professzor vagyok. Amit én Magyarország és Erdély számára tehettem, összehasonlíthatlanul kevés azzal a nagy kitüntetéssel szemben, amelyben önök, igen tisztelt uraim engem részesítettek.

Büszke vagyok arra is, hogy most mint tiszteletbeli professzor az önök fakultásához tartozom, amely oly sok derék tudóst nevezett és nevez magáénak. Ha Magyarország közelebb feküdnék Hollandiához, szívesen át-átjönnék, hogy az urakkal gondolatcserét folytassak, amelyre a tudomány embereinek oly nagy szükségük van. Ha érteném a magyar nyelvet, úgy megszűnne az a baj, hogy Magyarország, Erdély és Hollandia oly messze fekszenek egymástól. Azonban sajnos idegen nyelvet kell használnunk, hogy gondolatainkat kifejezhessük.

Azonban a kapcsot, amely a magyar és erdélyi egyházat a hollanddal összeköti a történelem megeremelte és a nyelv különbözősége meg nem szakíthatja. Mert ez a kapocs nem külső, hanem belső, ez a protestáns hitnek a kapcsa, amely minket, dacára az európai chaosznak és a nehéz helyzetnek, amelyben a magyar és erdélyi egyház jelenleg van, összetart és bízom benne, a jövőben is össze fog tartani. Ami az én erőmtől függ, azt nem fogom elmulasztani.

Mi tudjuk, hogy a magyar protestántizmusnak mily erősen kellett küzdeni létéért. Ha az erdélyi reformáció kezdetben egy százsz történelem volt és ha az 1572-iki zsinaton az augsburgi hitvallás fogadtatott is el, ám a kálvinizmust már előbb, amint azt önök jobban tudják nálam, Kálmácsehi Sánta Márton Debrecenből Kolozsvárra hozta. Mint mindenütt, úgy itt sem volt elkerülhető az elválás a reformátusok és a lutheránusok között. Nincs szükségem hivatkozni csak az 1564-iki nagyenyedi zsinatra. És ha én ezután még Blandratára, az unitáriusok vezetőjére is hivatkoznám pár szóval, akkor el tudják maguknak képzelni, micsoda veszélyt jelentett a belső feszültség az erdélyi protestántizmus számára, tekintettel Róma törekvéseire. De ki nem gondol vissza hálával Bocskay István és Bethlen Gábor vezérekre és mindarra, amit ők a protestantizmus ügyéért tettek. Ilyen emberek — és mily sokat tudnánk még a későbbi időkben elősorolni, — nemcsak Magyarországnak voltak nagy emberei, hanem a prot. megerősítésére végzett munkásságuk által az egész nemzetközi protestáns keresztyénséghez tartoznak.

Ezeknek az embereknek neveit nagyra tartani nekünk, hollandiaknak is feladatunk kiváltképen ezen nehéz és végzetes napokban szükség van rá, hogy összetartsunk és egymást segít-

sük. Örömmel mondhatom, hogy utrechti theologiai fakultásunk igyekszik az erdélyi hallgatók számára a Bernardinum Stipendium által a tanulmányozást lehetővé tenni a mi utrechti egyetemünkön. És a németalföldi református egyház is, amely nagy és jelentős Hollandia protestáns egyházai között, nagy érdeklődéssel nézi az erdélyi egyház további fejlődését. Adja az Isten, hogy ez a pillanat is működjék közre a kapcsolat szorosabbá tételére, necsak a németalföldi és erdélyi, hanem minden többi országok protestáns egyházai között is. Áldja meg az Isten, a mi mennyei Atyánk, az Önök munkáját is és mélyítse el a meggyőződésüket, hogy mindnyájan együtt dolgozzunk és dolgoznunk kell a theologiai tudomány előmeneteléért és a protestáns egyház hitének minél inkább való megszilárdításáért.

J. A. Cramer
hon. prof. theol.
ford. Muzsnay László.

Erdélyi irodalom.

A mi lapunknak, hivatásánál fogva, első kötelessége az egyházi élet és munka figyelemmel kísérése s tőlünk telhető lelki és szellemi irányítása. Hogy az a lélek és szellem, amelyet szolgálunk, *egyházi* irodalmunkban miképpen nyilatkozik meg, azt irodalmi szemléinkben igyekszünk is fölmutatni. Sajnos, ez a kétségtelenül egyre mélyülő és fokozódó egyházi irodalom nagyon szervezetlen és mindig igen nehéz róla teljes képet adnunk, egyszerűen azért, mert az egyházi lapok és könyvek csak elszórtan jelennek meg és jutnak el hozzánk. Mégis, reméljük, közelebből lehetséges lesz egy áttekintő szemlét adnunk a utóbbi öt esztendő egész terméséről úgy a lap- és folyóirat, mint a tudományos és építő egyházi irodalmunk teréről. Addig is megemlítjük, hogy az egyházi irodalom *egysége-sítése* és *szervezése* folyóiratunknak és iratterjesztésünknek egyik legfőbb gondját képezi. — S ha már e kérdést megemlítettük, itt utalunk arra, hogy egyházi lapjaink sora a múlt év végétől kezdve egy igen értékes új lappal gyarapodott, a *Bede László máramarosszigeti lelkész által szerkesztett „Jó pásztor”* c. hetilappal, amely elsőrendű, gazdag és értékes lelki táplálékot nyújt olvasóinak s egy nagyon szerencsésnek mutalkozó kísérlet a református *társadalmi* folyóirat megalkotására, nemessen építő irányban túllépve egy gyülekezeti értesítő szűk kereteit, úgy hogy mindenkinek melegen ajánlhatjuk támogatását. E sorokban azonban egy másik kötelességünknek akarunk eleget tenni. Református keresztyén világnézetünk és életfelfogásunk lényege megköveteli, hogy azt a munkát, amelyet a lelkek építésében Krisztus evangéliumával végzünk, állandó összeköttetésben tartsuk és hatékony kölcsönviszonyba hozzuk a *kultúra* egészével s főleg a népünk és intelligenciánk életét irányító és befolyásoló *világi irodalommal*. Az erdélyi magyar református egyház, épúgy mint más magyar keresztyén egyházak, nem zárkózhatik el és nem függetlenítheti magát az *erdélyi magyar irodalomtól*, másfelől nem is nézheti tétlenül és közönyösen azt, hogy ez az irodalom mit és hogyan nyújt az erdélyi magyarság lelkének, amely lélek örök sorsáért elsősorban mi vagyunk a felelősek. A mai világban megszűntek, meg is kellett szűnniök azoknak a merev és jogosulatlan korlátoknak, amelyek a lelkipásztort és az egyházi életet, s általában a vallást mes-

terségesen el akarták szigetelni a világ kulturától, a tudomány, művészet, társadalmi élet nagy kérdéseitől és életétől, s bizonyos zárt, rejtett és egyben jelentéktelen életre akarták kárhoztatni a vallás életformáló és vezérlő hatalmas energiáit. Akár ellenséges szándékkal a rajtunk kívül álló kulturtényezők tették³ ezt, akár téves zárkózottságból és gyávaságból önmagunk láncoltuk meg vele magunkat, mindegy; az idő arra sűrget, hogy az erdélyi magyar szellemi életnek a tudomány, irodalom, művészet, társadalmi irányok és problémák egész területén *részvevő* tényezőivé, ha kell, irányító; ha kell, ítélő; ha kell, támogató; ha kell alkotó faktoraivá kell lennünk, mert nem közönyös a mi népünk életére nézve az, hogy ezeken a mezőkön mi történik.

Ez alkalommal arra kívánok rámutatni, hogy az *erdélyi magyar irodalom*, főképen a *szépirodalom* a legutóbbi időben miféle *értékes* anyagot termelt, mely alkalmas és hivatott arra, hogy a lelkipásztor is *öntudatosan* megismerkedve vele, *felhasználja* a lelkekkel való érintkezése és munkája során. Az első és a legfontosabb az, hogy új helyzetünk eltelt öt esztendeje alatt tényleg megszületett az *önálló erdélyi magyar irodalom*. Hogy ez mit jelent, azt alig lehet itt méltányolni. Pedig azonnal látnunk kell a jelentőségét, ha egy kissé elmélkedünk azon, hogy micsoda *kárt és rombolást* végzett egyházi és vallásos szempontból intelligenciánk és népünk között az a háboru előtti és háborus *pesti* magyar irodalom, amely hirlapjaival és szépirodalmi termékeivel egyedül uralva a piacot, úgy a nemzeti öntudat, mint a komoly keresztyén lelkület pusztulását munkálta s emellett legőgölt és elnyomott minden „vidéki” irodalmi élet-lehetőséget. Erdély sok nagyságot adott az egységes magyar irodalomnak. Ez jele annak, hogy Erdély földje e téren is termőtalaj. Ám ezek az írók Erdélyben soha se tudtak naggyá lenni és a közönségre nevelő és építő befolyást gyakorolni, mert lehetetlen volt itt existálniuk. Azonban Erdélynek sajátosságai vannak, amelyek igényelik is külön, speciális magyar irodalom létesülését és keservesen senyvedtek ez alatt a méltatlan szellemi és üzleti elnyomás alatt. De ezt az elnyomást *maga az egységes magyar irodalom* is megszenvedte, mert ahelyett, hogy a különböző területek sajátos lelkületének teljes egyéni érvényesülése által alkotott gazdag egységgé lett volna, az egészségtelen irodalmi centralismus által szintelen és beteg mázzá lett a lelki élet egysége felett, amelyből főképen az hiányzott, ami sajátosan magyar és egyetemesen eszményi. Világpolgári allűrök és dekadens érzékiesség ömlöttek el a pesti irodalom által a nemzet felett s ez a vetés szomorú aratást adott, nemcsak a politikai élet, hanem, sajnos a keresztyén egyházi élet terén is. Ezt a második, belső katasztrófát nagyrészt épen az irodalom okozta s csak most látjuk a mérgező hatását, amikor népünk egész lelki energiájára volna szükségünk, hogy fennmaradhassunk.

De épen ezért kell nagy örömmel üdvözlönnünk az önálló erdélyi magyar irodalom kibontakozását. Öt év vajudásai, próbái, kísérletei megmutatták s ma már ténynek tekinthető, hogy lehetséges és van ilyen irodalom, hogy van sajátos mondanivalója, missziója és van rezonáló talaja az erdélyi magyar lélekben. Új viszonyaink között, minden politikától mentesen és teljes jóakarattal beleilleszkedve az adott keretekbe, tisztán, mint lelki, szellemi, kulturális egység, az erdélyi magyar nemzetiség képes írókban és olvasókban önálló, sajátos, értékes irodalom teremtésére, amely jellegében nemzeti és egyetemes eszményi is tud lenni. Ez az irodalom a mi népünk elsőrendű lelki tápláléka és irányítója, tudnunk kell tehát, hogy mely termékei alkalmasok arra, hogy magunk is tejesszük és felhasználjuk lelki építő-munkánkban. Az erdélyi irodalom legújabb, önálló termékei részben tudományos, részben szépirodalmi darabok. Az előbbiben történeti, irodalmi és filozófiai művek vezetnek; az utóbbiban lyrai és elbeszélő alkotások. A tudományos művek közül legértékesebb: *Bíró Vencel*: Erdély követői a portán (1921), *Kristóf György*: Petőfi és Madách-tanulmányok (1923) és *Tavaszy Sándor*: Korunk szellemi válsága (1923) c. művei. A szépirodalomban a lyra vezet. A termés nemcsak gazdag, hanem nagyon értékes is. Olyan lyrai költőink vannak, akiknek műveiben az erdélyi magyar szellem valóságos revelációként jelenti ki magát és fényük túllobog határainkon. A két legnagyobb lyrikus ma Erdélyben *Reményik Sándor* (Csak így... (1920) *Vadvizek zúgása* (1921) *A műhelyből* (1924) c. kötetével.) mély gondolati lyrájával, mellyben egy elsőrangú meditátor prófétai ereje nyilatkozik, tartalmában a legnemesebb etikai idealizmussal, formájában a komoly szépség hatalmával és *Áprily Lajos* (*Falusi elégia és Esti párbeszéd* (1923) c. köteteteivel) csodálatos formaművészetével, páratlan természetlátásával és lélekláttató erejével. Rajtuk kívül a régi, nemes és emelkedett pathosz ízzásával és szomoi ruságában is felemelő, megható gondolataival emelkedik *k-Szabó Jenő* (*Sóhajok hidja és Virágok a Golgotháról* c. új kötetével); friss, meleg, közvetlen és színes érzelmi költészetével *Walter Gyula* (*A vágyaim* 1923.), sajátos formáiban egy filozófust és művészt egyesítő megkapó erejével *Olosz Lajos* (*Gladiátor arc* 1923), változatos verselésével és izzó magyar temperamentumával, s édes-bús magyar bánatával *Szombati Szabó István* (*Életem* 1922) s végre az erdélyi természet és léleklátás különös talentumával *Tompa László* (Erdély hegyei közt, Éjszaki szél). Az elbeszélők közt *Gyallay Domokost* (*Ósi rögön* 1921) a nemes népiesség és meleg, komoly szeretete az erdélyi magyar népnek s művészi egyszerűség jellemzik és emelik ki; *Kovács Dezsőt* (*Apostolok és csavargók* 1924.) a mystikum és a humor csodálatos egyesítésében rejlő művészi erő teszi páratlanná a maga nemében, míg *Berde Mária* (A

tükör, *Rina kincse*, *Vizen hold* 1924) a finom symbolismusban és a nyelv költőiségében a legkiválóbb, míg *Molter* Károly a finom és éles satira kitűnő mestere.

A lapok és folyóiratok közül a kitűnő elbeszélőnek, *Nyirő* Józsefnek folyóirata, a „*Pásztortűz*” a legjelentősebb; a napilapok közt az *Ellenzék*, vasárnapi mellékletében, amelyet *Kuncz* Aladár szerkeszt, kezdett nagyjelentőségű irodalmi koncentrációt kifejteni és nagy publicitást nyújtani a szépirodalomnak. Ujabbban elbeszélés és regény-pályázat útján is igyekszik az irodalmi élet fejlesztésére.

A népek kitűnő barátja és táplálója a *Gyallay* Domokos pompás néplapja a *Magyar Nép*, a mely minden irányban a legkitűnőbbet nyújtja s a mellette szervezett „*A Magyar Nép Könyvtára*” eddig megjelent két füzetben (*Szavalókönyv* 1923 és *Historiás könyvecske* 1924) a magyar irodalom legjavát közvetíti a nép szívéhez.

Az önálló irodalomnak egy nagyon fontos kelléke a pártatlan, szigorú, értékes és építő *kritika*. Ujabban ennek is organuma létesült a *Borbély* István által szerkesztett „*Erdélyi Irodalmi Szemlében*”; amelynek munkatársai a legkitűnőbb erdélyi szakemberek. Munkája korszakalkotó lehet.

Végre a román, szász és magyar szellemi életnek egy közös organuma jelent meg „*Cultura*” címmel, amely dicséretes és szükséges folyóiratnak magyar szerkesztője *Kristóf* György, Mindezek, anélkül hogy távolról is felölelték volna az erdélyi magyar irodalom termésének egészét, mégis kétségtelenül bizonyítják, hogy itt több van kísérletezésnél s hogy ez az irodalom túl van a kezdet nehézségein. Fölöttébb szükséges azért, hogy lekipásztoraink tudatosan legyenek ennek az irodalomnak munkásai, támogatói, követői és felhasználói népnevelői és lelket-építő küzdelmeikben.

M. S.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Olvasóinkhoz. Több félmerült panasz folytán elhatároztuk, hogy a beérkezett előfizetéseket e helyen mindig nyugtázni fogjuk. Felkérjük olvasóinkat, hogy ha nevüket e helyen nem találják a listában, pedig előfizetésüket beküldték kiadóhivatalunknak, hozzák ezt egy lev. lapon tudomására. Január 1. óta beérkezett előfiz. díjak a következők:

Egei István lelkész 75, Lőrincz János 40, Babos Sándor 80, Ref. egyh.-község Nagyenyed 230, Bereczky József 80, Derzsi Endre 75, Laczák Dezső 75, Geréb András 150, Balázs András 75, Zsigmond Károly 75, Szabó Dénes 40, Kónya Pál 150, Dénes Béla 75, Tóth Gábor 155, Lukács László 75, Demes Ferenc 160, Unit, theol. akad. tan. Könyvtára 150, Szabó Zoltán 230, Papp Árpád 100, Bencze József 40, Bencze József 75, Bedő Béla 80, Csia Pál 150, Köblös Endre 80, Csűrös József 150, Arday Aladár 150, Jánó Albert 20, Debreczeni László 75, dr. Sárkány Miklós 230, Dali Gyula 75, Zoltáni Pál 100, Vadai Béla 75, Szabó Lajos 72, Kiss Géza 150, Bedő Béla 75, László Dezső 75, Kis János 155, Csekme Ferenc 80, Szász János 150, Kiss Károly 230, Kerestély János 75, Kassay Béla 150, Takács Ferenc 75, Koncz Ferenc 150, Pünköszt István 40, Boros Jenő 150, Bognóczy Géza 75, Kusztós Dénes 70, Csiszár Gyula 150, Ref. lelk. hiv. Lugos 150, Varró Mózes 80, Unit. lelk. hiv. Fiafalva 150, Bokor Márton 75, Ref. lelk. hiv. Nagybacson 230, Bagoly Bertalan 80, Dohi Árpád 160, Tárczy Géza 169, Végh Árpád 80, Káli Dénes 150, Bőjthi Andor 150, Szász Ferenc 150, László Zoltán 80, Csutoros Albert 40, Rácz Lajos 75, Szászvárosi ref. ref. koll. 75, Kiss Lajos 75, Thamási Géza 75, Nagy Ferenc 80, Toró Gyula 50, Fosztó György 150, Simon Gábor 75, Papp Ilona 75, Halmágyi János 125, Ref. egyh. Réty, 80, Útő Mihály 100, Kovácsi Albert 150, Ref. egyh. Kozárvár 150, Adorján Lajos 80, Kiss Albert 150, Volloncs Miklós 150, Imreh Lajos K.-martonfalva 75, Molnár József 75, Fűrő Gyula 75, Derzsi Lőrinc 75, Társadalom 67 50, dr. Gönczy Lajos 150, Farkas Albert 75, Füzesy Géza 80, Tótkés József 150, Juhász Albert 155, Sófaly Károly 100 lei.

Mivel még a múlt évről igen sok előfizetési hátralék van, kérjük a hátralékosokat, hogy az elmaradt összegeket szíveskedjenek beküldeni. Hogy a dolgokat jobban tisztázhassuk, mindenkit, akinek hátraléka van, jelen számunk címszalagján erre figyelmeztetünk.

Kiadóhivatal.

Presbíter. Nagyon köszönjük, hogy ez évi első számunk borítéklapján maradt sajtóhibákra, illetve hiányokra figyelmeztetett. A „trv.” helyett „tev.” olvasandó, s így a cím így hangzik: A belmisszió viszonya a többi tev. (t. i. tevékenységi) ágakhoz. Persze, helyesebb lett volna az egész címet kiírni, ha ezt a térszűke nem akadályozná. A 30, 16 és 7 az illető könyv árát jelzik leuban, dinárban és cseh koronában. Sajnos, ezek közül csak az utolsó jeleztetett. Reméljük, a jövőben a kiadóhivatal jobban fog ügyelni az efélékre. Különben, ha szíveskedett volna a lapot *belül* is elolvasni (s ez néha határozottan kívánatos!), a 10. oldalon megtalálta volna a „trv.” rejtélyének magyarázatát s láthatta volna, hogy itt nem „futurista” rövidítésekről, hanem csak sajnálatos sajtóhibáról van szó. Ha pedig a megelőző szám borítékját tekinti vala meg, méltóztatott volna látni a pénznemek jelzését is a könyvek árainál. Miután kedves levelezőlapján a *kéz* az Ézsaué, de a *hang* a Jákobé, nem tartjuk feleslegesnek megjegyezni, hogy termékenyebb dolog a lap *tartalmát* elolvasni, mint *tartalommutatóján* megbotránkozni és a könyveket, melyek hirdetve vannak, *megvenni*, mint hirdetésük *módja* felett tőprengeni. Ez Önnek is, az ügynek is hasznosabb lett volna.

Bizományi feltételeink.

Kiadóhivatalunk a kiadásunkban megjelent, vagy általunk bizományban tartott könyvekből, füzetekből stb. a *következő feltételekkel* ad bizományba

1. Tekintve, hogy iratterjesztésünk csak saját anyagi erejére van utalva, *csak kisebb mennyiség* adható bizományba.

2. Az eladott könyvek ára *minden hó elsején* beküldendő.

3. Az általunk kiadott könyvekből *kisebb kiadmányokból* 10⁰%, *nagyobbakból* 20⁰% *engedményt* adunk bizományosainknak.

4. A *móshol megjelent művek* bizományba adhatók ugyan, de engedményt azokból nem adhatunk, sőt a *postadíj és csomagolás* szintén felszámíttatik. E készkiadások azonban a könyvek árához eladásnál hozzászámíthatók.

5. *Felszólításra* az eladott könyvek ára, a még el nem adottak leltára esetleg a kint levő könyvek, *beküldendők*.

6. Csak *teljesen tiszta és használatlan állapotban* levő könyveket veszünk vissza.

A kiadóhivatal.

Pályázati hirdetés.

„Az Út” szerkesztősége és kiadóhivatala *pályázatot hirdet két traktátusra* a következő feltételek mellett:

1. Kiváncatlik egy *építő jellegű elbeszélés* a magyar ref. nép számára:

2. Kiváncatlik egy, a *millenista szekta ellen irányuló hitvédő irat, párbeszédes, vagy elbeszélő* formában.

Mindkét füzet terjedelme „A ref. presbíter kis kátéja” terjedelmében, népies stílusban irandó, csak irodalmi értékű művek fogadtnak el.

Díjuk *egyenként 500—500 Lel*, mely a legjobb műnek adatik ki. A beérkezett és pályanyert vagy dicséretben részesült művek „Az Út” tulajdonába mennek át s az „Ünnepnapok” c. sorozatban fognak megjelenni.

Pályázati határidő 1924. március 15 ike, később érkezett művek nem vesznek részt a pályázaton.

Pályamunkák olvasható irással, jelígs levéllel ellátva „Az Út” szerkesztőségéhez küldendők *Cluj—Koloszvár, Calea Victoriei 38. szám.*

„Az Út“ kiadásában megjelentek:

„Az Út“ könyvtára:

2. sz. *A ref. presbiter kis kátéja* III. kiadás. Ára 2 Lei.
3. sz. *Néprajzi feladatok Erdélyben.* Ára 5 Lei.
4. sz. *„Maradj velem.”* Imádságok és elmélkedések minden napra és alkalomra. Ára 35 Lei.

Előkészületben vannak:

„Ünnepnapok“ traktátusok I. sorozat egy füzet ára 2 Lei.

1. sz. Makkai S : *Az Eszter padja.* (Elbeszélés.)
2. sz. Vallásos költemények.
3. sz. br. Hacke Károlyné: *Anyák könyve.*
4. sz. Tavasz S.: *Kálvin János.*
5. sz. Gyallay D.: *Mindenre sor kerül.* (Elbeszélés.)

Dr. Makkai Sándor: Az Élet Fejedelme. Bibliai elbeszélések. Ára bérmentve 40 Lei.

Fali mondások, faragványok, izléses szép kivitelben db. 35 Lei.

Új! Képes levelező lapok bibliai képekkel (nyomás alatt.)

Terjesztésre, pásztori látogatásoknál, vasárnapi iskolákban stb. használható *traktátusok, képes lev. lapok, biblidék* kaphatók.

Új!

*Törzslap vasárnapi iskolai növendékek
nyilvántartására ára 50 bani.*

Új!

Terjessze gyülekezetében, az „Ifjú Erdély“

ismeretterjesztő, szépirodalmi ker. ifjúsági lapot. Tartalmaz költeményeket, ismeretterjesztő cikkeket, elbeszéléseket, állandó *biblia-köri vezérfonalat.* Az ifjúság gondozásánál nélkülözhetetlen, olcsó, változatos, komoly keresztyén irányú folyóirat.

Főszerkesztő: *Dr. Imre Lajos*, felelős szerkesztő: *Kovács Sándor.*

Előfizetési ára *egy évre (10 szám) 60 Lei.* Megrendelhető *lapunk kiadóhivatalában.*

*

Lapunk kiadóhivatalában kaphatók a következő *ujabban megjelent* művek:

Szabó Jenő : Virágok a Golgotháról.	Ára 40 Lei.
„ „ : Sőhajok hidján.	40
Holstein Mária : Mesék, versek. (kötve)	30
Kovács Dezső : Apostolok és csavargók. Elbeszélések.	40
György Lajos : Históriai könyvecske.	
Elbeszélések a nép számára.	10
Szterlet—Mócsi : Tábori munkák. Ifj. kirándulásokról.	20
Cserkészegélynyújtás	6

AZ ÜT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára.

VI. ÉVFOLYAM.

Alapította :

1924.

3. SZÁM.

RAVASZ LÁSZLÓ

M Á R C I U S.

T A R T A L O M :

A lelkipásztor kísértései: A nevelés kísértése. (I. L.) — *Igehirdetés-Kultusz*. Textusmagyarázatok. (M. S.) — *Vallásos nevelés*. A vas. isk. kiépítése. (Gönczy Lajos) — Vasasárnapi iskolai vezérfonal. (I. L.) — Vallásstanításunk és vallástani könyveink. (I. L.) — *Tudomány-Világ-nézet*. A görög szellem áldása és átka az európai kultúrában. (I. L.) — *Egyházi szemle*. A régi és az új munkások. (M. S.) — Újabb konferenciáink. (I. L.) — Vasárnapi iskolai traktátus gyermekeknek. — Szerkesztői üzenetek.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

Dr. IMRE LAJOS

Dr. MAKKAI SÁNDOR

Dr. TAVASZY SÁNDOR

Megjelenik :	Felelős szerkesztő :	Előfizetési ára :
július és augusztus kivételével	Dr. Imre Lajos.	Egész évre --- 150 Lei.
minden hónapban.	Kiadóhivatal :	Egyes szám ára :--- 15 Lei.
	Cluj Kolozsvár, C. Victoriei 38.	

Ravasz László új könyve

Az emberélet útjának felén

címmel fog megjelenni, lapunk kiadásában. Tartalmaz 14—15 nagyobb cikket, 24 elmélkedést, prédikációt, 10—11 temetési orációt, 8—10 apróbb közleményt.

Terjedelme 20 ív. Előjegyzési ára 110 lei.

Előjegyezhetni lapunk kiadóhivatalában.

Terjesszük „Az Út” kiadványait.

Van-e vasárnapi iskolája? Rendeljen

Törzslapot vas. isk. növendékek nyilvántartására.
Darábja 50 bani.

Képes levelezőlapokat, kis bibliákat, kiosztásra alkalmas traktátusokat.

Az ifjúság számára terjessze az

„Ifjú Erdély” folyóiratot előfiz. ára egész évre 60 lei.
Konfirmációra káték, bibliák.

Konfirmáció ajándékul „Maradj „velem!”
imádságos könyvet. Kötve 35 lei.

Tart-e vallásos összejegyzéseket?

Felolvasásra alkalmas füzetek, szavalásra alkalmas
vall. költemények találhatók az „Ünnepnapok” című
sorozatban. Öt szám 10 lei, egy szám 2 lei.

Van-e szórvány, filidja?

Kiosztásra rendeljen az „Ünnepnapok” című traktátusokból, képes levelezőlapokat, bibliai mondásokat.

„Az Út” könyvtára:

2. sz. A ref. presbiter kis kátéja. III. kiadás. Ára 2 lei.
3. sz. Néprajzi feladatok Erdélyben. Ára 5 lei.
4. sz. „Maradj velem”. Imádságok és elmélkedések minden napra és alkalomra. Ára kötve 35 lei.

IGEHIRDETÉS – KULTUSZ.

Textusmagyarázatok.

— Irodalmi felhasználás joga fenntartva.

1. Az *I. Thess. 4 r. 11. verse* „becsületbeli“ dolognak nyilvánítja a csendes életet és a munkát a keresztyénekre nézve. Elsősorban maga a keresztyénség, a Jézus ügye *becsületügy*, egy olyan ügy, amelyet követői az *életükkel* vagy igazolnak és dicsőítenek a világ előtt, vagy hitelében és becsületében rendítenek meg. A keresztyénség bár nem a világból, de a világ számára való; a célja a világ meghódítása az Isten céljai számára; ha tehát a keresztyének élete nem igazolja ügyük értékét, akkor a Jézus Krisztusnak, az evangéliumnak, az Isten ügyének nincs becsülete a világban s nem tudja a lelkeket meghódítani. A textus épen abban jellemző, hogy a Jézus ügyének becsületét *min* látja megfordulni? Nem valami világrendítő dologon, hanem a „csendes élet“ folytatásán. A csendes életet látja *megdönthetetlen* argumentumnak a Jézus igaza mellett e világban. *A nem csendes és nem munkás élet hazugsággá teszi a Krisztust; a csendes és munkás élet pedig magának Krisztusnak az élete a világban.* A mi izgatott, lármás, felületes, türelmetlen, felfuvalkodott és tisztátalan világunkban nagyon fontos kérdés ez: milyen életet *élnek* a keresztyének és milyent *kellene* élniök? I. A keresztyénség becsületét aláássa az, hogy 1. *szenvedélyek* uralma alatt élnek a keresztyének. Korunkat a nyughatatlanság jellemzi, amelyet a háború okozta általános indulatosság, ingerlékenység, érzékenység következményének tartunk. Pedig az igazság fordított: nem a háború okozta a szenvedélyességet, hanem a szenvedély és nyughatatlanság a háborút. Ha a csendes élet becsületügy lett volna és lenne nekünk: nem szabadna háboruknak lenniök. Aki bosszút hizlal lelkében s növeli a világ lármáját, ahelyett, hogy szelídséggel csitítaná, az a Krisztus ügyének becsületét pusztítja. A Jézus lelke, élete csendes élet volt, olyan, mint egy tiszta tótükrök, mely zavartalanul sugározza a napot. Ettől a csendes, tiszta élettől függ a világ jövője. Ez a csendesség a mi becsületünk, létjogunk, feladatunk, diadalunk a világban. 2. Talán még nagyobb baj, hogy a keresztyénség *üres lármává* lett. Hirdeti, mutogatja, fitogtatja a békét és sze-

reletet, de nem éli. A képmutatás e bűne veszejt el igazán a Krisztus ügyét. Milyen rendkívüli dolog keresztyénnek lenni, ha a békesség és a szeretet *becsületbeli* kötelességek benne! Egy keresztyén nem alázhatja és mocskolhatja be magát azzal, hogy verekedik és gyűlöl! S ha ilyen *kényes* szempont uralkodna a keresztyének között, nem lenne kivel veszekedni és gyűlölködni! Márpedig a keresztyén becsület ezen fordul meg s e becsület nélkül soha a világ meg nem nyughatik és ki nem épülhet sebeiből. 3. Végre a harmadik bajunk a *türelmetlenség*, amely nem akar és nem bír csendesen munkálkodva, várni. II. A csendes életű keresztyének munkája megmenti a Krisztus ügyének becsületét és megtartja a világot. 1. A csendesség nem *külső*, az a mi kívül van, csak következménye a *lelki csendességnek*, vagy *tisztaságnak*. Ez a csendesség az olyan lélekben áll be, amely állandóan *Istenre figyel* és *őt tükrözi*. Ebből a *büvöletből* fakad a szív csendessége s a munka nyugodt öröme. A keresztyénség becsülete tehát a *Krisztusra néző* lelkekből árad a világra, nekünk Krisztusra néző szemek, az ő *büvölete* alatt munkáló, ráfigyelő s neki engedelmeskedő lelkek kellene. 2. A csendes és munkás élet becsületbeli kötelességének a *szerénység* a feltétele és lelke. Csendes élet és munka csak az lehet, amely *Istent* éli és szolgálja s önmagáról lemond. 3. *Türelmemre* van szükségünk. Mély, gazdag, hívő, boldog, örök élet folyama csak a türelmem medrében folyik. Messze nézni s abban a tudatban élni, hogy *örökké* élünk és *Istennek* dolgozunk; ez a türellem forrása. Így leszünk csendes és munkás emberek s a Krisztus ügyének becsületét hordozó bizonyosságok a világban.

2. A *Zsidókhoz írt levél* 11. részének 13.—17. versei azt tartalmazzák, hogy *Isten célja* magának nevelni az embereket engedelmes eszközökül és boldog bizonyosságokul s hogy ez a cél ráknézve feladat és jutalom egyben. Ebből a gondolatból két meglátás következik: a) az *Isten nevelőmunkájának* és b) a *mi leckénknek* a megértése. *Isten*, mint bölcs Atya, hozzánk szabott eszközökkel nevel minket a maga akaratára. Először *ígéretek* által ébreszti és növeli a hitünket és kitartásunkat. Igazságot, békességet, boldogságot ígér nekünk, mint Ábrahám-nak, Mózesnek és a hit hőseinek. Másodszor *ígéreteiben csalódásra juttat*; Ábrahám bujdosó marad az ígért földjén, egyetlen fiát Isten elkéri tőle, holott számtalant ígért; Mózes nem megy be Kánaánba, a hívők nem kapnak a földön igazságot, békét, boldogságot, még nyugalmat sem, hanem szenvedést. De ezekben a csalódásokban Isten *önmagát* mind teljesebben adja nekünk, mindinkább egyedül *önma*ga marad a mi menedékünk és boldogságunk, míg végre megértjük, hogy benne birunk mindent s ő elég az üdvösségre. Módszere tehát az, hogy *ígéretek* és csalódások által az *ígéretektől* az *ígérőre* fordítja hitünket és szeretetünket s ezzel tesz minket a magáévá. A *mi leckénk*

igy abban áll, hogy meg kell tanulnunk feláldozni *reményeinket Istenért* s benne nyerni meg az ígéretekben rejlő igazi kincset. A világot ígérő reményeket az *Istenben való életért* odaadni, ez a mi dolgunk. Az igazi keresztyén olyan, mint az a lovag, aki nem bírván győzni fegyverrel, eldobja mindazt a fegyvert, amiben bízott s pusztá kézzel, igazságába vetett hittel győz. A keresztyén lélek a *jellem örökkévaló, dicső életére* hivatott először s csak így nyerhet világot magának. M. S.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Március 15-ig bejött előfizetési díjak és adományok nyugtázása. Mirtse Ferenc vallásos iratok terjesztésére Orbaitelekről adományozott 100 leit. *Előfizetési díjban:* Szabó Frigyes Cornest 100, Máté Sándor Kolozs 75, Bitay Béla Déva 150, Muzsi István Zsobok 75, Székelykövesdi egyházközség 230, Maroshévízi lelkészi hivatal 75, Miszti Mihály Józsefháza 75, Kertész Márton Vértölgy 75, Deák Ferencz Kolozsvár 150. Csekme Ferencz Gernyeszeg 150. Rápó Mihály Jákótelke 80, Menyhárd Elek Magyarberete 150, Mezőpaniti egyházközség 75, Szászvárosi egyházközség 150, Kiss Endre Keresztvár 150, Halmágyi János Nyárádgálfalva 25, Régeni István Gyulafehérvár 150, Magyarpéterfalvi egyh. község 150, Toró Gyula M. felfalu 50, Kósa Béla Sz.-ardó 100, Barabás Gábor Szárd 150, Balogh Mátyás Nagyzerind 75 Leu. *A kiadóhivatal.*

Többeknek: Bizomány feltételei kiadóhivatalunknak a lap borítéklapján olvashatók. Leghelyesebb a kiadóhivatal által adott százalékot arra fordítani, hogy az így megmaradó nyereségből szegényebb helyekre, de különösen szórványokra ingyen juttatunk ilyen hiterősítő iratokat.

Sz. I. — K. A pályázat eredményét jövő számunk hozza. Az istentiszteletek látogatásának elmozdítására vonatkozó kéréssel sziveskedjék egyenesen *Tőkés József* e. m. főjegyzőhöz (Málnás, Háromszék m.) fordulni, ki a belm. bizottságunk megbízásából tanulmányozván a kérdést, legjobban tud útbaigazítást adni. Bizony ez a szomorú jelenség nálunk is több helyen előfordul, de Isten segítségével kezdünk kötelességeinkre eszmélni. Az „Ünnepnapokról” írt kedves sorait köszönjük.

K. J. — Resica. A Vas. isk. vil. szöv. gyűlésére esetleg két kiküldött megy, de ez a kérdés még nincs eldöntve, s így az indulás sem biztos. Az útiköltségek kb. 10 angol fontba (10.000 Lei körül) kerülnek személyenként, melyhez még 1 font jelentkezési díj csatlakozik. A rendezőség tudunkkal a jelentkezőknek az ottani ellátást biztosítja. Jelentkezéseket tessék a Vas. Isk. Szöv. titkárához, Dr. K. Tompa Arthur úrhoz küldeni.

Magyarországi előfizetőink díjaikat legcélszerűbben a *Studium* könyvesbolt (Budapest, Muzeum-körut 21.) utján juttathatják el hozzánk.

VALLÁSOS NEVELÉS.

A vasárnapi iskola kiépítése.

Sok gondot okoz ma minden lelkipásztornak, hogyan lehetne a konfirmációi oktatást eredményesebbé tenni és az ifjúság közötti munkának alapot vetni, hiszen mindnyájunk előtt fájdalmasan ismert tény, hogy e tekintetben csőd előtt állunk. A konfirmációi oktatásban nem tudunk a káté beemléztetésén túl jutni, az ifjúság között megkezdett munka pedig a legtöbb helyen lassú, de biztos elsorvadással fenyeget.

Véleményem szerint nem a vezetők nemtörődőtségében, nem a módszer nem ismerésében, nem is az ifjúságban van itt a hiba, hanem a kellő előkészület hiányában. Mert a tapasztalat azt mutatja, hogy a bajok legszembevetőbbben ott ütköznek ki, ahol olyan ifjúsággal van dolgunk, akik az elemi iskolától a konfirmációig, illetőleg az ifjúsági együletig terjedő 3—4 évi időközben vallásos nevelésben nem részesültek, szóval azoknál, akik az elemi isk. 4-ik osztályának elvégzése után nem folytatják tovább tanulmányaikat, hanem vagy otthon maradnak (jobbik eset), vagy valamely kenyérkereset után látnak.

Ez a három-négy esztendő tökéletesen elegendő arra, hogy az elemi iskolában nyert vallásos indítások, élmények kimosódjanak lelkükből, vallásos ismereteik bizonytalanokká váljanak s ezeknek helyét talán éppen egy ellenséges világnézet előőrsei szállják meg.

Igen hosszúra nyulna, de szükségtelen is kifejtetni, hogy miféle káros következmények származnak ebből a konfirmációi oktatásra éppen úgy, mint az ifjúsági munkára nézve. Csak arra akarok rámutatni, hogy e bajnak orvosszerűl miként kínálkozik fel a vasárnapi iskola.

Mindenki előtt világos, hogy e bajnak legtermészetesebb orvosszere, ha módot találunk arra, hogy az iskolából kikerülő gyermekeket továbbra is egészen a konfirmációig vallásos nevelésben részesítsük. Hogy ez a 3—4 év, mely eddig üresen és kihasználatlanul maradva akadályos lett a további eredményes munkának, ezután előkészítője, megalapozója legyen.

Hitem szerint nem lehet, de nem is kell válogatni az ezt eredményező módokban, egyetlen lehetséges, de tökéletesen elegendő eszköz erre a vasárnapi iskolának olyan kiépítése,

hogy az iskolát elhagyó ifjuság abban továbbra is bentmaradhasson és a konfirmáció, illetőleg az ifjusági munka felé céltudatosan tovább vezetessék.

Ezáltal, míg egyfelől a vasárnapi iskolai munka szükségessége igazoltatik azok előtt is, akik most azon alapon, hogy a lelkiismeretes vallásoktatás mellett reá nincs szükség, ellene foglalnak állást, másfelől megfelelő módon biztosítatik az iskolából kikerültek további nevelése is.

Az utóbbi igazolásra nem szorul, hiszen nem áll rendelkezésünkre más mód.

Az előbbi állítás bizonyítása is nagyon könnyű. Az iskolai vallásoktatásnak a vasárnapi iskolaival szemben nagy hátrányai vannak a további vallásos nevelésére való előkészítés szempontjából. Elsősorban az, hogy kényszerű, mindenkre kötelező, tehát a gyermekek nem önként, szabad elhatározásukból vesznek részt benne. Azután az, hogy természeténél fogva főként oktató jellegű, végül, hogy az iskola korlátai közé van szorítva s ennél fogva, aki elhagyja az iskolát az eo ipso kikerült hatásköréből. Ha már most valaki az iskolai vallástanítást a vasárnapi iskolaival meg akarná fejelni olyan módon, hogy a vas. isk. munkát az iskolából kikerülőkkel akarná elkezdni, szinte ugyanazokkal a nehézségekkel találná magát szemben, mint most az ifjusági munka megindításánál. Az iskolából kikerült gyermekek, akikre egy ilyen munkánál hatalmi szóval nem tanácsos, de nem is lehet-pressuret gyakorolni, idegenkednének, nem érdeklődnének iránta, mivel nem tudnák, hogy mi az, s a legszerencsésebb esetben is csak egy részüket sikerülne a vas. iskolának megnyerni. Ellenben azok a gyermekek, akik már két, esetleg 4 éve ismerősei s tekintettel a vas. isk. nem kötelező voltára, barátai a vas. iskolának, önként, minden nehézség nélkül továbbra is benne maradnak a vasárnapi iskolában, ha csak mi magunk, mesterségesen ki nem zárjuk belőle az iskolából kikerülőket. A vas. iskola ily irányu kiépítésének a fentiekén kívül óriási eredménye lenne az, hogy ily módon visszakapcsolódnék oda, ahonnan Raikes Róbert egykor kiindult s ez által kézzel foghatóan dokumentáltatnék a rendes iskolákkal szemben való önállósága, minek jelentősége nem kicsinylendő le, ha arra gondolunk, jöhetnek idők, amikor egyházunknak nem lesznek más iskolái. Ezek az idők lehet, hogy nagyon közel vannak, nincs idő a halogatásra. Ezért sürgetve kérünk minden vas. iskolai munkást, tegyen meg mindent vas. iskolája ily módon való kiépítésére.

Még csak egyet! Hogy ez a kiépítés minden zökkenő, minden nehézség nélkül végbe mehessen, arra a legalkalmasabb mód az, hogy a vasárnapi iskolai tanítást az iskolai év végével ne szüntessük be, hanem a nyári vakációban is folytassuk tovább, éberén figyelve arra, hogy különösen azok a

gyermekek ki ne maradjanak belőle, akik a tanév végével az elemi iskolát elhagyják és tovább nem fognak tanulni.

Amelyik gyermek megszokta, hogy minden vasárnap ott legyen a vas. iskolában, az nem fog abból kimaradni, ha új foglalkozási körben helyezkedik is el. Visszavágyik a megszokott körbe, ahol ezután is csak éppen olyan szeretettel fogadják, s ahol senkinek nem szúr szemet, hogy a múlt órán még iskolás gyermek, ma már cseléd vagy iparos tanonc. Az iskolai év végétől a másik kezdetéig eső 8–10 hét pedig bőven elegendő arra, hogy az új foglalkozási körben elhelyezkedetteket a vas. iskolától elszoktassa. Akkora már kieleződnek a különböző pályára lépők közti különbségek s a növendékek nagyon elszélednek, úgy hogy szinte lehetetlen őket összeszedni annál is inkább, mert a tétlenül ülni nem szerető gyermek e hosszú idő alatt feltétlenül keres, talál magának valami más elfoglaltságot vasárnapra.

Ezért feltétlenül szükséges, hogy a vas. isk. a nyári vakációban se szüneteljen.

Gönczy Lajos.

Vasárnapi iskolai vezérfonal.

a) Történetek Jézus munkálkodásáról.

1. *A kapernaumi ördögös.* (Luk. 4:31–32.) A történetben kiemeljük, hogy mi volt a következménye annak, hogy ez emberben tisztátalan lélek volt. Félt Istentől s Jézustól, ellenségének tartotta, menekülni akart tőle, de egyúttal vallást tett róla. A nyugtalan, bűntől sújtott ember hogyan reszketett Jézus előtt. Mikor meggyógyította, hogyan borult le előtte.

A tanításnál a tört. alapgondolata: a gonosz léleknek parancsol Jézus. Hogyan száll meg ez a gonosz lélek benünket? Mi ez? A bűn ereje a lélekben. Engedetlenség, makacosság, szeretetlenség stb. Érezzük, hogy a bennünk levő bűn retteg Istentől, de egyúttal ép ez mutatja, hogy Istennek hatalma van fölöttünk. Jézus kiűzi. Az imádság ereje és diadala. Parancsol a tisztátalan lelkeknek.

A. m. Luk. 4:36. b., Ének: 83. dics. 3 v. *Kis biblia*: Efézus: 6: 11–18.

2. *A gadarénus.* (Márk 5: 1–20.) Az elbeszélésben, melyet nem szabad erősen kiszínezni, a démon-hit által adott elemeket (a lelkek belemenetele a disznókba) letompítjuk. Rajzoljuk a beteg nyomorult állapotát, a gadaraiak szeretetlenségét, mellyel kiűzték Jézust a határukból.

A tanítás alapgondolata: Jézus az egyedüli menedék a bűnnel szemben. Ez az előbbi történet fokozása, ahol a bűn hatását különösen erős színekkel tudjuk ecsetelni a gyermekek

előtt. Hogyan visz a bűn saját magunk pusztulására, milyen reménytelen volt az ember állapota, melyből Jézus kiemelte. Az üres lélekbe hogy megy vissza a gonosz lélek. Betöltöni a lelket Isten erejével.

A. m. Máté 6:13 a. Ének: 38 d. 9—10 v. Kis biblia: Luk. 11:24—26.

3. A *tíz bélpoklos*: (Luk. 17:11—19). A történet színezhető. Különösen kiemelendő a tíz beteg esedezése, nyomorúságuk, gyógyulásuk feletti öröm, végül az, hogy a visszatérő egy samaritanus volt.

A tanítás alapgondolata, hogy Jézus jótetteivel szemben a hálánkat hogyan mutathatjuk ki. Világosan a gyermekek elé kell állítani, hogy milyen jótéteményt köszönhetnek ők Jézusnak. Hogyan szokták elfelejteni a hálát. Nem Isten van a hála szorulva, mi gazdagítjuk meg vele az életünket. Mivel mutatja meg Isten jótéteményeit rajtunk. (Elsorolás). Hogyan köszönhetjük meg? Mindenünkkel tartozunk neki. (Adakozás). Mivel mutathatod ki te a háládat iránta?

A. m. I. Ján. 4:19. Ének: 35 é. 4 v. Kis biblia: Eféz. 2:1—11.

4. *Simon vacsorája*. (Luk. 7:36—50). Az elbeszélésben egy ellentét uralkodik: a gőgös, gazdag farizeus és az alázatos bűnös nő között. Ezt jól kihasználhatjuk. Simon a keleti udvariassági formákat teljesen mellőzte Jézussal szemben, de ő nem szólt érte, csak mikor Simon kevélységét akarja leleplezni.

A tanításnál azt a főgondolatot emeljük ki, hogy Jézusnak kétféleképp válaszolnak a lelkek. Aki gőgös, elbizakodott, az, mint Simon, elmulasztja a kegyelmet, aki bűnei tudatában hozzája menekül, az kegyelmet talál nála. Mindkét alakra ráismerünk magunkban. Rávezetni a gyermekeket, mit jelent megálázkodni Jézus előtt és kegyelmét elfogadni.

A. m. Luk. 7:50. Ének. 236. d. Kis biblia. Zsid. 11:6,

5. *Összefoglalás*. A történetek elisméltése a következő alapgondolat alapján: Jézus Urrá akar lenni a mi lelkünk fölött, mit válaszolunk neki mi? 1) Ő úr minden lélek, a gonosz felett is, nem engedi azt diadalmaskodni. 2) Sőt egyedül hozzá folyamodhatunk segítségért, hogy ő töltsen be a lelkünket. 3) Ha megláttuk szabadító kegyelmét, hála tölt el és mindent neki áldozunk. 4) Ezért választanunk kell, megálázkodunk-e előtte, s hozzája fordulunk-e?

A. m. Fil. 2:9—11. Ének: ismétlés.

b) Történetek Jézus életéből.

1. *Keresztelő János halála és jelleme*. (Márk 6:14—29). Ez a történet összefoglalja mindazt, amit K. J.-ról eddig tanultak, tehát hozzá mindent felhasználunk. Eléjük kell állítani K.

J. jellemét, a történetek alapján, melyek sorozatosan következnek: K. J. fellépése, predikálása, felelete a vámszedők stb. kérdéseire; a farizeusok azt hiszik hogy a Messiás, válasz; K. J. a Jézus keresztségénél; kételkedése; halála; Heródes rémlátása. A János jelleméből kiemeljük azt a vonást, amit az illető tört. tartalmaz.

A tanításban kidomborítandó, hogy J. hűséges köve volt Istennek. Várta és előkészítette Isten országát, alázatos és engedelmes volt. Mi hogyan készítjük ezt az országot ép oly hűséggel elő, mint János.

A. m. Márk 1:3. *Ének*: 248 d. *Kis biblia*: Luk. 3:1—20. Ján. 1 19—28. Máté 3 13—17.; 11 1—13.; 9:7—9.

2. *Jézus és a farizeusok.* (Márk 7 1—13). Itt általában tisztázzuk azt az ellentétet, ami Jézus és a farizeusok között volt. Erőteljesen szembe kell állítani Jézussal a f. gőgjét, gyávaságát, alatomosságát, de világosan megmagyarázva, hogy állásfoglalásuknak nem személyes, hanem vallási indokai voltak. Felkeressük és elolvastatjuk a helyeket, ahol J. rávilágít a f. hibáira. (L. alább.)

A bibliai részek olvastatása és tárgyalása folyamán fejtjük ki ebből azt a fő gondolatot, hogy Jézus föltétlen hódolatot kíván, a hozzája nem csatlakozás ellenségei közé visz bennünket.

A. m. Máté 12:30. *Ének*: 126. d. 3 v. *Kis biblia*: Máté: 12:22—37; 15:1—8; 16:1—12. Márk. 2:1—12.

3. *Péter vallomása.* (Máté 16:13—18). A történet elmondásánál kiemeljük Jézus szomorúságát, hogy népe nem fogadja be. Már a pogányokhoz akar fordulni, mikor megkérdi tanítványait. Péter vallástétele a többiek nevében is. Leborúlnak J. előtt. Jézus öröme. Megbizása Péterhez.

A tanítás alapgondolata, hogy fel kell ismerni Jézusban, a mi életünk vezérét. A világ félreismeri, gyűlöli, de akik vele vannak, felismerik. Ezt csak Isten adhatja meg, minél többet látunk Jézusban, annál többet ismerünk Istenből. Kegyelmi ajándék, hogy felismerjük őt. Hogyan kell elfogadni. (*Vallástétel.*)

A. m. Máté 16:16. *Ének*: 106. d. 2. v. *Kis biblia*: Máté 7:21—23. 10:32—33.

4. *Bevonulás Jeruzsálembe.* (Luk. 19:29—44). Az esemény színesen beszélhető el, kiemelve belőle két pont gyanánt a nép örömét és Jézus szomorúságát. A történetet úgy vezetjük, hogy a kettő oka is kitűnjék a gyermek előtt.

A tanításban főgondolat: nekünk Jézust, a mi lelkünk királyává kell tennünk. Miért csalódtak meg a zsidók Jézusban? Hol fenyeget minket ilyen csalódás? Hogyan lehet ebből menekülni? Elismerni Jézust, ami királyunk gyanánt, meghódolni előtte, engedelmeskedni neki igazán. Milyen boldogok vagyunk mi, hogy nekünk ilyen királyunk van.

A. m. Luk. 19:38. Ének: 106. d. 1 v. *Kis biblia* II. Kor. 8:9, Fil. 3:20–31.

5. Összefoglalás. Alapgondolat: Jézus az én királyom. Az összefogl. anyagát a fenti négy történet adja. 1) Keresztelő János az úlját készítette neki, úgy igyekszem én, hogy Jézus igazán uralkodjék minden lélekben. 2) A magám részéről föltétlenül melléje állok. 3) Elfogadom és megértem, hogy ő a legdrágább nekem a világon, s igyekszem, hogy az is legyen. 4) Isten küldötte hozzám, hogy a maga útjain hozzája vezessen engem.

A. m. Hiszek Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában, mi Urunkban. *Ének*; ismétlés.

Vallástanításunk és vallástani tankönyveink.

Nemrég jelent meg az utolsó kötet is abból a tankönyvsorozatból, melyet az egyh. ker. a középiskolai vallástanítás számára kiadott. Lapunkban csak most szólhatunk hozzá e tankönyvekhez, s mivel nem pusztán ismertetés a célunk, vizsgáljuk két szempontból: magukat a munkákat didaktikai és pedagógiai tekintetben, s általában vallásoktatásunk jövője szempontjából.

A sorozat teljes összeállításban a következő: I—II. o. *Kecskeméthy* I.: Bibliaismertetés III. o. *Révész* I.: Akikre nem volt méltó a világ. IV. o. Heidelbergi káté. V. o. *Kecskeméthy* I.: Kis vallástörténet. VI. o. *Révész* I.: A keresztyénség története. VII. o. *Makkai* S.: Kegyelemből, hit által. VIII. o. *Révész* I.: A magyar protestantizmus története. A tanterv tehát koncentrikus alapon épül föl: a biblia, a történet és a káté adják azokat a kategóriákat, melyekben a ker. eszményt szemléltetni akarja, a második fokon kitágítva ezt a vallások történetében, a ker. ref. egyház történetében és a hit és erkölcsstanban.

Ami elsősorban is a könyveket magukat illeti, mindegyikre csak röviden foglaljuk össze pár sorban mondandóinkat. A *Kecskeméthy*-féle *Bibliaismertetés* vonzó, kedves nyelven van ugyan megírva, de óriási baja a túlzásfoltosság, (Palesztina földrajza, Izráel története,) a gyermek felfogásához mérve igen sok anyag van benne, s helyenként túlonúl tudományos (négy Ézsaiás, három Zakariás stb). Ha úgy számítjuk, hogy a biblia olvastatása mellett tanulják a bibliaismertetést, a könyv olvasásra egyszerűen nem hagy időt. Új szövetségi része jobban és módszeresebben kidolgozott, kül. az evang. tárgyalása. A *Révész*-féle *Akikre nem volt méltó a világ* csak tévedésből kerülhetett a tankönyvek közé, mert amilyen értékes mint parochiális könyvtár kötet, annyira hasznavehetetlen vallástanításra. Módszertanilag, mint tankönyvhöz nem is lehet hozzá-

szólni, nem annak készült, nem azt a célt szolgálja: vele szemben egy feladat van, kivenni azonnal a használatból s meghagyni annak, aminek készült: olvasókönyvnek. Az anyag nagysága szempontjából a *Kecskeméthy: Kis vallástörténete* már sokkal alkalmasabb a maga nemében. Annál nehezebb azonban beosztása. Maga az, hogy a könyv $\frac{2}{3}$ részét a zsidó és ker. vall. tört. foglalja el, már helytelen, hiszen ennek az anyagnak az lenne a célja, hogy ált. vall. tört. adjon. Ezért az anyag első fele zsúfolt, tudományos meghatározásokkal túlterhelt, elaprózott. Közülük igen jó az egyiptomi vallásról szóló fejezet. Az idegen szavak, terminus technikusok túltengenek. Az izraeli és ker. vallástörténetről szóló részben is igen sok az adat, *Révész Imrének A ker.-ség tört. és A magy. prof. tört. c.* két VI. és VIII. oszt. számára szánt könyve bár különösen az utóbbi igen bőven bányáz az adatokkal, s második része kissé aránytalanul hosszú, módszerileg igen értékes könyv, a *Makkai Sándoré: Kegyelemből, hit által*, a sorozat legjobb, gyakorlati érzékre valló darabja, melynek valóságos kár így elvesznie, mint tankönyvnek, hiveink számára. Általában meg lehet állapítani, hogy ezek a tankönyveink, bizonyos hibáik mellett is, értékben messze felülmúlják a többieket, öntudatosabb és határozottabb didaktikai alapon állanak.

Megfontolandó azonban: a másik szempont is, t. i. e kiadott könyvekkel szemben hogy áll most már vallásitanításunk jövője, s megfelelnek-e ezek és az egész tanterv annak, ami vallásitanításunk jövő feladata. Meg kell állapítanunk, hogy maga a tanterv sem, de e tanterv szerint készült könyvek sem, természetesen, azok, amikre ezentúl nekünk szükségünk lesz. A régi vallásitanításban az a gondolat uralkodott, hogy bizonyos anyagot akart a gyermekeknek átadni, a következő kor, melyben ez a tanterv is született, egy világnézetet tartott szem előtt. Jelenleg vallásitanításunk az egész vonalon az új körülmények szerinti reformációra szorúl. Érdemes lenne részletesen foglalkozni azokkal a követelményekkel, melyeket a mostani kor állít elénk, s azokkal a módokkal, melyek által ezeknek megfelelhettünk. Kár, hogy a kerület, ha látta e megváltozott helyzetet, nem foglalkozott még avval a gondolattal, hogyan alakúl majd vallásitanításunk, ha heti egy órára leszünk kénytelenek azt összeszorítani, vagy ép kivenni az iskolából. Akkor megkímélhette volna sok költségtől és munkától magát ehhez alkalmazott kézikönyvek kiadásával. Csak egy pár gondolatot említünk fel az új vallásitanítás alkatára vonatkozólag. Először is a vallásitanítást intenzív, más tereken nyilvánuló *vall. neveléssel* kell kiegészítenünk, s a v.-tanítást magát tisztán egy szempontra: bizonyos rendszeres anyag átadására kell szorítani. Evvel velejár az anyag *megszűkitése*, de egyúttal szigorú rendezése is. Harmadszor, egész vall. nevelésünk missziói jellegű lévén, a v. tanításnak *missziói tendenciát* kell adnunk. Negyed-

szer meg kell szünnie az anyag ilyen elaprózottságának s vele annak a rendszernek is, hogy minden osztály külön tankönyvet kapjon, *egy tankönyvbe* kell majd összehúzni az egész anyagot, melyben minden osztály megkapja azt, amire szüksége van, s mely a tanulónak kísérőtársa és barátja maradjon egész iskolai pályája alatt. Ebben az anyagban nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy több helyet kell elfoglalniok azoknak a tárgyaknak, melyek ma alapozásukat az iskolai nevelésben nem kapják meg, különös gondot kell fordítani az egyháztörténeti nevelésre. Végül, a vallástanítás csak összefoglalása, rendszerezése lesz annak a munkának, ami a *vallásos nevelés más eszközeiben* folyik. Vasárnapi iskolák, bibliaköri munka, vallásos összejövetelek, egyházi énekórák, konfirmációi előkészítés, ezek fogják majd feldolgozni magát az egész anyagot, beosztva úgy, hogy mindazt sokszorosan elvégezhesse s mindazokat az építő erőket megadhassa az ember a gyermeknek egész életében, melynek összefoglalását eddig a vallástanításban hiába próbálta megadni.

Erre az átalakítására a vall. nevelésnek és vall. tanításnak el kell készülni. A kerületnek úgy, hogy állandóan szőnyegen tartsa a vall. nevelés ügyét, gondoskodik arról, hogy ez a munka minél zavartalanabbúl és biztosabban folyjék, a vall. nevelés ez új munkája módszerének megismertetésére áldoz, konferenciákat, kurzusokat, tanfolyamokat tart, s igyekszik elsősorban minél több embert állítani e munka szolgálatába és minél több áldozatot hozni érte. Nekünk magunknak úgy, hogy igyekezzünk megismerkedni e módszerekkel, ébreszteljük magunkban és másokban a lelket, s készítjük elsősorban a saját hitünket, hogy alkalmassá váljék ennek végzésére. A most adott alkalmakat pedig, saját iskoláinkban és az államiakban egyformán arra használjuk fel, hogy minél lelkiismeretesebben és komolyabban végezve a vall. tanítást a gyermekek lelkét igyekezzünk megnyerni a Krisztus anyaszentegyházának.

I. L.

TUDOMÁNY — VILÁGNÉZET.

A görög szellem áldása és átká az európai kultúrában.

(Akad. estélyen.)

Majdnem kétezeréves európai kultúránk fejlődését ha áttekintjük, csodálkoznunk kell azon, hogyan fejlődött az ki egymástól idegen, szinte egymással ellentétes erőkből, elemekből azzá, aminek jelenleg látjuk. Maga a keresztyénség, mely e kultúra kiindulópontját, fundamentomát képezi, két óriási világnak, a keleti és nyugati világnak határpontján áll, benne két világ kapcsolódott össze egy egyetemes vallásos tapasztalat kifejezésére, melyet mindkettő a maga szellemiségének formái között ugyan, de egyformán elevenen érzett. Noha a mai európai kultúrát csak nevezzük keresztyénnek, de még legenyhébb és legelnézőbb szemmel nézve is konstatálhatjuk, milyen távol van tőle a keresztyénség lényege, s hogy keresztyénsége tulajdonkép nem egyéb, mint bizonyos olyan formáknak, kereteknek érvényesítése, melyet a keresztyénség termelt ki, s egy keresztyén terminologia átvétele, mégis látjuk, hogy kifejlődésére tényleg a keresztyénség gyakorolt mély és döntő befolyást. Évvel a befolyással szemben más, idegen forrásokból eredő hatások, mint a keleti hatás a keresztes háborúk alkalmával, az arab kultúra hatása a középkor elején olyan jelentéktelenek, hogy azok a keresztyén irányban indult kultúrát eredeti haladásától elhajlítani nem tudták. A különféle természeti sajátosságokkal rendelkező, különböző vérmérsékletű és karakterű népek, melyek lassanként a népvándorlás után többé-kevésbé állandó jelleggel Európa földjén megtelepedtek, a keresztyénségnek mind odaadták szellemiségük legjavát, az viszont a legkülönbözőbb karaktereket is beoltotta a maga alapelvének erejével, úgy, hogy ezen az alapon létrejött egy egységes európai művelődés, mely annak dacára, hogy minden nép jelleme szerint és szellemiségének formái között valósult meg, e nagy különbségek mellett sem kénytelen feladni belső egységét. A különböző nemzeti karakterek formában és kifejezésben való egyénisége mellett a kultúra ezen a földön csodálatosan egységes.

Kétségtelen, hogy ha azokat a hatásokat számbavesszük,

melyekből a mai európai kultúra kialakult, ezek között a leg-állandóbb és legnagyobb a görög szellemiség hatása erre a fejlődésre. Már történetileg is a keleti eredetű keresztyénség a görög szellemiség formáit használta fel a maga kifejezésére, azokat alakította át, dolgozta fel, s míg külső szervezeti kialakulásában félreismerhetetlen rajta a római szellem hatása, a szervezés az egyház külső életnyilvánulásai és tagjaihoz való viszonya kérdéseiben nyilván a jogi karaktert árulja el, addig szellemi koncepcióiban, világnézetében a görög szellem az, mely reá óriási hatást gyakorol. Evvel a keresztyénség megvetette az alapját annak, hogy a reá épülő egész kultúrában ez a szellem döntőleg érvényesüljön, másrészt pedig lehetővé tette azt, hogy az emberi művelődésnek az a kincse, mely a görög kultúrában feküdt, felhasználhatóvá legyen számunkra. Igaz, hogy a középkorban ez a kincs is holt tőkévé vált a skolasztika kezében s egy egyházi tudomány uralma alatt el volt zárva attól, hogy a benne levő értékek hatásukat kifejthessék, de a renaissance viszont olyan lendülettel szabadítja fel őket, hogy a keresztyén szellemet csak a reformáció menti meg a két veszedelem közötti elpusztulástól. Az új humanizmus már nem fenyegetett ugyan ekkora veszedelemmel, de hatása alatt a görög szellem mélyebb nyomokat hagyott kultúránk irányán, melyet csak a múlt század közepén kezdett áttörni egy új mozgalom. Ma már azonban ott állunk, hogy elfogulatlanul számon tudjuk venni azokat az eredményeket, melyeket a görög szellem épülő kultúránk annak köszönhet, s világosan láthatjuk azokat a hibákat is, melyekbe bennünket ez a szellem vitt.

Nehéz dolog megállapítani, hogy kultúránk mai tartalmában mely elemek azok, amelyek a görög szellem örökségéhez tartoznak, s így teljességében mutatni fel ezt az örökséget, de ha egy pillantást teszünk a kultúra kifejlődésének folyamára és másrészt megpróbáljuk megrajzolni a görög szellem karakterisztikus vonásait, rá fogunk jönni, hogy amily arányban erőteledett meg kultúránk fundamentális elve, olyan arányban engedett mindig a külső befolyásnak. Ez idegen vonások között sok van olyan, mely nem a görög szellem rovására irandó, így pl. kultúránk mai irányában jelentkező hedonisztikus vonás, mely annak egyes ágait, különösen az irodalmat és művészetet annyira uralja, nem a görög, hanem a zsidó szellemnek tulajdonítható. Ennek az iránynak vad érzékiségétől, alacsony haszonlesésétől, raffinált élvezetvágyától, az indulatok zabolátlan fölébresztésére és uralmára való természetellenes törekvésétől, óriási távolságra van a görög világ ősi, gyermekies ösztönisége.

A történelem folyamában kétségtelenül a keresztyénség első századai azok, melyekben a görög szellem alakító hatása az európai kultúrára legnyilvánvalóbb. A keresztyénség, a maga egyedüli, az akkori világ legmagasabb vallásalakulatánál is is magasabb és egyetemesebb elvével szemben találja magát

úgy a zsidósággal, mint a görög—római kultúra és azt átható vallásalakok és vallásos világnézetek irányával. A veszedelem, mely abban fenyegetett, hogy e két ellentétes világ körül bármelyik is fölszivja, egy határozott meg nem alkuvó szembezállásra kényszerítette az akkori idők kultúrájával szemben. Egy különálló, lezárt világot képviselt, mely érthetetlen és megmagyarázhatatlan volt a görög műveltségű világ előtt, s még akkor is, mikor Pál apostol munkássága folytán ott is tért kezdett hódítani, csak azok között talált inkább talajra, akik maguk nem állottak tetőfokán annak a műveltségnek. Olyan éles ellentét kezdett itt kifejlődni, amely áthidalhatatlan volt, a világ bölcsessége és Isten bolondsága, a keresztről szóló tudomány és azok tudománya között, akik „hiszik magukat valaminek lenni.” Egy ideig határozott akadályt képezett a görög művelődés formái között élő embernek, hogy a keresztyénséget megérthesse, ez az óriási ellentét. De ez az ellentét nem maradhatott meg sokáig. Lassanként kezdődik egy folyamat, melynek során a keresztyén elv és a görög gondolkodás formái kezdik megtalálni egymást, az kezdi áthatni és formálni ezt. A görög műveltségű ember természetesen csak annyit fogott fel a keresztyénség gondolatából, amennyit a maga gondolkodásának strukturájában elhelyezni képes volt, mert ennek az elvnek formáit, kereteit a görög szellemi kultúra formái adták meg. Az egyiknek varázsszformula, a másiknak egy új bölcséleti alapelv, a harmadiknak ördögűző és gyógyító eszköz, mindegyiknek egy olyan új és divatos irány, mely újság után vágyó lelkét kielégítette. Hova tovább azonban ez a viszony tisztázódott, s a görög filozófia megújult rendszerei s az idegenből hozott vallásalakok kezdettek olyan kapcsolatba jönni a keresztyénséggel, hogy kifejthette rájuk teljes hatását és erejét. A keresztyénség mint tan elhelyezkedik a görög gondolkodás formáiban, annak rendszerező ereje, éles dialektikája elsősorban azon támadásokkal szemben szolgáltatott neki védelmi eszközt, melyek arról az alapról intéztettek ellene, mint élelve azoknak a különféle vallásalakoknak, melyek előtte vagy vele egyidőben merültek föl, s melyek őt is fenyegették, fenyegető veszedelmét az által oszlatta el, hogy a bennük levő alapgondolatot, azt az egyetemes szükségérzetet, mely a lelkeket ezek mellé sodorták, alapjában és gyökerükben megadta és kielégítette. Így találkozott ez a két világ és e két ellentétes világegyéből így lett a keresztyénség az európai kultúra fundamentuma. Pusztuló világok felett a lélek diadalát s az élet üzenetét hozta és fejezte ki azon a nyelven, melyet torz alakjától megtisztított. Ami a görög szellemben értékes volt, kiragadta és megtartotta azt, ami értéktelen, átadta az enyészetnek. A görög szellemet terméketlenségéből kivéve egy új kulturális fejlődés formájává tette. Kétségtelen azonban, hogy ezzel a ténnyel a keresztyénség is változott. A *tanrendszer* kialakulásához a görög szellem adta a maga rendszerező erejét és képességét, s ezzel lehetővé

tette azt, hogy a keresztyénség mint világnézeti és mint élet-irány lépjen föl. Enélkül a keresztyénség azon veszedelem előtt állott, hogy vagy egyszerű erkölcsi életelvvé válik, legmagasabbá azon erkölcstanok közül, melyek akkor nagy számban voltak, vagy pedig merő kultuszszá lesz, mely a többi kultikus formák között elvesz, megsemmisül. Pedig neki az a világhivatása, hogy világnézetté legyen, világmegértő és magyarázó elvvé azok kezében, akik hozzája tartoznak. Erre segítette a görög szellem, *egységes rendszer* formáját adva a keresztyénség elvének. Csak természetes, hogy ez nem marad visszahatás nélkül, ezért nagy árt kellett fizetni. A keresztyénség, mely eredetileg egy közvetlen, személyes tapasztalat volt, e systematikus tankialakulás következtében *theoretikussá* lett. A rendszer, az egyes tagok összefüggése, az egységes áttekintés gondolata, az ellentétek kiküszöbölésére való törekvés visszaszorította a személyes tapasztalat azon árját, mely a keresztyén életelvből buzogott ki. Ez volt az egyik hátrány, a másik ép ilyen nagy baj volt: a görög szellem művészi iránti hajlama a *bensőséget* és *őszinteséget* ölte ki lassan a kultusból, olyan művészivé és olyan fényessé tette azt, annyira telerakta mély értelmű, de a keresztyénség alapelvéből nem folyó symbolumokkal, hogy az Istenhez vágyó lélek idegenül járkált azon a helyen, ahol otthon kellett volna lennie. A görög szellem, mely gyökerében még pogány, melynek a vallás vagy theoria, vagy pompás kultusz, nem tudta megérteni a keresztyénség világátalakító hivatását, azt a gondolatot, hogy a keresztyénség személyes életet átalakító és megszentelő erő, minden teret betöltő élet. És ezt a két veszedelmes örökséget mindmáig hordozza a keresztyénség. Mindmáig küzd azon gondolat ellen, hogy őt filozofiai vagy erkölcsi rendszernek nézzék, s hangoztatja mindazoknak, akik ettől a görög szellemtől indítatva csak ennek akarják tartani, hogy ő több, magasabb mint egy elvont rendszer, s őt ilyen rendszerekben megtalálni, ilyenekkel felfogni nem lehet. De ép oly erősen küzd a másik ellen is, mely aesthetikai élvezettel akarja pótolni, vagy abba felolvasztani, látszattá, képpé, symbolummá tenné ami neki élet, amitől egész lényege függ: az Istennel való közösség megélését. A görög szellem örökségének e két veszedelmes következménye mindig intő jel gyanánt kell, hogy a keresztyénség előtt álljon, s amennyire hivatásának kell tartania, hogy felelete legyen minden világnézeti irány számára, s a keresztyén világnézet alaptényeit meg tudja védelmezni, annyira feladata, hogy benső, személyes életerőkből merítse erejét, s sem üres tanrendszerre, sem pusztá műélvezetté ne váljék, hanem megmaradjon életnek és erőnek.

A keresztyén hitrendszer és gondolkozás által megadott alapokon fejlődött tovább az európai kultúra a középkorban. A középkor organizálásra hajló, külső intézményes uralomra

törekvő korában ezek az alapok kezdik elveszteni eredeti erejüket, s úgy az egyházban, mint a kulturális élet intézményes szerveiben a görög szellemet lassanként a jogi kérdések és az egész élet masszív, utilisztikus felfogása iránt különös érzéssel bíró római szellem kezdi felváltani. A tudomány, mint a theologia kiegészítő része és igazolása, a művészet, mely az egyház szolgálatában áll, az iskolák, melyek egy dogmatikus tanrend szer átadására vannak hivatva, a vallás, mint az egyház megállapított tantételeinek elfogadása és cselekményeinek gyakorlása, egészen a római szellem szülöttei. E tekintetben nem tesz különbséget, akár az egyház, akár az állam, mindkettőt ugyanaz a szellem vezeti, annak a dogmatikus, minden fejlődéstől elzárt, minden egyéni megnyilatkozástól független rendszernek a szolgálata, mely egy socialis közösség mindenhatóságának alapján áll. Ezért jellemzi pl. a középkori nevelést nem az, hogy az iskolák és az egész nevelés joga az egyház kezében van, hanem az, hogy a nevelés anyagát hozzáférhetetlennek, dogmatikusnak tartják, azt minden vonalon keresztülviszik, s hogy a nevelés célja nem az egyéni szellem képzése, önkifejlésre való vezetése, hanem egy socialis közösségnek, az egyháznak szolgálatába állítása. A nevelés ilyen hasznossági és hatalmi célok alá való állítása a római nevelés szellemében nyilván felismerhető.

I. L.

(Folyt. köv.)

EGYHÁZI SZEMLE.

A „régí“ és az „új“ munkások.

— Egyházunk életének fordulópontja. —

Egyházi lapok cikkeiben, az egyházi élet hivatalos munkájában, az egyház munkásainak magatartásában, nyilatkozataiban, mindennapi életében egyaránt mind több és több jel mutat arra, hogy egy szükségszerű és elkerülhetetlen válság állott be az egyházon belül, amely az élet és a jövő érdekében új és alkalmasabb fölfogását követeli az egyház fogalmának, munkájának, eszményének és életmódszerének a megváltozott külső viszonyok között.

Mi természetesen itt csakis azokról beszélünk, akik az egyház munkásai között őszintén és tiszta szívből óhajtlák a minél életteljesebb és eredményesebb munkát s az alábbiakban elmondandó őszinte meggyőződésünk kifejezésében úgy járunk el, mint akik nem is hiszik és tételezik fel azt, hogy az egyházban rosszhiszemű és szándékkal rosszat akaró elemek lehetnének. Ez a hitünk felment minket az alól az aggodalom alól, hogy akadhatnának olyanok, akik szavainkat a félreértés és magyarázás egyenes szándékával olvasnák el. Testvéri szívből és testvérekhez intézzük egyházunk jövőjét aggodó szeretettel vizsgáló szavainkat.

A mi lapunkat minden munkájában és vállalkozásában *egy mély hitbeli meggyőződés* mozgatja. Mi nem osztozunk abban a felfogásban, hogy a kényszerű *külső* viszonyok a maguk tőlünk független alakulásaival önkényesen diktálnák az egyház *belső* életének egy elvtelen és tapogatozó alkalmazkodását a megváltozott világhoz, hanem rendületlenül hiszünk abban, hogy a *külső* viszonyok változásai is az Isten mindenható kezében vannak s ő azokat épen azért és úgy kormányozza, hogy az Ő céljainak megfelelő *belső* átalakulás és megújulás eszközei legyenek.

Mi tehát nem azt mondjuk, hogy egyházunk egész életének mindenestől át kell alakúlnia azért, *mert* megváltozott *külső* viszonyok közé került, hanem azt, hogy megváltozott *viszonyok* közé juttatott az Isten, *mert* ezzel is figyelmeztetni akar arra, hogy a *belső* átalakulás ideje elérkezett s az ő világtervében

ütött az óra arra, hogy egyházunk a maga hivatását és misszióját mélyebben, bensőbben, közelebbről és öntudatosabban ismerje meg és érvényesítse.

Már máskor is hangoztattuk, hogy a mi egyházunk nagy baja abban van, hogy nem eléggé tudja és éli azt, hogy ő egyház, a Krisztusban való élet lelki és szellemi organuma s hogy mint jogi, adminisztrációs és kulturális intézmény, e vonásainak túlzott érvényesítése miatt saját igazi lényegét önmagában és munkásaiban háttérbe szorította. Az új élet jelszava tehát nagyon mélyen és komolyan értelmezve, így hangzik: „az egyház — egyház!”

Most már értsük meg jól, hogy e jelszó helyes vagy nem helyes értelmezése két táborra osztja az egyház munkáit, s e két táborot jelöltük a címben „régí” és „új” munkások nevével. Minden félreértés kikerülése végett jelentsük ki azt, hogy e két tábor nem szükségképen az *életkor* választja el egymástól s „régiek” lehetnek a fiatalok között is épúgy, mint „új”-ak az öregek között. Itt életkorra való tekintet nélkül bizonyos *lelkületi és szellemi* különbség, két „mentálitás” kerül szembe egymással s mind a kettő egyformán jóakarátú és őszinte lehet, — azonban az új viszonylatok között mégis csak az *egyik* lehet alkalmas az egyházi élet vezetésére és mozgatására.

A „régiek” mentálitását a következő vonások jellemzik. Teljesen hozzá vannak tapadva az egyháznak ahhoz a fogalomhoz és formájához, ahogy az a világváltozás előtt egy nemzeti és állami élet kereteiben és oltalma alatt élt. Gondolkodásuk bázisa egy olyan *intézményes egyház*, amely hagyományos és törvényesen elismert ősi *alkotmánya, törvényei, szervezete, hatóságai, közigazgatási és fegyelmi faktorai, kényszerű adórendszere, iskolái és államsegélyei* által élt, vagy látszott élni, *elsősorban* mint egy nemzeti élet jogi és kulturális tényezője. E mentálitást szükségképen jellemzik a betűkbe és falakba vetett bizalom, az eddigi életmódokon kívül mást nemcsak nem kívánó, de elképzelni sem tudó ragaszkodás a régihez, az egyének lelke helyett csak a tömeget látó és kezelő (vagy nem kezelő) magatartás, a speciálisan egyházi munkákra a gyermekek, ifjúság lelki gondozására és vallásos nevelésére, az építő igehirdetésre, a személyes pásztorációra és a szabad szervezetű szeretetmunkásságra, továbbá az ének és az imádság erőteljes használására, a Bibliával való komoly foglalkozásra, a vallásos építőirodalomra, a kultuszközösség építő erejére stb. stb. kevesebb figyelem és főképen **bizalom** helyezése, az adminisztrációs és világi kulturális tevékenységekkel szemben; a hivek személyes áldozatkészségének fejlesztése helyett az azt feleslegesítő vagyoni alapok és külső segélyek biztosítása; a papi munkának *hivatalnoki* jellegét kidomborító magatartás és a hiveknek a gazdasági, jogi, politikai, társadalmi viszonylatok közt való támogatása. E mentálitás — a legko-

molyabb és legőszintébb formáiban — egy *racionalista* örökség az egyházban s lelke mélyén sokkal több az értelmi kulturába, a józan erkölcsiség erejébe és a nemzeti s faji értékbe vetett, mint az élő Istenbe a Jézus Krisztussal való lelki közösség alapján helyezett hit és bizodalom. E szellem egének két leg-tündöklőbb csillaga a nemzeti érzés és a világi műveltség szeretete, az egyházat tehát, mint nemzelfentartó és műveltséget adó tényezőt becsüli és szolgálja s szent és sérthetetlen eszménye a *tanítóegyház*. Csak magától értetődik, hogy a *lelkipásztorban* is csak e *tanítói* értéket becsüli s ha a szoros értelemben vett lelkipásztori munka bármely vonatkozásában túllépi a tanítói munkát, érzéketlenül halad el mellette s illetve szükségtelennek tartja azt. Meggyőződése szerint az egyház jövője és élete nem annyira *lelkipásztorainak* személyes és tevékeny vallásos életén és munkáin, mint inkább az iskolákon és a tanítók *kulturális* munkáján fordul meg. Ha iskola nem lenne, nem lenne egyház, mert az egyháznak *egyetlen* létmódja az iskola s a Szentléleknek csak ez az egy útja-módja van arra, hogy népünket megtartsa. Ha e typus tagjaiban él is törekvés belmissziói lelkület és munkák iránt, azt is *intézményesen*, mintegy vezényszóra és hivatalosan gondolják megvalósíthatni a meglevő keretek közt és azok statisztikai felhasználásával. A mély és rendszeres keresztény személyes élet hiányában, amely a családon át a gyülekezet egészét áthatná, a fogyatékos hit és kételkedő bizalmatlanság a Szentlélekkel szemben azt eredményezi, hogy jelenleg csak romokat és sebeket látnak, egyoldalúan sérelmi politikát folytatnak. Amit látnak és láttatni kívánnak, az csupán a múltak összetört dűledéke, amelyet varázsszóra szeretnének felépülve látni, nem nagyon vetve számot semmi reális körülménnyel és lehetőséggel. Makacskodásukban sehol és senkiben nem hajlandók semmi jót látni, minden életjel és munkacsira, amely félénken felüti a fejt a romok alól, sérelem, amely kicsinyíteni akarja a romlás képét és merészkedik más lehetőségeiről is álmodozni az életnek, mint amit e mentalitás megenged. Nagyon szomorúan, reménytelenül állanak a jövővel és az egyház munkásaival szemben. Annál szomorúbbak, minél becsületesebbek.

Az „új” szellem ezzel szemben a következő jellemvonásokat mutatja. Mindenekelőtt ez az új szellem *van*, ébred és él, noha nem akarják meglátni. Lelkipásztorokban, tanítókbán, tanárokbán, az egyház világi vezetőiben, híveiben egyaránt mind szélesebb rétegekben ébred a „rég” szellemmel való ellentétének és létjogának tudatára. Siessünk megállapítani, hogy az „új” szellem nem forradalmi szellem, s ha ellentétbe kerül a régivel, annak csupán a régi makacssága, idegenkedése, ellenséges magatartása és elnyomást célzó, lekicsinylése az oka. Nem kell azt hinni, hogy az új szellem ellensége a múltnak. Tradíciója szálait a történelmi kálvinizmuson át az

evangéliumig viszi vissza és éppen oda viszi vissza. Nem kell azt hinni, hogy az új szellem nem tiszteli s nem ragaszkodik az egyház ősi alkotmányához, intézményeihez és iskoláihoz s hogy neki nem fájnak a romlások, veszteségek és sebek az egyház testén. De az új szellem onnan indul ki, hogy a sebek egyoldalú, tétlen mutogatása, a folytonos és kizárólagos jajgatás, a semmi más lehetőséget még gondolatban sem tűrő macakodás e régi keretek mellett: ez *akadály*a az életnek, mint az összedűlt torony az alóla zsendülő csiráknak. Az újakat az jellemzi, hogy erősebb, sőt győzhetetlen fundamentumra akarják helyezni az egyház jövőjét s azt hiszik, hogy az egyház nem olt van, ahol a pecsétnyomója, az akta számai, a levéltárai, a hivatalai, a hatalmasságai és falai látszanak, hanem mindezek ott lesznek új formákban is, ha kell, ahol a *lélek* lesz, ahol a vallás, a Krisztus maga lesz. Értsük meg a következő igazságot: ahol a zsoltáraink tele szivekből zengenek, ahol a lelkek imádkoznak, ahol összetörnek a bűn alatt és újjászületnek a kegyelem karjain a hit által, ahol a Biblia mindennapi lelki táplálék, ahol élő igét hirdetnek és élettel termik meg gyümölcseit, ahol Krisztus evangéliumát plántálják gyermekek és ifjak szívébe, s ahol lelki orvost keresnek és találnak a beteg lelkek, s ahol a szeretet munkálkodik: ott van az Egyház a maga egész isteni és történeli erejében és hatalmával; ott van a találékony Egyház, amelynek mindig van még legalább egy új ösvénykéje, amelyen a lelkekbe érkezik s amelyen a lelkek az Istenhez érkeznek. Az élő, a lelki egyház útjait és módjait kell megtalálni és ezeken az utakon hinni kell, hogy fogékony lelkekre és csodákra találunk, hiszen az úgy az Istené! És hinni kell a lélek intézmény- és világteremtő erejében! A mi egyházunknak egy nagy feladata van: levetkezni intézményes gőgjét, merevségét, tünységét és hitelenségét. Nem szabad elfelednünk, hogy mi nem a láthatókra, hanem a láthatatlanokra, nem az ideigvalókra, hanem az örökkévalókra nézünk és se a munkánkat, se a munkánk sikerét nem szabad látszatokkal mérnünk. A mi dolgunk a munka és Istené a növekedés megadása.

Elnézem a mi egyházi hatóságaink, adminisztráciánk, egyházpoltikánk, tanácskozásaink, egész hivatalos ügykezelésünk munkájának túlnyomó nagy részét s megdöbbenve kiáltok fel rá, hát lehetséges, hogy egy egyház munkásai ily kevésbé higgyenek az Istenben és a Krisztus lelkének hatalmában s ily balgatagon bizzanak önmaguk emberi bölcsességében és emberi intézményeik betüiben és köveiben? Hát még nem értették volna meg azt, hogy Krisztus Urunk világosan megítélte őket, mondván: Hadd temessék el a halottak az ő halottaikat, te pedig kövess engem! — Nem akarnak újjáélni, élni, munkálni? Nem akarják elhinni, hogy az egyházban csak a *lélek* és az *Isten* valóság és minden ebből következik?

Tolmácsolják e sorok az „új“-ak izenetét a „régiek“-hez: Ti romokhoz és sebekhez tapadt lelkek: a romokat és sebeket csak az Isten építheti meg és gyógyíthatja be, ha akarja. Mi is fáljaljuk őket, de mi élni akarunk, mi emberi eszközei akarunk lenni az élettámasztó Istennek. Mi látjuk a lelki élet csiráit, amelyeket Isten emberi erők által akar plántáltatni és öntöztetni. Ti nem láttok semmit? Ti önzően csak a tetteket akarjátok látni és láttatni? Ime látószögünk, álláspontunk, akaratunk végzetesen távolodik el és kerül szembe egymással. Ti talán akadályai lehettek az életnek, amit mi ébresztgetünk s ami szerintetek nem fontos. De vigyázzatok! Ezzel teherré is lehettek a jövődő felett és ítéletet vontok magatokra. Az óra ütött. Velünk-e vagy ellenünk? Úgy érezzük az idő tragikus — reátok nézve! Vigyázzatok! Most még a szeretet szól hozzátok! Még ajtója lehettek a kegyelemnek, amely megnyílik e népnek. De ha nem, akkor beroszdásodott zárjai lesztek, balgatagon útjába állván az életnek. És ebben az esetben le fogtok törni, meg fogtok semmisülni s rajtatok marad a bűntehér, hogy ideiglenesen gátja lettetek az életnek és késleltettétek Krisztus diadalát az egyházban. Ne felejtsetek el: a régiek elmúltak, ime újjá lett minden! M. S.

Ujabb konferenciáink.

Valamelyik előbbi számunkban beszámoltunk volt azokról a konferenciákról, melyeket egyes helyeken tartottunk. Itt az azóta történt kezdeményezésekről szólunk röviden, mert bár hivatalos egyházi lapunk megemlékezett adataikról, de belső történetük ide tartozik.

Két emlékezetes lelkészi konferencia esik ebbe az időbe, az egyik a brassói febr. 10-én, másik a beszercei febr. 28-án. Az előbbin a környéki egyházmegyék, az utóbbin a nagysajói papság vett részt elég nagy számban. Mindkét konferencia foglalkozott egyformán lelki és a munkára vonatkozó kérdésekkel. A brassói a lelkipásztor önmaga megfigyelése volt a lelki téma, Besztercén az egyház jelenlegi helyzete s abban az építő tevékenység fontossága. A módszerei kérdések a szolgálat és áldozatkészség lelkének növelése, a presb. hivatása az egyházban, nevelésük, és az ifjúság és gyermekek gondozása körül forogtak. Tapasztalható, hogy mind többen vannak lelkészársaink között azok, akik a lelki élet ápolásának szükségét látják s a munkában is ezt az oldalt érvényesítik a statisztikai és adminisztrációs oldallal szemben.

A presbiteri konferenciák közül ki kell emelnünk a mezőke-szűit, mely annak a körnek harmadik, áldásokban igen gazdag

gyűlése volt s a *magyarlónait*, mely mellé az *alsójárai* konferencia is csatlakozott, a kalotaszegi kör második ill. harmadik konferenciája gyanánt. Mindenik a presbiterek hitének mélyítésére törekedett, s nem sikertelenül. A presbiteriumok ezen körökben már foglalkoznak ilyen kérdésekkel, s lelkük lassanként kezd nyílni befogadásukra. A *brassói* és *besztercei* presb. konferenciák más jellegűek voltak. A *brassói* egy nagy kör presbiteriumait gyűjtötte össze s ezzel a nehézséggel küzdött, a *besztercei* közös lelkészi és presb. konferencia volt. Mindkettőből megállapítható, hogy bár nem mondhatók sikerteleneknek a személyes ismerkedés és érintkezés megnyilvánuló áldásai miatt, *nem kedvező* a konferenciák közvetlenségére sem a nagy tömegű, sem a közös konferencia. Reméljük, hogy mégis e konferenciákról hazatérő lelkész és presbitértársaink gondoskodni fognak róla, hogy kisebb és közvetlenebb társaságban folytatódjék a munka most már intenzívebben és határozottabban, mint ahogyan erre már vannak is biztató jelek.

Ifj. konferencia tartatott *Mezőkeszűben*, hol igen sokat ígérő munka folyik a fiúk között főként; *Brassóban*, ahol a hatásokat növelni és erősíteni kell. *Székelyudvarhelyi* koll.-ban sikerülni fog szintén lassanként megnyerni ifjúságunkat a Krisztus számára. Megállapítható, hogy igen helyes mód az ilyen konferenciái alkalmakkor az ifjúságot is részesíteni külön ilyen hatásokban, sőt felhasználni az alkalmat a vas. iskola megismertetésére is szülőkkel és gyemekekkel, sőt jelenlevő s evvel még nem ismerős lelkész és tanító testvérekkel, amire az ily konferencián megjelenők bizonyára szívesen vállalkoznak is, viszont e konferenciákon gondoskodnunk kell arról, hogy hangulatuk és hatásuk a gyűlés bezárása után is minél állandóbb maradhasson.

I.

AZ ÉN KICSINYEIM.

„Engedjétek hozzám jönni a gyermekeket!... Márk. ev. 10 rész 14. vers

Jézus, a mi királyunk!

Ezt halljuk a templomban, ezt tanuljuk a vasárnapi iskolában. Jézus, a mi királyunk, vezérünk. De elég-e ezt csak *tudni*? A királynak engedelmeskedni kell, úgy kell élni, ahogy Ő akarja. Mindennap meg kell kérdeznünk, mit akar velünk ma, s naponként arra kell gondolnunk, vajjon ma úgy tettünk-e, ahogy Ő rendelte? Mit tettünk ellenére, miben nem hallgattunk rá, miben voltunk gyávák, mikor harcolni kellett a bűnnel?

Ez a kis lap még jobban a lelketekbe akarja vésni, hogy Jézust tegyétek igazán a ti szívetek királyává. Határozzátok el, hogy minden esti imádságotokban beszámoltok neki őszintén és kéritek az ő segítségét, hogy eljártok szorgalmasan a vasárnapi iskolába, s amit ott tanúltok, igyekeztek megtenni az életekben. Így lesz igazán a ti királyotok Jézus!

Ameddig Jézus él!

Ameddig Jézus él, ameddig Ő segít,
Nem bánthat gond és félelem, Ő van mindig velem.

Jó pásztor Ő nagyon, szeme juhán vagyon,
Legeltet szép zöld pásziton, Ég harmatát iszom.

Mikor leszáll az est, sötétje bánt, ijeszt,
Az éjszakában is tudom, hogy megvéd Jézusom.

A gyúfaárus fiú.

Egy hideg téli este reszkető gyermeki hang állított meg: „tessék gyufát venni!” „Nincs szükségem rá”, feleltem, fázva és bosszúsan. De a gyermek utánam jött. „Kérem vegyen gyufát, olcsóbban adom, mint más” — könyörgött s a könnyek folytak az arcán végig. Csak hogy szabaduljak tőle, kivettem a pénztárcámat, de nem volt aprópénzem. „Majd veszek holnap” — szóltam. „Oh kérem vegyen ma, elfutok s elváltom a pénzt, nagyon éhes vagyok” Valami volt a fiú arcában, ami megnyert, odaadtam neki a pénzt s elfutott. Vártam sokáig, nem jött. Vádoltam magam, hogy bíztam a kis csavargóban, s haza siettem.

Késő este csengettek s egy kis fiú jött a szobámba, rongyosabb, mint a másik. „Ön az, aki gyufát vásárolt a testvéremtől?” Kérdezte. Igen. „Itt van a visszajáró pénz. Ő nem tud jönni, beteg. Egy kocsi gázolta el, mindkét lába eltört. A pénzt

is elvesztette, de még volt ennyi otthon" És szepegni kezdett. Gyorsan öltöztem, hogy meglátogassam a beteget.

Egy nyomorúlt lyukban laktak, valami részeges rokonuknál, szüleik nem éltek. A beteg halványan feküdt az ágyon. Megismert, s mondta „Épen visszafelé futottam, mikor a szerencsétlenség történt. Tudom, hogy meghalok, óh drága kis testvérem, ki visel rád gondot ezután?” Megfogtam a szegény gyermek kezét, s mondtam neki, hogy a testvéréről gondoskodni fogok. Még hálásan szorította meg a kezemet, mondani akart valamit, de már nem volt rá ereje, s meghalt csöndesen.

Aranymondások.

I.

„Mi dolog ez, hogy nagy hatalommal és méltósággal parancsol a tisztátalan lelkeknek és kimennek?” (Lukács ev. 4. r. 3. v.)

„És ne vigy minket a kísértetbe, de szabadíts meg a gonosztól!” (Máté ev. 6. r. 13. v.)

„Mi szeressük őt, mert ő előbb szeretett minket!” (János I. lev. 4. r. 19. v.)

„A te hited megtartott tégedet. Eredj el békességgel.” (Lukács ev. 7. r. 50. v.)

II.

„Készítsétek meg az Úrnak útját, egyengessétek meg az ő ösvényeit.” (Márk ev. 1. r. 3. v.)

„Aki velem nincsen, ellenem van. (Máté ev. 12. r. 30. v.)

„Te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia.” (Máté ev. 16. r. 16. v.)

„Aldott a király, aki jó az Úrnak nevében. (Lukács ev. 19. r. 38. v.)

Mit tehetek én a vasárnapi iskoláért?

Gondolkoztál-e ezen? Mert nagyon sok mindent tehetsz érte, ha akarsz.

1. *Hívjad testvéreidet, barátaidat, hogy ők is járjanak vasárnapi iskolába!*

2. *Mondd el otthon szüleidnek, mit tanultál ott, olvassátok el együtt a bibliai történetet, tanítsd meg kisebb testvéreid az énekekre, amit tanultál!*

3. *Légy engedelmes, szorgalmas, szeretetteljes, hogy lásd, hogy érdemes vasárnapi iskolába járni, mert ott jót tanúlsz.*

4. *Keresd az alkalmakat, hogyan lehetsz szolgálatára másoknak, hogyan segíthetsz másokon, hogy így szolgálj Istennek. Adakozzál a vasárnapi iskola szükségére.*

5. *Imádkozzál mindennap a vasárnapi iskoláért, hogy Jézust minél több gyermek keresse és találja meg ott.*

Melyiket teszed meg ezek közül még ma?

„AZ ÚT“ kiadásában megjelent

Makkai Sándor: Élet fejedelme. — Elbeszélések.
Művészi kiállításban bérmentve 45 lei.

„Ünnepnapok”

traktátus sorozat, csinos kiállításban, egy füzet ára 2 lei.

1. sz. *Makkai Sándor: Az Eszter padja.* (Elbeszélés.)
2. sz. *Vallásos költemények.*
3. sz. *br. Hacke Károlyné: Anyák könyve.*
4. sz. *Tavaszy S.: Kálvin János.*
5. sz. *Gyallay Domokos: Mindenre sor kerül.* (Elbeszélés.) *Faragott fatáblák bibliai mondásokkal, művészi kivitelű*
35 lei. — *Törzslapok* vasárnapi isk. növendékek nyilvántartására, darabja 50 bani.

Az én kicsinyeim,

gyermektraktátus, mesékkel, bibliai mondásokkal, darabja 50 b

Ifjú Erdély

ismeretterjesztő, szépirodalmi ker. ifjúsági lap. — Alkalmos eszköz az ifjúság gondozásánál, komoly ker. irányú folyóirat. Elbeszélései a legkiválóbb írók tollából, ismeretterjesztő cikkei, műhelyrovala az ifjúság önképzését elősegíti. **Bibliaköri vezérfonala** bibliakör vezetésénél nélkülözhetetlen.

Főszerkesztő:

Dr. IMRE LAJOS.

Felelős szerkesztő:

KOVÁCS SÁNDOR.

Előfizetési ára egy évre (10 szám) 60 lei. Megrendelhető lapunk kiadóhivatalában.

A román nyelvnek

magán uton való elsajátítására legalkalmasabb kézikönyvek:

1. Kováts S. János: *Román nyelvgyakorló könyv* — 16 L.
2. Dr. Czumbel Lajos: *Román nyelvtan* (kezdők részére) — 18 L.
3. Dr. Gh. Ioanovici: *Rendszeres román nyelvtan I/II.* 36 L.
4. Dr. Gh. Ioanovici: *Román-magyar társalgási kézikönyv* — 30 L.

A felsorolt könyvek beszerezhetők a

Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet R.-T-nál,
Cluj—Kolozsvár, Str. Regina Maria 1.

„AZ ÚT” előfizetői ezen hirdetésre való hivatkozással a könyveket 10% engedménnyel és portómentesen kapják.

Betétek után
a legmagasabb kamatot
fizeti a

**Közhasznú Takarékpénztár
Részvénytársaság
Cluj-Kolozsvár**

Calea Victoriei
(Kossuth Lajos-utca)
3. szám.

**Erdélyi Bank és Takarékpénztár Részvénytársaság
Cluj-Kolozsvár**

ajánlja szolgálatait
a bankszakma minden ügykörében.

Devizaosztály. Takarékbetétek.

Fiókhelyek: Marosvásárhelyen,
Tordán, Szászrégenben
és Marosujváron.

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára.

VI. ÉVFOLYAM.

Alapította :

1924.

4. SZÁM.

RAVASZ LÁSZLÓ

ÁPRILIS.

TARTALOM

A lelkipásztor kísértései: A nevelés kísértése. (I. L.) — *Igebírdetés-Kultusz*. Textusmagyarázatok. (M. S.) — *Vallásos nevelés*. Konfirmáció. (Nagy Géza.) — Vasárnapos iskolai vezérfonal. — *Tudomány-Világnézet*. A görög szellem áldása és átká az európai kultúrában. (I. L.) — *Egyházi szemle*. „Lassú elvérzés”. (M. S.) — A belmissziói bizottság gyűlése. (I.) — Jelentés „Az Út” által kitűzött pályakérdések eredményéről. — Szerkesztői üzenetek.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK

Dr. IMRE LAJOS

Dr. MAKKAI SÁNDOR

Dr. TAVASZY SÁNDOR

Megjelenik :	Felelős szerkesztő :	Előfizetési ára	
július és augusztus kivételével	Dr. Imre Lajos.	Egész évre ---	150 Lei.
minden hónapban.	Kiadóhivatal : Cluj-Kolozsvár, C. Victoriei 38.	Egyes szám ára	15 Lei.

„Az ÚT” kiadásában eddig megjelentek:

„Az ÚT” könyvtára:

2. A ref. presbiter kis ká-
téja: III. kiadás. Ára — 2 L.
3. Néprajzi feladatok —
Erdélyben. Ára — 5 L.
4. „Maradj velem” Ima-
könyv. Ára kötve — — 35 L.
- Makkai Sándor: Élet feje-
delme. Elbeszélések. Ára
bérmentve — — — 45 L.
- Törzslap. Vas. iskolák szá-
mára. Ára — — — 50 b.
- „Az én kicsinyeim” Gyer-
mektraktátus Ára — — 50 b.

„Ünnapnapok”

- Népies traktátusok. Egy füzet ára
2 Lei. Egy sorozat (5 füzet)
ára 10 Lei.
1. Makkai S.: Az Eszter padja.
(Elbeszélés)
 2. Vallásos költemények.
 3. Br. Hacke Károlyné: Anyák
könyve.
 4. Tavaszy Sándor: Kálvin János
élete.
 5. Gyallay D.: Mindenre sor
kerül.

Faragott fatáblák bibliai mondásokkal, művészi kivitelben darabja 35 L.
Uj képes levelezőlapok bibliai képekkel és mondásokkal, kétszin-
nyomás, darabja 1 Lei. *Bibliák, traktátusok, Konfirmációi emléklapok
és könyvek* kaphatók. *Bárhol megjelent és beszerezhető* könyvek kiadó-
hivatalunkban megrendelhetők.

Rendelje meg az

„IFJÚ ERDÉLY”

Ismeretterjesztő, szépirodalmi ker. ifjúsági lapot. Az egyetlen komoly ker. irányu
ifjúsági folyóirat.

Főszerkesztő: Dr. IMRE LAJOS.

Felelős szerkesztő: KOVÁCS SÁNDOR.

Előfizetési ára egy évre (10 szám) 60 Lei. Megrendelhető kiadóhivatalunknál.

Május közepén jelenik meg
RAVASZ LÁSZLÓ

„Az emberélet útjának felén”

című új könyve, mely tartalmaz 14—15
nagyobb cikket, 24 elbeszélést, prédil-
kációt, 10—11 temetési orációt, 8—10
apróbb közleményt,

A mű 20 inyi terjedelemben lapunk
kiadásában fog megjelenni.

Előjegyzési ára 110 Lei.

Előjegyezni lehet lapunk kiadóhivatalában.

A konfirmáció alkalmából lapunk kiadó-
hivatalában kaphatók:

Konfirmációi kétk (Nagy Péter féle)
Ára 20 Lei.

Heidelbergi kdté. Ára 26 Lei.

„Maradj velem”. Konfirmációi ajándék-
nak alkalmas imakönyv, gazdag tar-
talommal, izléses aranyozott feliratu
kötés. Ára 35 Lei.

Konfirmációt emlékkönyv

(Kecskeméthy-Vásárhelyi-K. Tompa-
féle). Képes vagy képnélküli címlap-
pal. Ára 12 Lei.

A lelkipásztor kísértései.

3. A nevelés kísértése.

A nevelés a lelkipásztor legszentebb, tulajdonképeni hivatása. Aki erre a mi pályánkra jön, az magával hozza, vagy legalább is később megszerzi azt a gondolatot, hogy reá emberi lelkek lesznek bízva, s azt a komoly felelősséget, hogy az ő kötelessége lesz e lelkeket áthatni azokkal az igazságokkal, melyek az ő életének vezetői, s ezekbe belevenni, illetőleg ezekben megerősíteni azt az életeszmerlyt, mely az ő életének ereje. Nagy és dicső a művész hivatása, ki a holt anyagba sugallja bele a lelke élő szikráját és teszi azt a saját alkotásává, nagyobb és szentebb a nevelőé, aki emberi lelkekbe plántálja el az isteni élet magvát és teszi azokat egy új, gazdag élet részesévé.

Azért minden nevelő, aki át van hátva célja nagyságától és igazán munkálkodni akar, nagy reménységgel indul útjára. A lelkipásztor néz előre egy időpontra, mikor az ő hangja fog visszhangzani a gyülekezet tagjai ajkáról, mikor mindenki úgy tesz, ahogy ő lelke legnemesebb sugallatát követve, irányt ad. A tanító, aki először lép be az osztályába, végig hordozza szemét a padsorokon, s a gyermekeket, kik reá vannak bízva, látja lelki szemeivel mint fölserdült ifjakat, akik majdan őt vallják vezérüknek az élet utain. De nem így lesz. Lassanként bontakozik kifelé a lélek, s a nevelő megdöbbenve veszi észre, milyen más az, mint képzelé. Abból a lélekből, mely előtte fejlődött ki, eltérő szokások sarjadzanak, egyik féktelenségig heves, a másik gondolkozásában lassú, erkölcsében akaratos. Időteltével mind jobban és jobban fejlődnek ki e tulajdonságok s végül kitűnik, hogy egyik sem olyan, mint gondoltuk. A lélek, amelyet saját képünkre akartunk alakítani, nem tűrte a formálást és mássá alakult.

Ez pedig nagy keserűség forrása szokott lenni. „Hiába-
való és reménytelen a munkám, mondja az ilyen lelkipásztor,
tanító, szülő. Minden fáradozásom és reménykedésem mellett
sem tudtam egyetlen lelket sem olyanná, mégcsak olyanná
sem nevelni, mint én vagyok! Reményeimnek nincs osztályosa,
eszmeimnek nincs örököse, a gyermek más úton jár, mint
szülői. Utánam bezárul a sor, az én lelkemnek nincs nevelő
ereje!” Keserves és nehéz órák ezek, mikor már a múltban
érezzük magunkat, s látjuk, hogy jön, és szárnyal bennünket

túl a jövő. Minden kornak ebben van a belső tragikuma, hogy új kor jön utána, s ez új kor előfutárainak megpillantása az enyészet szellője, mely arcunkba fúj!

Nos, bármilyen nehéz és komoly is ez a tapasztalat, mégis nem csalódás, nem leveretés, csak kísértés, mely az életünket meglepi.

Először is jegyezzük meg, hogy a nehézségek oka nem a tényekben, hanem magunkban van. Ennek a legyőzésére tudnunk kell, hogy a nevelés munkájában a magunk képe és hasonlatossága helyett Isten képe és hasonlatossága legyen a vezető eszmény. Nem az a cél, hogy a lélek olyan legyen, mint mi, hanem, hogy kialakuljon benne az az isteni arc, mely a lelkében rejlik. A mi munkánk az alázatos közvetítés, a mi lelkünk csak tükrözze oda arra a lélekre azt a napot, mely a mi életünk világosságát adja. Mi nem szüljük, csak összegyűjtjük és átbocsátjuk a fényt, mely Isten lelkének örök világosságából származik, ne is igényeljük hát a nap szerepét a magunk számára.

Aztán meg kell gondolni azt, hogy az emberi léleknek sok mellékes, külső vonása van, melyeken belül rejlik a lélek titokzatos gyökere. Sok lélek, melyek külső vonásai ellenkezők, szent harmoniában olvad össze egy közös ideál tisztelésében. Milyen nyomorúlt lenne ez a világ, mely pedig olyan változatos, hogy benne két egyforma falevél sem található, ha ennek legfelségesebb jelensége, az emberi lélek, lenne minden vonásában ugyanaz. S milyen balgaság volna a lélek e külső vonásait egyeztetni a mienkkel, mintha mi volnánk a világ legtökéletesebb jelensége.

Végül pedig tekintsünk a legnagyobb nevelőre: Jézusra. Milyen végtelenül változatos jellemek voltak az ő környezetében, milyen ellenkező reménységekkel, meg nem értéssel, gyöngeséggel telvék. A lobbanékony Pétertől a kaján, áruló Judásig, a szelid, gyermeleg Jánostól, egy, az élet minden töredelmét és bűnét megpróbált Magdolnáig. Neki lett volna igazán oka féltetni a jövőt! S milyen nyugodtan hagyta őket az ellenség torkában. Külső vonásaik különbözőek voltak, de volt valami, ami minden ellentét és változatosság mellett is eggyé-kovácsolta őket lélekben: a közös szellem. Miért félnénk mi, egy becsületes, munkás élet után itthagyni azokat, akik tőlünk örökségül az isteni életre vezető út irányát kapták? Amint nem volt miénk az élet, amit nekik átadtunk, úgy Istené a gond, hogy megoltalmazza az általunk küldött üzenetet a lelkükben. Milyen gyönyörűen mondja Jézus a János evangéliumában: „Én érettük szentelem meg magam, hogy szentek legyenek ők is!” A mi dolgunk volt átadni a mi életünk szentségében az isteni üzenetet, aztán visszatérni ahhoz, aki bennünket elküldött, hogy a mi lelkünkön át hozzájuk jutott ige tegye meg hódító útját az ő lelkükben is!

IGEHIRDETÉS – KULTUSZ.

Textusmagyarázatok.

— Irodalmi felhasználási joga fenntartva. —

A szeretet titkáról a következőket mondja az 1. Ján. 4. r. 18. v. „A szeretetben nincsen félelem, sőt a teljes szeretet kiüzi a félelmet . . . aki fél, nem lett teljessé a szeretetben.” Ez a textus megmutatja nekünk a *hamis* és az *igazi* szeretet mi-voltát.

1. A *hamis szeretet*. 1. vannak olyan jelenségek, amelyek a mindennapi életben a szeretet nevét bitorolják, ilyenek: a *sympathia*, amely fiziológiai egyéniségünk önkénytelen vonzódása a rokonszerkezetű egyén felé. Indokolatlan, öntudatos ok nélküli és céltalan; az *érzéki fellángolás* más nemű egyéniség iránt; a *szeszélyes szeretet*; az *önző álszeretet*.

2. Az u. n. „*általános emberszeretet*” amelynek lényege valami határozatlan szentimentalizmus, ha nem fikció. Lehetetlen, mert „*általános*” nincs; aki így szeret, az senkit sem szeret, az emberiségért való rajongásban nem ér rá szeretni az embereket. — Mindezek az *álszeretetek* a formái, bennük épen a szeretet lényege hiányzik; a teljes önzetlen önátadás.

II. Az *igazi szeretet*. 1. Ennek egyellen útja a *megismerés* lehet. A szeretet megismerése abban áll, hogy mi *belemerülünk* a más lelkébe, leküzdve és elvetve minden hamis szeretetet vagy gyűlöletet, tisztán az odaadó, engedelmes, elfogulatlan lélek őszinte jóakaratával. Mi áttörünk a test burkán, a látszatok ködén, a külsőségek akadályain és tesszük azt, ami mások lelkében igazán méltó a szeretetre.

2. Ha ezt megteesszük, rájövünk, hogy a szeretet *akadály* a megismeréstől való *félelem*. — Naponként látjuk, hogy a világban az emberek szembe vannak egymással állítva. Ellenségei egymásnak. Még a tudomány is, mely a látszaton épül fel, azt tanítja, hogy „*homo homini lupus*”. És keserves tapasztalások adnak neki igazat. Faj, nyelv, vallás, politika, egyéni, családi, gazdasági érdekek állítják szembe az embereket egymással. De mégsem ezek a szeretet akadályai. Az ellenségeskedésben az a jellemző, hogy benne eltűnik a *lélek* két test kerül egymással szembe. A testi erőszak iszonyatossága taszítja el őket egymástól. Valami szörnyű dolog látni az izzadó, lihegő, dúrva állati testet, amint rátapos a másikra, bántja, tiporja, öldökl. Az eredmény az, hogy a gyöngé megutálja az embert s

elveszti minden reményét és eszményét az emberrel szemben, akiben csak vadállatot lát; — az ellenségeskedés az erősből fenevadat, a gyöngéből szepegő birkát csinál: ime az ember! — Mi ennek az oka? Csakis az, hogy a lélek fél a megismeréstől, mert félt tőle valamit, amihez ragaszkodik. De mondjuk ki bátran, hogy amit félt, az mind sátáni hazugsággal beleszugerált látszat. Az emberek azt hiszik, hogy faji, nemzeti, gazdasági, egyéni, családi stb. érdekeiket csak úgy őrizhetik meg, ha eltiporják, összetörik, tönkreteszik egy másik embercsoport hasonló érdekeit. Ezt a szerencsétlen hitüket szentséggé teszik és képesek érte vért ontani, rabolni, gyűlölni, kivetkőzni minden emberieségből, állattá lenni. Mi van mindennek az alján? *Lényünk nyomorúlt, önző testi felének, állati részének vad és gonosz félelme attól, hogy feláldozza magát és önös érdekeit valami másért, ami nagyobb, mint ő.* A vak, süket, megrontott emberi természet félelme az, amelyet a sátán odajuttatott, hogy ne ismerje fel a maga igazi, isteni érdekét, sőt azt egyenesen rosznak lássa és küzdjön ellene. A legszomorúbb átkunk ez a *gyávaság*, amely nem akarja, nem tudja széttépní azt a látszatot s fél attól, ami pedig üdvét jelentené *fél szeretni*, fél megbocsátani, fél kibékülni, fél kezetadni és összesímülni: fél, mert félti ettől azokat a bálványokat, amelyeket az ördög állított eléje a saját testében, érzekeiben, szenvedélyeiben. Hogyan tudna szeretni másokat az, aki fél megismerni mások igazát, lelkét, szívét? Hogyan ismerne önmagára másokban az, aki *ellenséget* lát bennük? A szeretet akadály a félelem.

3. „A szeretet nem ismeri a félelmet.” „A szeretetben nincsen félelem,” „kiűzi a félelmet.” Régi dolog, hogy a keresztyénység, az evangélium „bolondság és botrányozás” a világ előtt. Lássuk csak ezt a megbotrányoztató bolondságot. Az evangélium a látszattal, az ellenségeskedéssel szemben azt tanítja, hogy az embereket *szétválasztó* hatalmak, bármik is legyenek, relativok, ideigvalók és hamisak, mik a testiségből fakadnak: a *lélek* ezeken túl, belül és felül van és akiben megvan a *szeretet elszánt bátorsága* arra, hogy áttörjön ezen az ellenséges burkolaton, az az egész mindenségben örök békében és szeretetben összeölelkezve találja a lelkeket: *Istenben*. Egyénileg lehet valaki barát, vagy ellenség, valójában mind Isten gyermeke, testvér. *Szeressétek ellenségeiteket!* A keresztyénység alapmeggyőződése az, hogy igazi lényében minden ember, kivétel nélkül: *szeretetre, szánalomra, támogatásra méltó*.

Hogy ezt valaki igazán megtapasztalja, ahoz csak egy kell: *bátorság, elszántság* arra, hogy teljes jóakarattal, minden félelem nélkül, igaz szeretettel belenyugodjon *ellensége* lelkébe, hogy legyen bátorsága, hite, bizalma a *megismerésben*. Azt mindenki tudja, hogy ok nélküli sympathiák és antipathiák a megismerésben megváltoznak; néha a sympathiából gyűlölet lesz ezáltal, de a teljes megismerésből mindenképen *szeretet* lesz.

Az igazi megismerés megmutatja, hogy az ellenség a felszín alatt: apa, testvér, fiu, a szeretetre képes és kész lélek. Van egy hajlék, vannak arcok amelyekre epedve gondol; — szíve mélyén a béke és szeretet rajongója, mint te. Az igaz megismerés mutatja, hogy minden ember, az egymást marcangoló, gyűlölő, boldogtalan állati külső alatt: szánalomraméltó áldozata a sátánnak, pedig szíve szerint istenfia, testvér. A szeretet e megismerése kiüzi a félelmet.

4. Ha ez a megismerés teljes lesz: a szeretet lesz teljes az emberek között. De mi lesz a szeretet *tárgya*? Nem a szép arc, nem a test, nem a külső; de nem is az, ami rossz, szenny, szentes az emberen. Ezek eltűnnek, megsemmisülnek a szeretetben. „Elfedezi őket.” A szeretet tárgya valami olyan lesz, ami közös mindenkiben és mégis *nagyobb* mindenkinél. Az *isteni* az emberben. A lélek mélyéről, a salak, szenny, tévedés, bűn alól kiragyogó s a szeretet tüzében kiábrázolódo *istenarc*: Jézus Krisztus, képe a láthatatlan Istennek.

Az igaz szeretet mindenkiben *Istent* ismeri meg és karolja át; az igazi emberszeretet *Istenszeretet*. És ez az egyetlen titka minden jövődönnek. Ez a szeretet valósítja meg Isten országát a földön.

A *Krisztus szeretetében élő lélek kegyelmi ajándéka* ez: szenved és szeret, bűnhődik és megbocsát, tiportatik és átölel és ez az, ami meggyőzi a világot. Mert ez győzte le a világot a kereszten.

M. S.

„Minden attól függ, hogy szivünkől mondjunk le mindarról, amiről érezzük, hogy nem vezet bennünket Istenhez, hogy hozzászoktathassuk magunkat egy *vele való állandó társalkodáshoz*. . A legkiválóbb módszer, melyet Istenhez való közeledésében tapasztalt, volt, elvégezni rendes kötelességünket anélkül hogy tetszeni akarnánk az embereknek, s — amennyire képesek vagyunk rá — *tisztán Isten iránti szeretetből*. Nagy tévedés, hogy az imádság perceinek különbözniök kell életünk más perceitől. Mert szerinte az imádság nem más, mint *Isten jelenlétének megérzése*, mikor a lélek érzéketlen minden más iránt, csak az isteni Szeretet dolgai előtt van nyitva.”

Lőrinc testvér (Nicolas Herman de Lorraine) beszélgetéseiből 1692,

VALLÁSOS NEVELÉS.

Konfirmáció.

A tavasz szellője végigcsókolja a fák rügyeit. Fenn, az ágak közt egy pinty csatlog, örül a régen várt tavaszi napfénynek. A kertben dolgozgató fiatal pap lelkében is már ott zsonganak a legközelebbi prédikáció érzései, gondolatai — a megújulásról, Isten teremő, újjászölő hatalmáról. Gondolataiból távoli, monoton zümmögés riasztja fel. Nem, ez nem a méhes lakóinak jól ismert hangja, akiket szintén kicsalt már oduikból a jó meleg s akik ott fürödnek, döngicsélnek az első ibolyák színes bokrai közt. Ez a hang egy növendék leánykáé, ki Márton szomszéd kertjében nagy buzgalommal tanulja a konfirmációi kátét. A fiatal pap félbehagyja egy kissé a munkát, közelebb lép a kerítéshez, hogy jobban hallhassa a szavakat. A leányka nagy munkában van, a 148-ik kérdést tanulja :

„A Szentlélek megvilágostja értelmünket, hogy felfoghasuk az Istennek a Jézus Krisztusban adott kijelentését; megszenteli akaratomkat, hogy legyen erőnk, bátorságunk és kitartásunk a Krisztus követésében . “

Tovább nem megy, próbálja elmondani az elolvasott szavakat. A lelkész ismeri a leányt. Közepes felfogású tanuló volt az iskolában, négy osztályt járt. Az ismélőben is mutatkozott egyszer-máskor. Most azonban kemény dió neki a 148-ik kérdés. Ismételteti, szavanként, mondatonként, majd együtt az egészet, de nem képes összefüggően az egészet elmondani. Belefog a kérdés második felének a tanulásába. Ott is hasonló pleonazmusok, s a serdülő értelem előtt érthetetlen kifejezések. Már a nap is alább szállani készül a távoli hegyek közé, itt a lecke felmondás ideje és a leányka fáradt elmével, fél tudással és szorongó szívvel siet a konfirmációi órára, ahol várják már őt a többi társai.

Paganiniről olvastam, hogy egy koncertje alkalmával a kezébe adott hegedű húrjai egymásután pattogtak le, de ő a legutolsó megmaradt húron is olyan csodásan játszott, hogy egészen elbűvölte a hallgatóságot. Ezt azonban megtudta tenni a művész, de más, közönségesebb zenész aligha. *A vallásos nevelés, a konfirmáció sikere sem annyira a tankönyvtől függ, mint a nevelőtől, aki életet, meggyőződést kell hogy sugároztasson a holt betűkön keresztül a növendék lelkébe. Ennek az átültető, megelevenítő eljárásnak azonban kellő eszközökre is van szüksége. Szavakra, melyek egy megrendítő, felszabadító*

vagy boldogító élmény külső formái s amelyek ezt közel tudják vinni a növendék lelkéhez. A kifejezés, a szóbeli megjelenítés nagy, súlyos feladata áll itt elénk és megoldásra vár. E feladat elől közömbösen vagy jelszavakba burkolózó felületességgel kitérni nem lehet.

A konfirmáció problemájáról már sokat írtak, többek közt e lap hasábjain is. Legtöbbször meglegszünk azonban elvi igazságok hangoztatásával és ezeknek fénye mellett nem látjuk meg, hogy tk. hogy is áll a való élet az ő fogyatkozásaival, tarthatatlan mulasztásaival. Abban egyet értünk, hogy a konfirmáció a mai egyháztagjaink keresztyéniségének sorsdöntő időpontja, de a legfontosabbra, hogy micsoda tankönyv segítségével folyik ez a munka, nem igen terjed ki a figyelmünk. Káténk tekintélyét védi nagynevű szerzőjének dicső emléke, népünk konzervativizmusa, s egy új megírásának nehézsége. Igazgatótanácsunk tehát újabb és újabb kiadásokat nyújt belőle s ezzel a kérdés felett napirendre tér. Hiszen papjaink között olyan sok a művész, aki egy gyöngye hangszeren is nagy-szerűen tud játszani.

E sorokkal nem akarunk a jelenleg használatban levő káté részletes kritikájába bele menni. Nem vizsgálom, hogy neves szerzőjének a hitvilága milyen volt és mennyire hű kifejezője könyve annak. Nem bántom még a beosztását sem, ami pedig egy könyvnel pedagógiai szempontból elsőrangú fontossággal bír. Ha Ursinusnak és Olevianusnak szabad volt egy központi élménynek, a váltságnak az analizálásával kiábrázolni a keresztyén hit rendszerét, miért ne lehetne másnak synthetikus módszerrel eljárni? Isten Lelke működésének nem csak egy útja van és sem a Heidelbergi Káté, sem a Nagy Péter féle nem szabhatja meg ennek irányát. Beletörődöm az orthodox dogmák formáiba is, hiszen ha valaki nem tudja ezeket friss, vallásos élmények korszerű kifejezéseivel pótolni, akkor inkább hagyja meg a régi, tisztes köntöst, melyekben még felöltözködhetik az örök igazság.

De bánt az, s gondolom, bánt más konfirmáló lelkipásztort is, hogy olyan súlyos próba elé állítja káténk a 14–15 éves növendék felfogó és megértő képességét, amivel csak a legélesebb eszűek és legtanultabbak tudnak megbirkózni. Lásunk erre egy néhány példát.

Miért kell nekünk még mindig a 70-es évek prédikációi stílusában beszélgetni tanítványainkat? Honnan tudja egy falusi gyermek, aki 3–4 el. osztályt tanult, hogy mi az a „tehetség”, „fővalóság”, „ellenállhatatlanul”, „polgári rendtartás”, „szertelen”, „erény”, „rendeltetés”, „minden kétséget kizárólag”, „minden bizonnal”, „minden feltétel nélkül”, „koholmány”, „hitágazat”, „hozzáadás”, „rangfokozat”, „korántsem”, „illető érzések”, „szertartás” stb? Ez nem a biblia tiszteletreméltó archa-

izmusa, ez egy letűnt kor elavult nyelve, amivel csak tudákoságunkat, de nem hitünket és tanultságunkat áruljuk el.

Mit keres egy népnek szánt valláskönyvben az a sok, klaszikus nyelvekből vett kifejezés, amely sokhelyt olyanná teszi a kátét, mintha idegen nyelvből fordították volna? Pld. *miképpen* kelljen nekünk az Istent . . . tisztelnünk (a latin függő kérdés *coniunctivusa*), „ha . . . jónak látja, hogy ezektől meg ne kíméltessünk” (nyelvüinktől idegen *passzivum*), „őszinte és igaz bűnbánatunk feltétele alatt” (*ablativus absolutus*) „Isten választottjainak és Krisztus megváltottjainak társaságát” „Istennek a, Jézus Krisztusban adott kijelentését” „a konfirmáció a keresztség alkalmával a szülők által tett fogadásoknak öntudatos megerősítése (*participium perfectumokba* szorított mellékmondatok).

A könyv világosságának rovására szolgálnak az olyan *túl-ságos tömörséggel* megírt tételek, mint a protestantizmus meghatározása (172.), a kálvini úrvacsora tan (179.), a konfirmáció mibenléte (193.), amiket megmagyarázni, megtanítani és megtanulni mind nehéz feladat. Vagy, ami ennek ellenkezője, a legfontosabb igazságoknak *körmondatos, terjengős* kifejtése, ahelyett, hogy a dolog lényegét röviden és precíz módon látnánk kifejezve. Ez az eset a Krisztusban való hit (134.), az örök élet hitének hatása (144), a Szentlélek munkássága (148.), a Jézusra való méltó emlékezés (200.) és az úrvacsorához való előkészület (205.) fontos kérdéseinél. A 128. kérdés a keresztyén erkölcsiség nagy örökkévaló erőforrását kellene, hogy feltárja: a kegyelmet nyert, a hitben megigazult ember érületében s ehelyett kapunk egy *színtelen és általánosságban mozgó* kifejezést (az *Istennel együtt élő* emberben van elég erő . . .) Ugyanazon gondolatnak más szavakkal való variálása is igen gyakori (72 és 73 kérdés azonos tartalma, a jóravaló tehetetlenség meghatározása, az Amen szó jelentése stb.) A káté nyelve mindig világos, érthető és rövid kell hogy legyen, mert különben elmélkedést nyújtunk *tételek helyett*, amiket egy ideig még tudni fognak növéndékeink, de tartósan nem idegződnek bele gondolkozásukba.

Színtelen elmélkedéseket tartalmazó prédikációk alatt szeretnék sokszor reá kiáltani a prédikátorra: *mondjon már valamit!* Ilyen impresszióknak van ezeknél a felsorolt kérdéseknél is. Fontos és súlyos kérdésekre terjengős, semmitmondó feleletek vannak, amikben a nem gyakorlott kéz alig tudja kiválasztani a polyvát a tiszta búzából.

Most csak ennyit a külső formáról. A belső tartalomnak csak éppen a legszembevetőbb fogatkozásait érintem. Hol van a Szentlélek ökonomiája, aminek egy *kálvinista* hittanból sem szabad hiányoznia s amit itt három kérdéssel a szerző eligazított (148—150.)? Hol van az unitarizmus és a szekták (baptizmus, adventizmus) kritikája, amiknek betoldására az újabb átdolgozásnál lett volna alkalom? Hol van szó a ref. egyházra

nézve annyira jellegzetes egyházfegyelemről, az egyháztagok kötelességeiről, a keresztszülőkről és a presbiterek feladatairól? A káté végén levő, fogadástétel alkalmával felolvasandó kérdéseket szoktam felhasználni arra, hogy ezeket a hiányzó dolgokat pótoljam, de így sem lehet maradandó hatást elérni.

Ezeket a hiányokat, hibákat fájdalmasan érzi minden gyakorló lelkipásztor, aki a konfirmációval *valamit elérni akar* s akinek nincs más segédeszköze a biblián és énekeskönyvön kívül, amit a tanulók kezébe adjon, mint jelenlegi, általánosan bevett káténk. Akinek azonban a konfirmáció époly unalmas és alkalmatlan foglalkozás, mint a minden vasárnapi prédikálás, az természetesen meg fog elégedni továbbra is káténk tartalmával és külsejével. Jobb növendékei ugyanis hibátlanul fogják fűjni a legnehezebb kérdéseket is, a gyöngébbek pedig úgylis előre tudják, hogy mit fog tőlük kérdezni a vizsgán a tiszteletes úr. Népünkben pedig még annyi értelmi képesség van, hogy ma már növendék leányok és ifjak is betudják tanulni a legnehezebb szindarabok szerepeit is. Mit nekünk hát ez a nehéz 148-ik kérdés?

Csakhogy a biblia ezekkel szemben komolyan és határozottan beszél. „Ha a nép falat épít, ime ők bemázolják azt mázzal. Mondjak a mázzal mázolóknak, hogy leomlik; ömlő záporosó lészen és ti jégeső kövei hulljatok, szélvihar hasítsd! És ime leomlik a fal. Avagy nem mondják-e majd nektek hol a mázolás, amellyel mázólatok?” (Ezékiel 13: 10–12).

Mi azonban, akik nemcsak a látszatért akarunk dolgozni, hanem az örökkévaló fundamentumba akarjuk beépíteni az élő köveket, tovább sürgetjük a konfirmáció reformját. Ebben pedig nem utolsó teendő vagy a *jelenlegi káté alapos átdolgozása, vagy pedig egy egészen újnak a kidolgozása.*

Nagy Géza.

Vasárnapi iskolai vezérfonal.

a) Történetek Jézus munkálkodásáról.

1. A *bethesda*i beteg. (Ján. 5: 1–9.) A történetben lerajzoljuk a tó környékén összegyűlt betegeket. Mikor a tó zúgni kezd, a betegek egymást taposva rohannak feléje. Ez az ember sohasem gyógyúlhat meg, hisz nincs, aki odavigye a tóhoz, egyedül nem tud odamenni. Évek óta van már itt. Milyen elkeseredve nézte a többieket. Így éri Jézus szava: Akarsz-e meggyógyulni? Milyen áldott szombat volt annak az, mikor Jézus meggyógyította.

A tanításnál alapgondolatul kiemeljük, hogy Jézus a legreménytelenebb beteget is meggyógyíthatja. Lekötőz a bűn, má-

ok kiméletlenül mennek el, vagy nem tudnak segíteni. A kérdés az: Akarsz-e? Aki akar, hozzája folyamodik, ő felemeli. Bízni benne, mikor reménytelen a helyzetünk. Elmondani neki; én akarok ebből a bűnből szabadúlni, vonj ki engem!

A. m. Fil. 4 13. Ének 86. é. 1 v.

2. A tizenhét év óta beteg asszony. (Luk. 13 10–17.) Az elbeszélésben rajzoljuk ennek az asszonynak hosszas és fájdalmas betegségét, melyben keresett gyógyulást, de hiába. Véletlenül találkozik Jézussal, aki előhívja és feloldja a betegségéből.

A tanításban kidomborítandó a történet szimbolikus értelme: Jézus segít bennünket abban, hogy fölemelkedjünk. Hogyan aláz meg a bűn és kényszerít a lealacsonyodásra. Aki a világnak szolgál, nem tud fölemelkedni, a földre néz, Jézus fölemel, hogy lássunk messzire Isten egész világára s lássuk és keressük meg őt. Hogy emel föl Jézus? Gondolunk arra, ami több, mint a világ, ami minket Istennel összeköt. A farizeusok, mikor kifogásolták a Jézus cselekedetét, mutatják, milyen alacsonyan gondolkodik az ember Jézus nélkül.

A. m. II. Kor. 4:18. Ének: 82. é. 3 v. Kis biblia II. Pét. 3:11–14.

3. A vakon született. (Ján. 9:1–12.) Az elbeszélés feldolgozásánál vigyáznunk kell arra, hogy a farizeusok vitáját bele nem elegyítve, mégis teljes képet adjunk ennek az embernek jelleméről. Isten dicsősége lett nyilvánvaló az emberben. Feltűntetjük bátorságát, vallástételét Jézus mellett, csatlakozását hozzá.

A tanítás főgondolata, hogy Isten dicsősége azáltal lesz nyilvánvalóvá, hogy minket hatalmába vesz és kegyelmét rajtunk megmutatja. Olyan dolgot cselekszik velünk, amit senki sem tud: átalakítja a szívünket, megnyitja a szemünket, hogy világosan lássuk az ő nagyságát. Ha ezt tapasztaltuk, akkor erről bátran vallást kell tenni, mindenkinek elmondani és igyekezni követni őt. (Vallástétel.) Az életünket neki adni át s oda szálni mindent, amink csak van, az ő szolgálatára (adakozás).

A. m. Ján. 9 25. Ének: 47. é. Kis biblia; Máté 11 1–6.

4. Bartimeus. (Márk 10 46–52.) Az elbeszélésben szépen be lehet állítani B. alakját, amint a Jerikói kapu mellett ül s várja az adományokat. Már letelt arról, hogy valaha meggyógyuljon, csak egy reménysege van, ha a názáreti Jézus jönne, az segíteni tudna rajta. És jön. B. hallja a zúgást, kiált türelmesen, hiába dorgálják s mikor hívja Jézus, eldobja botját, bár összetöri, véresre zúzva magát, fut Jézus felé.

A tanításban kiemelendő, hogy B.-nak Jézus volt az egyedüli reménysege. Milyen hit kellett hozzá, hogy kiáltson, mikor tiltják, elinduljon, vakon, abban bízva, hogy mikor oda jut, látni fog. Hogyan indulhatunk el mi így, hogyan erősíthetjük a hitünket, az első nehézségek leküzdésére? Melyek

ezek a nehézségek az életünkben egyenként? Munka? Játék? Szórakozás? Miben hív Jézus?

A. m. Márk 10:49. c. Ének: 50. é. 4. v.

Összefoglalás. Alapgondolata: Jézus az egyedüli reménység. 1. Segít azon, akinél minden emberi segítség meghiusult; 2. felemeli azt, akit a világ és a bűn lesújt, az ő világosságára; 3. megmutatja, hogyan tükröződik Isten dicsősége megváltott lelkekben; 4. ha tehát Jézus az egyedüli reménység: le kell győzni az akadályokat és hozzája kell sietni.

A. m. Ján. 15:5 c. Ének ismételtes.

b) Történetek Jézus életéből.

1. *A templom megtisztítása, a figefa.* (Márk. 11 11—22.) A két történet összeszerkesztésében tudni kell, hogy a figefa példázza a zsidóság terméketlen lelki életét, üres, lélektelen kultuszban kimerülő vallásosságát. Ezért: „nem vala figeérés ideje” Az első történetben a Jézus szent haragja szemléltetendő, a másikban a tanítványok értelmetlen bámulása Jézus szavára.

A tanítás szól arról, hogy a terméketlen lélek méltatlanná válik a kegyelemre. Isten akarata az, hogy a lelkek neki engedelmességeskedjenek, a lélek az övé, az ő temploma, neki kell benne szolgálni. Mire használjuk mi a lelkünket? Tisztán tartjuk-e Isten számára, gyümölcsözik-e hitünk cselekedeteinkben? E veszedelem előtt csak önmagunk átadása ment meg.

A. m. I. Kor. 6:19. Ének: 107. é. 3. v. *Kis biblia:* Jóel. 2:12—14. Jerem. 7 1—7

2. *Jézus megkenetése Bethániában.* (Márk 14 1—9.) A történet finomsága megkívánja, hogy állítsuk bele a Jézus utolsó napjainak hangulatába. Az asszony gyöngéd ragaszkodása Jézushoz ellentétet képez a farizeusok és a tanítványok merev világias hasznossági álláspontjával.

A tanításban inkább csak éreztethető mint tárgyalható az az alapgondolat, hogy a Jézushoz való szerető ragaszkodás többet ér Jézus előtt mint a kiszámított jócselekedet. Jézus a maga személyére nézve ezt a benső, mélységes szeretetet kívánja tőlünk.

A. m. Ján. 17 19. a. Ének 107. é. 20. v.

3. *Az úrvacsora:* (Márk. 14:27—31.) Az elbeszélést egyszerűen mondjuk el, kiélezve benne a tanítványok megütődését, Judás alattomoságát, Péter fogadkozását. A történetben a hangulat fontos, ezzel kell megragadni a gyermekeket.

A tanításban az Úrvacsora tanának fejtegetése helyett rámutatunk, hogy az utolsó vacsora alkalmával is kitűnik, hogyan választja szét Jézus a lelkeket; Judásnak ítélet, a vele levőknek ígéret az, amit mond. Az ő halála által Isten üdvösséget, kegyelmet ad nekünk, ennek bizonyossága a kenyér és a bor.

A. m. Ján. 14:6. Ének: 143. é. 1. v. *Kis biblia.* II. Kor. 11:23 29.

4. *Gecsemáné.* (Márk 14 : 32—42). A történetben beállítjuk a Jézus szenvedését, vágyát, hogy emberi lélek legyen közelében, akinek legalább jelenlétét érezze. Ez az egyetlen eset, hogy Jézusnak szüksége volt tanítványaira, segíthettek volna rajta legalább lelkileg. S most elalszanak. Jézus imája, küzdelme, egész egyszerűen mondandó el.

A tanításban kiemeljük, hogy Jézus tudta, hogy meg kell halnia. Akarta azt, mint Isten akaratát, melynek meghódolt, s melyet elfogadott. A tanítványaira szüksége volt most. Hány léleknek segíthetnénk mi, ha vele és érette imádkozunk, s saját magunkon is hogyan segíthetnénk sokszor ez által. Ha szülőink valamelyike súlyos betegségéhez ültetne, hogy szenvedései között csak a hangunkat hallja, a kezünket megfoghassa, s mi elaluszunk s az alatt egyedül kellene meghalnia. A tanításból érezze meg a gyermek a gyöngeségét, s azt a gondolatot, hogy Jézushoz kell erőért fordulnia.

A. m. : Márk. 14 : 38 a. *Ének* : 112. é. 1—2. v. *Kis biblia* : Máté 26 : 36—46.

5. *Összefoglalás.* Alapgondolata Isten Jézus szenvedései által és halála által váltott meg bennünket. 1. Istén a szenvedések által arra figyelmeztet, hogy az életünket őreá vessük és beléje gyökereztessük, hogy gyümölcsöző legyen. 2. Nézzünk szent ragaszkodással Jézusra, aki érettünk szenvedett ; 3. s igyekezzünk rá, hogy próbáljuk meg magunkat, vajjon mellette állunk-e vagy ellene ; 4. A szenvedésben lássuk meg Isten akaratát s mások mellett álljunk imádkozva szenvedéseikben. A szemléleti anyagot a történetek adják.

A. m. „Hiszek Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában, mi Urunkban, aki fogantatott szent Lélektől, született Szűz Máriától, szenvedett Poncius Pilátus alatt”

TUDOMÁNY — VILÁGNÉZET.

A görög szellem áldása és átká az európai kultúrában.

(Akad. estélyen).

(Folytatás).

A másik nagy periódus, melyben a görög szellem európai kultúránkra döntő hatást gyakorolt, a *renaissance* korában szemlélhető. Abban a korban a keresztyénséget és az egyházat az a veszedelem fenyegette, sőt bizonyos mértékben hatalmába is kerítette, hogy elszakad a való élettől, kihal belőle az az erő, mely személyes élethatalommá képes tenni, s egyrészt egy dogmatikai és filozofiai rendszer keretei közé záródik, mely által pusztá tanná, elméletté válik, tárgyává dialektikai és metafizikai elmeköszörülésnek, másrészt, mivel elzárta magától a megelevenítő elvet, egy nagyszabású szociális rendben kövesedik meg, mely természeténél fogva külsőiesíti a keresztyénségből folyó lelki és szociális vonásokat, s egyetemességében és általánosságában bizva az egyéni élet minden vonatkozása felett uralkodik. Mindkettő lényeges és döntő veszedelem a keresztyénségre és a kultúrára nézve, melyek szabadságát és spontaneitását megöli a kényszer épúgy, mint ahogy megöli az, ha a bennük levő elv nem képes érvényesülni. Sőt ebből minden esetben következik az a veszedelem, hogy maga az elv is lealacsonyodik abból a magasságból, amelyben fenntartott. A középkori kultúra elvében a legmagasabb, a keresztyénség eszményén épült fel, de az az elv idővel elvesztette jelentőségét, lealacsonyított épen azért, mert egy társadalmi formában kövesedett meg, s így elvesztette a lehetőséget arra, hogy életet teremtsen, megvalósulhasson.

A középkori kultúrát ebből a termékellenségéből, elszórt-ságából és tétlenségéből a renaissance-ban megjelent görög szellem szabadította ki, mely nem véletlen körülmények folytán, de a körülmények csodálatos összejátszásából ebben az időben áradt ki az európai közművelődésre, mikor új társadalmi osztályok és rend, az emberi szellem működésének új terrenaljai, új világok nyíltak meg a bámuló ember szemei előtt, melyek egy világ megváltozásának voltak tanúi. A görög szellem üzenete az európai kultúránknak ebben a világban két fő gondolat köré csoportosítható. Az egyik gondolat, melyet a mesterkéltség, termékellen világba belekiáltott és belevitt a *termé-*

szetesség gondolata volt. Megnyitotta előttünk a görög világ azon vonásait, melyek a való életre, annak alkatára, szükségére mutatnak rá. A művészetben a természetesség e gondolata közelebb vitte azt a reális élethez, megtanította arra, hogyan kell a művészt meglátni és kifejezni a jelenvaló világban. Feltárta előttünk az antik világ költőiben és művészeiben azt a gondolatot, hogy az értéknek testet kell öltetnie, meg kell jelennie, hogy reánk nézve felfogható legyen. Avval a neveléssel szemben, melyből kihalt minden természetesség, mely az intellektuáлизmus és dogmatikus formalizmus nyúgeiben szenvedett, a görög szellem megújulása hirdette a szív nevelését, a közvetlenséget, a gyermekhez való közeledés gondolatát. Rámutatott azoknak az erőknek fejlesztésére, melyeket a skolasztikus nevelés elhanyagolt, a lovagi nevelés elfajzásba vitt: a testi élet és erőinek fejlesztésére. A családi kapcsolatok és viszonyok fontosságát újra hangsúlyozta az egyházi kapcsolatok azt elhanyagoló tendenciájával szemben. Milyen üzenet volt a középkori nevelés szűk egyháziasságában a Gerson püspök vallomása a szeretet nevelő hatalmáról, mely nem tűr haragot és nem ismeri a türelmetlenséget.

A másik nagy gondolatát a görög szellemnek az *individualizmusában* találhatjuk. A középkori kultúra nem látta az egyén értékességének elvét, melyet teljes horderejében a görög szellem mutatott fel a renaissance által. Azzal a gondolattal szemben, mely a kultúra alapját és gyökerét a társadalmi közösségekben, az egyházban vagy államban látta, a görög szellem rámutatott arra, hogy a kultúra alapja az egyén, melynek Istentől kapott sajátosságai, keretei annak a léleknek, mely a kultúrában megnyilvánul. A személyes vallásosság ereje csap ki azokból az emlékekből, melyek a kor nagy, vallásos személyiségeiről tesznek bizonyosságot, az egyéniesítés elve érvényesül a művészetben, mely alkotásaiban gondot kezd fordítani az arc mögött rejtő gondolatok, indulatok s lelkiállapotok kifejezésére, a nevelésben reáterelődik a figyelem az egyénre, annak tulajdonságaira, azokra a lelki föltételekre, amelyek a nevelés egyéni lehetőségeit megadják. Evvel természetesen lassanként kiszabadul az anyag, az általános formák, a módszerek imádásából is minden téren, mely eddig lenyűgözte és rabságban tartotta a művelődés minden ágát. Világossá lesz, hogy a kultúrának két tényezője van, melyek egymás nélkül meg nem állhatnak, egymásra nézve fontosak, az egyik a kultúrában rejlő érték, melynek fensége és dicsősége kisugárzik a kultúra tényeiből és formáiból, a másik az egyén, melyet áthat, felemel ez az érték, s mely hangszere, formája annak. Természetesen lassú és hosszadalmas folyamat ez, míg ez az elv erőt vesz mindenben, sőt kilengésekkel és tévedésekkel tele folyamat, de hogy ez megindult és gondolkodásunkat, nevelésünket, a művészetet és irodalmat kiszabadította

a bár megszentell, de idők folytán élettelené vált formák nyűgétől, ezt a görög szellem térhódításának köszönhetjük. Az egyéniség szentségének, Istentől adottságának gondolatával együtt emelkedik ki a nemzeti gondolat, s bár ennek fejlődését politikai és gazdasági erők hátráltatják még, az olasz államok harcában már Európa jövője nemzeti és vallási szabadságharcai tükröződnek.

Nem tehet róla ez a kor, hogy e nagy vívmányok mellett, melyeket a megújult görög szellem hozott számára, egy olyan örökséget nyert attól, ami speciális görög tulajdon, s ez az örökség a *naturalizmus* volt. A görög gondolkozók és írók legjobbjai eljutottak a legmagasabbig, ameddig egy — a világot a természeti ember látószögéből néző ember eljuthat — de azon túl, ismeretlen volt a világ számukra. Nem volt abszolút, minden alacsony szemponttól függellen és azon felülemelkedő olyan *értékelvük*, melynek magaslatából nézni tudták volna a világot. Két véglet között ingadoztak állandóan. Vagy egy valóságtól elmaradt, terméketlen spekuláció rabjaivá lettek, vagy a „dolgok mértéke az ember” jelszavával a legalacsonyabb fokra süllyedtek vissza. Amilyen felséges, mindent felölölő szempont ez a gondolat a keresztyénségben, a Pál értelme szerint: „minden a tietek” olyan alacsonnyá és silánnyá válik az olyan világnézet előtt, mely nem képes meghatározni annak a léleknek *minőségét*, mely a dolgok fölötti uraságra van hivatva. Innen van, hogy míg a görög szellem a reneszanszban megtermékenyítette és fölemelte egy Pico della Mirandola lelkét, ugyanez a szellem Beccadelliben a legsilányabb, minden komoly erkölcsi felfogástól távol álló alakját teremtetle meg a kor sokféle, változatos arcúlatú embertípusainak. Alig volt kor, melyben az alacsony érzékiség, a minden emberiből kivetkőzött, minden szellemi célt magától eltaszító silány élvezethajszat olyan mértékben kiáradt volna, mint ez. A természeti ember nyers erőszaka, minden zabolát félrelökő önkénye, természetellenes raffinált élvvágya tombolva őrvölgy az európai emberiség e kamaszkorában, fölhasználva alacsony célja eszközül tudományt, művészetet, társadalmi életet, mindent. Csak-hogy míg ez az antik világban egy természetes fejlődési fok volt, melyen át kellett haladnia az emberiségnek, itt a félművelt ember visszazuhanását jelenti, egy önludatos visszatérést arra az alacsony álláspontra, melyet elhagyott, tudatos megtagadását annak az eszménynek, mely bármilyen tökéletlen formában ugyan, de birtokában volt. És itt ugyanazt a jelenséget látjuk, mint a görög szellem első hatásában, mindenek oka és magyarázata az, hogy a görög szellem nélkülözle az abszolút értékelő elvet, s a valóságtól elszakadt és terméketlenné vált kultúrát meg tudta ugyan gyarapítani avval, hogy közelebb hozta az élethez, de nem volt képes fölzsabadítani azt az elvet, mely ott szunnyadt továbbra is a formák, az egyházi tan, a külső-

leges kultusz hét lakattal elzárt várában. Mert minden kultúra, mely nem ennek az önértéknek alapján áll, mely szociális, egyházi, vagy állami célok exponense és előbbvivője, vagy amely az egyéni érvényesülés, vagy élvezet szolgálatába adja magát, szükségképen zuhan a legalacsonyabb fokra és veszíti el magas hivatását.

Ebből a veszedelemből kétségtelenül a *reformáció* hozta ki európai kulturánkat, mely — bármily rigorisztikusan is — de határozottan előtérbe állította az érték abszolútságát és erejét. A reformáció is kapott a görög antik szellemtől és pedig igen értékes sajátosságokat és hatásokat kapott tőle, de ezeket nem kritikátlanul vette át, hanem átdolgozta annak a léleknek vezetésével, mely benne élt. A reformáció, mikor a Pál apostol élményére tért vissza, mikor személyes életformáló erőt látott a vallásos eszményben s ennek az eszménynek szolgálatába állított minden társadalmi formát, s mikor a vallásos eszményt személyes életformáló elvvé akarta tenni, mely ne csak az egyház kötött hitrendszerében és kultuszában, hanem minden életnyilvánulási téren érvényesüljön, a görög szellem legértékesebb vonásait fogta föl és elevenítette meg. Ezért a reformáció alapelve, mely lényegéből folyik, melyről soha le nem mondhat, de amelytől egyenesen élete függ hogy kultúra-képző, nevelő az egész egyéni, társadalmi, egyházi és nemzeti életet átható, annak értékeit felölelő hatalom legyen. És ettől a kultúránk jövője is függ. Ameddig az az abszolút elv, melyet a keresztyénség hozott, s melynek a reformáció volt a modern élet számára kifejezője, nem él a kultúrában, azt mindig az alacsony hedonizmus, vagy az utilizmus veszélye fenyegeti, melyek vesztét okozzák, mert egyik sem kultúra-képző elv, legfeljebb az utóbbi civilizációt teremthet, de kultúrát soha. Ezért fenyeget bennünket ma egy ilyen látszat-kultúra veszedelme, ezért áll előttünk újból a naturalizmus, az utilizmus, legsilányabb formáiban, mert nincs mérő elv, nincs önmagában való érték, mely a chaoszból kivezessen, s azért kell ma a kultúra minden komoly munkásának, ki nem csak felületes civilizációt, de komoly és mély kultúrát, nem csak önérvényesülést, de az egyéni lelkek átnemesedését, s nemcsak bármi áron megteremtett sociális rendet, hanem minden faji elfogultságon felülemelkedő célt, egy jobb emberiséget akar és kíván szolgálni, összefogni ennek az elvnek szolgálatára és diadalra juttatása érdekében.

A görög szellem harmadik nagy misszióját akkor végezte az európai kultúrával szemben, mikor az *új humanizmusban* egyik oldalon a racionalizmus, akkor már egészen üres hasznossági elvvé alakult irányával szemben, másik oldalon az orthodox dogmatizmussal szemben az önérték tisztaságát védelmezi meg. Ekkor még egyszer bevonúl az antik világ szelleme kultúránk vezetői közé s még egyszer megérinti lehelletével azt

a kihalt világot, mely az új humanizmust megelőzte. A racionalizmussal szemben, mely lassanként eudaimonizmussá lett, hangoztatja Kantban a szellem önálló és semminek alá nem veendő értékét, a száraz és üres dogmatizmussal szemben az önálló vizsgálódást, a nevelésben megnyilvánuló módszerimádással szemben a személyiség élő erejét. Ezúttal a *szellem önértéke* volt az az üzenet, amit az új humanizmusban a görög világ adott nekünk, s amely megegyezően megelevenítette szellemi életünket. A *tudomány* értéke nem mérhető a haszonnal, ezzel a jelszóval fölzsabadította a filozófiát a dogmatizmus nyűgéből, s az előbbi kor vulgaris enciklopedizmusát megszüntetve a kritika fegyverével rombolta azokat az akadályokat, melyeket az emberi szűklátókörűség helyezett a tudomány elé. A kategorikus imperatívusz elméletével az *ethikai* síkban helyezte el ugyanezt az önértéket, megvetvén alapját annak az új erkölcsi felfogásnak és iránynak, mely nemcsak az egyéni, de a társadalmi és állami téren is visszaállítani volt hivatva az ethikai megítélés tisztaságát és erejét. A Pestalozzi lelkének magas idealizmusa, a személyiségében rejlő erő, az a nemes felfogás, mellyel a nevelés egész munkáját egy magas célra irányítja, s ennek szolgálatába állítva eszköznek tekintti arra, hogy a gyermekben az öntudatos keresztyén jellem kialakuljon a *nevelés* abszolút célját helyezte tiszta világításba, s megszabadított attól az úgynevezett „klasszikus” neveléstől, mely csak ókori írók ismertetésében, utánzásában, kritika és cél nélkül való használatában volt klasszikus. Rávezegetett bennünket ez a szellem a *történelem* mélyebb megértésére és értékelésére, mellyel a racionalizmus nem törődött, melyben csak elmúlt idők hiábavaló törekvéseit látta, melyet viszont a dogmatizmus hozzáférhetetlen „tabu”-ként kezelt, azt hívén, hogy minden értékes benne egyformán, imádta annak eseményeit. Az a gondolat, hogy a történelem az emberiség nevelésének folyamata, hogy a világ története egy állandó ítélkezés a benne szereplő és érvényesülő erők fölött, egyszerre föltárta a helyes szempontot, melyből a történelem eseményeit nézni kell, felmutatván azt az önértéket, mely ítélő elve és mérővesszője minden történelmi és társadalmi eseménynek. A vallásos kultúra Schleiermacherben szabadult fel az egyházi konzervatív dogmatizmus szűk korlátai közül, hogy aztán hatalmába kerítve az egyházat, eszközévé és megvalósulási terévé tegye annak a szellemnek, melynek hordozására hivatott, míg világosan felismerhető az egész irány azon törekvése, hogy lenyuljon egészen a nép lelkéig, megismerje a *nemzeti* sajátosságok útján annak lényegét, s így egy specialisan nemzeti, egyéni életben keresse föl és valósítsa meg a szellem egyedülálló értékét. És mindezekben olyan tanúságokat hozott, melyek el nem évülhetnek. Ma is világosan kell látnunk azt, hogy nincs olyan kultúra, mely általánosságban ki lenne alakítható, minden népnél a saját lelké-

ből kell fakadnia és saját életformái, sajátságai között kell megvalósulnia.

De bár a görög szellem az új humanizmusban reávezette művelődésünket arra a gondolatra — melynek tartalmát: a szellemi önértékének tartalmát ismét a keresztyénség adta meg — mégis elválaszthatatlan volt tőle az a káros hatás, mely még eddig minden jelentkezésében — bár más és más formában — előfordult, s melynek oka és magyarázata a görög szellem eredendő bűne; hogy nélkülözi az abszolút értékelő elvet, s ezért állandóan fenyegeti az eszmény lezuhanásának veszedelem, mely hol aestheticizmusba, hol utilizmusba, hol naturalizmusba kergeti.

Az a veszedelem, ami most vele járt, nem tartalmazott olyan döntő veszedelemet kultúránkra nézve, mint az előbbi két esetben, de hatása elég maradandó, és igazi irányától eltérítő volt most is, és ez modern életünkben minden téren más és más formában érvényesült sőt még most is érvényesül. A tudományban egy erős *intellektualizmus* alakjában, mely minden más úton megszerezhető eredményt megvet, és minden más utat lenéz, s ennél fogva lassan tudományos nagyképűsége és felületesége vezet, mint minden irány, vagy módszer, melynek kizárólagos értéket tulajdonítunk. A társadalmi életben a *liberalizmus*, a szabadelvűség mindent egyenlősítő és minden álláspontot egyformán méltányolni akaró iránya a határozottságot, az egyenességet ölte ki az életből; a nevelésben egyrészt egy *utilisztikus* nevelési cél kitűzésével s az általános műveltség babonájával más oldalról a módszer tekintetében egyes tárgyak és módszerek indokolatlan kiemelésével, melyek közül előbbihez a klasszikus tanulmányok túltengése, utóbbiakhoz a lélektani módszerek egyoldalúsága számítható, megrendítette a nevelés célját, gyakorlatiatlanná és túlterheltté tette azt. A *socialis* közösségek *mindenhatóságának* gondolatával az egyéni élet önkéntességét nyomta el és az alacsony utilizmus egy újabb hullámát bocsátotta kultúránkra, míg vallási téren a közömböség, hagyományimádás külső szervezetekhez való ragaszkodás megölte a személyes hit erejét. Az a harc, melyet a radikalizmus és materializmus hullámaival kellett vívnia, sajnos nem csak ezekre a fogyatkozásokra mutatott rá, hanem eltörölte azokat a vonásokat is, melyeket kultúránk megtermékenyítésére felhasználhattunk, s jelenleg a görög szellem befolyása ismét hanyatlóban van kultúránkra.

E rövid történeli visszapillantásból is látható, hogy a görög szellem bár az európai kultúrára mindig felszabadító hatást gyakorolt azon kilengések alól, melyek az európai művelődést állandóan fenyegetik, a legszárazabb dogmatizmus és a legfelületesebb radikalizmus veszedelemével felváltva, mégis utókövetkezményeiben mindig olyan veszedelemeket rejtett, melyek abszolút elvének hiányából származtak. Ezt az abszolút elvet a

keresztyénség tudja adni teljes fenségében. A jelenlegi helyzet az, hogy ismét egy válságos pontján állunk művelődésünk jövőjének, mely az egész kultúrát új irányba fogja vezetni. Bizunk benne és munkálkodunk rajta, hogy ez az új irány minél távolabb vigyen bennünket a végzetes hibáktól és minél közelebb ahhoz, mely meggyőződésünk szerint minden igazi kultúra létalapja és egyedüli irányítója a keresztyénség lényegéhez!

I. L.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Helyreigazítás. 1. Múlt számunkban a tartalomjegyzéken a már akkor kiszedett, de azon számból kiszorult elmélkedés címe elnézésből benne maradt, mit ezennel helyreigazítunk. 2. Ugyancsak a múlt számban *Vallástanításunk és vall. tan. tankönyveink* című cikkben a Révész Imre: A magy. prot. tört. c. könyve kétszer is a VIII. o.-nak irt gyanánt van említve, holott ez a II. osztályé, viszont a Makkai: *Kegelemből hit által készült* a VIII. o. számára. Ez elírásból származó tévedés. A dr. Kecskeméthy István: *Kis vallástörténetéről* írottaknál az, hogy túlnyomólag az ó és újszöv., vallásokkal foglalkozik a cikkben a könyv hibájául van felróva, bár a tanterv hibája, ezt tehát ez értelemben készséggel igazítjuk helyre.

Traktátus-pályázat. Levele sajnos későn érkezett ahhoz, hogy kívánságának eleget téve, a művel kivonhassuk, a munkát átvételig visszatartjuk.

Előfizettek: 1924. III. 15.—IV. 15-ig.

Muzsnay László Kolozsvár 75 L. Hegyi Károly D. sztr. márt. 75 L. Babos István 75 L. Jung Keresztély Crnobrdó 240 L. Hettesheimer Henrik Stari-Sivac 160 L. Szabó Zoltán Veliki Beckerek 160 L. Kovácsy József Kórógy, z. p. Laslavo 160 L. Reform-zupni ured Velika Pisanica 160 L. Ref. egyház-község Marosszentanna 150 L. Agyagássy Károly Mikeszásza 150 L. Nagy Endre Erdőcsinád 150 L. Bakk József Radnóthfája 150 L. Fodor Miklós Alsóbölkény 160 L. Benkő Elek Marosjára 150 L. Vargha Árpád Marosujvár 150 L. Borbély Sándor Somlyóujlak 150 L. Mihályfalvi István Magyarléta 100 L. Reform. Zupin Ured Beckmen z. p. Sureni z., Srijcin 240 L. Szaploncay Bertalan Nagybánya 75 L. Saja Sándor Kolozsvár 80 L. Szabó Károly Nagysolymos 150 L. Meskó Dezső Beszter 35 csk.

Bizományi feltételeink.

Kiadóhivatalunk a kiadásunkban megjelent, vagy általunk bizományban tartott könyvekből, füzetekből stb. a következő feltételekkel ad bizományba

1. Tekintve, hogy irratérjesztésünk csak saját anyagi erejére van utalva, csak kisebb mennyiség adható bizományba.

2. Az eladott könyvek ára minden hó elsején beküldendő.

3. Az általunk kiadott könyvekből kisebb kiadványokból 10% nagyobbból 20% engedményt adunk bizománysainknak.

4. A máshol megjelent művek bizományba adhatók ugyan, de engedményt azokból nem adhatunk, sőt a postadíj és csomagolás szintén felszámlálunk, E készkiadások azonban a könyvek árához eladásnál hozzászámíthatók.

5. Felszólításra az eladott könyvek ára, a még el nem adottak leltára esetleg a kint levő könyvek, beküldendő.

6. Csak teljesen tiszta és használatlan állapotban levő könyveket veszünk vissza.

Kérjük bizománysainkat, hogy a náluk levő könyvekről az eladottak árait beküldve, haladéktalanul küldjenek elszámolást kiadóhivatalunkhoz.

EGYHÁZI SZEMLE.

„Lassú elvérzés.”

Ezen a címen kétségtelenül szívből fakadó, a féltő szeretet lelkéből sugallt cikket írt Szabó Imre budapesti lelkész-testvérünk az „Egyházi Értesítő” márc. 30-iki számában. A lassú elvérzés az utódállamok magyar református egyházaiban folyik, köztük a mienkben is s a cikk elsősorban és főleg a mi egyházunkra vonatkozik. A cikk írója Szabolcska Mihálynak egy nyilatkozata alapján megállapítja, hogy az erdélyi magyar református nép passzív rezisztenciában van azokkal szemben, akik életét meg akarják tartani, a saját lelki vezetőivel szemben. E tényt a királyhágómelléki gyülekezetek magatartásából állapítja meg, amelyek az ottani kerületi közgyűlés által elhatározott úgynevezett kultúradó megfizetését annyira nem viselik a lelkükön, hogy ezzel az ügyet maguk csődbe juttatják. A cikk írója azért ismerteti az ügyet, hogy olvasói „lelkébe lássanak” az itteni magyar református népnek, másfelől, hogy ebből önmagukra nézve levonják a szívbemarkoló tanulságot.

Mi nem csodálkozunk a cikk sötét pesszimizmusán és egy pillanatig sem tévesztjük szem elől a szeretetet, amely belőle szól. Különbösen is az alapul szolgáló nyilatkozat erre teljes jogot ad a cikkírónak. De egy pillanatig sem osztozunk ebben a pesszimizmusban és népünk e nagyon kemény, szinte érthetetlenül keserű megítélésében.

Azt hisszük, Szabó Imrének is, másoknak is csak lelki öröme fog szolgálni, ha kijelentjük, hogy minden nehézség dacára, amelyben élünk, van okunk hálával bizakodni Istenben, hogy a mi népünk lelke nem roppant meg s nem fog elveszni. Ki tudja, milyen hiányos és egyoldalú hírek szívároghatnak rólunk odáig? Azt látjuk, hogy sem helyzetünk, sem munkánk, sem erőink igazi képét nem ismerik. Nem lesz a valóságnak megfelelő ismeretük, ha így „látnak a lelkébe” népünknek és egyházunknak. Mi sem mondjuk, hogy nincsenek bajok és nehézségek népünk körében s hogy népünk egésze teljes megértéssel venne részt az egyház munkáiban és életében. Sajnos, ezt ma még nem lehet elmondani. Azonban egyetlen egy jelenség látszólagos és időszerűen kedvezőtlen mivoltából távolról sem szabad azt következtetnie senkinek se itt, se máshol, hogy az Isten anyaszentegyházának vége van közöttünk.

Nem szabad elfelejteni, hogy különösen Erdélyben hosszú évtizedeken át mindent elkövettek az akkori vezetők, hogy a

nép áldozatkészségét feleslegessé tegyék az egyházban; hogy a mi népünk nem volt ránevelve erre az áldozathozatalra s nem volt öntudatosná téve lelkében az, hogy az egyház — egyház. Igazi evangéliumi vallásosság helyett racionalistikus morálban neveltetett ez a nép s a vallás nem volt életünk központi ereje. Ehhez kell venni egy csomó olyan körülményt, amely mind arra szolgál, hogy a tisztán lelki erők fölbuzgását megakadályozza. Mi a kedvezőtlen jelenségeket népünkben sok tekintetben a múltak természetes következményeinek s határozottan átmeneti jelenségeknek tekintjük. Erre meg vannak az okaink. A régi egyháznak egész adminisztrációs, intézményes, bürokratikus, jogi, hivatalnoki rendszere válságba jutott s ennek a rendszernek most már át is kell alakulnia, falak és betűk helyett az élő Isten Lelkébe s a Krisztus evangéliumába vetett hit és bizalom kösziklájára kell helyezkednie és a lelkekkel való személyes lelki kapcsolatokra kell átvinnie a munkája súlyát. Ezt csak most kezdjük tervszerűen próbálgatni és kiépíteni, de már is sok-sok jelét látjuk az Isten kegyelméből annak, hogy népünk lelke szomjas, éhes, fogékony és termékeny talaj az igazi, tiszta evangélium számára s hogy ahol valóban lelki kincseket kap, ott megnyílnak az ő szeretetének és áldozatosságának forrásai is. Az a „*kellőképen való felvilágosítás*“, amelyről a szóbanforgó cikk alapjául szolgáló nyilatkozat is szól, csakugyan meg kell hogy előzze a néptől várt megnyilatkozásokat s nem lehet áldozatokat várni addig, amíg a nép lelke „*meg nem világosodott*“ De — és itt vigyázzunk és itt ne siessünk az ítélettel — ez a „*felvilágosítás*“ nem az, amit sokan gondolnak. Nem értelmi munka, nem a szomorú következmények értelmi feltárása, nem a régi ideológiában való hadakozás — hanem ama *menyei* világosság közlése, amely *hitből-hitbe* árad, s amely lelket ad, hogy a lélek megteremje a maga gyümölcseit. Az itt megindult belmissziói munkák már eddig is azt mutatják, hogy elavult és rossz módszerek félretételével ott kell keresni az orvosságot, ahol van, Krisztusban. A Krisztusért lángragyúlt lelkeket nem kell majd féltetni a lassú elvérzéstől. Sok minden elveszett, elveszhet és el fog veszni abból, ami a régi egyházat jelentette intézményekben és betűben, de a lélek munkájának gyümölcsei megmaradnak és gazdagodnak. S ez elég, ez minden. A lélek mindent megteremt magának, amire szüksége van. Mi bízunk Istenben, mi biztosak vagyunk a felől s mi már látjuk is azt, hogy a mi népünk „*maradéka*“ megtér és élni fog a Krisztus által. Hogy ezt mások is lássák, ne csak arra figyeljenek, ami nem sikerül, mert talán nem is sikerülhetett, hanem arra a munkára is, amely csendes medrében a biztos siker felé Isten által vezetve halad. M. S.

A belmisszió bizottság gyűlése.

Lapunk jellegénél fogva különös figyelemmel kíséri a belmisszió ügyének haladását s így a belmisszió-bizottság munkáját is. A bizottság legutóbb (ápr. 11-én) tartott gyűlése eredményeiben fontos gyűlés volt és látszik, hogy a bizottság előtt bontakozni kezd a fonal, melynek segítségével ebben a sokágú munkában egységes s főképen új kezdeményezéseket lehet teremteni.

Az egyházépítő munka mai állásáról szóló beszámoló, bár sok figyelemreméltó és öröndetes eredményt közölt — megtudtuk belőle, hogy 30 vasárnapi isk. 90-nél több csoport, 3000-nél több gyermeket foglal magában, a lelkészi és presbiteri konferenciák szép eredményeit stb. — mégis csak akkor fog teljes képet adni, ha az egyes egyházmegyék *belmissziói előadóikat megválasztva* azok munkához látnak. Az erre való felhívást, ill. egy kérést az Ig. tan-hoz a belmisszió szabályzat kihirdetéséről, a bizottság elhatározta. A *lelk.* és *presb.* valamint *ifj. konferenciák* további tartására felkérte azokat a tagokat, akik ezt eddig is végezték.

A belm. egyes munkaágairól az ezzel megbízott szakreferensek közül többen elkészítvén a *programokat*, azok megbeszéltek, s minden megbeszélte munkaággal kapcsolatban megfelelő intézkedések, illetőleg eljárás vétetett folyamatba. A megbeszélések alapján kívánatos, hogy lelkészársaink, amennyiben nem ismernék valamely belm. munkaágot, *keressenek alkalmat konferenciák, kurzusok útján* megismerni azt, a már meglevő munkákat hozzák az e. m. belmissziói előadó tudomására, ki testvéri előzékenységgel fog segítségükre sietni, ha arra van szükségük, de mindenesetre be fogja foglalni jelentésébe, s így az egyházépítő munkáról egységes képet lehet alkotni. Természetes, hogy a kezdet nehézségei közé tartozik az is, hogy a munkák nem lévén nálunk eléggé megerősödvé, nem rendelkeznek kellő anyagi erővel, mellyel külön embert tarthatnának, aki az egyes gyülekezeteket végigjárva, ott segítségül mehetne. Azért arra kell igyekeznünk, hogy a belm. munkák el legyenek képesek magukat tartani, s evégre minden ilyen munkába *be kell vezetni az adakozás gondolatát*; vas. iskolába, bibliakörbe, konferenciákra stb. s az illetőkben növelni az áldozatkészség és szolgálat lelkét. Ha volna — mint ahogyan lesz Isten segítségével, — vagy 150 vas. iskolánk, melyekben adakozás folyik, az utazó lítikár kérdése — ha nem önálló élet-hivatás gyanánt is — meg lenne oldva.

Ezekon a kérdéseken jó sokat gondolkoznunk és gyakorolni magunkat benne, hogy a találékonyság és leleményesség fejlődjék ki bennünk minél erősebben, új és új utakat keresve és találva az Isten országa munkájának, ha a régi utak bezáródtak, használhatatlannokká váltak számunkra.

A Lélek kiáradott, a szívek vágnak az Ige után, a lelkek felelnek a hívásunkra, csak ott kell keresni őket, ahol vannak, s olyan úton közeledni hozzájuk, ahogy fellelhetők. I.

Jelentés.

„Az Út” által kitűzött pályakérdések eredményéről.

A millenista szekta ellen írandó tractatus-pályázatra 3 pályamű érkezett. Az első címe: *„Hogyan vakult meg Mező Kata, vagyis Miként gyógyítanak a millenisták.”* Jeligéje *„Displce tibi et placebis Deo”* (Augustinus.) Elbeszélés formáját választotta, de bár tárgya nagyon alkalmas lett volna erre, a millenisták tanításait mégse az elbeszélésbe szőtte bele, élénk párbeszédek formájában, hanem mint idegen testet, egy masszában beleékelte a cselekmény közepébe, predikációszerűleg. Általában több benne a predikáló hang, mint az elbeszélő láttató művészete. Stylusa nagyon rakott és szövevényes, nem elég világos, sok benne a bonyolult mondatszerkesztés, sőt a nép előtt ismeretlen műszó is, ami a népszerűség kárára megy. Mint ismeretetés, nem elég rendszeres. A pályázat szempontjából hibája az is, hogy terjedelme sokkal nagyobb, mint a feltételben kikötött tractatus-terjedelem. A szerzőtől nem tagadható meg az alapos utánjárás és a tárgy ismerete, azonban a jelenlegi formájában és a kitűzött célra a mű nem használható.

A második munka címe: *„Egyedül Tied a dicsőség”* Jeligéje ugyanaz. A munka ugyan jól indul, egészen a nép lelkét szólaltatja meg; sajnos, éppen az a része nem elég meggyőző, amelyben a millenista apostol meglérése van rajzolva. A bajt helyesen látja meg, az orvosságot azonban nem tudja egész erejében felmutatni. A második rész, ahol a református lelkipásztor beszél, erőtelen, nem elég biztos cáfolata az első részben ügyesen feltüntetett millenista tudománynak. Végre csak egy részletkérdésre térvén ki, nem kimerítő. A szerző kitűnően tud a nép nyelvén beszélni s jó reményt nyújt arra, hogy további munkáival hatásos tractatus-író lehet.

A harmadik munka címe *„A magad értelmére ne támaszkodjál.”* Jeligéje: *„A bölcsesség kezdete Istennek félelme.”* Érdekes, derék, ügyes munka, amely a tárgy ismeretével és élénk megragadó módon van megírva. Hibája, hogy a millenista apostol kissé ügyefogyott és hamar beadja a derekát, továbbá az, hogy a stylusa nem elég közvetlen és népies. Tárgyi apróbb tévedése, hogy Ikaros szárnyai viaszból voltak. Nem, hanem a tollakat ragasztotta össze viasszal. Úgy tartalmánál, mint kidolgozásánál fogva érdemes a kiadásra, styláris átdolgozás után.

2) A népies elbeszélés-pályázatra 4 pályamű érkezett.

Az első, amelynek címe *„A hit hegyeket mozdit”* s amely Zoványi György püspök életét tárgyalja, némi átdolgozások

után igen értékes munka lenne, azonban nagy terjedelménél fogva a pályázat kereteiből e munka kiesik. Valamely népies életrajz-rovatban volna kiadható. A másodiknak címe „*Ki teremtetted és gondozza a világot?*” (Jeligéje: Minden bölcsesség kezdete” stb.) Kár, hogy nagyon régi problémát választott, mert megírásában sok szépség, jóízűség és hozzáértés van. A népünknek azonban ma egészen más kérdéseket kell megvilágítani, minl a hit és tudás viszonyát. A liberális teológia szellemének egy kedves terméke, melyet azonban az idő meghaladott.

A harmadik elbeszélés „*A harang lelke*” címet viseli, jeligéje „*A harang szava, Isten szava*”. Részleteiben kissé elnyújtott, ötletében kissé sovány, de kedvesen megírt dolog. Valamely nép-lapban volna alkalmas a közlésre, önálló tractátusnak nem elég jelentős.

A negyedik elbeszélés címe: „*Az új tudomány*”, jeligéje „*Tiszteld apádat és anyádat*”. Egy a fogságban gonoszúl megrontott és átalakult legény történetét beszéli el, amelyben „az új tudomány” pusztító mérgeének rombolását s következményeit látjuk tragikus fordulatokkal kitárulni s végre a megrontott lélek megrendítő visszatérését Istenhez. Eltekintve néhány kisebb stíláriis egyenetlenségtől, kiválóan alkalmas népies tractátusnak.

*

Amint látható, pályázatunk értékes eredménnyel járt. Egyetlenegy sincs a pályamunkák között, amely ne lenne komoly elmélyedés és őszinte jóakarat gyümölcse s mindenikében vannak értékes vonások. Az Út szerkesztősége, megbírálván a pályamunkákat, a következőleg döntött:

1. A *millenizmus* elleni pályaművek közül, mint viszonylag a legjobbnak, az 500 lei pályadíjat „*A magad értelmére ne támaszkodjál*” című tractátusnak adja ki, melynek szerzője amint a jeligés levél felbontása után kitűnt: *Derzsi Endre* kiskalambfalvi lelkész. A pályadíj kiszolgáltatását és a munka kiadását azonban függővé teszi attól, hogy a szerző a szerkesztőség által megkívánt stíláriis átdolgozást végrehajtsa, amire nézve, amennyiben szerző ezt a szándékát közli a szerkesztőséggel, az a maga kívánságait vele közölni fogja s az átdolgozásra határidőt tűz ki.

2. A *népies elbeszélésre* írt pályaművek közül az 500 lei pályadíj „*Az új tudomány*” című elbeszélés szerzőjének adatik ki. A szerző — a felbontott jeligés levél tanúsága szerint — *Bakk József* radnótfáji lelkész. A pályadíj kiszolgáltatását és a mű kiadását szerkesztőségünk a szerző azon nyilatkozatától teszi függővé, hogy hajlandó e megengedni a munkán végrehajtandó kisebb stílusbeli simításokat, amelyek egyébként oly csekélyek, hogy nem szorúlnak magának a szerzőnek átdolgozására.

3. A többi pályamű *megbizottak* útján szerkesztőségünkben átvehető. Postai visszaküldésükre nem vállalkozunk, azonban a szerzők írásos meghatalmazása alapján melyben a névnek nem szükséges ott lennie, csupán a jeligének és címnek, a megbizottak átadjuk, Az Út szerkesztősége.

PÁSZTORTŰZ

az utódállamok magyarságának egyetlen félhavi
irodalmi szemléje, nivós, sokoldalú tartalmas.

VASÁRNAPI UJSÁG

képes családi hetilap. Pompás aktuális képek, cik-
kek és szórakoztató olvasmányok gazdag tárháza.

A kiadó „HALADÁS” betéti társaságtól,
Kolozsvár, Str. Regina Mária 14. szám a.
KÉRJEN MUTATVÁNYSZÁMOT.

A két folyóirat előfizetési ára együtt: egy évre
850 Lei, — 440 Dinár, — 230 Csehkorona.

KONFIRMÁCIÓI EMLÉKLAP

új kiállítású művészes
kivitelben kapható
kiadó hivata-
lunkban.

Ára darabonként:
3 Leu.

A. román nyelvnek

magán uton való elsajátítására
legalkalmasabb kézikönyvek:

1. Kováts S. János: Román
nyelvgyakorló könyv 16 L.
2. Dr. Czumbel Lajos; Ro-
mán nyelvtan (kezdők ré-
szére) 18 L.
3. Dr. Gh. Ioanovici: Rend-
szeres román nyelvtan I/II. 36 L.
4. Dr. Gh. Ioanovici: Ro-
mán-magyar társalgási kézi-
könyv 30 L.

A felsorolt könyvek beszerezhetők a

**Minerva Irodalmi és Nyom-
dai Műintézet R.-T-nál,**
Cluj—Kolozsvár, Str. Regina Maria 1.

„AZ ÚT” előfizetői ezen hirdetésre
való hivatkozással a könyveket 10%
engedménnyel és portómentesen
kapják.

Betétek után
a legmagasabb kamatot
fizeti a

**Közhasznú Takarékpénztár
Részvénytársaság
Cluj-Kolozsvár**

Calea Victoriei
(Kossuth Lajos-utca)
3. szám.

**Erdélyi Bank és Takarékpénztár Részvénytársaság
Cluj-Kolozsvár**

ajánlja szolgáltatait
a bankszakma minden ügykörében.

Devizaosztály. Takarékbetétek.

Fiókhelyek: Marosvásárhelyen,
Tordán, Szászrégenben
és Marosujváron.

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára.

VI. ÉVFOLYAM.

Alapította :

1924.

5. SZÁM.

RAVASZ LÁSZLÓ

M Á J U S.

T A R T A L O M :

A lelkipásztor kísértései : Kiüresedés.
Igebírdetés Kultusz : Textusmagyarázat.
(I. L.) *Vallásos nevelés* : Feladataink
a vas. iskolában. (Gönczy Lajos) Vas. isk.
vezérfonal. *Tudomány-Világnézet* : A
nép fogalma, jelentősége világnézetünk-
ben és életünkben. (T. S.) A millenis-
ták agitatorikus tevékenysége. (Gergely
Ferencz) — *Irodalmi szemle* — *Egyházi
szemle* : Ev. mozgalmak más egyházak-
ban. (I. L.) Második ifj. konferenciánk.
(I. L.) Egyesületek. (I. L.) Szerk. üzenetek

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

Dr. IMRE LAJOS

Dr. MAKKAI SÁNDOR

Dr. TAVASZY SÁNDOR

Megjelenik :	Felelős szerkesztő :	Előfizetési ára	
július és augusztus kivételével	Dr. Imre Lajos.	Egész évre ---	150 Lei.
minden hónapban.	Kiadóhivatal : Cluj-Kolozsvár, C. Victoriei 38.	Egyes szám ára	15 Lei.

„Az ÚT” kiadásában eddig megjelentek:

„Az Út” könyvtára:

2. A ref. presbiter kis ká-téja: III. kiadás. Ára — 2 L.
3. Néprajzi feladatok — Erdélyben. Ára — 5 L.
4. „Maradj velem” Ima-könyv. Ára kötve — — 35 L.
- Makkai Sándor: Élet feje-delme. Elbeszélések. Ára bérmentve — — — 45 L.
- Törzslap. Vas. iskolák szá-mára. Ára — — — 50 b.
- „Az én kicsinyeim” Gyer-mektraktátus Ára — — 50 b.

„Ünnapnapok”

- Népies traktátusok. Egy füzet ára 2 Lei. Egy sorozat (5 füzet) ára 10 Lei.
1. Makkai S.: Az Eszter padja. (Elbeszélés)
 2. Vallásos költemények.
 3. Br. Hacke Károlyné: Anyák könyve.
 4. Tavaszy Sándor: Kálvin János élete.
 5. Gyallay D.: Mindenre sor kerül.

Faragott fatáblák bibliai mondásokkal, művészi kivitelben darabja 35 L
Új képes levelezőlapok bibliai képekkel és mondásokkal, kétszin-nyomás, darabja 1 Lei. *Bibliák, traktátusok, Konfirmációt emléklapok és könyvek* kaphatók. *Bárh ol megjelent és beszerezhető* könyvek kiadó-hivatalunkban megrendelhetők.

Rendelje meg az

„IFJÚ ERDÉLY”

ismeretterjesztő, széplrodalmi ker. ifjusági lapot. Az egyellen komoly ker. irányu ifjusági folyóirat.

Főszerkesztő: Dr. IMRE LAJOS.

Felelős szerkesztő: KOVÁCS SÁNDOR.

Előfizetési ára egy évre (10 szám) 60 Lei. Megrendelhető kiadóhivatalunknál.

Május végén jelenik meg
RAVASZ LÁSZLÓ

„Az emberélet útjának felén”

cimű új könyve, mely tartalmaz 14—15 nagyobb cikket, 24 elbeszélést, prédikációt, 10—11 temetési orációt, 8—10 apróbb közleményt. A mű 20 ivnyi terjedelemben lapunk kiadásában fog megjelenni.

Előjegyzési ára 110 Lei.

Előjegyezni lehet lapunk kiadóhivatalában.

A lelkipásztor kísértései.

4 *Kiüresedés.*

A legmegdöbbentőbb és legragikusabb dolog olyan lelkipásztor látása, akinek e lelkéből kifogyott minden isteni erő, minden energia. Az ilyen szomorúan tengeti az életét máról holnapra. Mint az az orvos, aki tehetetlenül áll a nagy beteg ágya mellett, úgy áll ez a lelkipásztor a gyülekezetével szemben. Élő példája annak a szomorú történetnek, amely erejevesztelt, elgyöngült lelkek története. Néha-néha ha sorsára eszmél megragadja az a keserű tapasztalás, hogy ime ő örökre elvált a talajától, megszűnt minden közösség közle és amaz erőforrás között, amely táplálta hajdan. Az élet vize kiapadt a számára, s az alkotásnak, reménységnek szent napjaiból csak a pallást maradt, szomorú emléke e boldog aranykornak. Körülte szomjuhozik és éheznek a világ, s ő kénytelen, mint hajdan a tanítványok „elbocsátni a sokaságot”, mert nincs mit adni nekik.

Készakarva a legkomolyabb képet mutattam be, mert a kiüresedés veszedelme nagy és komoly. Ezt a legmegrázóbb tapasztalatot, hogy minden kapcsolata elveszett az örökkévaló világgal, hiszem, kevesen tették közülünk. De a kísértés, mely ez útra vezet, minegyikünk előtt áll minden napon.

Először csak azt vesszük észre, hogy ismételjük magunkat. Bizonyos idő múlva mindig visszatérnek az igehirdetésünkbe ugyanazon gondolatok, mondhatni kifejezések. Különösen erős erre a kísértés az ünnepi igehirdetésnél, mikor, ha előre ki nem dolgoztuk mondandóinkat, hamar kapjuk magunkat azon, hogy a másik, tegnap elmondott gondolatkörbe jutottunk vissza. Ez ellen legtöbbször úgy szoktak védekezni, hogy nyomtatott egyházi beszédgyűjteményt vesznek elő. Ennek első következménye kétségtelenül az újabb gondolatok nyérése lesz, de velejár az is, hogy a beszédek, melyeknek írója egészen más gondolatkörben élt és más egyéniség volt, idegenek maradnak a lelkünkön. Mint a nem reánk szabott ruha, lötyögnek rajtunk, vagy szorítanak bennünket. A gondolatai nem is gazdagítják lelkünket, mert, lehet, egészen más világnézet kifejezői.

Ha már egyszer megszoktuk, hogy mástól megírt beszédekkel mondjunk, lassanként a lelkünk önállóságán és egyéniségén is csorba esik. Az igazi igehirdetés a lelkipásztor pásztori munkájából veszi erejét és oda is tér vissza ; ez a kapcsolat

nálunk megszakadt. Az élet tapasztalatai, emberi lelkek nagy problémái kezdenek bennünket nem érdekelni és a látásunk, mellyel egyes családok lelki életébe olyan mélyen beláttunk azelőtt, meghomályosodik. Az igehirdetésünk általánossá lesz, melyet mindenki egyformán tarthat magának szólónak, de senki sem érzi, hogy most az én lelkem kérdésére felelt. A munkánkat valami felületesség kezdi jellemezni, melyet mi gyakorlatnak és könnyedségnek nevezünk, pedig ép azt mutatja, hogy elszakadtunk az élettől. Ha valaki föltárja előttünk az élete kérdéseit, egy „bizony!” „hja,” vagy „persze” az egyedüli feleletük. S a magunkraeszmélés egy pillanatában világosan áll előttünk a megdöbbentő tény: a lelkünk kezd kiürülni, kezdenek belőle eltávozni azok a gondolatok, melyekre egész munkánkat építettük.

E kísértés megakadályozására elsősorban is szokjuk meg, hogy minden alkalomra, mikor az ígét hirdetniük kell, pontosan készüljünk elő. A szombat esték csöndjében olyan nyugodtan lehet gondolkozni arról, miről beszélék holnap a gyülekezetemben, mit akarok mondani és kinek minő kérdésére válaszolok majd evvel. Ha aztán a gondolatmenet le van írva, ha a magam lelke már épült azon, amivel a gyülekezetet építeni akarom, akkor nem kell félnem, hogy a beszédem hideg, az előadásom erőltetett lesz. Az az igehirdetés érte el legbiztosabban a hatást; mely nemcsak a gyülekezet tetszésével találkozott, hanem amelyből az igehirdető is vitt haza valamit.

Az igehirdetés azonban csak akkor lesz ilyen, ha igazán az ige hirdetése. Egy jó lelkipásztor szombat esténként végignéz az egész heti munkáján. Mit akartam elérni, kérdezi a programjától, melyet szintén megkészít előre a téli és a nyári időszakra? Mit értem el, kérdezi magától? Mi volt a hét legkiemelkedőbb eseménye az én munkám terén? Látogatást tettem egy gyászbaborult családnál; meglátogattam az új presbitereket; visszavonás támadt két család között, ki kell egyenlítenem? Milyen sikerről számolhatok be, minő kudarc ért, s mi az oka? Így figyel a jó lelkipásztor minden héten, a saját magával való számolás óráján, hogy áll Isten országának dolga az isteni segítséget, akkor érzi, hogy a lelkének nem kell félnie a a gyülekezetében! Így állítja be a maga igehirdetését a gyülekezeti munka szolgálatába. S ha Isten iránti mélységes hálával tapasztalja kiüresedéstől, mert tele van reménységgel, tervvel, bizalommal.

Mindennek pedig egyetlen egy eszköze van, ha a lelkipásztor maga is gyakorolja az Isten közelétét. Ha nemcsak akkor veszi elő a bibliát, mikor templomba indul, hogy kikéttesse a teksztust, hanem minden napon. Ott érzi a kapcsolatot száz és száz év minden eseményén keresztül is azokkal, akik Isten országának munkásai voltak, ép, mint ő, s akiknek szintén kellett küzdeniök a nehézségekkel és kísértésekkel, mint neki. Aztán a szombat esték csöndes, szent áhítatában érezze

meg a közellétét annak, aki a munkával megbízta. Kísértéseimet Ő segít legyőzni, nehézségeimben és csalódásaimban az Ő ereje emel föl. Neki vagyok felelős a munkámban. Ha egyszer megéreztlük azt a téren és időn felülemelő gondolatot kis tanulószobánkban, mikor körülöttünk a szombat esti árnyak szállanak le, hogy most szemben állunk Istennel és egyedül vagyunk vele, óh, hogyan üresedhetnék ki akkor az a lélek, melyet olyan mélyen betölt az isteni erő örök jelenléte?!

I. L.

IGEHIRDETÉS – KULTUSZ.

Textusmagyarázat.

(Irodalmi felhasználás joga fenntartva.)

Az újszövetség egyik legnehezebb textusa, melyet kerülnek az igehirdetők, az *I. Ján.* 5; 6–8. Ezt a részt a Szentháromság tanának igazolására ill. annak bibliai alapjául szokták felhozni, gyakorlati felhasználása az újabb igehirdető irodalomban nem kíséreltetett meg, egyedül *Faber* magyaráza a „Harte Reden” c. gyűjteményében.

E versek így hangzanak *„Ez az, aki vér és víz által jő vala, Jézus a Krisztus, nem csak a vízzel, hanem a vízzel és a vérrel. És a Lélek az, amely bizonytságot tesz, mert a Lélek az igazság. Mert hárman vannak, akik bizonytságot tesznek a mennyben, az Atya, az Ige és a Szent Lélek; és ez a három egy. És hárman vannak, akik bizonytságot tesznek a földön, a Lélek, a víz és a vér, és ez a három is egy.”* Nem szólva a szövegkritikai vitákba, melyek megoszlanak a hely eredetisége, ideje stb. kérdéseiben, nézzük, hogyan lehetne ezt gyakorlatilag felhasználni.

Az egész részben — tovább is, — a Lélek bizonytságtételéről van szó, vagyis arról, hogy az isteni tervnek, a bennünket felemelő kegyelemnek nincs *külső* bizonytsága, csak egy belső bizonytsága van: a Lélek tesz bizonytságot előttünk arról, hogy az ígéretek igazak és ámenek. Ez a belső bizonytságtétel a ref. ker. vallásnak egyik alapvető igazsága, tapasztalata, s ez ment meg bennünket úgy attól, hogy hitünk csak egyszerű kockázat legyen, mint attól, hogy kétségbe essünk az ígéretek bizonyossága felől. Az, hogy a „Lélek bizonytságot tesz”, azt jelenti, hogy a bennünk lakozó Lélek föltárja előttünk Isten ígéreteinek és kegyelmének nagyságát, megmutatja nekünk, hogy ime Isten ezekkel és ezekkel biztosítja a maga ígéreteit, s e biztosítékok újabb és újabb *jelei, tényei* a kegyelemnek, mélyebb és mélyebb betekintés az Isten üdvtervébe.

A Lélek világossága vetődik most már rá arra, amit a 8. versben mond az író, a három bizonytságtetésről, az *Isten-Atya* munkájáról, mert csakis a Lélek által lehet Istent Atyának nevezni, (Róm. 8:14–15.) Isten atyai kegyelmének a Lélek a

megmutatója, feltárója. Ugyanigy megvilágosít a Lélek bennünket a *saját munkája* tekintetében, mert ő teszi nyilvánvalóvá előttünk Isten munkáját a mi lelkünkben. Ez egyszerűen azt jelenti, hogy a bennünk levő isteni Lélek *tudatos lélek*, nem öntudatlanul, szolgamódra, kormányoz, vezet, kényszerít minket, hanem öntudatunkat, lelkünk minden képességét egészen át akarja formálni és fel akarja használni. A mi Isten képére való lelki átalakításunk Isten Lelke vezérletével a *saját magunk hozzájárulásával* megy végbe. A harmadik bizonyosátevőt a testté lett *Igét* ismét a szent Lélek tanít megismerni (I. Ján. 4 2. Ján. 14: 17 30.). A „*víz és a vér*” a Jézus történetiségének bizonyítékai, munkája két legfontosabb pontját jelentik, megkeresztelkedését és halálát. Ez bizonyítja, hogy az Ige nem elvont igazság, hanem tényleges élő, történetileg megjelent személyiség. A történeti Jézus reálitássá teszi, e világba állítja be a kegyelmet, megfoghatóvá, érezhetővé teszi azt, tehát nem üres ideál, elérhetetlen cél, hanem élő erő. Hogy Jézus „*nem csak a vízzel jött, hanem vízzel és vérrel*”, ez újabb utalás történetiségére, hogy meghalt érettünk, szenvedett érettünk. A megkeresztelkedés és a halál, Megváltói pályája kezdete és vége, s ezek symbolumai a víz és a vér, mindkettő az ő *engedelmességének* symboluma. A keresztsége alkalmával így szól „*így kell nekünk minden igazságot betölteni*”, azaz alávetni magamat mindannak, ami szükséges ahhoz, hogy az emberekkel közöttük, az ő vallásos életük feltételei között találkozhassam, ez az engedelmesség első jele, s a Gesemánében mikor ezt mondja: „*Atyám ne úgy legyen, ahogy én akarom, hanem ahogy Te*” s utána halála, az utolsó jele engedelmességének. Ebben látjuk Jézust az *engedelmes* Fiút, aki Atyja akaratáért él és hal meg. E két symbolumot, az Atya iránti engedelmesség symbolumait reánk hagyta, a *keresztségben* és az *Úrvacsorában*. Az előbbit, hogy megtisztítson, az utóbbit, hogy bűneinket elfedezze és elmossa, szent vére hullásával. *Nem csak a víz által jött*, mert tudta, hogy a megtisztuláshoz, ahhoz, hogy igazán Istené legyünk, az ő váltságahalála, vére, áldozata egyetlen és elégséges út, ezen kívül más nincs, s tudta, hogy a kegyelem szentelheti át az újjászületett embert. Úgy a keresztséget, mint az Úrvacsorát, a Lélek teszi teljessé, mely az előbbiben a kiválasztó, utóbbiban a megtartó és megszentelő kegyelmet tárja elénk, s az újjászületés fürdőjét, s a bűnbocsánat vacsoráját számunkra az Istenhez való jutás eszközévé teszi. Így „*hármán vannak, akik bizonyosságot tesznek a földön, a Lélek, a víz és a vér, és ez a három egy*” mert mindegyikben ugyanaz a Lélek uralkodik és győz, és nyer meg bennünket Istennek. Így lesz a keresztség is és az úrvacsora is, a hívőnek bizonyosság, a felől a kegyelem felől, mely benne megnyilvánul, jegy, mely kiválasztottságát megerősíti és diadalra viszi a Lélek által.

I. L.

VALLÁSOS NEVELÉS.

Feladataink a vasárnapi iskolában.

Nincs a belmisszió munkaágai között egy sem, mely oly gyorsan elterjedt volna nálunk, mint a vasárnapi iskola. Hiszen úgyszólván 2—3 éve csak, hogy megindult ez a munka s ma már több mint 40 egyházközségben közel 100 csoportban körülbelől 3500 gyermek részesül áldásaiban. Ennek a meglepő terjedésnek magyarázata abban van, hogy ez a munka a leg-háládatosabb, legkedvesebb, úgy szólván semmi kellemetlenséggel nem jár, de annál több igazi örömmel, s főképen, hogy a jövődönék legbiztosabb megalapozója.

Aki tart fenn vas. iskolát, az bizonyára tapasztalta már, hogy munka közben mennyi újabb szépsége és haszna lett nyilvánvalóvá előtte. Ezelőtt pár évvel azért kezdettem hozzá, hogy a hideg téli hónapokban ezzel helyettesítsem az elmaradó gyermekistentiszteletet. Ma pedig már ott tartok, hogy sokszor attól félek, igen elfogult vagyok a vas. iskolával szemben, túlsokat várok tőle. Mert megvallom, oly fontosnak tartom, hogy, ha a belmissziói munkaágak közül csak egyetlen-egyet lehetne művelnem, habozás nélkül hagynám a többit és választanám a vas. iskolát.

Ilyen fontossá a gyakorlati ker. életre való vonatkozása teszi, az, hogy *a gyermeket a ker. élet gyakorlásába bevezeti, ráneveli.* Nemcsak felmutatja az eszményt a Jézus személyiségében, hanem ezt az eszményt realizálni is akarja a gyermek életében. Az életre való ez a rávezetés hiányzott eddig a mi vallásos nevelésünkben.

Arról akarok pár szót szólni, mi módon vezessük be a vas. iskolában a gyermeket a ker. élet gyakorlatába. Röviden megmondva *végig járattjuk a maga lábán ezen az úton,* úgy, hogy a maga szemével lássa meg szépségeit, egyedül is tudjon haladni rajta. A ker. élet pedig szeretetközösség Istennel és az emberekkel. E szeretetközösség ápolására alakult ki és maradt fent a ker. gyülekezet. Ezért szükséges, hogy a vas. iskolát úgy vezessük, hogy ha formailag nem is, de lényegében egy *gyermekgyülekezet* legyen, melynek keretein belül induljon meg, folyjon mind az a munka, mely a felnőttek gyülekezetében szükséges, kívánatos. Hogy ez gyakorlatilag miként vihető végbe a vas. iskolával kapcsolatosan, arra hadd mutassak rá röviden

az imádkozásra, az adakozásra és a segítő szeretetre való rávezetésről szólva.

A ker. élet Istenben való élet. Ennek az életnek forrása, táplálója az *imádság*. Kárba vészelt a vas. iskolai munkára fordított fáradságunk, ha a gyermekeket nem tanítottuk meg az imádkozásra. Tapasztalatból tudjuk, hogy nehezebb valamit, ami el van rontva, kijavítani, mint egészen újat készíteni. Gyermekek korunkban megtanítottak bizonyos imádságokra, s elegendőnek tartották, ha mi ezeket az imádságokat, mindeniket a maga helyén és idején elmondottuk. Így tanulják ma is a gyermekek. A legtöbb szülőnek soha sem jut eszébe, hogy ez még nem az igazi imádkozás, mert maga is így imádkozik. Ebből a már megszokottból kell az igazira rávezetni a gyermeket. Számolnunk kell azzal, hogy a gyermek nem a maga ura, az ő lelke a szülői ház befolyása alatt van, mely legtöbb esetben, legalább is ott, ahol törődnek a gyermekkel otthon, erősebb, mint a miénk. Otthon talán szenteskedésnek, vagy papi túlzásnak nevezik a mi igyekvésünket. s elrontják azt, amit mi építünk. Olyan alkalmat kell tehát megragadnunk, amely a szülőkre is hatással legyen, s elvágja az útját a megjegyzéseknek. A gyermekekkel való beszélgetés vagy az ők meglátogatásuk segítségével állandóan figyelemmel kísérhetjük életüket. Megtudjuk, mi örömük és bánatuk van otthon. Valami saládi öröm vagy bánat a legalkalmasabb kiindulási pont. A vas. isk. óra végén az utolsó imádságba foglalhatjuk be azt és azután felhívjuk, hogy az elkövetkező héten mindnyájan imádkozzanak azért. A következő vasárnap számonkérjük tőlük. A további lépés, hogy valamelyik gyermeknek megmondjuk, hogy a következő alkalommal ő fog imádkozni a vas. iskolában. Így apránként rávezetjük a gyermekeket, hogyan kell imádkozni és miért lehet és kell imádkozni. A szabály az, hogy a gyermek lelkéhez közellevő dolgokról haladjunk a távolabbiak felé.

A vallásos életnek, mint közösségnek a másik oldala az embertársainkkal való szeretetközösség. Ezért különös gondot kell fordítanunk az *egymás iránti érdeklődés, szeretet ápolására*. Ennek első lépése, hogy az egy csoportban tanulókat rászoktatjuk arra, hogy egymás dolgai iránt szeretettel érdeklődjenek. Ha beteg, vagy valami bajban van valamelyik társuk, ráirányítjuk erre figyelmüket. Ha sikerült a szenvedők iránti részvétet felébreszteni, igyekezzünk ezt az érzést az akarati elhatározásba átvinni, cselekedetté változtatni. Kikérdezzük a gyermekeket: van-e valaki beteg vagy szenvedő a szomszédunkban, a család jó ismerősei között. Tesznek-e éreztük szülőik valamit? Hadd terjedjen ki a gyermekek érdeklődése ezekre. Imádkoztatunk ezekért, s ha lehet a gyermeket felhasználjuk arra, hogy az illetőhöz eljuttassa a mi neki szánt segélyünket, a gyerek által érdeklődünk hogylétük felől. Ha beteg vala-

melyik társuk, megbizzuk a gyermekeket, hogy pl. nyári időben vigyenek hozzá, vagy juttassanak el hozzá pár szál virágot. Ha lehet, arra utasítjuk valamelyik gyermeket, látogassa meg és mondja el, mit tanultunk ma a vas. iskolában. Azután gyűjtünk közöttük valamely közismert beteg vagy szegény számára. Azonban mindezt a legnagyobb ovatossággal. Csak oda küldjük a gyereket, ahol egészen bizonyos, hogy nem ragályos a beteg és soha a szülők tudta nélkül. Ha a gyermekeket megszoklatjuk erre, mi magunk is nagy hasznát vesszük ennek, mert ők lesznek a mi kis híradóink, kik mindig hűségesen beszámolnak a környékükön előforduló esetekről. Jó, hogy ha a gyermekek tudják azt, hogy ezzel nekünk is szolgálatot tesznek,

Ez a segítő szeretet egész természetesen fog megnyilvánulni az *adakozásban*. Először olyan valamire kell gyűjteni, amit maguknak az adakozó gyermekeknek osztunk ki, pl. emléklapokra, azután valamely társuk részére, s így tovább haladunk távolabbi célok felé (pl. más vas. isk. részére). Először olyan gyűjtést rendezünk, hogy annak eredményét azonnal lássa a gyermek, azután egy hosszabb ideig, talán egy hónapig tartót. Vigyázzunk arra, hogy a gyermekeket tulságosan igénybe ne vegyük, de állandóan adakozzanak valamire, szokják meg azt. Ugy kell megválasztani a gyűjtés célját, hogy a gyermekek örömeiket leljék benne.

Mindezt a vas. iskolában tanítás után végezzük el. Mikor számon vesszük a jelenlevőket és a hiányzókat, kérjük számon az elmúlt hetet, beszéljük meg a jövő hét teendőit, osszuk ki a munkát. Minden órán szenteljünk erre egy negyedórát.

Az így végzett munkának kettős haszna van. Egyfelől *önmagunkat állandóan ellenőrizzük*, hogy le tudunk-e szállani a gyermek lelkéhez és gyakoroljuk abban, hogy a tanítási anyagot a praktikum szempontjából minél gondosabban feldolgozzuk. Mert az csak természetes, hogy a tanítás és a megbeszélések között kapcsolatnak kell fennállania. Másik haszna az, hogy *ebben éri el a vas. iskola a maga igazi célját*. Természetesen alkalmazkodnunk kell a gyermekek értelmi színvonalához és az egyes csoportok előhaladásához.

Soknak nehéznek tetszik ez a munka. De sokkal körülményesebb ennek az elbeszélése, mint a véghezvitele. Próbálkozzunk meg azért ezekkel, mert *ezek nélkül igazi vas. iskolai munka el sem képzelhető.*

Dr. Gönczy Lajos.

Vasárnapi iskolai vezérfonal.

a) Történetek Jézus munkálkodásáról.

1. A *kanaánita* nő. (Máté 15 21—28.) Az elbeszélésben kidomborítjuk a kananeus asszony jellemét. Csak végső esetben fordult Jézushoz, vonakodva, kevélyen áll vele szembe, azt hiszi, Jézus örvendhet, ha szolgálhat neki. Jézus megalázza. Bizonyos, hogy más segítséget nem tudott, azért jött Jézushoz, mégis meg kell tanulnia, hogy Jézus csak az alázatos könyörgőt hallgatja meg. — A tanítás ép azt akarja felmutatni, hogy Jézus az utolsó reménység, ahol senki sem képes ott ő életet tud támasztani, azért hozzá kell fordulnunk, de alázatosan és igaz hittel. Le kell mondani emberi gőgünkről és hiúságunkról. A kanaánita asszony azt gondolta, hogy Jézus az ő akarata szerint fog tenni, Jézus csak akkor mondja, hogy „legyen akaratod szerint”, mikor már azt akarja, amit Isten akar.

A. m. Mt. 6 10. b. *Ének*: 47 é.

2. *Jairus leánya*. (Máté 9 22—24. 35—43.) A történetet szépen ki lehet színeezni. Elmondjuk Jairus fájdmalmát gyermeke betegségén, mely sok hiábavaló próbálkozás után oda vitte, hogy Jézusnál keresen segítséget. Jézus nem is felel neki, azonnal indul. A halálhír szinte leveri az atyát, csak a Jézus biztatása tart még benne életet. A tömeg kételkedése, gúnyolódása Jézus szavai fölött, Jézus gyöngéd figyelmeztetése a szülőkhöz. — A tanítás alapgondolata, Jézus számára nincs halál, s nincs kétségbeesés. Milyen akadályai voltak Jairusnak a Jézushoz fordulásban (kételkedése, állása, rangja, halálhír stb.) Ugy győzte le őket, hogy hitt Jézusnak akkor is, mikor mások gúnyolódtak.

A. m. Mk. 5 36. b. *Ének*: 120. é. 3. v. *Kis biblia* Máté 9 18—26. Luk. 8:41—56.)

3. A *naini ifjú*. (Luk. 7 11—17.) Az elbeszélésben kiemeljük, hogy az ifjú özvegy anyja egyedüli támasza volt, Jézus szíve megesett a szegény asszonyon, milyen örömben volt az, hogy visszakapta fiát. — A tanítás alapgondolata Jézus ment meg a bűn halálától. A bűn nemcsak lekötöz, hanem halált okoz. Hogy fordít el Istentől, hogyan öli meg bennünk, ami jó, reánk vonja Isten ítéletét, halottá tesz minket az Isten dolgai számára. Jézus tudja lelkünkben feltámasztani, ő az életadó. Hogy sirat és szomorkodik azon akit a bűn lefoglalt, az aki szereti, maga Isten, aki tőlünk sokat vár s általunk sokat akar elvégeztetni. Mi Istenéi vagyunk, nem szabad másénak lennünk, De Jézus tud segíteni, azért mondja az anyának „ne sírj!”

A. m. Luk. 7 13. b. *Ének* 124 é. 3 v.

4. *Lázár*. (Ján. 11 18—38.) Lázár történeténél vázoljuk a bethániai házat, a család viszonyát Jézushoz, Jézus siet oda, mikor tudja, hogy azoknak bánatuk van. Szépen kirajzolható

a Mártha és Mária egyező felkiáltása, Jézus könnyezése. A feltámadás ténye maga nincs benne a szövegben, azt az elbeszélésben (kevésbé érzéki módon, mint a bibliai történetben) hozzá tesszük. A tanítás alapgondolata Jézus számunkra az élet. Ahol ő van, nincs halál. Hogyan győzte le a halált feltámadásával. Megérti bánatunkat, és az ő dicsőséges életéből ad nekünk, hogy megmentsen a haláltól.

A. m. Ján. 11:25. *Ének* 120 é. 2 v. *Kis biblia* II. Kor. 5:1—10. I. Kor. 15:53—58.

5. *Összefoglalás.* A fenti történetek alapján kifejtjük a következő alapgondolatot: Jézus az élet egyedüli forrása. 1. Feltámasztotta a halottakat, az életre. 2. Az igazi halál a bűn halála, melyből szintén ő tud életre hívni. Aki élni akar, hozzája fordul, őt követi, résztvesz az ő életében, melyre képessé tesz minket kegyelme által.

A m. Ján. 17 3. *Ének*: ismétlés.

b) *Történetek Jézus életéből.*

1. *Jézus elfogatása.* (Márk 14:43—54.) Az elbeszélést nem szabad kiszínezni erősen. Különösen felhasználható motívumok Judás gonosszága, aki csókkal árulja el Jézust, Jézus személyes nyugalma és bátorsága, a tanítványok gyávasága. A tanításban elég, ha ezeket részletezzük, felfejtjük a gyermekekkel. Senki sem volt, aki Jézus mellé állt volna, nem védelmezték meg, ez megragadja a gyermekeket. Isten akaratából fogták el Jézust, ha meg nem védhették, legalább mellette maradhattak volna. Mi hányszor hagyjuk el így Jézust gyáván. Hogyan mutathatjuk meg, hogy nem félünk, mint Jézus sem félt.

A. m. Máté 10:28. *Ének*: 111. é. *Kis biblia*: Máté 26:47—56. Luk. 22:47—53. Ján. 18:1—11.

2. *Péter bűne.* (Márk 14:27—31. 66—72.) A történetben elmondjuk Péter fogadkozását, utána a főpap udvarában történt jelenetet úgy, hogy abból Péter alakja világosan álljon a gyermek előtt. Péter jellemének fő vonásai a jó iránti gyors lelkesedés, viszont állhatatlanság az akadályokkal szemben. Felmutatjuk Jézust, aki jól ismerte tanítványait, s akit mindnyájan elhagytak. — A tanításnál meg kell értetni a gyermekkel, hogy az az erő, mely Péter ajkait tagadásra kényszerítette, az a gyöngeség, mely bennük is megvan. Milyen esetek vannak erre a gyöngeségre a mi életünkben. Sokszor egy hajszálon függ, hogy elveszünk. E gyöngeség ellen egyedüli erő a Kr. iránti benső szeretetünk és hitünk ápolása. Nevelni magunkat erre. Végül célunk a Péter második vallomására. A Kr. iránti ragaszkodásunkat egyházunk szeretetében hogy mutatjuk meg.

A. m. Márk. 14:31 b. *Ének*: 178. é. 3 v. *Kis biblia* Ján. 21:1—14.

3. *Jézus a törvény előtt.* (Márk 14 55—65. 15 1—19.) Ez a történet úgy a leghatásosabb, ha egyszerűen, minden színe-

zés nélkül az ev. elbeszélést rendszeresen mondjuk el. Kiemeljük a főalakokat, elsősorban természetesen Jézust, aztán Kajafást, Pilátust, felmutatva a Jézus isteni nyugalmát és biztosságát. — A tanítást Jézus alakjának és magatartásának fejtegetése adja beszélgetés alakjában. Megbeszéljük a gyermekekkel, mi volt a magyarázata a Jézus nyugalmának, hallgatásának, hogyan állt szemben Jézus Pilátussal, hogy ítéli el a világ Megváltóját a gyilkos helyett és hogyan tükrözi ez a történet a mi gyávaságunkat, alattomoságunkat. Jézus dicsőséges alakja fényében a magunk nyomorultságát kell meglátnunk.

A. m. Ján. 18:36. a. *Ének*; 112. é.

4. *Jézus a kereszten.* (Márk 15:20—41.) A történetet egyszerűen felolvassuk, itt maga a bibliai elbeszélés megkapóbb minden mesterkelt elmondásnál. Hozzá olvassuk vagy olvastatjuk a többi ev.-ból a megfelelő helyeket is, hogy a gyermeknek világos és teljes képe legyen az egyes ev.-ban elmondott részekről. — A tanítás itt is csak beszélgetés legyen, igyekezzén a gyermekeknél arra, hogy az egész történet megkapja őket. A beszélgetés során magyarázzuk meg röviden az értelmét a két gonosztevő, a százados, a cyrenei Simon stb. nyilatkozatainak ill. epizódjainak. A Jézus hét szavát megtanítjuk.

A. m. Ján. 1:29 b. *Ének*: 114. é. 1. és 4 v.

5. *Összefoglalás.* Alapgondolata: A Jézus szenvedése és halála az én új életem forrása. Mit szenvedett Jézus, megáláztatást, gúnyt, fájdalmat, halált. Érettünk. Mi milyen keveset tudunk szenvedni érte. — Azért szenvedte, hogy minket Istenhez vezessen, megmutassa, milyen nagy az ő szeretete s mi is így szeressük Istent. Milyen alkalmak vannak, amikor szenvedhetünk érte, egymásért. Mi ad erre erőt. Hogy lesz a Jézus halála számunkra életetadó halál.

A. m. „Hiszek Jézus Krisztusban, Istennek egyszülött Fiában, mi Urunkban, ki fogantaték Szentlélektől, született Szűz Máriától, szenvedett Poncius Pilátus alatt, megfeszíteték, meghala, eltemették, szálla alá poklokra.”

TUDOMÁNY — VILÁGNÉZET.

A nép fogalma, jelentősége világnézetünkben és életünkben.

Ma a hamis demokratizmus korában sok szó esik a *népről* anélkül, hogy a nép fogalmának és jelentőségének a problémájával komolyabban szembe néznénk. Ma, a legtöbb esetben, épen az ú. n. demokratákra nézve nemcsak fogalmilag — theoretikus vonatkozásban, de tényleg — a praktikus magatartásban is „a nép” csak agitációs eszköz gazdasági és osztály-ellentétek szítására, de a népben rejlő népi erők és értékek ismerete és tisztelete épen azoknak a lelkéből hiányzott mindig és hiányzik ma is, akik a legtöbbet appellálnak a demokratizmusra. A demokratizmus jelszava alatt küzdő pártok és irányok a népre való folytonos hivatkozás által, a néplélektől idegen érzelmek, indulatok, gondolatok és eszmék beoltásával — mindig csak a haszon és érdek szempontja alatt — próbálták mindig megszédíteni a gyermekded — naiv nép lelkét, ahelyett, hogy a néplélekben való szeretetteljes elmélyülés által a *sajátos* és eredeti népi erőket és értékeket segítették volna gazdagabb kifejlésre. Másfelől ott vannak, a sokszor semmiféle irányt nem valló némely lelkipásztorok és tanítók, akiknek a közvetlen munkamezejük épen a néplélek, de akik meg a népléleknek csak az árnyoldalait, a gyöngéit, erőtlenségeit ismerik és egy idő után, lelki szemüknek ilyen irányban való folytonos beállítása következtében odajutnak, hogy *nem is tudnak egyebet*, (tehát nem tudnak fénylő, kedvező vonásokat) látni a néplélekben. *Ott áll tehát a nép igen sokszor két olyan fél között, amelyik közül az egyik hamis barátságával csak, mint eszközt használja fel további érdekei számára, a másik pedig úgy néz reá, mint egy kényelmetlen, kényszerű kliensre, vagy páciensre, amellyel hivatalból foglalkozni kell sub poena non existentiae.*

I.

Mit kell értenünk „a nép” fogalma alatt? A nép mindekelőtt az egységes, természetes alap a nemzet és az emberiség számára. „A nép” alatt az olyan, sajátos faji vonásokat kifejező emberek csoportját értjük, akik reflektálatlanul és naiv eredetiségben képviselik az emberi (testi és lelki) őserőt. A nép még közvetlen kapcsolatban van az anyagi világgal a természettel, a földdel és miután túlnyomóan testi munkát végez, ideglete nagy energia-készletet tartalmaz egy gazdagabb és

magasabb szellemi élet *lehetőségei* számára. Azonban ez a *magasabb* szellemi élet a népre nézve csak *lehetőség*. A tények pedig azt mutatják, hogy a népnek mégis van bizonyos szellemi élete és ennek megfelelő kulturája is. Mit kell értenünk hát akkor a népi és a magasabb szellemi élet alatt?

A szellemi élet és az erre épített kultúra kétféle ú. m. *naiv — nemtudatos — népi és elvileg alapozott — öntudatos nemzeti, vagy nemzetközi*. A különbséget a kettő között közelebbről abban látjuk, hogy a népi szellemi élet és az ebből táplálkozó kultúra nélkülöz minden programot és eszményt, amelyet öntudatos készséggel megvalósítani akarna, ellenben a gyermekded lelkek naiv, bizakodó, boldog örömeivel önti magából a bölcsességnek ígéit és sűgározza a szépség fényét. A népi kultúra sokkal nagyobb mértékben magán hordozza az *önkéntesség* bélyegét, mint a magasabb kultúra legeredetibb alkotásai. A népi kultúra továbbá mindig kollektív alkotás, annyira, hogy felismerhető és feltalálható veze ő egyéniségei nincsenek, mint a magasabb kulturáknak, ennél fogva a népi kultúrában az irányok csak mint árnyalati vonások mutatkoznak. A népi kultúrának a formái nélkülöznek minden mesterkéltiséget és a legtermészetesebb magátóléretté válással merűlnék fel a szellemi élet ősmélyéből. Már most mindennek, amit itt a népi kultúráról megállapítottunk többé-kevésbé az ellenkezője igaz a nemzeti, vagy a nemzetközi kultúráról. Ez utóbbi kultúra ugyanis öntudatos, programszerű, bizonyos minőségű eszmények által él, szándékos, amennyiben bizonyos célokra néz, egyéni, azaz kollektív sajátosságai egyéni lelkeken keresztül valósúlnak meg és épen ezért a különböző irányok, a stílusok mindig kiemelkedők, éles körvonalakban lépnek elő és a lehető legnagyobb sokféleséget mutatnak a nem — népi kulturákban. A nemzeti, vagy a nemzetközi kultúra addig él, amíg *fejlődik* és soha sem mutat olyan nagyfokú *befejezettséget*, mint a népi kultúra, amely hosszú évszázadokon át meg tudja őrizni önmagával való azonosságát.

„A népnek” és „a népnek” a jelentősége nyilvánvaló, A nemzeti és nemzetközi élet, amennyiben erőteljes, mindig a népből táplálkozik és viszont elhal minden magasabb és öntudatosabb kultúra, ha nincs mögötte egy természetes és tiszta nép és egy ilyen minőségű népi szellemi élet és kultúra. A nép az a csodálatos aranybánya, amely anyagot szolgáltat a magasabb öntudatos kultúra finom és jól kidolgozott — ötvös tárgyakhoz hasonló — műalkotásainak. Csak a népi kultúra motívumai tudják újból és újból meggazdagítani és megújítani a magasabb kulturát. Minden magasabb kultúra épülete bizonytalanúl a levegőben lóg, ha nem egy eredeti és reflektálatlan nép-kultúrán nyugszik.

Már most nézzük meg a nép és a nemzet fogalmának a viszonyát, hogy a nép fogalmának, jelentősége világnézetünkben

annál inkább kitűnjék. És itt mindenekelőtt azt kell megállapítanunk, hogy „a nemzet” fogalmának csak addig van jelentősége, amíg van mögötte egy nép, amelyre „a nemzet” vonatkozik, mert a nemzet tulajdonképeni értelme szerint, nem egyéb, mint a magasabb kultúra anyagát képező nép *eszménye*. A tudattalan nép a *nemzetben* jut önludatra, tehát a faji sajátosságokkal felruházott népre nézve az eszmény a *nemzet* fogalmában nyer kifejezést. (Természetesen itt nem beszélünk arról, hogy ma a nemzetet képviselő társadalmi osztályok és a nép milyen viszonyban vannak egymással). A *nemzet* fogalmában kifejezett eszmény azonban kétségtelenül illuzóriussá vált a nép nélkül és megüresedik, ha elveszíti a néppel való kontaktust.

II.

Ezekből az előfeltételekből nyilvánvaló, hogy a nép azoknak életére nézve, akik magasabb kultúráltságuknál fogva, természetesen nem tartoznak bele a népnek a fenti logikailag megállapított fogalmába, ezekre nézve a nép az *édes anyaföld*, amelyből táplálkoznak és folyton megújulnak. Illuzóriussá vált minden önludatos nemzeti és egyházi kultúra, minden magasabb művészet és irodalom, ha nincs nép, amely alátámasztja azokat a nemzetet-alkotó társadalmi osztályokat, amelyeknek igényeit szolgálják az emberi szellem e magasabb természetű alkotásai. Nemzet-jellegünket azzal még nem veszítettük el, hogy elveszítettük nemzeti államunkat, de elveszítjük azonnal, amint a néptől és népi szellemtől elszakadunk.

És tovább vizsgálva a kérdést, úgy találjuk, hogy a népi szellemi élet *egyik inspiratív erő* számunkra, hogy — a folytonos reflektálás és a szüntelenül való öntudatosítás következtében el ne veszítsük szellemi életünk frissességét, elevenségét. Minden nemzeti kultúrára nézve a legnagyobb veszedelem az, hogy a szellemi kincseire való folytonos reflektálás következtében könnyen mesterkéltté válik, kiszikkad és végre elszárad. Ebben a tekintetben nem segít rajtunk különben semmiféle irracionális hullám, amely ma Európán át tovahömpölyög, egyedül csak a népi erőknél a kultúrált lelkekbe való átömlesztése.

Egyedül a nép-lélekkel való folytonos kontaktus az, amely megóvjá továbbá a magasabb nemzeti kultúrát a raffináltságtól, attól a szélsőséges kifinomultságtól, amely először vérszegénnyé, másodszor pedig luxuriózzá tesz abban az értelemben, hogy eltörli a kultúra etikai életformáló erejét.

Külön megbeszélés tárgyát képezhetné az a kérdés, hogy milyen viszonyban van a népi kultúra és a nemzetközi kultúra. Hosszabb fejtegetés nélkül csak megállapítjuk, hogy semmiféle nemzetközi kultúra a nép-kultúrából *közvetlenül* nem táplálkozhatik. A nép-kultúrához csak a már öntudatosított nemzeti lelken és nemzeti kultúrán át lehet hozzáférni. A néplélekben

nincs nemzetközi tendencia, a nemzeti lélek azonban minél mélyebb, tehát minél kulturáltabb, annál nagyobb készséget mutat a nemzetközi értékek és kulturák elsajátítására és megbecsülésére. Ebből pedig az következik, hogy nemzetközi jelleggel bíró nép-kultúra nincsen, tehát a nemzetközi ideológiában élő szocialista munkásság már — kulturájánál fogva — kiszakadt „a nép”-ből és tulajdonképeni értelemben nem nevezhető nép-osztálynak. *Ennélfogva egyedül csak a testi és lelki tisztaságban és egészségben élő falusi népben és nép által újul meg és tartatik meg minden nemzet és minden társadalom.*

Dr. Tavaszy Sándor.

A millenisták agitátorikus tevékenysége.

Aki ismeri a millenista szekta tanításainak leglényegesebb vonásait, az aktualizált paruziát s a hedónista örökifjúságra vonatkozó jóvendöléseiket s aki ennek a chiliasta mozgalomnak kabbalista kortani időjelöléséről csak nagyjában is tájékozva van: az természetesnek fogja találni azt a tényt, hogy e bibliai mezben bújkáló vallásos bolsevizmus most éli a maga legbujább virágzási idejét és hogy most tombolja ki a maga bomlasztó mikrobáinak legveszélyesebb virulenciáját. Most van az ő „avatási ideje” a bizonytalan politikai és társadalmi állapotok közötti élő tömeglelkek hiszterikus és fantásztá lelki mézönyeinek. C. T. Russel „testvér” egész milleniumi kortani időbeosztása az 1924. év köré van koncentrálni, főleg azóta, mióta, az előbbeni „aratás vége”-i dátum 1918 évtől, a fiaskóval végződő jóvendölések mián Rutherford által 1924-ig meghosszabbított. Tehát a millenizmus terjedési lehetőségeit illetőleg, benne vagyunk a legerősebb millenista propaganda és leg-suggestívebb térítői tevékenység „aranykorszakában.” Az egész világon most megegyen végbe egy, a maga impozáns méreteiben minden eddigit felülmúló, szektárius missziói tevékenység melynek eleveenségét, hatalmát, s hihetetlenül ügyes amerikai szervezettségét: leginkább a millenista iratterjesztés mutatja.

Mikor az 1922. évi, Cedar—Point-i (Ohio) millenista világkongresszuson, a millenizmus mai vezérszónoka J. F. Rutherford rámutatott a Mt. 4. 17. verse alapján, a Királyok Királyának valóságos jelenlétére, a második, beteljesült paruziára, a valósággal fascináló beszédet e szavakkal végezte: „1914. óta a Dicsőség Királya kezébe vette a hatalmat és uralkodik. Megtisztította a temlom osztály ajkait és uralkodik. A királyságról szóló üzenet fontosságát nem lehet eléggé hangsúlyozni. Ez minden üzenetek üzenete. Üzenete ez a jelen órának. És azoknak, akik az Úr népe, kötelességük azt hirdetni: Elközelgetf a menyeknek országa! Uralkodik a király; a Sátán birodalma

bukófélben van: *milliók élnek most, akik sohasem fognak meghalni!* Hiszitek ti ezt? Hiszitek, hogy a Dicsőség királya jelen van és jelen volt 1874 óta? Hiszitek, hogy ezen idő alatt vezette az ő aratási munkálatait? Hiszitek-e, hogy az Úr most az ő templomában van, ahol a föld nemzetei felett ítélkezik? Hiszitek-e, hogy a Dicsőség Királya megkezdte az ő uralmát? Akkor hát vissza a csatatérre oh fiai a Legmagasságosabb Istennek. Legyetek az Úr hithű és hűséges tanúi. Menjetelek előre a csatában, amíg Babilon minden talpalattnyi földje nem pusztaság. Hirdessétek ez üzenetet széles e világon. A világ meg kell, hogy tudja, hogy Jehova az Isten, hogy Jézus Krisztus a királyok királya, az urak ura. Ti vagytok a királyok e földön és ti az ő tanúi. **Ezért hirdessétek, hirdessétek, hirdessétek a Királyt és az ő királyságát!** (Wacht—Tower 1922. évi 11. számából.) Ezen beszéd végső szavait a nagy gyűlés alap gondolatának kell tekintenünk, melynek kapcsán a gyűlésről kiadott bulletinjük ezeket mondja: „Minden jelenlévőt áthatott az a tény, hogy ezen időponttól kezdve minden felszenteltre, — úgy nevezik magukat — az a kötelesség hárul, hogy hirdesse az ő jelenlétét, a királyt és a királyságot, hogy megvigyék a világnak a nagy örömhírt, hogy milliók élnek, akik sohasem fognak meghalni.” Nyilvánvaló, hogy a millenista *hírdetés* nem más mint a leglelkesebb, leg-hűségesebb, legönfeláldozóbb *iratterjesztés*. Elképzelhetjük, hogy az iratterjesztéssel üzött propaganda és agitáció milyen agresszív és minő elszánt lehet ilyen exaltált fanatizmus mellett? Mennyi bajt, szakadást okoz az ilyen beteges vallási extázis a történelmi egyházakban, melyek ellen nyíltan és burkoltan a legkíméletlenebb hangon hadakoznak a „*hírdetésre felmagasztalt királyai a Királyságnak!*” Még az állami kormányzatnak is tojás táncra kell kerekednie a millenizmus fanatizmusával szemben, hiszen tudott dolog, hogy a millenista ifjakat még a békebeli katonai szolgálat ellátására sem képes rákényszeríteni az állami onnipotencia, amiből következik az is, hogy a katonai börtönökben mintegy 180 millenista ifjú eped a milleniumi hajnalhasadásért, mert sem nem esküsznek, sem fegyvert nem fognak!

Mindezen jelekből nyilvánvaló, hogy a millenisták ágítatorikus tevékenysége még nagyobb és erősebb iramú lesz az idén, mint az eddigi évekéi. Az idei „Világító őrtorony” 1. száma ezt már be is harangozta, mondván „minden jel arra a tényre mutat, hogy az 1924. év igen nagy tevékenységű év lesz az Úr királyságának a hirdetésében, Az 1923. év volt a legtevékenyebb az aratás kezdete (1874.) óta. Az Úr kegyelmével az 1924. év folyamán ezt a munkát a keresztyénység legvégső részeire is kiterjesztjük.

Az én meggyőződése az, hogy a millenista ágítatorikus tevékenység az egész világon elérkezett már oda, ahol mind

az államnak, mind a társadalom rendjének, mind a kultúrának és tudománynak az a legfőbb érdeke a millenizmus agresszivitásával szemben, hogy gátat vessen az obskuran fantaszta, határozottan destructív és anarchiát terjesztő szekta terjedésének — az innovatíót tiltó törvények hathatós alkalmazásával. Határozottan állítom, hogy fékezhetetlen vallásos rezgőrkben maguk rohannak a veszedelembbe, mint az éjjeli pillangók a gyertyalángba s nagy sajnálatomra: szemünk láttára új martirságot fog kreálni a fanatikus csökönyösség. Hiszen a millenizmus a szeretet és a krisztusi megbocsátás pozitív propagálása mellett, hadat üzen mindennek, ami egyetemes kulturérték, állami és társadalmi rend, tudomány, művészet, vagy történeti szükségszerűség és mindezeket valóságos vallásos szadista kéjelgéssel irtatja ki a Jehovával a földnek színéről és a jézusi szeretet mellett a jó és irgalmas Atyával 100 esztendő alatt a feltámasztott emberrengetegből, 20 billió embert üttet agyon tüzes villámokkal. Százezer számban piacra dobott irataiban, füzetekben, könyveiben, naptáraiban folytatja a legveszedelmesebb izgatást, épen napjainkban, a királyok, államok, egyházak, papok, munkások stb. ellen.

Gergely Ferenc.

(Folyt. köv.)

IRODALMI SZEMLE.

Henri Strohl: L'Évolution Religieuse de Luther (jusqu'en 1515.) 1922.

A protestáns egyháztörténetírás hatalmas Luther-irodalmában egészen a legutóbbi időkig nem foglalkoztak a nagy reformátor belső vallásos fejlődésével. Csak 1899-től kezd rátérni egyes Lutherrel foglalkozó történetírók figyelme erre a kérdésre. J. Ficker, Troeltsch, Scheel, Holl, O. Ritschl, Müller (prot.), Denifle, Grisar (kath.) foglalkoznak evvel a kérdéssel is anélkül, hogy alaposabb vizsgálat tárgyává tették volna Luther vallásos fejlődésének a problémáját.

Ezen a hiányon segít Henri Strohlnek, a strasbourgi egyetem kiváló egyháztörténészének, a kiváló Luther-kutatónak a műve.

Szerző a Luther vallásos fejlődésével eddig foglalkozó kutatások eredményének rövid ismertetése után, megállapítja, hogy Luther vallásos fejlődésének a problémája, mindenekelőtt, egy valláspsychologiai probléma. Kijelenti, hogy ő nem akarja az elméletek számát szaporítani, de egy kritikai szempontot akar adni.

Luther életében 1515-ig három korszakot különböztet meg: I. A gyermekkor és az ifjúság befolyása Luther vallásos fejlődésére a kolostorba lépéséig 1483—1505; II. Krízis a kolostorban 1505—1509; III. A „iustitia Dei” felfedezése 1509—1515. Az első korszakra vonatkozólag Strohl megállapítja, hogy Luther ifjúsága és gyermekkora nem volt olyan rideg, mint amilyenek a tradicionális protestáns felfogás azt vallotta: 1491 körül Luther szülei elég jó anyagi viszonyok között éltek és az ifjú Luther mentes volt anyagi gondoktól; a mansfeldi iskola „barbár” tanítóira vonatkozó hagyományos felfogás is téves. Mikor Luther később kritikát mond ez iskola felett, a tanítás módszerét és nem a tanítás rendszerét ellenzi. Luther egyetemi évei sem voltak olyan viharosak, mint azt főleg az ellenséges érületű katolikus történetírók állítják. Az egyetemi és az internátusi rendszabályok szigorúsága semmiféle kicsapongást nem engedett meg. Az ifjú Luther a középkori kegyesség gyermeke. Megharcolja a harcot, hogy kiérdemelje az üdvöt, de fél mégis megjelenni az ítélőbíró széke előtt. Egy abszolút megszentelődésre való vágyakozás viszi őt a kolostorba. Az 1505. júl. 2-iki villámcsapás csak kipattantja belőle azt, ami benne fejlődött.

A kolostorba lépés tehát nem katasztrófa, de egy természetes következménye Luther belső életének. A második korszakban (1505—1509) Luther kolostori életében következik be a krízis. Szerző megkülönböztet egy krízist Luther vallásos életében és egy krízist Luther vallásos gondolkozásában. A krízisre vonatkozó adatok csak 1530 után, inkább hallgatói és barátai kezéből maradtak fent; ezek történeti hűségéhez szó fér. Az azonban minden kétségen felül áll, hogy Luther megőrizte e súlyos, belső harcok emlékét. Luther egy különös szenzibilitással volt megáldva vallásos eszmék iránt, de ez nem volt nála az idegrendszer patológikus elhajlása. A krízis oka egy rettentő csalódás volt. Luthert mélységes elkeseredéssel tölti el, hogy sem az egyház, sem a kolostori követelményeknek való szigorú hódolás nem elégítik ki üdv-váradalmát, nem csendesítik le tépelődő lelkét. A kolostorban erős occamista hatás alá kerül, mely befolyással volt ugyan vallásos fejlődésére, de kereső lelkét nem elégítette ki. Sokat olvassa Clairvauxi Bernhard műveit, Gersont és ezekben próbál vigasztalást keresni. De Isten azért csak megmarad neki egy érdemeket koronázó Isten-nek.

Harmadik vigasztalója Staupitz. Tőle megtanulja Luther: 1. hogy a bűnbánat Isten szeretetének érzésében áll; 2. hogy Isten vezet minket ebben a megtérésben, kijelentvén magát a Jézus Kr. sztus szívében, mint a jóság és kegyelem Istene. Staupitz kegyessége egyszerű, spekulációtól mentes. De Luthert ez sem elégíti ki. A bűnt sokkal tragikusahknak látja. Fél a skolastika tökéletes, szent, igaz, abszolút Istenétől, akinek ő nem tud eleget tenni. A harmadik periodust (1509—1515) a „iustitia Dei” felfedezése dominálja. Augustinus „De spiritu et littera”-ját olvassa Luther. Először filozofiailag ismeri meg a „iustitia Dei”-t. Majd a zsoltárok-ról tartott előadásaiban használja az Isten irgalmasságának értelmében és alatta még csak Isten egyik tevékenységét érti, mellyel ítél. De mihelyt Luther exegetikai tanulmányaihoz fog, rögtön előtte áll a kérdések egész sora. Hogyan lehet az, hogy Isten az ő evangéliumában az ő igazságát jelentette ki? Minek lehet nevezni azt az actust, mely által Isten minket megigazít? Mi az ő irgalmassága, de hogyan lehet megérteni az ő igazságosságát is? A Róm. 117-et hiába magyarázza a doktorok módján, nem tudja megérteni, nem tudja összeegyeztetni avval a tanítással, amit Isten igazságosságáról hallott. Hogyan oldja meg 1513-ban ezeket a kérdéseket Luther? Milyen Luther primitív felfogása 1613—15 között? 1513-ban három formulával fejezi ki Luther forradalmát: 1. igazság hit által; 2. Isten passív megigazítása; 3. Krisztus igazsága.

1. Igazság hit által, ez Luther leggyakoribb kifejezése. Ez az igazság, melyet mi bírunk, de ez egyúttal Isten igazsága is. Megkülönböztet egy általunk nyert igazságot is, de ez nem tesz minket igazakká Isten előtt. Az igazi igazság Istentől jön, ez igazít minket meg az ő szeme előtt. Mi a feladata a hitnek?

A hit elismeri, hogy egyedül Isten igaz, aki megítél minket. A hit a bűnbánatnak egy formája. A hit elismeri, hogy a Krisztus műve szükséges volt az üdv elnyerése szempontjából, mert mi képtelenek voltunk erre. Az ember és az őt megigazító Isten között egy viszonyt erősít meg a hit és ennek eredménye a keresztyén ember igazsága. Hit = igazság; a hit megigazít; Isten megigazít.

2. Isten passiv megigazítása vagy „*justificatio Dei*” jelenti Isten megigazít minket, az ő igazsága el van ismerve. A *justificatio* tehát csak a magunk elítélése folytán jöhet létre. Az önvádolás, Luther szerint, minden megigazulás kezdete. Ezt Luther igen hangsúlyozza (Zsoltárokhoz, Római levélhez írott kommentár, Spalotinhoz 1518-ban intézett levele). Isten adja az ő igazságát azoknak, akik ezt úgyszólván még sem érdemlik. Ez az Isten igazsága. Így lesz Luthernél

„*iustitia christiana = iustitia Dei*” = *iustitia fidei*. Hogyan lehet ezt mondani, hogy Isten *justificatio*ja által igazok leszünk? Erre Luther egy személyes tapasztalattal felel. Szerinte az Isten igazságától és szentségétől megragadott emberben egy *reactio*, egy újjászületés támad a bűn ellen, ez a megszentelődés.

Krisztus igazságáról kijelenti Luther, hogy ha mi csak a mások igazságában bízánk, akkor Krisztus halála felesleges volna. Bővebben erről Luther nem beszél. Ebben a korban Luther kegyessége még csak theocentrikus. E korbéli műveiben még elég kevés lutheri gondolatot találunk. A neoplatonizmus és Augustinus hatása alatt áll Luther, de mindkettő kifejezéseiben vallásos tapasztalatot és nem filozofiai kifejezést keres. Neki Isten nem a neoplatonizmus legfőbb Lény-e, de egy élő személyiség és a lélek egyesülése Istennel két élő személyiség egyesülése. Luthernek 1514 jun. 16-iki levele az erfurti szerzeteshez mutatja, hogy háborgó lelke már megtalálta a békét, csak a formát keresi Pál leveleit tanulmányozva, hogy rendszerbe öntse gondolatait.

Henri Strohl könyve, melynek folytatását képezi egy a napokban megjelent, Luther Vallásos fejlődését 1515–1521-ig tárgyaló másik műve, mindenesetre fontos helyet foglal el a Luther-irodalomban és jelentős lépés arra, hogy protestantizmus történetében ne csak kodex jelenségeket, de ezek élő személyiségeinek belső fejlődését is vizsgáljuk és megismerjük.

Strasbourg.

Olajos László.

EGYHÁZI SZEMLE.

Evangéliumi mozgalmak más egyházakban.

A *vallásos nevelés nemzetközi tanácsa* februárban Chicagóban tartott gyűlésén foglalkozott a *vasárnapi iskolák és hétköznapi bibliai iskolák* felállításának kérdésével, melyek Amerikán kívül már más országokban is kezdenek hódítani, ahol az iskolában kiszolgáltatható vallásórákat nem tartják elegendőnek a vall. nevelésre. Elhatározta, hogy a hétköznapi bibliai iskolák gondolatának propagálására folyóiratot ad ki „*Egyházi Iskola*” címen. Egyházi és világi emberek bizonyossága szerint a legjobb szolgálat, amit egyháznak, országnak, s az egész világnak tehetünk a vasárnapi iskola és hétköznapi bibliai iskola beállítására.

A *Ref. Egyházak Presb. Szövetségének* nyugati osztálya ugyancsak februárban iartotta végrehajtó biz. gyűlését. A gyűlésen dr. *Keller Adolf* vázolta az európai ref. egyházak helyzetét, nehézségeit, kijelentve, hogy az európai kálvinizmus, különösen Kelet-Európában végveszélybe jut az amerikai egyházak segítségével nélkül. A bizottság kimondotta, hogy öt éven át évi 500.000 dollár összegyűjtésére hívják fel a Szövetségbe tartozó egyházakat, az európai kálvinizmus segélyezésére. Dr. *Good* helyére a segélyakció amerikai vezetésére dr. *Beach W. Sylvester* princetoni lelkész volt moderátort választották meg, aki eddig is Good dr. jobb keze volt az európai ref. ügyek kezelésében. Belépett a Presb. Szövetségbe a kanadai ref. egyesült egyház 450.000 taggal.

(*Dél-Dakota* az Északamerikai Egyesült Államok egyik állama egyhangúlag a következő határozatot hozta „*Dél-Dakota államának lakosságát kötelezi rá, hogy minden erejével igyekezzék helyreállítani az anyagi és szellemi élet egyensúlyát, hogy gyermekeink az igazságosság alapelveiben neveltethessenek; az egyházak és vasárnapi iskolák rászorítandók, hogy munkájukat intenzívebben végezzék, s terjesszék ki azt minden befolyásuk vagy hatóságuk alatt álló gyermekekre; a szülők felhivatnak, hogy minden igyekezetükkel próbálják helyreállítani a családi élet régi befolyását gyermekeik életének szelidítésére, a lelkiismeretesség és erkölcsiség fejlesztésére; hogy a családi istentiszteletek visszaállítandók, s a kicsinyek önfeláldozó szeretet által neveltessenek az igazságosság, becsületesség, mások joga iránti tisztelet erényeiben; az iskolák azonnal reformálják*

nevelési módszerüket, úgy, hogy az alapvető tudományok s az egész tananyag az *erkölcsi nevelés alapjául* szolgáljon; az egész nevelésben a hangsúly az erkölcsi nevelésre helyezendő, a lelkiismeretesség, szülők iránti tisztelet, idősebbek tiszteletének fejlesztésére, minden tudomány és műveltség csak az örök jóságra vezető útnak tekintetvén — mert csakis az itt vázolt úton lehet megakadályozni a bűnt és megoltalmazni a civilizációt“

Itt említjük meg, dr. J. Mateiu cikkét, mely „*Egyházunk alapvető problémái*“ alcimmal, az *Infrățirea* hasábjain jelent meg, s mely szempontjainál és tartalmánál fogva kiválóan tarthat számot érdeklődésünkre. A cikk kifejti, hogy a gör. kel. egyház a magyar imperium alatt azt a feladatot töltötte be, hogy a román nép nemzeti érzését ébren tartsa és ápolja. Ennek tulajdonítható, hogy elvesztette szem elől igazi feladatát, az evang. terjesztését. „Tudjuk, hogy Erdélyben egyházunk teljesen lefoglalván erőit a nemzet megtartásáért vívott harcokban, nem volt abban a helyzetben, hogy kifejlessze és lélekkel áthassa a népet a Kr. tanításának fényével. Ezért vallás szempontjából, megmaradtunk a régi tradicionalizmusban... mely azonban nem számolt a lélek nyugtalanságaival, a lelkiismeret mély kérdéseivel, melyek az egyedüli valódi és kinyilatkoztató keresztyénséget, a személyes tapasztalat keresztyénségét hozzák közel az egyénhez. A mi népünk keresztyénsége ma is pusztá vasárnapi formalitás, melyet megtart, az ősi szokás hatalmánál fogva részvétvén a liturgikus szentszolgálaton, anélkül, hogy lelke megrendülne a Jézus áldozatának felemelő csodájától. Krisztus nem él bennünk, nem próbáltunk leszállani lelkünk mélységeibe egy komoly ker. lelki koncentráció titokzatos útján... Bizonyos, egy személyes keresztyénség hiánya mely keresztyénség az evang. örök igazságaival való közvetlen és állandó kapcsolatból származhatik, okozza nemcsak az egyház mai terméketlenségét, hanem nagy részben magyarázza a politikai harcok hevesességét is. Következésképp az egyház igen fontos problémája, mely célját és lényegét adja a nép lelkiismeretének evangelizálása. A rituális formák passzívizmusát a személyes ker. tapasztalat aktivizmusával kell felváltani. Ezen nagy tevékenységnek, a román nép vallásos átforgatásának legelőször is a lelkészek soraiban kell megkezdődnie. Az egyház parancsoló feladata, lelkiismeretesen gondoskodni arról, hogy a jövő papsága hirdesse nekünk azt a Krisztust aki megfeszítettett az ő lelkükben, s nem azt a Jézust, akiről csak az evangelium lapjain olvastak“

Ezek a szavak, melyek igazságát, mi magunkra nézve sokban elismerhetjük, mutatja, hogy a görög keleti egyházban kiváló férfiak már rájöttek szintén arra, amit egyházunkban lapunk indulása óta mindig hirdet, hogy az egyház akkor tölti be hivatását, ha élő erővel, Krisztus erejével tölti be híveit. Nagy örömeinkre szolgál látni, hogy ezt a gondolatot, mely minden protestáns egyháznak létfeltétele, az orthodox egyház szintén annak ismer

el, s így igazolja a mi belmissziói és egyházépítő tevékenységünk, „aktivizmusunk” jogosságát és indokoltságát az orthodox egyház szempontjából is. Tökéletes igazsága van az írónak — aki különben minden evangéliumi mozgalom hűséges barátja és támogatója a saját egyházában — hogy ez az egyetlen út, mely a nemzetek közti testvéri megértésre vezet. Nekünk is az a meggyőződésünk, hogy csak az evangélium szelleme az, mely minden igazi békesség forrása, s ha mindkét oldalon ez uralkodik, minden kérdés megoldható. Imádkozunk érte, hogy Isten adjon nagy elterjedést ennek a gondolatnak a gör. kel. egyház vezetőiben, s hogy azt az egyházat minden egyes tagjában hassa át, és népében diadalmaskodjék Isten Lelke az evangéliumi munka minél diadalmasabb előhaladása által. Az evangélium, a Krisztus szellemének szolgálata és terjesztése az a terület, melyen minden egyház — anélkül, hogy feladná ősi mivoltát — egy építő, teremítő munkában testvéri kezet nyújthat egymásnak és együtt dolgozhat Isten dicsőségére. I. L.

Második ifjúsági konferenciánk.

Mikor két évvel ezelőtt épen húsvét táján a Ker. Diákszövetség keleteurópai konferenciájára Cseszka Kubicéba megérkeztünk, akkor vonult el abból a kis pension-ból, mely négy napig a mi konferenciánk színhelyéül volt kijelölve, egy eleven, lármás, mégis fegyelmezett, öntudatos fiúszereg, a cseh ifj. *Renaissance-Mozgalom* tagjai, akik ott tartottak konferenciát. Amint elnéztem a vidám, eleven, mégis öntudatos arcokat, szomorúan gondoltam el, mikor leszünk mi ennyire, mint ezek, hogy bár negyven tagja az ifjúságunknak ilyen határozottan és öntudatosan álljon a Krisztus ügyének zászlója alá. Az ifjúság missziójának ügye, vagy népszerűtlen, rossz hírért költött pietizmus gyanújába volt bonyolítva, vagy elposványosodva hevert a különféle ifj. egyesületek, vallásos körök és egyházi színelőadások vigasztalan mocsarában. Akik dolgoztak benne és érette, fogva voltak egy régi, az ifjúság vágyaival, óhajtaival nem törődő gondolkozásmód pókhálójában, mely miatt távol jártak az ifjúságtól, nem értették, nem akarták megérteni azt, hanem a maguk tiszteletreméltó, de elavult módszerét próbálgatták ráhúzogatni ruha gyanánt annak dúzzadó ifjú tagjaira. Maga az ifjúság mint egy bűvölet, egy rajongó, irreális, vagy nagyon is materiális életfelfogás nyüge alatt szökött kénytelen vezetőitől, kerülte és megvetette avatag bölcsességüket, átlátszó kegyes fogásait, s járt a maga útján. Mikor lesz ebből öntudatos ifjúság?

S ime, azóta mekkorát haladtunk! Kétségtelenül, az ifjúság is közeledett hozzánk, ha azokhoz nem is, akiket akkor

sem, most sem tud és akar megérteni. Egy konferencia, melyen egy csomó diák között két *falusi fiú* találja jól magát, melyen a taps csak egy esetben hangzik fel, mikor az egyik falusi bibliaköri tag azt a vallomást teszi, hogy ha vezetőjük nem volna, ők *akkor sem tudnák félbehagyni* a biblia tanulmányozását, melyen egy diák így szól a bibliáról: „*a biblia nekem drágább mint akármilyen, a biblia nekem minden!*” Ez történt a kolozsvári konferencián. Csöndes órák, melyek alatt az ifjak lelke nem az iskolai vagy otthoni munka kérdéseivel bibelődik, hanem az emberi élet legnagyobb kérdéseibe merül el. Mi nekem az imádság? Hogy állok a bibliával? A naponkénti önvizsgálat. Vagy a külső feladatok mezejét tárja fel maga előtt. Az ifjúság helyzete iskoláinkban. Testvéri kapcsolat az ifjúság között. Hívásunk a faluval szemben. Vagy az egyetlen lehető munkamező, a bibliakör vezetéséről beszélgetünk velük, hogyan lehet azt a kört, mely a biblia köré csoportosul, lelkileg eggyé, hitben erőssé, szolgálatban hűvé alkotni, aztán a reggeli és esti bibliaórák, a baráti találkozások szent percei és órái, melyek új munkára nyitnak kilátást. Ez a három nap, a Szentlélek Isten áldott közellététől boldog és diadalmas idő. Sohasem fogjuk elfelejteni a megnyitó gyűlés boldog, szeretetteljes, a záró gyűlés emelkedett, szomorú és mégis olyan kedves hangulatát.

De hadd idézzek a legilletékesebb tanutól, magától az egyik résztvevőtől pár sort, aki hozzánk írt levelében így szól: „Mikor felmentem, nem reméltem, hogy annyit fogok kapni, sőt még kétkedés fogott el, hogy elvállaljam-e, vagy nem a küldetést, de hálát adok az Istennek, hogy oda vezérelt. És remélem, hogy mindenki elmondhatja ezt velem. mert a hiányosságokat pótolta az a szeretet, amellyel bennünket fogadtak. A gyűlés legfőbb hiánya az idő szűke volt (Három nap.) . Hogy mit kaptam ott, azt úgyis hiába mondom, mert azok csak pusztá szavak lennének, hanem majd tettekben próbálom bebizonyítani.” — Egy apa pedig ezt írja egyik kollegiumunk igazgatójának: „Igen jól eső érzéssel hallgaltam (elbeszélését a konferenciáról hazatérő fiúnak) s ha mindenik fiúra olyan mély benyomást tett, . akkor nagyon is érdemes, hogy ilyen össze-jövetelekre mi szülők keressük az alkalmat s hálás köszönettel kérjük fel a vezetőséget. Úgy látom, ha ilyen korban megkapja valami fenséges a gyermeki lelket, a már serdülő ifjút, úgy az a „jól szántott, jól vetett” rovatba könyvelhető.” — E két idézet kiegészíti egymást, noha két távoleső helyről való.

E konferenciának reánk, vezetőkre is vannak tanúságai. Főképp és elsősorban az, hogy szakítnunk kell avval a *nemtörődömséggel* egyrészt, amivel az ifjúság iránt viseltettünk, *érdeklődünk* kell iránta, *szeretnünk* kell és keresnünk, amit eddig sohasem kerestünk — a *lelkét*. Nem az a nevelés, mikor valaki nekiáll az ifjúságnak és jóindulattól csöpögő szögörgeteggel üti agyon, állandóan kötélén rángatja, hogy csak oda me-

hessen, ahová ő vezényeli, folyton gyanakszik, hogy rosszban járnak és ezért a nyakukon ül, megbénítja közvetlenségüket, elkobozza kezdeményező erejüket, beleveri az orrukát a lelki eledelbe s állandóan utánuk hordja a bűneik tarisznáját, hogy elrettentő példa gyanánt mutogasson nekik belőle. Nem, az ifjúságot *képesse kell* tenni egy szabad, testvéri, szeretetteljes neveléssel arra, hogy saját maguk jussanak a Szentlélekhez, ne csak mások töltéséből részesüljenek abban, maguk érezzék a Lélek hatását, s tudjanak a ker. élet útjaiban járni, mint öntudatos, komoly keresztyének. Adjuk meg, amit magunknak követelünk a Pál szavaival: „Atyámfiai, szabadságra hivatztatok el, ne legyetek emberek szolgái” — s mi magunk se tartsuk őket szolgaságban, hanem segítsük őket élő kapcsolatra az örök Istennel. „Mert Isten országa igazság, békesség és Szentlélek által való öröm.”

Reményljük Isten után, hogy a jövő téli konferencián még több falusi gyülekezetből üdvözölhetünk közöttünk ifjú testvéreket, s hogy a munka Isten dicsőségére, kegyelemről kegyelemre haladni fog.

I. L.

Egyesületek.

Régi pör egyházépítő és belmissziói munkával foglalkozó vezető embereink között annak a vitatgatása, van-e jogosultsága az egyházban, vagy egyházon kívül egyesületi munkának, erősíti vagy gyöngíti-e ez az egyházat, akadályozza, vagy elősegíti-e annak munkásságát? Nem szólnak itt az *egyházon kívüli* vallásos egyesületek jogosultságának kérdéséről részletesen, csak leszögezzük azt az álláspontunkat, hogy mivel minden vallásos élet egy bizonyos egyházi közösség kereteiben folyik le természetesen, az egyházakat kell alkalmasakká tenni a munkára, ha nem tehetők alkalmassá, reformálni kell őket, de amint nincs felekezetenkívüli vallásosság (s ha van, az torzalak) úgy az interdenominationalis egyesületeknek és szövetségeseknek is csak akkor van értelme, ha céljuk a tagok *saját egyházában* kifejtett munkássága megerősítése s az egyházaknak Isten országa érdekében való együttműködése.

Most azonban az *egyházi* egyesületekről lévén szó, megállapítjuk, hogy két ellentétes irány harcolt ebben mindig egymással. Az egyik *mindent* az egyesületi formáktól várt, azt hitte, ha van egyesület, van egyházi élet. Nyilvánvaló tévedése volt, hogy a *formát* összetévesztette a *lényeggel*, a *szervezetet* azzal a *lélekkel*, melynek abban élnie kell. A másik irány ab ovo félt az egyesületektől, idegen szemmel nézte őket, azzal védekezett ellenük, hogy külföldről importált dolgoknak kiáltotta ki, hirdetve, hogy az egyháznak magának kell szerveiben

végeznie a munkát, melyben azonban csak félig volt igaza, a tény ugyanis az volt, hogy *nem végezte*. Egyházkerületünk hivatalos vezetősége most gyakorlatilag eldöntötte ezt a kérdést, mint a hivatalos lap 20. számában 2404—1924. sz. körleveléből látjuk, az utóbbi álláspont javára. Föl kell tennünk, hogy e rendelkezés alapjául olyan indokok szolgáltak, melyek egyházunk javát, hivatását vették elsősorban tekintetbe. A rendelkezés különben elvileg, bár homályosan, már az egyhker. közgyűlés egyik határozatában ki volt mondva, tehát úgylátszik az ott jelenlevő és azt *egyhangúlag* kimondó Atyák képében maga az egész egyházkerület helyezkedett eme álláspontra. Mégis, épen az egyház jövője és munkássága érdekében tartjuk szükségesnek, hogy megvizsgáljuk e kérdést, s lapunk szelleméhez képest *elvi* kritika tárgyává tegyük azt.

Megállapíthatjuk, hogy lapunk s az általa képviselt irány fennállása óta tiltakozott azon felfogás ellen, mely az egyesületekben látta a belmissziói munka *egyetlen* módszerét. Hangsúlyoztuk számtalanszor, hogy az egyesület hiábavaló, ha nincs benne élet, hogy ez csak *eszköz*, melyet a *cél* vezet és használ s hogy egy *élettelen* egyesület csak ballaszt, kadáver, mely rontja, akadályozza és bénítja a munkát. Elmondottuk, hogy az evang. munkának két útja van: a *közösségtől az egyénig*, mikor összegyűjtünk egy népréteget, egy ifjúságot egyesületekbe, aztán majd ezekből lesznek, akik munkájukkal másokat is bevezetnek a munkába s a másik: *az egyéntől a közösségig*, mely egyéneken kezd a munkát, aztán alkot táguló és erősödő köröket, melyek beletorkolnak egy egyesületbe és szervezik a munka ágait.

Jól belátták már a többi ref. egyházakban az egész világon, hogy ez a két irány nem összeférhetetlen ellentét, hanem *egymást kiegészíti* és nem ötlelet vagy szimpathia, hanem a dolog természete hozza magával, hol, melyiket kell alkalmazni. Egy *kis gyülekezetben* meg lehet szervezni a gyülekezetet egyesületi formák nélkül is, mert ott mindenki szem előtt van, s ezerféle módja van a lelkésznek rá, hogy a gyülekezetet bármely osztályát összetartsa. Másképen áll a dolog egy *többszer lelkes gyülekezetben*, ahol a tagok jórésze távol él (lelkileg) magától a központtól, ahol a munkaalkalmak nem olyan kevés számúak, a különböző rétegek különböző elbánást igényelnek, s főképp azt, hogy ők maguk dolgozzanak magukon. A gyülekezet szervezése ilyen helyen egyesületi módszer nélkül aligha oldható meg, ha ki nem akarjuk tenni magunkat annak, hogy dolgozunk 100 emberrel, a többi gondozatlan marad. És ez felelet is arra a naiv kifogásra, mellyel csak a gyülekezetszervezés munkájával egészen ismeretlen emberek élhetnek, hogy az egyesület *gyöngíti* az egyházat. Mert mi az egyesület az egyházban? Az a módszer, ahogy a vallásos eszmény körül csoportosuló ifjúságot, vagy lányokat, vagy egyházi munkára

alkalmas nőket megszervezem, egy közös munka, vagy gondolat köré csoportosítom. Ha az egyház eszménye csak egy egyszerű gondolat volna, tényleg nem volna szükség egyesületekre. De az egyház eszménye egy egész életprogram, melynek más a képe az ifjúságra, más a felnőttekre, más a szociális vonatkozásban, mint a kultuszban, vagy nevelésben, más a szegényekkel, mint a bűnben és kísértések közt synylődőkkel, más az élet mindennapi kérdéseire, mint a sajtóra, iratterjesztésre, a vallásos zene ápolására stb. stb. Igen, ha az egyház csak kultuszból, iskolából és *administratióból* állana s a vallásos élet azt jelentené, részt venni ezekben, akkor mindezt szervezettség nélkül meg lehetne tenni. De ha többet, *életprogramot*, az élet minden vonatkozását felölelő *életerőt jelent és tartalmaz* az egyház, akkor munkáját bajos lesz ezek nélkül végezni, s csak elerőltetni, vértelenné, gyöngévé teszi ezek hiánya. Még a legzártabb, a hollandi szigorú ref. egyház is tartja és fejleszti egyesületeit, s nincs a világon egyház, melynek egyesületei ne volnának. Hogy a mi egyesületeinkben nem volt élet, az aligha lehet helytálló érv, hiszen egyrészt igen sok, komoly munkásságot fejtett ki, másrészt, ha egy csatornát behord az iszap, azt nem még jobban eldugjuk, hanem inkább kiássuk és kimélyítjük, hogy áradhasson rajta át a víz. E tekintetben az egyesületeinkről való lemondást határozottan egy sereg igen alkalmas és használható eszköz önkéntes feladásának kellene tartanunk, melyek helyett más eszközökkel még nem rendelkezünk.

Kétségtelen, hogy egy, még a mostaninál is egyszerűbb, lelki munkákban igénytelenebb egyházépítő tevékenység módját meg lehetne találni az egyh. törv. keretei között, noha azok az egyháznak csakis adminisztratív, külső életére mutatnak utat. De már egy nagyobb gyülekezetben, vagy éppen az egész egyházban, lehetetlen. Bizottságokat lehet kinevezni, presbitereket megbízni bizonyos dolgok intézésével — próbáljuk elszámolni, hány száz presbiterre volna szükség, hogy minden munkaágra elég ember álljon rendelkezésre, — de vannak feladatok, amelyekre nem lehet. Egy ifjúsági egyesületet sohasem pótol egy presbiter és egy bizottság sohasem elég erős arra, hogy egy nőegylet helyét elfoglalja. Megszabhatjuk és meg is kell szabnunk ez esetben munkakörüket részletesen, szabályozni kell a módot, ahogy dolgozzanak, adni kell melléjük segítőket, magából az ifjúságból, stb. stb. Mi ez más, mint egy alapszabály, s az egészről mit csináltunk egyebet, mint egy egyesületet, mely ettől csak abban különbözik, hogy hiányzik belőle az egyesület lényege, a spontaneitás, a szabad részvétel, a lelkesedés heve, az ifjúság azon feladata, hogy egymásra hasson, szóval minden, ami az egyesületben és ebben a munkában nevelő erő.

Ezek azok a kérdések, melyek itt szóba jöhetnek. Az

egyik egyh. ker. közgyűlés határozatát egy másik helyettesítheti jobbal, s az idő meg fogja hozni a lehetőségét annak, hogy jobban és világosabban lássuk az útunkat. Mi hisszük, hogy Isten Lelke akár egyesületekkel, akár azok nélkül, munkálkodni fog népünkben és egyházunkban, aminek már vettük is jeleit. S e munkának mindezek csak külső factorai és csatornái.

I. L.

Szerkesztői üzenetek.

1924 április hó 15-től május hó 15-ig befolyt előfizetési díjak:

Puskás Kálmán Brassó 90 Leu. Bedő Béla Brassó 80 Leu. Göncy Gábor Kassa 175 Leu. Péter Károly Kolozsvár 100 Leu. Gyenge György Szentináté 75 Leu. Vadai Béla Étesd 40 Leu. Sulyok István Nagyvárad 100 Leu. Szalontai Oszkár Alsószelin 275 Leu. Papp József Hontvarsány 250 Leu. Bartha Lajos Aranyosgyéres 100 Leu. Maksay Albert Lousville 275 Leu. Gulya Géza Kolozsvár 75 Leu. Magyar Domokos Szalokma 75 Leu. Veress Sándor Harasztos 230 Leu. Nagy Domokos 40 Leu.

Olvasóinkhoz. Mivel még igen sokan vannak olvasóink közül olyanok, akik *előfizetési díjaikkal hátrálékban* vannak, noha lapnak *címszalagján* mindenki olvashatja mennyi hátráléka van, ujólag kérjük, szíveskedjenek előfizetési díjaikat beküldeni, hogy a nyomdával szemben mi teljesíthessük kötelességünket. Lapunk késésének nagy szerepe van épen az előfizetési díjak hosszú elmaradásának is.

Többeknek. Érdeklődésükre értesítjük, hogy *Ravasz L.*: Az emberélet útjának felén c. kötete technikai akadályok miatt csak folyó hó végén hagyja el a sajtót.

Kiadóhivatalunkban s illetve iratterjesztésünkben
a régiken kívül a következő újabb
könyvek kaphatók:

Csüry Bálint: Vőfély könyv. 8 Leu 4 Dinár 2 Csehkrona.
Nyirő József: Jézus faragó ember. 75 Lei 38 Dinár 15 Cskor.
Kovács Dezső: Apostolok és csavargók. 40 L. 20 Dinár 8 Cskor.
Pap József: Első könyv. 60 Leu 30 Dinár 12 Csehkrona.
Petelei István: Egy asszonnért. 35 Leu 18 Dinár 7 Cskor.
Olosz Lajos: Gladiátor arc. 40 Leu 20 Dinár 8 Csehkrona.
Mária Louisa Charlesworth. Fordította Tisza Etelka: A könyv-
rületés gyermekek. 40 Leu 20 Dinár 8 Csehkrona.
Tóth István: Álomtragédia. 60 Leu 30 Dinár 12 Csehkrona.
Walter Gyula: A vágyaim. 30 Leu 15 Dinár 6 Csehkrona.
György János: Hit és haladás. Két kötet. 40 L. 20 Din. 8 Cskor.

A portot és az önköltséges csomagolási díjat külön számítjuk fel

KONFIRMÁCIÓI EMLÉKLAP

új kiállítású művészies
kivitelben kapható
kiadó hivata-
lunkban.

Ára darabonként:
3 Leu.

A román nyelvnek

magán uton való elsajátítására
legalkalmasabb kézikönyvek:

1. Kovács S. János: Román
nyelvgyakorló könyv --- 16 L.
2. Dr. Czumbel Lajos; Ro-
mán nyelvtan (kezdők ré-
szére) --- 18 L.
3. Dr. Gh. Ioanovici: Rend-
szeres román nyelvtan I/II. 36 L.
4. Dr. Gh. Ioanovici: Ro-
mán-magyar társalgási kézi-
könyv --- 30 L.

A felsorolt könyvek beszerezhetők a

**Minerva Irodalmi és Nyom-
dai Műintézet R.-T-nál,**
Cluj—Kolozsvár, Str. Regina Maria 1.

„AZ ÚT” előfizetői ezen hirdetésre
való hivatkozással a könyveket 10%
engedménnyel és portómentesen
kapják.

Betétek után
a legmagasabb kamatot
fizeti a

**Közhasznú Takarékpénztár
Részvénytársaság
Cluj-Kolozsvár**

Calea Victoriei
(Kossuth Lajos-utca)
3. szám.

**Erdélyi Bank és Takarékpénztár Részvénytársaság
Cluj-Kolozsvár**

ajánlja szolgálatait
a bankszakma minden ügykörében.

Devizaosztály. Takarékbetétek.

Fiókhelyzetek: Marosvásárhelyen,
Tordán, Szászrégenben
és Marosujváron.

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára.

VI. ÉVFOLYAM.

Alapította :

1924.

6. SZÁM.

RAVASZ LÁSZLÓ

JÚNIUS.

TARTALOM

Tartozás és kegyelem. (I. L.) — *Vallásos nevelés* : A vasárnapi iskola új éve. (I. L.) Vasárnapi iskolai vezérfonal. — *Tudomány — Világnézet*. Új programkövetelések a prot. theológiában. (T. S.) A millenisták agitatórikus tevékenysége. (Gergely Ferenc.) — *Egyházi szemle* : Három év. (M. S.) Lelki szervezetlenség. (I.) — Szerk. üzenetek.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK

Dr. IMRE LAJOS

Dr. MAKKAI SÁNDOR

Dr. TAVASZY SÁNDOR

Megjelenik :	Felelős szerkesztő :	Előfizetési ára :
július és augusztus kivételével	Dr. Imre Lajos.	Egész évre --- 150 Lei.
minden hónapban	Kiadóhivatal :	Egyes szám ára 15 Lei.
	Cluj Kolozsvár, C. Victoriei 38.	

„Az ÚT” kiadásában eddig megjelentek:

„Az Út” könyvtára:

2. A ref. presbíter kis ká-
téja: Ill. kiadás. Ára — 2 L.
3. Néprajzi feladatok —
Erdélyben. Ára — 5 L.
4. „Maradj velem” Ima-
könyv. Ára kötve — — 35 L.
- Ravasz László*: „Az ember-
élet útjának felén” Beszé-
dek, cikkek, előadások.
Ára — — — — — 150 L.
- Makkai Sándor*: Élet feje-
delme. Elbeszélések. Ára
bérmentve — — — — 45 L.
- Törzslap*. Vas. iskolák szá-
mára Ára — — — — 50 b.
- „Az én kicsinyeim” Gyer-
mektraktátus Ára — — 50 b.

„Ünnapnapok”

Népies traktátusok. Egy füzet ára
2 Lei. Egy sorozat (10 darab)
ára 20 Lei.

1. *Makkai S.*: Az Eszter padja.
(Elbeszélés.)

2. *Vallásos költemények.*

3. *Br. Hacke Károlyné*: Anyák
könyve.

4. *Tavaszy Sándor*: Kálvin János
élete.

5. *Gyallay D.* Mindenre sor
kerül.

6. *Órbelyi J.*: A vásár
napiiskoláért. Gyer-
mek-színdarab.

7. *Baksay Sándor*:
Egy kopott napló-
ból. Elbeszélés.

8. *Baksay Sándor*
A hazugság — ha-
zugság. Elbeszélés.

9. *Vásárhelyi János*:
A szülők öröme.
Színdarab.

10. *Derzsi Endre*: A
magad értelmére
ne támaszkodjál.
(Füzet a millenisták
ellen.)

nyomás alatt.

Hol az igazság?

Kálvinista Kálmán és Adventista
András beszélgetése. Kitűnő irat
az adventisták tévtanai ellen.
Ára 5 lei.

Tartozás és kegyelem.

Róm. 4 1—5.

Itt Pál azt magyarázza, hogy *cselekedetekből nem lehet megigazúlni*. Ábrahám sem abból igazult meg. Ha képes lenne az ember tökéletes cselekedetre, akkor nem volna szükség igazságra, még kevésbbé kegyelemre, mert kiérdemelt fizetés gyanánt, tartozás szerint volna részünk abban, amit most kegyelemből kapunk. A kegyelemből hit által való megigazulás az alapvető tapasztalat a ker. ember életében. Milyen *nyomorúlt, üzleties lenne az egész világunk*, ha nem ingyen kapnánk, hanem kiérdemelnénk a jutalmat. Az Isten és ember közötti viszony egészen mássá lenne. Az ember, aki tartozást vár, követelőző, kemény, kiméletlen. Ilyen lenne az ember Istennel szemben. Megakasztaná a hozzá való közeledést. De ép ilyenné tenne bennünket a *mindennapi életben*. Nem ismernénk a szeretet hatalmát és erejét, mert ami szeretetből fakad az nem néz a tartozásra, többet ad, mint amennyit kap, nem azért adja, mert tartozik vele, hanem mert lényege, hogy adjon. És innen látjuk, hogy nemcsak *mi nem vagyunk képesek* arra, hogy megfeleljünk Isten követelményeinek és sohasem lehetünk abban a helyzetben, hogy követelhessünk tartozás szerint valamit Istentől: hanem a cselekedetből való megigazulás gondolata *ellenkezik is Isten* lényegével, mely lényeg a szeretet, az ingyen adó, bűnösön könyörülő kegyelem. Menynyire *ellenkeznék Isten* lényegével, jellemével, hogy nekünk csak annyit adjon, amennyire rászolgáltunk. Meg volna* fosztva Isten attól, hogy kitárhassa lelkét előttünk, hogy ideadhassa magát nekünk. De az *egész isteni tervvel* nem találna ez a gondolkodásforma. Isten azáltal akar megnyerni bennünket épen, hogy saját magát adja és sokkal többet ad, mint reméljük. Csak úgy válthatta meg a világot, hogy azt adta érte, akinek egy hajszála drágább volt, mint a világ egészen. Nincs megváltás, nincs megújulás, üdvösség, ha nincs kegyelem. De nincs *haladás*, hitbeli növekedés sem, mert minden fejlődést, tökéletesedést kell vezetnie valakinek, aki nagyobb, tökéletesebb mint a másik, egy ilyen esetben pedig Isten és ember között semmi különbség nem volna. *Nem hatolhatnánk*

be Isten lényegébe, nem értenénk meg akaratát, nem merithetnénk lelkéből és erejéből.

A kegyelemből való megigazulás tapasztalata a ker. élet kiinduló pontja és fundamentuma. S amint így Isten egész üdvterve erre van felépítve, így épül fel azon a *mi ker. életünk és a munkánk is*.

A személyes élet *legelső tapasztalata* az, hogy *tartozás szerint nem remélhetünk semmit*. Sok ker. ember baja az, hogy *munkálkodni akar* s ezáltal akarja megszerezni a kegyelmet. Azt hiszi, hogy kidolgozhatja, kialakíthatja saját maga az életét, leszokhat hibáiról, leküzdheti bűneit, elsajátíthatja a jót. E tekintetben csak Ábrahámra kell néznünk. Leszámítva egy helytelenséget sokkal közelebb élt Istenhez, mint mi csak el is gondolhatnók. Barátjának nevezte Isten. Engedelmeskedett neki, nagy áldozatokat vállalt érte. Annyira egy volt Istennel, hogy mi azt el sem tudjuk gondolni. Mégis e tökéletes cselekedetei dacára, nem ezekből igazult meg Ábrahám, hanem hitéből kegyelem által, valami olyan által, ami nem volt az övé, nem tőle származott, nem volt benne érdeme. A legtöbb ker. ember ott véli el az életét már kezdetben, hogy az *első lépést maga akarja megtenni*. Keres valamit magában, amire építhessen és hivatkozassék érdem gyanánt, ami alapján kérhesse a kegyelmet. De az ilyen nem kegyelem, hanem tartozás lenne és Isten előtt nem számít. Ahelyett, hogy egyenesen rábizná magát Istenre, amint van, s nem szépitni akarná magát Isten előtt, hanem felajánlaná magát ahogy van. Az, ha keresek magamban valamit s rendesen találok is, *nem közelebb juttat Isten lényegéhez, ellenkezőleg, távolabb visz tőle*, mert Istenhez úgy lehet közelebb jutni, ha minél inkább rábízom magam és nem önmagamra.

És ez a kísértés *állandóan megmarad*, s egy jól indult ker. életet is teljesen tönkre tehet, mert megszakítja Istennel a kapcsolatot. Nem szükséges, hogy határozottan egy bűn legyen ennek a háta mögött, sokszor egy érdem még veszedelmesebb mint a bűn, mert jóknak és tökéleteseknek tüntet fel bennünket. Az ilyen élet kezd zárkozott lenni Istennel szemben, magában bizik, tulajdonít magának valamit. Pál egyszer használja ezt a kifejezést „véghez vinni a magunk üdvösségét” ekkor is félreérthetetlenül nem ezt az álláspontot érti alatta, sőt azt mondja félelemmel és rettegéssel kell ezt tenni. Ha valaki, bizonyára Pál, vagy Ábrahám hivatkozhatott volna ilyen érdemekre. Pál gondolhatta volna — hányszor gondoljuk mi más vonatkozásban — hogy régi bűneit expiálta sok küzdelme az evangéliumért és jogosan hivatkozhatott volna szenvedéseire és munkájára. De csak azon vigyázott, hogy míg másoknak prédikál, maga méltatlanná ne legyen. Tudta, hogy a ker. élet útja rábizni magunkat, hogy növekedjék és kiáradjon a kegyelem, hogy Isten nem a tartozásban és jutalomban van,

hanem a kegyelemben árasztja magát arra, aki befogadja. A kegyelem dicsősége az megigazítja az istentelent. Ahol nincs szükség erre, ott Isten nem tud munkálkodni. Az *igazi hit tehát önátadás, rábízás*, hogy végül is a kegyelem diadalmaskodjék,

De ép így van ez a ker. munkában, s annnyival inkább a lelkipásztori munkában. Hiszen a ker. munka nem más, mint a mi hitünk kifejezése cselekedetben, kihatása, kiáradása az életbe, kapcsolata más lelkekkel. A ker. lp. munkára végzeles tévedés az a felfogás, mikor valaki úgy „munkálkodik” amint Pál itt mondja. A lp. munka alatt sok ember máig is azt érti, hogy ő munkálkodik a gyülekezetben és ő alakítja azt. Bosszankodik, ha az a munka nem megy, nincs eredménye, akadályok állanak előtte. Akkor boldog, ha eredményről számolhat be és jutalmul sok munkájára megérte a sikert. Nem arról beszélek itt, mikor valaki alacsony haszonért dolgozik, vagy más célból. Sokkal magasabb rendű munkánál lép be ez a kísértés az életünkbe. Mikor azt hiszem, hogy rám van bízva az eredmény is. Felelősnek érzem magam róla, szinte vádolóan Istent, hogy nem gondol eléggé az ő országa ügyével, ime az én munkámnak eredménye nincsen. Ennek a kísértésnek az a veszedelme, hogy saját magamévá teszi a munkát, elszakít Istentől és *elszakítja a munkámat Istentől*. Nem ő lesz többé benne a vezér, a kormányzó, az akaró, hanem én magam és evvel együtt kicsinyes, világi lesz a munka.

Az igazi pásztori munka sokkal kevesebb hangot, erőfeszítést és sokkal több hitet kíván. Az igazi munka alapgon-dolata *hinni abban, hogy Isten megigazítja az istentelent*, hogy a kegyelme azt a gyülekezetet is, mint engem magam, keresi, ott diadalmaskodni tud és akar. Az igazi munka módja a *megigazító Istennel kapcsolatba hozni a lelkeket*, megteremteni a lehetőségeit annak, hogy a lélek felkeresse és feltalálja Istent. A kegyelem napja alá helyezni a lelkek cse-nevéssz gyöngé palántáit, hogy áradjon rájuk ez a napfény és gyöngeségeiket győzze le és erősítse meg. És ez a mi hitünk, mellyel odavisszük sajátmagunkkal együtt a gyöngét, a bátor-talant, amellyel megállottunk Isten előtt a mi munkánk ösz-szes gyöngeségeivel, hozzá fellebezve minden kudarcunkat, *tulajdoníttatik nekünk igazságul*, s a kegyelem és igazság lelke munkálkodni kezd azokban és mibennünk. Amig magunk-ban bízunk, mig munkáinkból, cselekedeteinkből akarjuk Isten országát építeni abban a gyülekezetben, addig eredményte-len lesz minden, jutalmunk saját gyöngeségeink és kudarcaink látása lesz mikor kezdünk lemondani erről, Isten dicsősége kezd kiragyni átvette a kegyelem a maga munkáját.

E textus magyarázata utal a különböző időben megfoga-dott szőlőmunkásokra, azokkal példázván a két különböző álláspont jelentőségét. A korábban megfogadott munkások azt kapták, ami őket megillette, megdolgoztak érte s mi történt ?

Zugolódás, békétlenség, noha igazságtalanság nem történt velük, mégis kevesellék, amit kaptak. Akik többet kaptak annál, azok megérezték a kegyelem gondolatát a gazda szavában, az utolsónak annyi mint az elsőnek. Aki elsőnek tartja magát, annak megaláztatás, aki tudja, hogy ő utolsó, annak kegyelem és dicsőség.

J.

J. M. Sailer egyszer „Az ifjú újíló és az agg bölcsesség” címen következő megszívlelésre méltó szavakat mondotta

Az újíló: Kár, hogy nekünk újílóknak annyira meg van kötve a kezünk arra, hogy jót tehesünk egyházakban és az államokban.

A bölcsesség: Van egy jó, amiben senkisék kötheti meg a kezedet, hacsak magad nem kötöd meg. Tégy csak te jól, a többi azután majd megjön magától is.

Az újíto: De hát hidegvérrel és tétlenül nézzem, hogy a sötétség, az örület és az önkény mint zsarnokoskodnak a világon? holott a bölcsességnek, a világosságnak kellene uralkodnia?

A bölcsesség: Ha a sötétséget, örületet és önkényt le akarod győzni, legalább a kezdetén kezd.

Az újíto: Hát kezdek-e másutt?

A bölcsesség: Eddig mindig a végén kezdted Világosságot akartál magad körül, belsődben pedig mély éjszakát öleltél. Tégy róla, hogy mielőbb benned keljen föl a nap és emelkedjék delelőre. Ha azután téged eltöltött világossággal, melegséggel, termékenységgel, akkor kívüled is támad majd melegség, világosság és termékenység.

Erre az újíto visszavonult kunyhójába és először a saját belsőjében reformált; azután pedig kunyhójában. Egy év múlva kunyhója nappá vált és világosság, melegség és áldás áradt belőle a környékre és az egész országra.

VALLÁSOS NEVELÉS.

A vasárnapi iskola új éve.

A vasárnapi iskolai munka beállítása és fölvétele olyan szép eredményekkel biztat már, hogy a következő évben újabb erővel és rendszeresebben kell hozzálátnunk. A legelső teendő természetesen az lenne, ha legalább is bármily kis csoporttal, a nyáron át is folynék a munka, hogy annak folyamatosságát, függetlenségét biztosítsuk, a jövő évtől kezdve pedig egészen új módon kezdenénk a dologhoz.

Úgy látjuk, hogy erre az új vasárnapi iskolai évre a következő teendők lennének, melyeket mindenkinek szem előtt kellene tartani és végre kellene hajtani, hogy a vas. iskolát eredményesebbé tegye

1. A vasárnapi iskola *éve szeptembertől szeptemberig tart*, tehát minden nyári szünetelés nélkül. A nyári és egyéb vakációkra, melyek a mindennapi iskolában szükségesek, a vasárnapi iskolában egyáltalán semmi szükség sincs, nem lévén a gyermekekre nézve olyan megterhelő és fárasztó, mint a mindennapi tanítás. Szeptemberben épűgy, mint a mindennapi iskolában, számbavennénk a gyermekeket, utána nézve, ki az, aki a nyáron nem jött, mi az oka, hogyan lehet ezen segíteni. A szeptember hónap az ideje az új, eddig még nem járt gyermekek megszerzésének is, melyre látogatásokat, a már vasárnapi iskolás gyermekeket stb. használunk fel. Számolnunk kell azzal, hogy a körülmények ezt a munkát lassanként teljesen a missiói munka módszerére fogják kényszeríteni, tehát a vasárnapi iskolás gyermekeket magunknak kell összegyűjteni, fölkeresni, összetartani, csalogatni; más gyermekek hívására felhasználni, mint azt a régi gyak. theológiában a „halászás tana” a *halieutika* tanította. Nagyon fontos, hogy ezt a feladatot világosan lássuk és rászánjuk magunkat erre, mert ezentűl ez lesz a módja annak, hogy bármely munkában magunknak embereket szerezzünk.

2. A vasárnapi iskolát igyekeznünk kell lehetőleg minél jobban *függetleníteni a mindennapi iskolától* és szorosabban kapcsolni az egyházhoz és templomhoz. Erre a meggondolásra különösen sok indok vezet bennünket. Még a felekezeti iskoláink vezetői is sok helyen a lelkipásztor enemű munkáját nem értik meg, felesleges dolognak, vagy valami magán munkának tartják, nyíltan, vagy legalább is szép szerivel ellenzik és lehetetlenné tenni igyekeznek. Míg tehát egyrészt tanítólár-

sainkat igyekeznünk kell felvilágosítani a vasárnapi iskolai munka fontosságáról, más oldalról az a szomorú feladat áll előttünk, hogy e munkát még az ő ellenükre (ahol ellenzik) és tőlük függetlenül is vezetnünk kell. Nagyon szomorú dolog elgondolni, hogy az egyház egyik munkaköre, a felekezeti iskola, vezetőjében ellensége lehet a másik munkakörnek, a vasárnapi iskolának. Egyik nagy egyházközségünkben egyik régi felekezeti iskolai igazgatónk megtette azt, hogy a vasárnap délután énekórára önként feljövő gyermekeket *szélkergette*, a csoportvezetőket pedig *leintette*, hogy minek csóditik fel a gyermekeket. Ugyanez a régi tanító állandóan küzd a vasárnapi iskola ellen s abban az iskolában minden tekintélyt fel kell használni, hogy valahogy a munkát fenntarthassuk. Csak a mi halott, erőtelen egyházi életünk nem tudta még ezt az ósdi és lehetetlen állapotot orvosolni.

Az iskolától való függetlenítés módja legalkalmasabban úgy történnék, ha a gyermekek a templomban nyernék a vasárnapi iskolai tanítást, a legkisebb templomban is lehet csinálni annyi csoportot, ahány kell. Így a gyermek, velezülett, természetes ellenszenvét az iskola iránt, nem vinné át a vasárnapi iskolára, s maradna ez pásztori, katechetikai jellegével. Szükséges ezenkívül, hogy más munkaerőket is megnyerjünk a lekipásztoron és tanítókon kívül, esetleg ezek mellett, amire a Ref. Szemle multkori egyik számában leírt kolozsvári kurzus már ad tájékoztatást.

3. Szeptemberben a vasárnapi iskolát *szervezettebben és öntudatosabban* kell megindítanunk. Évégéből a gyermekeket, adataikkal együtt névsorba állítjuk, leírjuk, olyan névsort alkotva, hogy a gyermek ottlétét mindig megjegyezhessek s mulasztását ellenőrizhessek. A *szülőket* a szószékről felhívjuk a gyermekek vasárnapi iskolába való járatására, megmagyarázva nekik a vasárnapi isk. fontosságát. Egy néhány ünnepély, melyen a szülők is ott lesznek, képek és füzetek ajándékozása a gyermekeknek, amire iratterjesztésünk százaléka mindig nyújt lehetőséget, a gyermek előtt megkedvelteti a dolgot. Szükséges jövőre bevezetni mindenütt lehetőség szerint az *adakozás és szolgálat* gondolatát, hogy ezt bevigyük a gyermek lelkébe s iskolánknak is egy kis tőkét biztosítsunk.

A vasárnapi iskolai munkát a *hétköznapi énektanítással* pótoljuk meg, amire *szerdán és szombaton délután* az iskolai év folyamán lesz elég mód és idő. Ezeket az órákat, melyeken olvastatjuk, magyarázzuk és énekeljük velük együtt az énekeket, fel lehet használni arra is, hogy a közismereti tárgyakból egy kicsit pótoljuk a tudásukat.

4. A jövő évi *tanmenete* a vasárnapi iskolának remélhetőleg egységes lesz, amennyiben a Fankhauser-féle svájci tanmenet és lecketerv elfogadására és kiadására a lehetőség megnyílt. Ez a tanmenet egyelőre három vasárnapi isk. osztály

anyagát fogja adni havonként, párhuzamosan, úgy, hogy a vasárnapi iskolába már jövő évben három osztályt kezdők és a haladók első két osztályát lehet beállítani. Ez a lecketerv hat osztályos vasárnapi iskola számára készült, még pedig, hogy az osztályok nagyjában megfeleljenek a mindennapi iskola korosztályainak, s olyan módon lenne felállítható, mint az iskola-rendszer. Ahol osztott, hat osztályú iskolával boldogulni lehet, vagyis ahol annyi gyermek van, hogy *kor szerint* hat osztályba sorozhatók, ott a hat éves folyam párhuzamosan megy, hat csoportban. Ahol négyes osztott iskola-típus állítható be (I.—II. III. IV V—VI.), ott az első és utolsó csoportban váltakozva megy a tanítás egyik évben az első, másik évben a második csoportléval, úgy osztva be azonban, hogy ha az első az ószövetséggel kezdtem, a negyediket az ujjal kezdjem. Az osztatlan iskolánál, azaz ahol pl. mindössze 15—20 gyermek van, ott ha lehet, két csoportra osztva, a három éves ciklust változtatjuk, ahol pedig nem lehet, ott a hat éves cikluson megyünk át. Ha a gyermekek már 6 éves korban kezdenek vasárnapi iskolába járni, akkor, ha nem a kellő rendben is, a hat éves vasárnapi iskolát kijárják és megkapják a kellő anyagot.

A Fankhauser-féle beosztás ugyanis — részletesen lapunk szeptemberi száma fogja hozni — a következőleg van kontemplálva I. csoport ószövetség: a teremtestől József haláláig. II. csoport újszövetség könnyebb történetek Jézus életéből. III. csoport: Mózes, Józsué, Bírák, Saul. IV. csoport: Jézus élete. V. csoport Történetek a királyok korából. VI. csoport Apostolok cselekedetei. Látjuk, hogy ez a beosztás felöleli az egész bibliát, az ószövetségből 102, az újszövetségből 129 lelkében, kivéve a prófétákat az ó-, és a leveleket és Jelenések könyvét az újszövetségből. Ehez az összesen 231 leckéhez ugyanennyi bibliai mondás, s ugyanennyi otthoni olvasásra való lecke járván, a gyermek a bibliában olyan jártasságot szerez egy lelkiismeretes tanítás esetében, aminőt nem szerez más úton. A prófétai részeket és a levelek tanításait, ha most bedolgoznók a 12 éven felül konfirmációig eltelő 3 év anyagába és ott is ugyanilyen lelkiismeretes — itt már bibliaköri módszerű tanítás és gondozás folya — hozzávéve, hogy itt a téli hónapokban nemcsak két délután, de a napi egy óra állana rendelkezésére — különösen faluban, városban vasárnapi katechizációkkal lehetne ezt megoldani, mert vasárnapja mindenkinek van — ezzel egy olyan nevelést adnánk gyermekeinknek, hogy a konfirmációi előkészítés lelki része már igazán csak gyerekjáték volna egy így elkészült gyermeknél.

A Fankhauser-féle vezérfonal első füzeté — *teljesen kidolgozott leckékkel* — augusztusban fog megjelenni, jelenlegi terv szerint parochiális könyvtár kötet gyanánt, s havonként kapja meg azt minden vasárnapi iskolát fenntartó egyházközség, de a majd közlendő feltételek szerint külön is megrendelhető lesz. I.

Vasárnapi iskolai vezérfonal.*

a) Történetek Jézus munkálkodásáról.

1. **A kapernaumi százados.** (Máté 8:5—13. Luk. 7 1—10). A történetben szépen színezhető a százados tekintélye a zsidók előtt, alázatossága Jézussal szemben, férfias, határozott hite, Jézus csodalkozása efölött. A zsidókhoz való indulatából látszik, hogy komoly, hívő ember volt, aki igazán meglátta Krisztusban Isten megjelent hatalmát. — A tanítás a következő pontokat emelheti ki: a) A százados alázatossága (nem vagyok méltó rá), mellyel Jézusnak a tiszteletet megadja és saját kicsinységét beismeri, minden ember számára az első lépés, melyet meg kell tenni. b) Fegyelmezettsége, mely egész világszemléletében kifejezést nyer. A ker. ember így látja a világot; az igazi imádság alapgondolata, látni, hogy e világ erői hogyan vannak Krisztusnak alávetve.

A. m.: Máté 8:13. b. Ének: 270. é.

2. **A gazdag ifjú.** (Máté 19 16—24. Márk. 10:17—25. Luk. 18:18—25). Az elbeszélés főként az ifjú buzgóságát, Jézushoz való ragaszkodását rajzolja. Leírjuk, milyen boldog volt, hogy gazdagságában nem nyugodott meg, s hogyan vágyott Isten országa javai után; Jézus rokonszenve iránta szintén kitüntetendő. Nemes életű, komoly életfelfogású ember volt, aki őszintén kereste Isten országát. — A tanítás alapgondolata, hogy Isten országát csak úgy lehet megnyerni, ha az előttünk mindennél drágább. Az ifjúban semmi fogyatkozás sem volt. E világ szerint élete, magaviselete mintaszerű és tökéletes. Jézus rátapint egy fájdalmas pontra jobban szeretne gazdagságát, mint Isten országát. Mi az, amit mi jobban szeretünk Istennél? Mi nem engedni, hogy osztatlanul az övé lehessünk? Ezt mindenki keresse meg önmagában.

A. m.: Máté 19:26. b. Ének: 248. é.

3. **Zakeus.** (Luk. 19:1—10). Ez a történet azzal tehető elevenné, ha a Zakeus lelki változása rugóit megkeressük. Mint vámszedő kevély, önző, mások által gyűlölt, s másokat gyűlölő lélek. Csak egy jó van benne: akarja látni Jézust, talán csak kíváncsiságból, de erősen. Nem téríti el a csúfolódás, az akadály. És mikor Jézus betér hozzá, átalakul önző lelke a túlárado örömtől. — A tanításnál felsoroljuk a gyermekekkel, milyen akadályai voltak Zakeusnak a Krisztushoz jutásban.

* A lapunkban közölt vezérfonal ezen utolsó közleménnyel beveződik. Eredetileg úgy volt kiszámítva hogy 35-35 leckét tartalmazzon, karácsony, húsvét, pünköst alkalmi leckéivel 38-at, tehát a két nyári hónap 14 vasárnapján kívül a többi. Most történik néhol kísérlet a v. i. nyári fenntartására, ez esetben a két csoport összevonásával az anyagot is összevonva, a nyári két hónap vasárnapjaira is kiadja a leckeszámot szeptemberig, mikor is új év kezdődik. (L. lapunk jelen számában „A vasárnapi iskola új éve” c. cikket.)

Bűnök, melyek, elzárták előle önzés, irigység, gyűlölködés, kapzsiság; külső akadályok: nehezen fért oda, gúnyolták mások. Ki az közülünk, akinek ne lennének ilyen akadályai? Melyek azok nekünk? De Z.-ben volt jó is látni akarta Jézust. Hogyan változtat meg Jézus?

A. m. Luk. 19 10. Ének 132. é. 3. v.

4. **Jézus és a gyermekek.** (Márk 10 13—16). Ezt a történetet nagyon kedvesen ki lehet dolgozni, kiemelve benne az anyák vágyát, hogy Jézus áldja meg gyermekeiket, a gyermekek érdeklődését, bizalmát Jézus iránt, Jézus szelídségét, barátságos, gyöngéd beszélgetését velük. — A tanítás alapgondolata, hogy a gyermekek a Jézuséi. Ma is úgy hívja őket, mint akkor, hogy keressék az ő közellétét, templomban, vas. iskolában, imádságban, éneken. Milyen boldogság állandóan közelünkbe érezni őt. A magáiévá tett a keresztség által, már kicsikorunkban. Mi az övéi vagyunk, ezt állandóan tudni és eszerint élni kell.

A. m. Márk 10 14. b. Ének: 265. é.

5. **Összefoglalás.** Alapgondolata, Jézus keres engem, hogyan közeledem hozzá? a) Alázatosan, engedelmeskedve, mint a százados, tudva, hogy ő az én uram, akil szívesen szolgálok; b) mindenről lemondva éretle, hogy semmi se legyen drágább előttem nála; c) nagy vágyakozással csüngve rajta, d) mint aki elválasztott engem és magáénak jegyzett már a szent keresztségben.

A. m.: II. Kor. 8:9. Ének ismétlés.

b) Történetek Jézus életéből.

1. **Jézus feltámadása.** (Márk 16:1—8). A történet kidolgozásánál elég az ev. történet bő elbeszélése. — A tanítás a Jézus életéről szól Jézus él, ezzel meggyőzte a halált s minket az élete javaiban részeltet. A Jézus élete a mi életünk forrása, ha hozzája kapcsolódunk, s átvisz a halálon át az életbe.

A. m. Márk 16 6. Ének: 120. é.

2. **Jézus megjelenik Máriának.** (Ján. 20 11—18). Az elbeszélést nem szabad tönkretenni a túlszínezéssel, mely eredeti gyöngédségét és himporát lerontaná. Kitüntetendő Mária fájdalma a Jézus elvesztése miatt, amint félig öntudatlanul bolyong a kertben, alig bírva fájdalmával. Szépen le lehet írni örömet, mellyel a megtalált Jézus lábaihoz borul, s aztán meghirdetni az örömhírt a tanítványoknak. — A tanításban az az alapgondolat, hogy az élő Jézus itt van körülöttünk, s mialatt mi keressük őt, mellettünk áll és vezet bennünket. Meg kell tehát éreznünk Jézust magunk mellett és rábízni magunkat. S ha megtapasztaltuk, akkor mondani és mutatni másoknak, hogy ők is találják meg.

A. m. Gal. 3:20. Ének: 111. é. 5. v.

3. **Az emmausi tanítványok.** (Luk. 24 13—35). Ezt a *történetet* nagyon szépen el lehet mondani, rávilágítva, milyen szomorú volt a tanítványok élete a Jézus megfeszítése után. Milyen félve járnak most is Jeruzsálemben. Jézus és a tanítványok beszélgetését nem kell túlrészleteznünk. — A *tanítás* alapgondolata, hogy az élő Jézus elkísér minket a mindennapi életünkben. A tanítványok a kenyér megszegéséről ismerik fel (utalás az úrvacsorára). Milyen természetes a kérésük „maradj velünk!” Hogyan van Jézus velünk a mindennapi életben? Munkában szórakozásban, hogy lehet állandóan a Jézus környezetében lenni?

A. m. Luk. 24 29. *Ének*: 277. é.

4. **Jézus mennybemenetele.** (Csel. 1 : 6—14). Az *elbeszélést* ne tegyük tönkre saját magunk által készített különösen a búcsúról szóló jelenetek leírásával. Egyszerűen úgy mondjuk el, ahogy le van írva. Különösen óvakodni kell a magyarázgatástól és színezgetéstől. — A *tanításban* az az alapgondolat emelkedik ki, hogy Isten megdicsőítette Jézust, s evvel bennünket figyelmeztet rá, hogy a mi igazi otthonunk nála, a mennyben van. Így jutott Jézus a szenvedéseken át Istenhez, így jutunk mi. Nem a földnek élünk, hanem Istennek a földön. Az életünket úgy szenteljük meg, hogy mindenben Istenért és Istennek élünk.

A. m. Fil. 3 20—21. *Ének* 126. é.

5. **Összefoglalás.** Alapgondolata az élő, megdicsőült Jézus engem Istenhez akar vezetni, meg kell keresnem őt. a) Jézus él, nekem életet ad a halálon túl is; b) mellettem áll és hívni akar; c) azt akarja, hogy mindennapi életemet adjam neki; d) hogy azt megszentelje és Istenhez emelje.

A. m. A hiszekegy II. artikulusa Jézusról, egészen. *Ének* ismétlés.

TUDOMÁNY — VILÁGNÉZET.

Új program-követelések a protestáns theológiában.

Ezek a sorok inkább reflexiók egyes jelenségek fölött, amelyek a mai protestáns teológia új útkereséseiben tűnetkeznek, mint rendszeres fejtegetések a címben jeszelt témáról. Ma kétségtelenül az a helyzet, hogy a protestáns teológia, azoknak a hatásoknak a következtében, amelyeket a múlt század utolsó évlizede óta felvett, egyenesen új kibontakozásra, új lépésre készül. A múlt század teológiájának uralkodó szellemétől a liberálizmustól *belsőleg* már elszakadt a mai protestáns teológia, azonban egész tudományos technikájában, módszerében, sőt részben céljában még mindig a liberális teológia vágányain halad. A mai protestáns teológia benső bontakozó szelleme és külső magatartásában mutatkozó jelleme közti ellenmondás különösen ott tűnik ki, amikor irracionális tapasztalatok racionálizálásának nehézsége előtt áll, vagy amikor semmiképen sem tudja nevelő munkáját a valóság követeléseivel kongruenciába hozni.

A protestáns teológiának a valósággal való kongruenciája alatt semmiképen sem értjük azt, hogy a teológiának az u. n. (misztériózus) „gyakorlat”-hoz kellene alkalmazkodnia. Hogy mit kell nekünk a „gyakorlat” alatt értenünk, arról különben is a legkevésbé azok tudnak számot adni, akik a legtöbbet hivatkoznak reá. A gyakorlatra való appellálásnak nincs is tárgyi oka, hanem pusztán szubjektív magyarázata. T. i. a „gyakorlatot” rendszerint azok hangsúlyozzák, a teológia tudományos követelményeivel szemben, akiknek a tudományos teológiai műveltségük soha sem hatolt le a lelkük gyökeréig és nem termékenyítette azt meg, másfelől pedig azok a kiábrándult, keserű és cinikus lelkek, akik lelkipásztori munkájuk áldásainak hiányaiért a felelősséget a teológiai fakultásokra szeretik áthárítani. A „gyakorlat” legjobb követelői pedig azok a szegény halandók, akik bizonyos technikában látják az egész lelkipásztori praxist és azt követelik a teológiától, hogy ezt a technikát olyan teljesen adja, hogy annak segítségével szív és fej nélkül tökéletesen betölthető legyen a lelkipásztori „hivatal”. *A protestáns teológiának a valósággal való kongruenciája alatt mi azt értjük, hogy a teológiának a keresztyén vallás valóságát oly módon és oly biztosan kell megragadnia, hogy annak történelmi és filozófiai kifejezésében a*

reális életerők ne csak ne vesszenek el, de ezeken a tudományos formákon át is éljenek és lüktessenek. És a protestáns theológiának azért kell ma új programot állapítani meg, mert a ker. vallás valóságát (a liberálizmus szellemében) nem sikerült úgy fejezni ki és úgy ragadni meg minden egyes tudományos disciplínájában, hogy annak első sorától az utolsóig minden sora csak úgy lehellje a keresztyén vallás magasabb valóságát, hogy a vallásosan diszponált és tudományosan képzett lelkeket megcsapja és megragadja. Ezzel nem azt követeljük, hogy a theologia a tudományosság rovására *építő* legyen, de olyan tudományos legyen, hogy tárgyának szelleméhez alkalmazkodjék, mert minél inkább alkalmazkodik ehhez a szellemhez, annál tudományosabb lesz és annál inkább kifejezi a tárgyául szolgáló magasabb valóságot. A liberális szellemű theológiával szemben ugyanis az a legfőbb kifogás ma, hogy a ker. vallást olyanféle valóságnak nézte, mint aminő a természettudományok tárgyául szolgáló cadaver, vagy a metszet és nem vette észre, hogy a vallás, speciell a ker. vallás a valóságát abban a pillanatban elveszíti, amint azt nem folyamatos élő és ható erőnek nézzük. A ker. vallást nem experimentálni kell a theologiai tudománynak, hanem mint életjelenségbe bele kell helyezkednie, hogy életerőit kifejezhesse.

A mai protestáns theologia új törekvéseiben mindenkéltől a *katholicizmushoz való új viszonya* lep meg. A protestantizmusnak a katholicizmushoz való viszonyában a helyzet az volt, hogy a keresztyénségnek ez a két nagy folyamága egymás partjait folyton ostromolva haladt egymás mellett. Itt és ott, mint pl. a reformáció korában, sok egyházi és dogmatikai visszaélés kiküszöbölésével, vagy a századunk eleji modernizmus felidézésében a protestantizmus vizei átömlöttek a katholicizmus folyamába, de a protestantizmus egészen elzárkózott, a saját partjai között, a katholicizmussal szemben. Mind a mai napig a protestantizmus a katholicizmust csak *felekezeti-egyházi* mivoltában nézte és a visszaélések árnyékában ítélte meg és ítélte el. A protestáns theologia a katholicizmust mind a mai napig csak dogmatikai-polemikai szempontból vizsgálta és elfogultan csak azt kereste benne, ami *elválasztja* őt amattól, de a katholicizmus lényegébe való szeretetteljes elmélyüléssel a protestáns theologia részéről nem igen találkozzunk. Ma eljutott a protestáns theologia oda, hogy a katholicizmusban nem egy felekezetet lát pusztán, hanem egy *hatalmas szellemi irányt*, amely transcendentális-filozófiai szempontból a szellem egy eredeti, sajátos megnyilatkozása és kibontakozása, fenomenologiai-históriai szempontból pedig a keresztyénségben levő összes erőnek egyik sajátos megvalósulása. *Heiler*-rel szólva a katholicizmus egyfelől egy *complexio oppo-*

sitorum, másfelől pedig „die Hierarchie von Frömmigkeitswerten.“ Tehát, amiképen a protestantizmus két nagy ága, a lutheri és kálvini protestantizmus nem, szorítható többé egy-egy felekezeti-egyházi kategória intézményes szűk határai közé, épenúgy a katolicizmus is több és sokszínűbb, mint annak egyházi formája, sőt annyira sokszínű, annyira „complexio oppositorum“ hogy a vallás történeti fejlődésének a legellentétesebb elemei és rétegei kapcsolódnak össze benne egy bámulatraméltó egységgé.

A katolicizmusnak ez a komoly méltányolása azt eredményezte mindenekelőtt a protestáns theológiában, hogy a katolikus „szentek“ közelebb jutottak a protestántizmushoz és mint *nagy vallásos személyiségek*, mint *vallásos genik* (és nem mint jellemek) utat nyitottak a *naiv-nemtudatos kegyességi élet* méltányolására és ezáltal erősítette a katolicizmus azt a tendenciát, amelyet a XIX. századi idealizmusnak köszönhetünk, amely a tudományos tények megállapításában és a tudományos értékelésben *döntő faktornak* nem az *értelmi* momentumot fogadja el, hanem a látások fényében felragyogó isteni intést és az érzések forró árából kijegecesedett, meg-rázó erejű tapasztalást. A katolicizmusnak ez a komoly méltánylása valóban erőforrás a protestantizmusra nézve, örökös nagy veszedelmének az *intellektuálizmusnak* a legyő-zésére. A protestantizmusnak az intellektuálizmus nem *lényeg-beli*, hanem *történeti* öröksége, amely a XVII. századtól el egészen a XIX. század közepéig folytonos gyarapodásban van.

A katolicizmusnak a prot. theologia részéről való komoly méltánylása tudatára hozta a protestantizmusnak egy-másra nagy veszedelmét, amelyet *spirituálisztikus* tendenciának nevezhetünk. A spirituálizmus kezdetben csak kísérő jelen-sége volt a protestántizmusnak, de amint a modern protestán-tizmus kialakult, erőteljesen nyomult be annak lényegébe. Az „elszellemiesítés“ veszedelme pedig abban rejlik, hogy minden objektív elemnek a jelentőségét lebecsüljük, az objektív dog-matikai kifejezést épen úgy, mind az érzéki-dologi természetű kultikus kiábrázolást. Ennek az „elszellemesítő“ tendenciának a következtében elillan a lelkekből minden határozott lelki tartalom és bizonytalanná válik az egész lelki magatartás. És ez a spirituálisztikus tendencia ma annál inkább tenyészik a protestantizmus talaján, mert a spirituálisztikus jellegű *mystiká-nak* és a szabadon csapongó *spekulációnak* rendkívül pompás atmoszférája van a mai protestántizmusban. Már pedig az abszolút érvényre törekvő mystika és spekuláció kizárólagos érvényesülése épen olyan nagy veszedelmet jelentenek a protesántizmura nézve, mint amekkora áldással járnak termé-szetes érvényesülésükben.

A protestáns theológiának a katolicizmussal szemben tanúsított új megértése és méltányolása tulajdonképen csak

tünete annak az új, bontakozó programnak, amely a XX. század már lezajlott két évtizedében forrong a történelmi tények megítélésében és értékelésében. Ez az új program egyenesen oda tendál, hogy a személyiségek és tények irracionális gyökereit keresse fel, élje át az intenzív forró tapasztalatok légkörében és univerzalistikus szempontok alatt értse meg és magyarázza úgy, hogy a tudományos theologia és a tárgyául szolgáló valóság olyan kongruenciába jussanak, amely biztosítja az élő valóság tudományos birtoklását.

*

A liberálisizmus lazaságával szemben még nagyobb jelentőségű az a törekvés, amely Karl Barth és F. Gogarten nevéhez fűződik. Ezt a theológiát sokan eschatologikus theológiának nevezik, amely elnevezés azonban nem a lényegét érinti ennek az iránynak. Eddigi hiányos adataim alapján úgy ítélem meg, hogy egyfelől a dán Kierkegaard-ra (1813—1855) és a sweizi Kutter-re (1863-) támaszkodik és a legfőbb indításait ezekről nyerte. A modern protestáns keresztyénség életében e két név azok közé a kiemelkedő személyiségek közé tartozik, akik a keresztyénséget valóban halálos komolysággal vették, akik türelmetlenül követelik, hogy a magukat keresztyéneknek nevező lelkek döntsenek, számoljanak le keresztyénségükkel, hitükkel és Istenükkel. Azok közé a nagy személyiségek közé tartoznak e valóban a prófétai lelkek, akik tragikus komolysággal, megrázó erővel tapasztalták meg az Isten reálitását: nem az „élményben” nem a relatív világ dolgaiban, összefüggéseiben és viszonyaiban, tehát nem is a történelemben, a kultúra-életben, hanem az Isteni önmagában, mint „egészen más”, mint önmagát kijelentő Istent, aki nem egy a valóság tényei között, hanem maga az egyetlenegy valóság. Épen ezért elszántan harcolnak mindennemű megalkuvás ellen, amely a keresztyénség rovására megy, minden félegesség ellen, a féluton való megállás ellen. Harcolnak azellen, hogy a tudomány a keresztyénséget elpsychologizálja, vagy elhistorizálja; harcolnak az ellen, hogy a vallást és épen a keresztyénséget pusztá kulturtényezővé tegye, a mystika és spekuláció ellen, ami spirituálizmusba, vagy illuzionizmusba kergeti.

Ezeknek a tendenciáknak ma a legöntudatosabb szószólója Friedrich Gogarten. Különösen két munkája tükrözi álláspontját, egyik „*Die religiöse Entscheidung*” 1922, a másik „*Von Glauben und Offenbarung*” 1923.

Gogarten megállapítja, hogy a vallás értelme, jelentése az Isten, Ő az Egész, a Totalitás. Azonban ebben a Totalításban egy szakadás van Isten és a világ, Isten és az ember között. Ennek a szakadásnak a felismerése a vallásnak a további meghatározása. De nemcsak, mert a vallás nemcsakupán erre a magasabb természetű ismeretre vezet, hanem ezen túl a vallásnak célja, hogy ezt a szakadékot gyógyítsa, Isten és

ember ismét eggyé legyen. A vallás tehát totális gyógyítására a totális szakadásnak. A vallásban levő erők birtokunkba jutnak ama meglátás által, hogy Isten az egyetlen döntő valóság, tehát sohasem résszerű, hanem egy Egész, az abszolút kör, amely mindent magában foglal.

Gogarten úgy találja, hogy a modern gondolkodásnak egyenesen abban van a nyomorúsága, hogy nincs hely a lelkében az Isten számára. A mai értelmi műveltség azt hozza magával, hogy a mai kiművelt lelkű ember, gondolkozásánál fogva, csak annak ad helyet a lelkében, ami résszerű, ami egyes, ami tehát elhatárolható ami mérhető és mérlegelhető. Valamit megfogalmazni egyenesen azt jelenti, hogy elhatárolni, kizárni, ami nem tartozik az illető jelentés körébe. Ennélfogva odajutottunk, hogy a kiművelt gondolkodásnak nincs más érdeke, mint a valóság beláthatatlan káoszában rendet teremteni, azt áttekinthetővé tenni. Mindent, amire pedig a fogalmazás mértéke, az értelmi kategóriák nem alkalmazhatók, ami a rendszeres és határolás alól kivonja magát, ami végérvényesen áttekinthetetlennek, határolhatatlannak látszik, azt, ez a kiművelt gondolkodás a látóhatárának a szélére tolja ki, mint határfogalmat, ami egyenesen azt jelenti, hogy ezeknek pedig a tevékeny életében nincs szerepük. Másfelől azonban állandóan érzi a modern ember, hogy ezek a határszélre tolt „fogalmak” mint a magas hegyek és tengerek az alföldekre nézve, minden alakulásnak és változásnak nem csak legfőbb tényezői, de mint végső és abszolút tények állandó veszedelmet jelentő titkok. *Hathatósan sürgeti és követeli, hogy abszolút, az fenséges Istenhez, az örökkévalósághoz való viszonyunkat rendezzük.*

A prot. theologia ellen emelt kritikájának is a legfőbb pontja az Isten folytonos relativizálása ellen irányul, mivel a prot. theologia a világgal szemben „Egészen — Más Isten” lényét, sajátját pszichológiai és historiai, tehát emberi ténykomplexumokba olvasztva nézi, vagy pedig csak negatívumokat tud róla mondani. Egy egészen új dolgozatában*) különösen élesen támadja a a kantianus szellemű theológiát, amely a Kant etikai felfogása alapján a materiális, érzéki világgal szemben csak követel valamit, ami nem megadott, ami nem ez az adott világ; az Isten és az örökkévalóság világát csak mint „kell”-t állítja szemben a *tényleg adott*-tal, de ismétellen csak a negatívumokig tud eljutni. Azt vallja, hogy a prot. theologia (a liberálisizmus szellemében) pszichológiai és historiai munkája által elveszítette speciális lütygát és a történelmi és társadalomtudományoknak egy ágává vált, tehát nem önálló tudomány, pedig a helyesen felfogott theológiának „konstitutív jelentősége van a tudományra nézve” az örökkévalóság mér-

*) Gogarten Theologie Wissenschaft. Die Christliche Welt 2 1924 3.4 száma.

tékét tényleg kell adnia a teológiának. Azt vallja, hogy az evangélium a mai tudományos kezelésben megszűnik „Isten igéjének” lenni, tehát odajutunk, hogy a prof. theologia és a tárgyául szolgáló valóság nincsenek kongruenciában. Vallja, hogy a tudomány negatív kharakterével szemben az evangélium csupa pozitív állítás, az isteni kegyelem nem pusztá „kell” a tapasztalati világgal szemben, hanem tényleges *adottság*. Ezt az adottságot — belső mívoltában — kell a teológiának közel hozni.

Ugyanazt a gondolatot, bár más szellemben sürgeti *Heiler*, aki azt hangsúlyozza, hogy, miután eddig a theologia az a tudomány volt, amely az ő tárgyáról, az Istenről nem beszélt, hozza Istent, a legmagasabb, a legtisztább és a legerősebb életet közel a lelkekhez.

*

Amíg a fenti álláspontok egyenesen az univerzálisztikus szellemű és az objektív isteni kegyelmet valló és mindent arra vonatkoztató, kálvinizmus hatása alatt állanak, addig a lutheránus álláspont erőteljesen nyilatkozik meg az új-*greifswaldi* theologiai irányban, mely követeli, hogy a theologia őrizze meg a többi tudományokkal szemben exkluzivitását. A theologiai tudomány centruma a Krisztus, tehát a theologia specifikus kérdései reá vonatkoznak. Ennélfogva „*alle Theologie Christologie*.”

* *

Égészen sajátosan amerikai szellemű irányzat az amerikai protestáns teológiában az ú. n. *fundamentálizmus*. Az amerikai biblicizmusnak megfelelően nagy agresszivitással minden modernizmussal és minden liberálizmussal szemben követeli, mint egyedüli fundamentumnak, a Bibliának az abszolút tekintélyre való emelését. Harcot hirdet minden kompromisszummal szemben, amely a Biblia minden időkre végérvényes kijelentéseinek a rovására megy. Minden modernizmust és liberálizmust a német racionálizmus átkának nyilvánít és azokat, akik ezt a szellemet képviselik, leprásoknak, tisztátalanoknak vallja, akiknek tehát az egyházban nincs helyük, onnan kizárandók. Különösképen harcol ez az irány az *evolúció* gondolata ellen, amelyen nyugszik szerinte minden modernista gondolat. (Ime a „*Pascendi dominici gregis*” enciklika szelleme!) Hogy milyen agresszív és aktív ez a mozgalom, azt különösen mutatja az, hogy vannak államok, mint pl. *Oklahoma* (az Egyesült-Államok egyike), amely törvényhozásilag tiltotta meg az evolúció-tannak tanítását a nyilvános iskolákban. Általában minden demoralizációt az evolúciós szellemű liberálizmusra vezetnek vissza, amint ennek az iránynak egyik reprezentánsa mondja Majom-erkölcsöket a majomembernek csinálják! (Ez az irány a modern gondolkozású *Fosdick* ellen nagy eretnek-pört folytatott.)

Még csak annyit jegyzünk meg ide vonatkozólag, hogy a fundamentálizmus a legbensőbb kontaktusban áll — minden

amerikai protestáns egyházban — egy bizonyos protestáns fascizmussal.

* * *

Ime! mennyi forrongás, kavarodás, készülődés, a múltnak mekkora nagyarányú fájdalmas csődje. Ma különös komolysággal, mély hittel, de jól felfegyverezett kritikával kell résen lenni minden reformtörekvéssel szemben, de egyszersmind komoly lelkiismereti felelősséggel kell átértékelnünk mindent, amit a múlttól kaptunk és amit a kibontakozó jövőtől várunk!

T. S.

A millenisták agitatorikus tevékenysége.

(Folytatás.)

Hogy a papság elleni izgatásairól szóljak bővebben, meg kell említenem, hogy a legtöbb ocsmány rágalmat és hazugságot énen a kálvinista papoknak és Kálvinnak kell elszenvedniök. Kálvin az ő írataikban* közörséges „gyilkosnak” és „fenevadnak” van titulálva. Az „Úr háza népének felmagasztalt gyülekezete” a protestáns papságot „névleges papságnak” s a gyilkosoknál is aljasabb „vadkecské” osztályának, „háborúba úszító, részeg latrok”-nak nevezi. A legyalázott kálvinizmushoz egyedül illő keresztyéni tolerancia, noha már túlságosan is igénybe van véve a millenista agresszivitás által, még sem fog szeretetlenül és türelmetlenül elbánni a — különben erre érdemes vallásos exaltációval szemben, mert erre nem is lehetünk lelkileg berendezve sem, de még úgylis megfogja ezt tenni egész

* Leghíresebb pötbibliájuk a kánonikus és szent ihleteltségű *hetedik kötetjük*, a Jel 8., 11. versének magyarázata kapcsán, ezeket mondja Kálvinról és a protestáns papságról „Üröm, — mily találó elnevezése ez a Kálvin tanainak, amely annyi keserűséggel támasztott Isten iránt, mint soha egy ilyen irányú tan. Azon embert rendkívül találóan illeti meg ez a név, aki *Szervét Mihályt*, a hithű reformátort karóhoz kötve pörköltette meg. Más hasonló elítélteknek rendszerint a lábaik alá rakták a máglyát, hogy a láng a füsttel együtt belelegezze, gyorsabban ölje meg a halálra ítéltet, de itt a sátáni találékonyság nem alája rakatta a máglyát, hanem bizonyos távolságra körüllötte, ily módon Kálvin elevenen sütötte meg Szervétet, akinek az Isten, Jézus, jog, igazság, szeretet nevében öt óra hosszat a legirtóztatóbb kínokat kellett elszenvednie.” (Itt aztán Kálvinra citálja a következő lokusokat: Jer. 9., 15—23; 23., 9—40; V. Móz. 29., 18.) „Csodálatos — mondja tovább a pötbiblia, — hogy csak napjainkban ismerték fel, hogy egy olyan ember, akinél oly nagyon hiányzott a Mester szelleme, aki *gyilkosává lett testvérének*, mennyire nem lehetett alkalmas tanítója „Isten szavának stb. („Beteljesült titok,” hetedik kötet 184—185 l.) Ugyancsak e hirhedt csizós könyv mondja az alábbi undok hazugságokat és gyalázkodásokat a 652-ik lapon a protestáns papságról *Milliókat prédikáltak a rettenetes halálba a lövészárokba! Szószertint véve megöltetek 50 milliónál többet! Ágyúölteléknek adták őket vérszomjas császárok, czárok, királyok és a ti gonosz világaitok tábornokai számára stb.*”

bizonyosan — és pedig rövid időn belül, — az államvallás jellegével dicsekvő orthodox egyház és maga az állami közigazgatás is, ha piacra dobódik 25—30 ezer példányban, a most sajtó alatt levő román nyelvű „hetedik kötet,” Az én meggyőződésem szerint, a kulminációs csomópontnak, az 1924. évnek nagyobb rázkódások és politikai kataklizmák nélküli csöndes elmúlása is csappantani fogja a forrpontra jutott hevülékenységet. Mint általában az apokalyptikus szekták története mutatja a nagy kilengésű hullámgyűrűk elsimúlnak a megjósolt idők idejének (Dán. VIII. 14.) eltelte után és 1924 év után, egy néhány év múlva, ez a mozgalom is, mint a *Miller Vilmos*-féle chiliastikus mozgalom is Amerikában 1847 után, belefog olvadni valamelyik „nemes” szektába, vagy elraktározódik a hiszékeny lelkek láthatatlan rezervoárjaiba a chiliasta tömeg reménység, hogy alkalmas időben, miként most is, megint előtörjön valamelyik hitetlen, világeszmeáramlat reakciójaképpen. Addig azonban résen kell lennünk, mert az elveszettek kilencven százaléka örökre elveszett egyházunkra nézve s ezek a bezápúlt jövővárás után sem fognak visszatérni az elhagyott egyházba, mert a „*Sátán zsinagógájá*”-tól való írtózat és különválás szüksége, szinte vérökké vált már a kálvinista egyházra s tanokra szórt mérhetetlen susárlás és gyalázás következtében. Mint Szent-Háromság tagadók, lehet, hogy az unitarizmust fogják feldagasztani a jövőben, de a kálvinizmus számára határozottan elvesztek örökre csaknem mindannyian. Én a meggyőződésemben az erdélyi kálvinizmusra a millenista mozgalmat tartom a *legnagyobb plágának* és az egész szekták elleni, eddigi lanyha védekezést e pontra szeretném összpontosítva látni. Mint a millenizmus tanainak, szervezetének és „*zarándokai*” pszichéjének egyik ismerője és állandó éber figyelője, nem hagyhatom szó nélkül azt a tényt sem, hogy egyházi vezetőségünk egy határozott, tervszerű küzdelemre még indítást sem adott és a millenista iratterjesztés szédítő nagy arányaira ellensúlyozásul még a legkisebb anyagi áldozatot sem hozta meg, pl. a megfelelő traktátusok és népűjság forgalomba hozatalára. Sőt még azt sem tette meg, hogy az egyellen néplapot, a *Harangszót*, bár erkölcsi támogatásba vegye. Az anyagi nehézségekkel küzdő vállalkozása „*Az Út*” gárdájának minden igyekezete és lelkesedése mellett is egymagában képtelen a millenista iratterjesztésre mégcsak gügyögve is visszafelelni. Hogy nem lári-fári amiket mondok, annak bizonyítására bemutatom a millenisták múlt évi ágítátori tevékenységét számokban is. De előbb azt is előre kell bocsátanom, hogy az amerikai millenista központ jelentése szerint, az egész Európában a lelelkesebb és legeredményesebb térítői és iratterjesztői tevékenység Erdélyben folyik s az amerikai, brooklyni könyvnyomda mellett, itt van a legmoderebbül és legjobban felszerelt könyvnyomdájuk a millenistáknak. (1922-ben vásá-

rolták Drezdából és jelenleg Romániában ehhez hasonlítható modern felszerelésű nyomda nincsen több.)

Az 1923 évben a nyomda a következő könyveket adta ki: 10.000 magyar nyelvű „Isten Hárfája”-t*; 5000 román „Teremtés” füzetet; 4500 magyar „Milleniumi Hajnal” énekeskönyvet (3-ik kiadás); 4000 román „Mennyei mannát” 15.000 román „Aranykorszak naptárt” és 20.000 magyar naptárt, 5000 német naptárt, tehát összesen kiadott a nyomda 40.000 db 1924 évi Aranykorszak naptárt. ** Összesen nyommalott 75.000 db könyv. Az oldalak száma 164.776.000. Ebben a sok milliós számban azonban még nincsen benne az „Aranykorszak” és Világító Órtorony” c. lapjuk mindkét nyelven. Az év folyamán 179.500 Aranykorszak és 165.688 Epoca de Aur, vagyis összesen 445.188 példány heti újság nyomattatott 5.523.008 oldallal. Ezenkívül kibocsátott még a nyomda 21.600 Órtorony magyar nyelvű és 12.000 román nyelvű Órtorony havi folyóiratot, ami azt jelenti hogy csupán a bibliamagyarázatra 537.600 oldal használtatott fel. Ezek a milliós és százezeres számok elbeszélhetik, hogy milyen nagy apparátussal dolgozhatnak „Az Élet” nyomda és azt is fülünkbe vágják tüzelő zajjal e numerusok, hogy milyen kolportázsuk lehet, mikor ezen — egész tehervonatot megtöltő — írat és könyv garmadát elhelyezték az utolsó példányig és makulatúra papirosnak egy pirinyó nyomtatványt sem kellett eladniok. E rengeteg könyvnek, újságnak csak a papiros anyaga 1.509.627 Leuba került! Mint páratlan érekesességet azt is említsük fel, hogy 12 nyomdász testvér teljesen ingyen dolgozik az Úrért a nyomdában a fizetett munkásokon kívül s a központ csak élelmezésükről és ruháztatásukról kell gondoskodjon. (A vidéki testvérek azonban még ruhának valót is és fölös élelmet is hordanak fel Kolozsvárra a nyomdász testvéreknek.) És ami páratlan a kitűnően szervezett nyomdász szakcsoportban ezeket a millenista szaktársakat nem tudják a nyomdász szakszervezetbe bekényszeríteni, pedig a szervezett nyomdászság törvényerejűvé tette azt a kikényszerítést, hogy a nyomdapiarban nem lehet alkalmazni senkit sem, aki nem szervezett munkás. A millenistáknak ez is lehetséges az oktroy és kizárás dacára is.

Az íratterjesztésben 23 millenista fáradozott, minden idejét

* Az előző 1922 évben szintén 10000 példányban adták ki. Mindkét kiadás ma már teljesen elfogyott s most megint nyomás alatt van 10000 magyar példány. A legszebb kiállítású és legolcsóbb könyv az egész román könyvpiacra. Igazán izléses és csinos kiállítású könyv, amelyik olcsóbb a mi új énekes könyvünkénél is, pedig nagyobb is és tartósabb s csinosabb kiállítású. Ára 30 leu.

** A 40000 (negyvenezer) naptár, noha drágább volt, mint pl. a Lelkész Egyesület naptára, egy takarító szálíg elkelt mind április hó 1-ére, A ref. lelkesek 10000 naptárt nem tudtak elhelyezni és 120-an visszaküldtek 2400 példányt, ami az Egyesület nyakán maradt.

a kolportázsra szentelve. Ezeken a hívatásos íratterjesztőkön kívül majdnem mindenik testvér kötelességének ismerte szabadidejében egy-egy tarisznyányi füzetet, könyvet jártában-keltében elhelyezni. 191,846 Aranykorszakot ilyen módon adtak el a két-három napi távolságra is elkoválygó testvérek. A zarándok szolgálatot, azaz a gyülekezetek meglátogatását, 8 testvér végezte. Ezek a testvérek 1923 év október végéig felkeresték, nagyrészt az *apostolok lovain* fúvaroztatva, 1523 falut és várost és ezekben 2732 gyülekezést, tanítást tartottak. Ezek a statisztikai adatok csupán Erdélyre vonatkoznak, de soroljunk fel egy pár adatot az amerikai bulletinjükből is 1920. évről, (csak erről az évről vannak adataim) a „*Milliók élnek most, kik sohasem fognak meghalni*” c. könyvecskét 31 nyelvre fordították le és 1920 év okt. 31-ig 3.366,000 példányt küldtek szét a millenista kiadó központok. Az Egyesült Államokban egyedül az 1930. évben a 2013 kolportőr 1.213,509 házba juttatta el az íratokat s összesen 21.442,475 emberrel közölte a „királyság ígét,” tehát az „üzenet az Egyesült Államok lakosságának egy ötödéhez jutott el,” A zarándok szolgálatban beútaozott mértföldek száma: 688,987 Kizárólag az angol nyelvű íratokból az Egyesült Államokban eladtak a terjesztők: *Bibliai tanulmányokból* 1,133.288 példányt, *Beszélhet-e az élő halottal?* cz. füzetből 314,231 példányt, *Pokol* cz. könyvecskéből 35350 példányt, *Arany Korszak-ból* 2,509.567 számot és *Traktátusokat* 232.000 példányt.

Amint a bulletin mondja „Egyedül az Egyesült Államokban 262,049,312.000 oldal irodalom jutott el a néphez.”

Milyen liliputi pepecselés a mi íratterjesztési tevékenységünk ezekhez a gigantikus amerikai méretekhez képest? Az oldal számok kétszáz hatvanas milliárdjaival szemben mi mit adhatunk népünk kezébe? Csaknem semmit! Ennélfogva ne csudálkozzunk, ha ezen a szerencsétlen földdarabon az amerikai leleményesség és fánátikus missziói szellem megapasztathja sorainkat és megtöltheti az ágyasházakból templommá szentelt zsinagógákat, hol mindenki azért imádkozik, hogy velünk szemben teljes győzelem koronázza a királyságért való bajvívásukat, hogy a közeli időben együtt álljanak, mint a Gedeon kicsiny serege, a Királyok Királyával a Sion hegyén s onnan szemléljék végbe amint az Isten az ő tízes vilámaival minden papot az örök halálba kerget az égő szemétnék dombjain, a Géhimmon völgyében!

Gergely Ferenc.

EGYHÁZI SZEMLE.

Három év.

— Igazgatói évváró beszéd a ref. theol. fakultáson jun. 22-én. —

Három iskolai éven keresztül vezethettem Isten kegyelméből ennek az intézetnek ügyeit s most midőn megbízatásom e hó 30 án lejár, bizonyos ünnepélyes érzelmek töltik el lelkemet, hogy a közvetlen vezetés munkájától meg kell válnom. Nehéz három esztendő volt ez, amelyben intézetünk eddig legyőzhetetlennek bizonyult technikai, dologi akadályokkal küzködve, tanár és növendék egyaránt a legnagyobb próbának voltak alávetve abban a tekintetben, hogy az idők követelte legnagyobb teljesítményt az idők szülte legnagyobb akadályok között végezzék. Mindnyájan Isten előtt állunk és ismerjük fogyatkozásainkat. Mégis úgy érzem, hogy az, amit mérlegek és statisztikák eredményül állapítanak meg, s amely eredmény mind a három évben, ebben is, csak középszerűnek mondható, — nem adja, s nem adhatja teljes és igaz képét és értékét a küzdelmes munkának, amely e falak között a lelkek mélyén lefolyt. Érzem és meg vagyok győződve afelől, hogy tanár és tanítvány egyaránt súlyosan érezve az idők jeleit, többet viaskodtak önmagukkal, feladataikkal, problémáikkal, mint amennyit külső eredményekkel lemérni és megállapítani lehetséges. S talán e benső küzdelem valamikor külsőleg látható gyümölcsöket is fog teremni egyházunk élete fáján! . . . E tanév kimutatható eredményét is közzé fogjuk tenni az Értesítőben s beszámolunk mindenről, ami emberileg láthatóan történt velünk s közöttünk e tanévben, — de ezeket a percekét nem óhajtom erre használni. Inkább összefoglalását szeretném adni most e három év belső történetének, rámutatva a jelekre, amelyekben felszínre került a lelkek benső alakulása az időksabta új követelmények felé.

Évmegnyitó és évváró beszédeimben mindig törekedtem kifejezésre juttatni azokat a gondolatokat, amelyek meggyőződésem szerint a mi munkánkat irányítani voltak s vannak hivatva s amelyekkel, hiszem, hangot adtam tanártársaim meggyőződésének és ifjú barátaim érzelmeinek is. Ezek a gondolatok természetesen egy tárgy körül forogtak: amaz *új eszmény* körül, amelyben a ma, itt munkálkodó Isten szolgáinak kell megtalálniuk a maguk életeszmenyét. A romániai magyar református lelkipásztor eszményének rajzához kerestem a tapaszt-

talások és jelek alapján szükségszerűnek mutalkozó vonásokat, hogy ez az eszmény végre biztos körvonalakat öltve, parancsolóan álljon személyes életünk és egyházi munkásságunk elé s önállító erejével megragadjon és tevékenységbe lendítsen minket.

Három év alatt ennek az eszménynek néhány alapvető vonása szilárdan kivált előttem a chaoszból, az örvényből, amelynek tölcserében egész beteg világunk forog keserű levében.

Az első, már 1921 őszén hangoztatott és vallott meggyőződésünk az volt, hogy az intézményes egyház megtartó erejének nincs elégséges hatalma; *személyiségek* kellenek, akikben szenvedéllyé fokozódik és jellemmé szilárdul a krisztusi élet; akik nem maguknak állnak, vagy esnek, hanem *vezérei* lesznek a rájuk bízott népnek s így főkéllékeik: a messzenéző, biztos tekintet a veszedelmek és megoldások rengetege felett és céltudatos kormányzó képesség a lelki és szellemi ellenfelek között. E feladathoz pedig egyaránt szükséges a személyes hívő élet bizonyossága és az ennek célokat szabó és utakat mutató tudományos képzettség. A lelkipásztorság válságát már akkor abban láttuk, hogy döntésre került a sor a hivatalnokpap és a misszionárius között s hogy a nép a maga részéről már döntött, amikor elzárta szívét a hivatalnokpap elől — de még nem nyitotta azt meg a misszionárius lelkipásztor előtt, mert ilyen lelkipásztor még, mint típus, nem létezik.

A nép magatartása mutatta meg nekünk az új lelkipásztorság első és legfontosabb feladatát, amelyre az 1921/22. évi záróbeszédemben mutattam rá; hogy t. i. az új idők követelménye a *legrégibb* követelmény megújulása a nép *lelkét* kell öntudatra hozni, mert a legnagyobb baj az, hogy a nép azt sem tudja, van e lelke s fogalma sincs a lélek hatalma, erői és értékei felől. Az evangelium által öntudatra szült néplélek felett az evangeliumot vezérré tenni! ez a mi egyházunk főproblemája. Rámutattam, hogy amikor az egyház életében nem ez a főproblemá, akkor ez világos jele annak, hogy az Egyház nem bízik eléggé a Szentlélekben s világi eszközökre támaszkodva, egy időszak ad hoc kívánalmaihoz s nem az örökkévalósághoz szabja magát; aminek az a következménye, hogy a térben és időben, a jelenben se tud komoly erőt képviselni és megtartó hatalom lenni a népe életében. Hogy pedig a nép lelkét erőinek öntudatára ébreszthessük, ahhoz első és fődolog az, hogy a theológusok a *saját lelkükkel* foglalkozni kezdenek s legfőbb tanulni valójuk önmaguk lelke legyen tárgyaink tükrében megvilágítva és gyakorlati életük tényei által irányítva.

Igyekeztem az 1922/23. évi megnyitóban utalni arra, hogy még a munkánkat annyira akadályozó nehézségek is, amelyek épületünk lefoglalása, tantermek, lakások, szórakazó

helyek hiánya folytán meredtek elénk, még ezek is *újmutató*-sok e feladathoz, s arra intenek, hogy önuralom és önfegyelem által szoktassuk magunkat a befelé-élés művészetéhez és az intenzív élet gyakorlásához.

A lelkészképzés reformtervezetével kapcsolatosan ugyanakkor mutattuk fel annak szükségét, hogy a theológián egy olyan *törzsképzést* kell biztosítani, amely céljául a *misszionarius lelkipásztort* tüzi maga elé s ettől jobbra és balra a személyes hajlamok és képességek szerint ad lehetőségeket az önálló tudományos és mélyebb gyakorlati kiképzetés felé.

Az 1922/23 tanév tapasztalásai alatt megérett az a meggyőződésünk, hogy egyházunknak komoly cenzurát kell gyakorolnia a lelkipásztori pályára jövő ifjúság *arravalósága* felett s az alkalmatlanok távozását úgy a maguk, mint az egyház érdekében biztosítani kell. Az is világossá lett előttünk, hogy a reformnak nem tantervi, hanem *nevelési* reformnak kell lennie, mivel a megfelelő életrend és gyakorlat a maga elméleti alapjának és támaszainak is a legbiztosabb kijelölője. De legfontosabb volt reánknezve is, az ifjúságra nézve is annak a *lelkiismereti* kérdésnek az eldöntése, hogy mi az, ami a theológián a tanárra vár és rajta fordul meg s mi az, ami az ifjúság része a munkában és felelősségben? Erre igyekeztem rámutatni az 1922/3. évi záró — és az 1923/4. évi megnyitó beszédeimben, emelyekben a tudományos és gyakorlati képzés, másfelől az önnevelés terén jelöltem meg a *tanárnak* azt a feladatát, amely az alkalmas légkör, az utak és módok nyújtásában és a baráti segítség adásában áll és a *növendékek*-nek azt a feladatát, amely a tudomány terén a tanterv által megkövetelt minimummal meg nem elégedő, a szolid tud. képzettséget igehirdetésének, tanításának elmélyítésére, pásztori munkájának biztossá és céltudatossá tételére felhasználó odaadásban, a tudománynak a kálvinista lelkipásztor létjogát igazoló szeretetében; — a gyakorlati képzésben nem receptek gyűjtésében, hanem a lelki arravalóság megszerzésében s végre az önnevelés terén az Istennel Krisztusban való közösség gyakorlásában áll.

Ezeket az elveket és gondolatokat, mint az új lelkipásztori typus alapvonalainak kifejezőit, igyekeztünk azután mindennapi munkáinkban érvényesíteni a magunk részéről és meg vagyok győződve, hogy amennyi önkényt való, engedelmes elfogadásra találtak ezek az ifjak lelkében, olyan mértékben foganatossá is váltak a jövőre nézve.

Ebben a formában és erről a helyről ma utoljára van alkalmam szólni az ifjúsághoz életünk e legfontosabb kérdésében s szeretném, ha rajtuk keresztül meghallaná e szavakat erdélyi református egyházunk egész élő lelkiismerete. Arról van szó, hogy Anyaszentegyházunk egész életében — és elsősorban lelkipásztorai életében — döntőleg kell felülkerekednie és egyedül uralkodóvá kell lennie a keresztyén református élet-

igazság hatalmának. Lehel, hogy ezt az igazságot itt-ott túl élesen és talán egyoldaluan juttattuk kifejezésre szóban vagy írásban, de az igazság maga igazság marad — *sub poena non existentiae*. Ez az igazság az, hogy sem egyéni, sem családi, sem társadalmi, sem egyházi életünkben nem szabad bizodal-
munkat másba helyezni, mint a Szentlélek Istenbe. Vagy realitás, élő hatalom, suverén parancs reánk nézve mind-e vonatkozásokban az isteni kijelentés a Szentlélek bizonyágtétele által, s akkor semmi egyébre nem támaszkodva, teljes bizalommal erre a kijelentésre fektetjük sorsunkat, vagy nem, s akkor a kételkedő és habozó, a számító és tévedező emberi értelem változó tanácsaira bizzuk magunkat, mieinket, nemzetünket és egyházunkat, ezzel odavetvén magunkat és mindenünket a világ törvénye alá. Az a határozott és elszánt öntudat, hogy minden képességünk az Úristen és az ő dicsőséges akaratának szolgálja, — hogy személyünk, családjunk, barátaink, nemzetünk, egyházunk mind az ő akaratának eszköze — egyszerű, biztos, világos, megdönthetetlen ítéletet jelent minden levékenységek irányára és munkájára. Tanácstalan, szervezeten és széthulló mivoltunk szerintem nem abban leli okát, hogy sorainkban az emberi bölcsesség elapadt vagy kevés, hanem hogy ez a *hitbeli bizodalom és engedelmesség* fogytékos, hogy egyszóval az alaphiba református keresztyén öntudatunk hiányosságában és gyöngeségében rejlik. Egy félmillió ember viseli Erdélyben a kálvinista nevet — önt adatában pedig hány viseli, hány akarja viselni a kálvinizmust és hány nem akar más öntudattal élni? — ez a kérdés. Az egyetlen kérdés reánk nézve.

Ez a kérdés, vagyis ennek lelkiismeretbeli feltevése vetne világosságot szerintem arra, hogy nekünk, mint egyháznak, mik a teendőink a lelkészképzés ügyében, a gyülekezetek lelki nevelésében, az egyház kormányzásában és építésében, a társadalmi és nemzeti problémákban? Mert a kálvinizmus öntudata, az a vallásos típus, amelyet e név történetileg és eszmeileg jelent, egyetlen és parancsoló eszményt és módot ír elő mindezekre nézve. A *lelkészképzésre* nézve azt jelenti ez, hogy csakis az Isten elhívása alapján lelkileg alkalmas fákbból lehet nyilvesszőket faragni, amelyek a szívek gyökerébe találnak azzal, hogy a bűn igaz megismerését, a bűn keresztyén bánását, a megtérés, újjászületés, megszentelődés valódi keresztyén életét képesek megindítani, mert rajtuk véghezvitte Isten e világteremtést, mielőtt másokhoz küldené őket. Ennek pedig próbája van és ezt emberi odaadás által érlelni és segíteni lehet ott, csakis ott, ahol az isteni hívás elhangzott. Van olyan légkör, vannak olyan körülmények, szent helyek, idők, eszközök, gyakorlatok, amelyekben kigyúl és föllángol az Isten égő-csipkebokra a lelkekben és ilyen valamit kell előkészíteni és megszervezni a leendő lelkipásztorok képzésének műhelyében. És itt az emberi hitre, szeretetre, engedelmességre, mun-

kára egész sereg feladat vár a legkisebb technikai és dologi feltétel megteremtéséig, hogy az út készen legyen és az eszközök kéznél legyenek az Isten munkája számára. S mert az Úr kétségtelen próbáját adja a maga elválasztásának, lehet és kell, hogy az anyaszentegyház válogasson, selectáljon a lelkek anyaga felett, akik erre a misszióra jönnek. Előttünk a theológiának egy olyan berendezése és átalakítása áll anyagi és szellemi téren, amely az Úrnak számára műhelyet ad, hogy alkotó keze velünk, általunk, rajtunk elvégezhesse a munkát, amit tervezett. A kérdés az: elég drága e a pápképzés ügye, elég nagy, fontos-e, eléggé látjuk-e a jelentőségét ahhoz, hogy mindennél sürgősebbnek tartsuk a rendezését? Ez pedig attól függ és azzal függ össze, hogy milyen az öntudatunk a gyülekezetek lelki nevelésére, az egyház lényegére, kormányzatára, feladataira és eszményére nézve?...

Az egyház *lelkisége*, az egyházi munkának alapját képező megbecsülése és értékelése a *lélek* valóságának és javainak, az egyház kormányzásában a *lelkek pásztorlásának* vezető gondolata azok a sarkalatos pontok, ahol jövődönk megfordul. Ez a minden vonalon a *lelkiséget*, annak önállósága folytán csak egyéni építéssel és csak szeretetteljes pásztorlással való építését célzó *lelki, hitbeli egyházpolitika* a jövődő kulcsa. A missziói egyház egészen lelki és egészen pásztori egyház, melynek egyetlen fundamentuma az Isten kegyelmére épülő *hit* bizonyossága és egyetlen kormányzó és építő hatalma a keresztyén *szeretet*. Ha a lelkésképzést egy ilyen lelki egyház építésére akarjuk alkalmassá tenni, akkor a magunk részéről olyan *emberi* berendezkedést és műhelyet kell létesítenünk, amely alkalmas az Istentől küldött lelkek e célra való formálására és az Istentől nem küldöttek kiselektálására. A lelkipásztor két feltétel alatt foghat munkába; az egyik a *teljesen öntudatosított* s így irányítani és nevelni képes *hit*; a másik a teljesen *akcióképes* tett és munkára begyakorolt *szeretet*. Az elsőnek mindenha egyetlen köszörűköve és szerszáma a *theologiai tudomány*; a másodiknak a szeretetnek életet és alkalmakat adó nevelői *életrend*. *Tudomány és életrend* kérdése a lelkésképzés reformjának kérdése ez a határozott meggyőződés alakult ki bennem 3 év tapasztalásai alatt, természetesen azzal az alapvető gondolattal, hogy mind a kettőt a Krisztusban hívő lelkület lehellelte mozgatja. Most már kétségtelen az, hogy eddigi lelkésznevelésünk mind a két tekintetben hiányokat mutat, bár a hiányokat talán az eddigi megállapítások során nem is gyökerükben érintettük. A tudománynak a theológián határozottan a hit öntudatosításának szempontja és szolgálata alá kell állania; az életrendnek pedig a pásztori szeretet aktív vá tétele szolgálatában kell rendezetnie.

A tudományos nevelésnek tehát nem az *egyelemi* esz-

mény. hanem a *hit harcosának* eszménye kell, hogy szabályt adjon; az életrendnek pedig nem egyszerűen az *olcsó ellátás*, hanem a *lelkipásztori élet főpróbáját tartók* eszménye. E gondolaton elindulva, már is meg lehet állapítani, hogy a hit öntudatosítása szempontjából a theológián be kell iktatni egy olyan előkészítő évet és tananyagot, amelynek hiánya eddig csaknem megghusította a munkát, mert a tény az, hogy ifjaink úgy kezdenek theológiát tanulni teljesen tudományos fokon, hogy előkészítettségük és alapismereteik hiányzanak hozzá. A középiskolai tanulmányok ugyanis erre hovatovább teljesen elégtelenek és alkalmatlanok lettek. Továbbá kétségtelen, hogy a tanulmányozás rendszeres vezetése és ellenőrzése vált szükségessé, mert az eset az, hogy a félévig „hallgatott” tudományt az ifjak 1 hét alatt akarják kollokviumra beszadni s így az célját nem szolgálja. A „hallgatás” helytelenül értelmezett egyetemi örökségből át kell menni a „tanulmányozás és előkészület” komoly útjára. Ugyancsak a pásztori szerelet aktívva képzése szempontja alatt is világos az, hogy a theologusok internátusa, intézeti élete, házi- és napirendje, életbeosztása, munkája és pihenése egy tervszerű *életrendbe* tagozandók, amely a *szolgálat*, a szeretetből való szolgálat alapelvein nyugodva, a theologusok társaságát egy önmagát építő, fentartó és kormányzó *gyűlekezetté* kovácsolja össze. Persze, ehhez elengedhetetlen feltétel lenne az intézet épületének és berendezésének e célhoz való beállítása, felszerelése, átalakítása. E gondolatokban áll most előttem a nagy feladat néhány legelső mozzanatának képe. Szívből óhajtanám, hogy tanárkarunk, ifjúságunk és egyházi közéletünk egyaránt eljusson arra a meggyőződésre, hogy a *hitnek* és *szeretetnek* a műhelye ez az intézet és az erre való alkalmassá tételén fordul meg a munkája sikere. Búcsúzó — hálás köszönetemet fejezve ki a bizalomért minden tényezőnek fent és alant — az intézet igazgatói tisztétől, alázatosan kérve a bocsánatot sok gyarlóságaimért; búcsúzó a távozó növendékektől, a viszontlátásig azoktól, akik visszajönnek s szívből könyörgöm az Isten áldását anyaszentegyházunkra és mindnyájunkra! Az 1923/24. ísk. évet bezárom.

Dr. Makkai Sándor.

Lelki szervezatlenség

Jó néha gondolkozni azon, hogy milyen felkészültséggel és fegyverrel megyünk abba a harcba, amelyet Isten országáért napról napra viszünk s jó néha meglátni azt hogy öntudatosság, szervezatlenség tekintetében a legutolsó szekta is mennyivel van fölöttünk. Csak három esetet említünk amelyek rávilágítanak erre az állapotra

Az első magának „Az Út”-nak az esete. Ezt a folyóiratot nagy anyagi és szellemi munka és áldozat árán adjuk ki nem üzleti érdekből, hanem a lekipásztor- és tanító testvérek munkája és lelki élete segítségül. „Az Út”-nak ezen évfolyamára, noha az előfizetőkül jelentkezettek száma szinte 500, ténylegesen befizették félévi vagy egész évi előfizetési díjukat *egyszázötvenen*. Ez egyrészt azt jelenti, hogy 350 lelkészünk kapja havonként a folyóiratot, anélkül, hogy ha eszébe jut, megtenné, hogy azért fizetni is kellene, mert ingyen nekünk sem dolgozik a nyomda. Aztán azt jelenti, hogy az Út-nak *e félére* 32'000 lei deficite van, tehát eddig régi tartalékait meglehetősen egészen felemészítvén, ezután már csak tengődik, s egy év múlva kiadása lehetetlenné válik, Mi az oka ennek? a szervezatlenség, amely megöl mindent, ami szervezett és öntudatos munkára számít.

A második példázat ugyancsak egy lapról szól az „Ifjú Erdély”-ről, melyről tudjuk, hogy egyetlen kálvinista Keresztyén ifj. lapunk, mely nem csak irodalmi és tudományos téren akarja vezetni az ifjúságot, hanem az *ifjúsági misszió* útján, melyet ép azok vezetnek, akik a lap írói és baráti köréhez tartoznak, a keresztyén ifjúság eszményi nevelése célját szolgálja. Nos ez a lap anyagilag jelenleg úgy áll, hogy fennálló hátralékai 12.000 leire rugván, a következő számot csak kölcsönpénzzel tudja kifizetni, holott előfizetői száma szerint a bejövő előfizetési díjnak pár ezer lei jövedelmet is ellene produkálnok, ami egy lapnál elengedhetetlen szükséges fejlesztésére. Sőt megtörtént az, hogy egyik helyen *egész évben elfogadtak egy csomo felesleges lappéldányt*, ahelyett, hogy visszaküldték volna, hogy annyival kevesebbet nyomtatva, kiadásaink csökkenhessenek. Mi az oka ennek? — nem az előfizetési díj, ilyen olcsó lap egész Romániában nincs, nem is, mintha azt a 60 leit (havonta 4 lei) ne tudná mindenki adni — az a szervezatlenség, mely benne van ifjúságunkban már.

A harmadik példa a következő eset. Egyik *vasárnapi iskolánk* egy régi felekezeti iskolában működik, ahol az egész tantestület református igazgatójukkal együtt, régi szolgálói házunknak. És mégis megtörténik, hogy ez iskolánk igazgatója egy kanál vízben előlné a vasárnapi iskolát. Egy alkalommal mikor az intézkedés szerint a vas. iskola után a gyermekek

csőportvezetőjük segítségével templomba voltak rendelve, már a templomozás előtt, a vas. isk. tanítás kellős közepén; mondat végét sem várva, rohan be az osztályba, s sorbaállást parancsolt a gyerekeknek. Egy tanító, aki a nevelői munkát így le képes becsülni, s így meg képes vetni, teljes tudatlanságban kell, hogy legyen a v. isk. célja felől. Ez azonban nem áll. Ez esetben a illető jól tudja mit akarunk a vas. iskolával, mire szolgál, s ime mégis így jár el. Mi az oka ennek? — nem tulbuzgóság: a vas. iskolában nem ő felelős a gyermekekért, vagy talán az Isten háza iránti buzgó szerelem epeszti: mely nem tudná elnézni, hogy a gyermekek onnan elkéssenek — ez a veszedelem nem fenyeget — nem, az oka ennek az öntudatlanság és szervezettség hiánya, mely csak a muszáj-munkát ismeri, az önkéntes munkát lenézi.

Sok ilyen példát lehetne felhozni, s az ember, ha végig-gondolja, elborzad, micsoda rettentő átok az a mi egyházunkon, mely nem roszakaratból, nem elvből, nem érdekből, hanem tisztán a szervezatlenség, a kapkodás miatt tudja megbuktatni a legjobb szándékú kezdeményezéseket. Mert itt nem abban van a baj, hogy megbukik „Az Út”, megszűnik az „Ifjú Erdély”, lehetetlenné válik a v. iskola, — ha ezek helyett jobb és alkalmasabb organumokat ad valaki. Itt az a baj, hogy két munkát csak egymás ellen tudunk elképzelni, egy kezdeményezést nem azért nem támogatunk, mert rossz, hanem mert egyszerűen elrestelljük s minden ember a maga tervével, gondolatával mérhetetlenül egyedül áll, mert ha elmondja egy másiknak, az nem azon töri a fejét, hogy jó-e és ha jó hogyan segítse elő a megvalósítását, hanem egy másik gondolatot állít azzal szembe, hogy ez se sikerüljön és a másik se. Nem az indulatunkban van a hiba, nem az elgondolásainkban van a baj, nem abban van a bűnünk, hogy kárát akarnánk az egyházunknak — a baj és a bűn forrása az, hogy nem tudunk határozottan és munkásan neki állani egy dolognak. Honnan van, hogy amint két presbiter soha sincs egy véleményen, úgy ifjuságunk faluban és városban külön utakon jár, elméleteket csinálunk róla, hogyan kellene gyermekeinket nevelni, de szétkergetjük a vasárnapi iskolát, eszünkbe jut, hogy milyen szükséges, a hasznos olvasnivaló az ifjuságunknak, de megbuktatjuk a lapot, amely ezt szolgáltatná, mert addig már nem megy az energiánk, hogy előfizetőt szerezzünk neki, elsóhajtozunk, ha ketten—hármán találkozunk, hogy milyen helyes dolog, amit „Az Út” ajánl erről vagy arról, de meg nem csináljuk, sőt nem veszünk elő egy utalványt, hogy beküldjük az előfizetési díját.

Ebben a borzasztó szervezatlenségben látom én a leg-fenyegetőbb veszedelmet egyházunkra, mert nem a külső körülmények fosztanak meg bennünket a munka lehetőségeitől, hanem magunk ejtjük ki azokat a kezünkől ez öntudatlanság

hiánya miatt. Azért van, hogy utasítást várunk mindenre, de kivételre energiánk nincs.

S egyházunkat nem is lehet másképp megszervezni, mintha *aját magunkat és népünket ráneveljük egy sokkal szervezetesebb életre.* Ime, ezt *saját magunkon* tehetjük meg legelőször, a szívósan és határozottan dolgozunk, s a megkezdett munkát az akadályokkal nem törődve viszünk diadalra. Ehez azonban a lélek teljes odaadása, osztatlan buzgalom és mély nyitottság kell, Fanatikusoknak kell lennünk és azokat kell nevelnünk, fanatikussá a Lélek munkáinak, anyaszentegyházunk építésének. Ha azt tesszük, egyházi irodalmunk, közéletünk nem a *tervekben*, hanem az *eredményekben* lesz igazán gazdag.

I.

REFORMÁTUS NÉPNAPTÁR.

Már régebben is, több oldalról kaptunk biztatást, sürgetést egy kimondottan református naptár megindítására.

Előre is számítva lelkész, tanító aa-i és minden rendű és rangú hittestvéreink támogatására, egyházirodalmunk kiváló íróinak közreműködésével, egy minden tekintetben gazdag tartalmú értékes református népnaptár kiadását határoztuk el, melyben helyet fogna a szorosan vett naptári, valamint a gazdag és változatos szépirodalmi, gazdasági tanácsadó részen és egyéb érdekes és hasznos közleményeken kívül a református egyházkerület egyházközsegeinek, iskoláinak, lelkészeinek stb., stb. hivatalos névjegyzéke is.

Naptárunk, tekintve, hogy előreláthatólag kb. 12—14 íven fog megjelenni, 20 Leuba fog kerülni.

Lelkész aa-inak s általában a nagyobb számban rendelőknek 10⁰/₁₀₀ jutalékot biztosítunk.

Figyelemmel arra, hogy naptárunk, ha valamelyes leküzdhetetlen akadály közbe nem jön, már október hó folyamán meg fog jelenni, *előjegyzéseket már most kérünk és elfogadunk.*

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Junius havában beérkezett előfizetési díjak: Br. Kemény János adománya: 100 Leu. Gulya Géza ref. theologus Kolozsvár 75, Danka József M. cséke 80, Balogh Jenő Istvánháza 150, Soós Béla Árapatak 100, Gálffy Sándor Küküllőszéplak 45, Székely Dániel Felőr 150, Járay Márton ref. theologus Kolozsvár 75, Spáczay Árpád ref. theologus Kolozsvár 75, Tomka Károly Vojlovica (Jugoszlávia) 240, Kovácsy Sándor Subotica (Jugoszlávia) 160, László Dezső ref. theologus Kolozsvár 40, Saja Sándor ref. theologus Kolozsvár 75, Szaplóczay Bertalan Nagybánya 75, Dr. Mátyás Ernő Földvár 150, Kovács Benedek Marosvásárhely 150, László Zoltán Marosillye 60, Ferenczy Gyula Uzdiszentpéter 75, Kiss Mihály Maroscsapó 80, Dakó Lajos Dája 75, Mircse Sándor Chicago 250, Fejér Pál Erzsébetváros 150, Horváth Ödön Mezőközből-kút 75, Mirtse Ferenc Orbaitelek 100, Babos Sándor Kolozsvár 70, dr. Nagy Gyula Alsósófalva 75, Dénes Dezső Felsősófalva 75, Laár Ferenc Parajd 75, Udvari András ref. theologus Kolozsvár 65, Vásárhelyi Boldizsár Kolozsvár 150 leu.

„Az ember életútjának felén” című mű, mely a könyvpiacra úgy tartalmilag, mint kiállításában általános feltűnést keltett, — a sajtót elhagyta.

Kiadóhivatalunk mög a pünkössti ünnepek előtt elküldte azokat részint közvetlenül a megrendelő címére postai *ajánlott csomagban* (tehát úgy a Romániában, mint a külföldön lakók részére) részben pedig a legatiba indult theologus ifjaink útján az előfizelő gyűjtő a kezéhez, akit aztán megkértünk, hogy azokat a gyűjtőívén szereplő aai-hoz eljuttatni sziveskedjék.

Ennélfogva bizonyára az összes megrendelők megkapták ezóta a kíváló művet.

Ha mégis lennének olyanok, akikhez nem jutott volna el az általuk megrendelt könyv, tisztelettel felkérjük sziveskedjenek elsősorban saját postahivataluknál érdeklődni a könyv megérkezése iránt s ha ez nem vezetne eredményre, akkor forduljanak egy lev. lapon *Kiadóhivatalunkhoz*, hogy mi itten megreklamálhassuk.

Ravasz László *Az emberéletútjának felén* c. műre vonatkozólag kiadott előfizetési gyűjtőívek egy része mindez ideig nem érkezett be.

Tisztelettel felkérjük mindazon aa-t, akik az általunk megküldött gyűjtőíveket még nem küldötték volna vissza, azokat legkésőbb *folgó évi augusztus hó 1-éig* visszajuttatni sziveskedjenek, mert ezen idő eltelle után már nem adhatjuk a szóban levő könyvet 110, hanem csak 150 Leu bolli áron.

Kiadóhivatal.

Kiadóhivatalunkban s illetve iratterjesztésünkben
a régiken kívül a következő újabb
könyvek kaphatók:

Csüry Bálint: Vőfély könyv. 8 Leu 4 Dinár 2 Csehkrona.
Nyirő József: Jézus faragó ember. 75 Lei 38 Dinár 15 Cskor.
Kovács Dezső: Apostolok és csavargók. 40 L. 20 Dinár 8 Cskor.
Pap József: Első könyv. 60 Leu 30 Dinár 12 Csehkrona.
Petelei István: Egy asszonnért. 35 Leu 18 Dinár 7 Cskor.
Olosz Lajos: Gladiator arc. 40 Leu 20 Dinár 8 Csehkrona.
Mária Louisa Charlesworth. Fordította Tisza Etelka: A könyör-
ület gyermekei. 40 Leu 20 Dinár 8 Csehkrona.
Tóth István: Álomtragédia. 60 Leu 30 Dinár 12 Csehkrona.
Walter Gyula: A vágyaim. 30 Leu 15 Dinár 6 Csehkrona.
György János: Hit és haladás. Két kötet. 40 L. 20 Din. 8 Cskor.
Szabó István Andor: A kis gentleman. A diák, akiből urí-
ember lesz. — — 15 Leu, 15 Dinár, 6 Csehkrona
Szabó István Andor: Az urileány. 14 Leu, 7 Dinár, 3 Cskor.

A portot és az önköltséges csomagolási díjat külön számítjuk fel.

Rendelje meg az

„IFJÚ ERDÉLY”

ismeretterjesztő, szépirodalmi ker.
ifjúsági lapot. Az egyetlen komoly
ker. irányú ifjúsági folyóirat.

Főszerkesztő:

Dr. IMRE LAJOS.

Felelős szerkesztő:

KOVÁCS SÁNDOR.

Előfizetési ára

egy évre (10 szám) 60 Lei.

Megrendelhető kiadóhivatalunknál.

A román nyelvnek

magán uton való elsajátítására
legalkalmasabb kézikönyvek

1. Kovács S. János: Román
nyelvgyakorló könyv 16 L.

2. Dr. Czumbel Lajos; Ro-
mán nyelvtan (kezdők ré-
szére) 18 L.

3. Dr. Gh. Ioanovici: Rend-
szeres román nyelvtan I/II. 36 L.

4. Dr. Gh. Ioanovici: Ro-
mán magyar társalgási kézi-
könyv 30 L.

A felsorolt könyvek beszerezhetők a

**Minerva Irodalmi és Nyom-
dai Műintézet R.-T-nál,**

Cluj—Kolozsvár, Str. Regina Maria 1.

„AZ ÚT” előfizetői ezen hirdetésre
való hivatkozással a könyveket 10%/o
engedménnyel és portómentesen
kapják.

Betétek után
a legmagasabb kamatot
fizeti a

**Közhasznu Takarékpénztár
Részvénytársaság
Cluj-Kolozsvár**

Calea Victoriei
(Kossuth Lajos-utca)
3. szám.

**Erdélyi Bank és Takarékpénztár Részvénytársaság
Cluj-Kolozsvár**

ajánlja szolgálatait
a bankszakma minden ügykörében.

Devizaosztály. Takarékbetétek.

Fiókhálózatok: Marosvásárhelyen,
Tordán, Szászrégenben
és Marosujváron.

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

IV. ÉVFOLYAM:

Alapította

1924.

7 SZÁM.

RAVASZ LÁSZLÓ

SZEPTEMBER

TARTALOM

A lelkipásztor nehézségei: „Nem lehet!” (I. L.) — *Vallásos nevelés:* A vasárnapi iskola új lecketerve és szervezete. (I. L.) — *Az igazi papné.* — *Gyülekezeti munka.* A bibliaköri munka lényege és módszere. (I. L.) — *Egyházi szemle.* A protestantizmus Amerikában. (Maksay Albert). — *A belmissziói biz. gyűlése.* (T.) *Egyházi munka,* *Evangéliumi munka.* (I.) — *Irodalmi szemle.* The Ref. Church Revue. — *Szerkesztői üzenetek.* — *Nyugtázás.*

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

Dr. IMRE LAJOS

Dr. MAKKAI SÁNDOR

Dr. TAVASZY SÁNDOR

Megjelenik:

július és aug. kivételével
minden hónapban

Felelős szerkesztő:

Dr. Imre Lajos.

Kiadóhivatal:

Cluj-Kolozsvár, C. Victoriei 38.

Előfizetési ára:

Egész évre . . . 150 Lei.

Egyes szám ára . . 15 Lei.

Az

„AZ ÚT” kiadásában eddig megjelentek:

„AZ ÚT” könyvtára:

1. *A ref. presbiter kis kátéja.* III. Kiadás. Ára --- 2'---
3. *Néprajzi feladatok Erdélyben.* Ára 5'---
4. *„Maradj velem”.* Imakönyv. Ára kötve 35 ---
- Ravasz László: „Az emberélet útjának felén” Beszéddek, cikkek, előadások. Ára--- 150'---
- Makkai Sándor: Élet fedelmé. Elbeszélések. Ára bérmentve 45'---
- Törzslap. Vasárnapi isk. számára. Ára ---50
- „Az én kicsinyeim” Gyermektraktátus. Ára ---50

„Ünnepnapok”.

- Népies traktátusok. Egy füzet ára 2'---
- Egy sorozat (10 darab) ára 20'---
1. Makkai Sándor: Az Eszter padja. (Elbeszélés).
 2. Vallásos költemények.
 3. Br. Hacke Károlyné: Anyák könyve.
 4. Tavaszy Sándor: Kálvin János élete.
 5. Gyallay Domokos: Mindenre sor kerül.
 6. Órhelyi J.: A vasárnapi iskoláért. Gyermek-szindarab.
 7. Baksay Sándor: Egy kopott naplóból. (Elbeszélés.)
 8. Baksay Sándor: A hazugság — hazugság. Elbeszélés.
 9. Vásárhelyi János: A szülők öröme. Szindarab.
 10. Derzsi Endre: A magad értelmére ne támaszkodjál. (Füzet a millenisták ellen.)

Hol az igazság?

Kálvinista Kálmán és Adventista András beszélgetése. Kitűnő irat az adventisták tévtanai ellen. Ára 5 lei.

Rendelje meg az

Ismeretterjesztő, széplrodalmi ker. ifjúsági lapot. Az egyetlen komoly keresztény irányú folyóirat.

Főszerkesztő: Dr. Imre Lajos.

Felelős szerkesztő: Kovács Sándor.

Előfizetési ára: Egy évre (10 sz.) 60 leu. Megrendelhető kiadóhivatalunknál.

IFJU ERDÉLY

=====

A lelkipásztor nehézségei.

„Nem lehet!?”

Óh, hányszor ejtjük ki az ajkunkon ezt a panaszt. Egy ifjú lelkipásztor munkás lelkének minden hevével veti magát a munkának. Három hónapja már, hogy dolgozik és a „jel” melyet vár, még mindig nem akar bekövetkezni. A dolgok nem úgy alakúlnak, a hogy gondolta. Még mindig várat magára a siker, melyet az ő heves lelke már az első héten látni akart. Mutass nekem jelt — kér, mint Jézust a tanítványok. De a jövőendő hallgat és ő aggódó lélekkel, remegő ajkkal tagolja: „nem lehet!” Egy másik lelkipásztor naív, bízakodó lélekkel néz maga köré. Azt hiszi, egy szavával jókká tette azokat, a kik körülte élnek. A bizalom minden jelét döntő sikernek tekinti s egy biztató és segítő szívet azonnal angyalnak néz. Szinte látja, hogyan válnak újjá a szívek egy szavára, s azt hiszi, minden a mi jó az emberekben, az ő szavára lett azzá. Aztán egy nap valami nézeteltérés merül föl közte és valamelyik híve között. Az ő lelke visszariad a hálátlanságnak, vagy bizalmatlanságnak vélt dologtól s rémülve ismeri föl, hogy hiszen azoknak, a kiket ő olyan jóknak tartott, árnyoldalai is vannak. Az emberek korántsem olyan jók, mint gondolta, nem angyalok, nem tökéletesek, indulataik, szenvedelmek vannak, tudnak gyűlölködni, kevélyek, rosszindulatúak, haszonlesők lenni. Annyi idő alatt még nem szoktak le erről, az ő lelkének még nem volt ereje megváltoztani őket, nem akarnak olyanok lenni, mint ő szeretné: „nem, nem lehet dolgozni!” S hadd mutassak egy harmadik esetet is. Egy élete delén álló férfit, a kinek ajkán a „nem lehet!” nem az ifjúság lelkesültségét követő csalódás, hanem, a hogy szokta mondani ennyi s ennyi éves „élettapasztalat” A kinek élete a nehézségek és csalódások láncolata volt, a ki életében múlt sikereken kívül semmit sem aratott, a ki örökre elvesztette a reményességét, hogy valaha elérjen valamit. Ha reménysegeidről és munkáidról szólsz előtte, tapasztalatára utal, mely e két rideg szót, mintha egy dantei élet jelszava lenne, mőtől szögezi minden ifjú élet elé. Sajnálja reménysegeid, szán munkáidért

és fáradozásaidért, miért mindez? Hiszen az ő sok évi tapasztalatai mondja, hogy kétségbeejtően és megdöbbenő bizonyossággal „nem lehet!” Mennyi tragédiát, mennyi keserű csalódást mond el és kelt benned ez a szó!

Ne higyj neki! Igen, vannak lelkek, a kiknek „nem lehet” és sohasem is fog lehetni, mert a pesszimizmusnak és csüggetegségnek a jegyében kezdtek a munkába. Valóban, az ilyeneknek nem lehet, mert a csüggetegség aláássa a lélek energiáját, megfertőzi a légkört, a melyben élsz, enerválttá, ijedőssé tesz, mint a gyermeket a babonás dajkamese. Vannak lelkek, a kiknek sohasem fog lehetni, mert hálát, dicsőséget, anyagi hasznot akartak s mert ezt nem kapták meg, lehetetlenségről csacsognak, mint a gyermek, a ki nem tudja, hogy röpködhet valaki a felhők fölött, míg ő kénytelen a földön mászni. A jajveszékélő, türelmetlen, jelt kívánó lelkek igazán ezt viselik jelszavukul és praedesztinálva vannak a sikertelenségre. De mi gondoljuk meg a következőket:

Először is gondoljuk meg, hogy még huszonöt éves tapasztalat sem jogosít fel arra, hogy lemondjunk a munkáról. Vannak gyülekezetek, a hol két év alatt már szép eredményt lehet fölmutatni s vannak mások, melyekben 30 évi munka alig hoz valami változást. Egyikhez elég három év rövid és könnyed munkája, a másikban egy emberöltő fáradozása is alig képes megmozgatni a lelkeket. A mi munkánk túl van az idő határain, egy örökkévalóság is rövid idő, ha csak Isten országa ezalatt megvalósulhat. Ha 25 év alatt nem értem el eredményt, bizalommal és hittel várom a 30-ikat, ha akkorra lesz-e siker. Hátha egy életnek kell eltelni az előkészülettel, hogy az utolsó percben fedezzem föl a sikert, a mit Isten tartogatott számomra?

A másik gondolat az, hogy a „nem lehet” mindig azt jelenti, hogy meghódoltunk a körülményeknek, a melyeket meg kellett volna változtatnunk. Így tekintve a dolgot, a „nem lehet” gyávaság és árulás-számba megy. Engem Isten odaállított egy őrhelyre, hogy ott munkáljam az ő ügyét, képviseljem az ő országának haladását s én elhagytam az őrhelyet, bejelentve, hogy ott kibírni lehetetlenség. A tévedés itt abban rejlik, hogy győzedelmeskedni engedték a körülményeket, a helyett, hogy harcoltunk volna, megfutottunk a helyről. Nos, ne feledjük, a körülmények alatt mindig személytelen erőket szoktunk érteni, szokást, anyagi eszközök hiányát, az emberek közönyösségét, néha azok határozott rosszindulatát. Mi ezek ellen vagyunk kötelesek harcolni. Talán óriási erőfeszítés árán sikerült volna, vagy sikerülni fog valamikor megtörni a szokás hatalmát, vagy áldozatokkal előteremted az anyagi eszközöket, sok fáradsággal és lelkesítéssel megoldod a közönyt és személyes munkád önfeláldozó hűségével eloszlatod a rosszindulatot. De, hogy nem lehet, azt nincs jogod kimondani.

Sokszor egy emberi életnek nincs más eredménye, mint, hogy egy lépéssel vitt közelebb egy kört Istenhez, de ez sokszor elég. Kinek lett volna több oka a lehetetlenség bejelentésére, mint Jézusnak s ki állott távolabb attól, mint Ő?!

Végül jegyezzük meg, hogy a „nem lehet” mindig csak reánk vonatkozik s nem Istenre. Ha mi igazán Isten munkáját végezzük, akkor szó sem lehet lehetetlenségről, mert a munka sikere ki van véve a mi kezünkből s Istenében nyugszik. Ki merné állítani, hogy előtte van valami, a mi lehetetlen? Csak rá kell bízni a jövőt, csak minden nehézséget és csalódást hozzá kell felebbezni, elmúlik a szorongó aggodalom. „Ha egy mustármagnyi hitetek volna. .!” mondja Jézus a tanítványoknak, s minden „nem lehet” ellen a gyökeres orvosság a hit, mert a csüggedés nem más, mint elfeledése annak, hogy a mi lelkünkön át Isten munkálkodik. Talán nekünk lehetetlen, de Isten akár általam, akár más által, végrehajtja a maga akaratát. I. L.

Vallásos nevelés.

A vasárnapi iskola új lecketerve és szervezete.

Egyházkerületünk a vasárnapi iskola bevezetésén segítő, elhatározta egy állandó kidolgozott lecketerv kiadását, mely gyanánt *Fankhauser* svájci lelkész „Der Weg zum Kinde” c. a vas. isk. hat évfolyamára (osztályára) beosztott munkáját választotta, mint lapunk júniusi számában „A vas. iskola új évé”-ről szólva már jeleztük. Ezt a havonként három iven megjelenő leckeanyagot, mely három iv a három évfolyam egy-egy havi — négy vasárnapra szóló — anyagát tartalmazza, havonta előre fogja megküldeni azon egyházközségeknek, melyek v. iskolát tartanak fenn. Az egészet bekötve külön meg fogja kapni minden egyházközség Parochiális könyvtári kötet gyanánt. Jövő évben a második három évfolyam hasonló módon jelenvén meg, két év alatt v. iskoláink birtokában lesznek az egész hat évfolyamra beosztott vas. iskola anyagának, s így nyugodtan dolgozhatnak, anélkül, hogy esetről esetre saját maguknak kellene leckebeosztást csinálni, vagy vázlatosan adott leckebeosztást kellene nagy utánjárással feldolgozni.*)

*) Mivel a fent jelzett műben az egész anyag adva van, lapunk nem hoz többet vas. isk. vezérfonalat és lecketervet. Ehelyett hozni fog módszert utasításokat egyes történetek feldolgozására, a vas. iskolai módszer egyes fontosabb pontjaira, tárgyalni fogja a v. i. megszervezésének, megelevenítésének stb. kérdését, az egyházi ének beosztását és a v. isk. kiterjesztésének és anyagának kérdését az iskolaköteles koron innen és túl

Ez természetesen nem jelenti azt, hogy szolgai módon kell ragaszkodni a kiadott szöveghez, sőt *mindenki saját készítése és pedagógiai érzéke szerint* változtathat magán az órai anyag előadásán vagy feldolgozásán, érintetlenül hagyva *magát a leckeetervet*, melynek egyéni változtatásától sok nehézséggel való feldolgozásától, beosztásától kimél meg épen a kerület által kiadott könyv.

A megjelenő anyag három csoportnak ill. évfolyamnak anyagát tartalmazván, ennek alapján a vas. iskoláinkat is a következő módon osztjuk be: Az *első* csoportban jönnek azok a gyermekek, akik a jelen évben járnak *először* vas. iskolába. Ha törekszünk azon, hogy a gyermekek minél nagyobb százalékát soroljuk be a vas. iskolába, akkor lassanként elérjük azt, hogy annak első csoportjába azok sorozhatók, akik iskolai évük első osztályát járják. Az első évfolyam anyagát tehát a mindennapi iskola I. osztályos növendékei és annál kisebb gyermekek tanulják, tehát 6—7 éves gyermekek. Ezek foglalkoznak a Fankhauser-féle beosztás szerint az öszöveltségi történetekkel, melyek a teremtéstől Mózesig terjednek. A *második* csoportot azok képezik, akik a múlt évben *már jártak* vas. iskolába, ezek a Jézus életéből vett könnyebb történeteket tárgyalnak, Keresztelő János születésétől kezdve, a Jézus születése, gyermeksége, keresztelese, megkísértése történetét, gyógyításai közül, példázatai közül nehányat. E csoporttal is lassanként oda fogunk jutni; hogy ide az első évfolyam utáni, tehát a 8-ik éves, a mindennapi iskola II. osztályába járó gyermekek oszthatnak be. Az idén még azokat osztjuk e csoportba, akiknek ez a *második vas. isk. éve* lesz. Végül a *harmadik* csoportot azon gyermekek képezik, akik a *vas. iskolában már harmadik éve járnak*. Ez a csoport szintén öszöveltségi történeteket tárgyal, Mózes történetétől Saul királyságáig. Ebbe a csoportba később, ha a v. isk. minden éve ki lesz építve, a 9 éves gyermekek fognak járni, az el. isk. III. osztályos növendékei.

A másik három évfolyam a jövő év folyamán adatik ki, mikor is lehetővé válik a IV. V. VI. csoport bevezetése fokozatosan, úgy, hogy pár év múlva ki lesz építve a 6 osztályú, évfolyamú vas. iskola szervezete, mely 6—12 éves koráig öleli fel a gyermeket.

A mindennapi iskola osztályai csak korhatár tekintetében kapcsolódnak a v. iskolához, egyébként *teljesen független, céljában, eszközeiben és anyagában attól egészen különböző* a v. iskola, tehát egyáltalán nincs tekintettel arra, hogy valaki ott osztályt ismételt, vagy későbbben ment a mindennapi iskolába, vagy korábban távozott onnan. Mi azon igyekszünk, hogy a gyermeket akár jár iskolába, akár nem, már 6 éves korában vagy az előtt egy évvel bevegyük a vas. iskolába s az illető ne távozzék onnan, míg 12. évét el nem érte s átadható lesz a most már más módszerrel, fejlettebb gyermekhez szabott, a

konfirmációra tekintő konfirmációi előkészítő katechemenátusnak, konfirmáció után pedig a bibliaköri módszerrel és szervezetben folyó gondozásnak.

Ez új beosztással és szervezettséggel ki kell építenünk elsősorban magát a *vas. iskola* 6—12 évesig terjedő kort felölelő törzsét, mert ez az a kor, melyben a gyermekek legkönnyebben megkaphatók, s az iskola révén számbavehető. Itt is azonban a szervezésnek *nem az iskola útján, hanem pásztori-lag*, a szülők felkeresése útján kell történnie, különösen ott, ahol az iskola erre nem alkalmas. Ha tehát valahol az iskola által nem lehet megszervezni a *v. iskolát*, ott sincs jogunk azt mondani, hogy az nem lehet, hanem családi látogatások által biztosítani a gyermek részvételét. A *vas. iskolához* tartozik a *hétköznapi bibliai tanítás*, mely arra való, hogy ott az éneket a gyermekek gyakorolják, tanulják, a biblia egyes részeit olvassák, a régebbi anyagot ismételjék, az újat előkészítsék, melyre a vasárnapi egy óra nem ad elég időt. Ha a *vas. iskola* törzse ki van építve, akkor jön a 4—6 évesek és 12—15 évesek megnyerése egymás után. A „*kis vasárnapi iskola*“ mely 4—6 évesig fogadja be a gyermekeket, szintén *vas. isk. módszerrel*, de szabad beszélgetés alapján munkálkodik, módszeréről lapunkban majd szólni fogunk. A *katechumenátus, vagy konfirmándusok vas. iskolája* bár sok nehézségbe ütközik, szintén megvalósítható, ha akarjuk, ennek módszeréről is szólni fogunk.

A gyermekek rendes és rendszeres *részvételét* a *vas. iskolában* úgy próbáljuk biztosítani, hogy minden gyermeket először is mikor *feljön, beirunk a névsorba* adataival együtt, s ezek alapján állítjuk ki róluk a törzslapot, vagy a naplónkban tesszük meg a szükséges feljegyzéseket. Azután minden gyermek kapjon egy kis képet, vagy füzetet (egy képes levelezőlap is megteszi,) melynek a hátára minden alkalommal, mikor jelen volt, *felírjuk a dátumot*, valamint a névsorban is ellenőrizzük, hogy mikor melyik gyermek volt jelen. A látogatás szorgalmazására nincsenek ugyan büntető sanctióink, de rendelkezésünkre áll a rábeszélés, ajándékokkal való csalogatás, *vas. isk. ünnepek* által a szülők és gyermekek részéről az érdeklődés felkeltése, s legfőképen az, hogy a *vas. iskolában* igazán Isten igéjét hirdessük és úgy, hogy a gyermek azt megkedvelje. Ha van bennünk missziói lélek és szeretünk velük foglalkozni, a gyermekek — holott *nem kényszerítjük* őket — nem fognak elmaradni.

I. L.

Az igazi papné.

Édes testvérem!

Nem voltál ott a mi első konferenciánkon s szeretnéd tudni, hogy mit láttunk meg s mit nyertünk ottan? Legnagyobb nyereségünket két rövid mondatban foglalhatom össze. Találkoztunk az Élet fejedelmével, a mi megváltó Krisztusunkkal — s Ő egész új értelmet adott életünknek, munkánknak s hivatásunknak.

Igen, találkoztunk Vele, az Élővel, az Isten fiával, hallottuk szelíd, drága szavát

„Mária! Miért jajongsz keserves zokogó sírással. Elvitték az én Uramat, nem tudom, hová tették őt! — amikor én ott állok a hátad mögött s csak azt várom, hogy megfordulj és megláss engem?! (Ján 20 16.) Miért hordozod sóhajtva életed terhét, miért végzed panaszkodva szürke hétköznapi munkáját — amikor Én, a jó Pásztor, a karjaimra akarlak venni, hogy minden terhedet Én hordozzam el helyetted, hogy hétköznapiod boldog ünneppé változtassam a számodra?! Miért kutatod olyan küzködő kétségességgel életed értelmét, amikor Én mindenre feleletet akarnék és tudnék neked adni?! Mária! Te az enyém vagy s azért nem is lehetsz máshol boldog, csak Velem, csak Nálam, csak Általam!”

Amialatt így beszélt hozzánk, megérettük a szívünk mélyén, hogy Neki igaza van. S megértettük — talán most először — hogy mi hiányzott eddig az életünkből. Az, hogy bár nagyon sokat *hallottunk* Róla, hogy bár nagyon sokat *tudtunk* Felőle (hiszen papnék vagyunk!) mégsem *ismertük* Őt eddig igazán, mert nem volt Vele személyes kapcsolatunk, mert Jézus még nem volt az életünkben *élő* valóság! Mi eddig legtöbbször beértük azzal, hogy rátámaszkodtunk a férjeink hitére, megelégedtünk az ő hitbeli tapasztalataikkal — pedig Jézus a *mi* szívünk ajtaja előtt is ott áll, várva, hogy *mi* is engedjük be Őt a *mi* életünkbe. Talán a legnagyobb meglátás ez volt a számunkra: Jézusnak külön velünk is van dolga, nemcsak a mi férjeinkkel; Ő külön a *mi* életünkben is élő hatalommá akar lenni, nemcsak a férjeink életében. Hiába hű szolgálja a Krisztusnak a pap, ha mi papnék is nem szegődünk egyénileg és személyesen a Krisztus szolgálatába! Nem szolgálhatunk

igazán a férjeinknek, nem lehetünk munkájukban áldott segítőtársaik, ha nem vagyunk a *Krisztus* szolgáló leányai!

Oh, mennyi mulasztást, mennyi bűnt láttunk meg az életünkben, amikor szentséges tekintete belevilágított a szívünkbe! Mert látod — s ezt is csak most értettük meg! — senki sem ismeri magát addig, amíg szemben nem áll Jézussal. Senki sem ítélheti meg önmagát helyesen addig amíg Jézus szemeiben meg nem látja magát, úgy amint van! De bármilyen fájdalmas és megszégyenítő is ez a megismerése önmagunknak, mégsem kétségbeejtő. Mert Jézus nem azért lép be az életünkbe, hogy elítéljen s elkárhoztasson, hanem azért, hogy megbocsásson s önmagát adja nekünk segítségül arra, hogy ezentul az Isten akarata szerint élhessünk s végezhezzük dolgainkat.

Hogy azt miképpen cselekszi meg velünk és bennünk, azt majd a következő levelemben mondom el neked.

Vajjon te már találkoztál-e Jézussal? Élő hatalom-e Ő már a te életedben?

Imádkozó szeretettel ölel testvéred

Mária.

Gyülekezeti munka.

Pásztoráció. Belmisszió.

A bibliaköri munka lényege és módszere.

A bibliaköri munkáról mostanában többen bizonyára sokat hallanak olvasóink közül. Soknak közülük nem ismeretlen, hogy a bibliakör mint az ifjuság szervezésének legmodernebb és legalkalmasabb eszköze ajánlatik lapjainkban, mások már arról is értesülve lehetnek a lap hasábjairól is, hogy ez a munka néhol folyik is és pedig nem eredménytelenül. Mivel előttünk is világos, hogy ennek a módszernek a jó oldalait még nem ismeri mindenki eléggé, s aki ismeri sem méltányolja, viszont pedig meg vagyunk győződve róla, hogy ez igen hasznos eszköz lesz lelkesztársaink kezében az ifjuság gondozására, ismertetni óhajtjuk ezt a munkát, hogy azok, akik komolyan foglalkozni óhajtanak az ifjusággal, e módszer segítségével megtehesék ezt.

Az evangéliumi, belmissziói munkáknak az a különössége van, hogy *módszereikben hova tovább alkalmazkodnak azokhoz a rétegekhez, melyek között azokat felhasználjuk.* Mindenki tudja, hogy a gyermekek előtt elmondani egy olyan predikációt, mely felnőtteknek van írva, eltéveszti a célját, viszont, ha a felnőtteket a gyermekek módjára vallásitanításban akarnánk

részesíteni, elveszteni énk érdeklődésüket, és munkánk megghiúsulna. Így tehát eddig is *külön módokat* alkalmaztunk gyülekezetünk különböző korú tagjai nevelésénél. Ez a különbség azonban mind ez ideig inkább csak a *hangban* volt, egyiknek egyszerűbb stílusban beszéltünk, a másiknak szónokiasabb, képekkel inkább rendelkező stílust használtunk. Azt gondoltuk, hogy az igazság, a közvetlen tartalom, az maradhat mindig ugyanaz. Most azonban egy idő múlva kezdték észrevenni, hogy a különböző rétegeknek egy gyülekezetben olyan különböző egész felfogásmódjuk, gondolkodásuk, hogy nem elég a hangban és stílusban való különbség, hanem keresni kell azt a módszert, ami az *ő lelki alkatukhoz, egész felfogási módjukhoz* közel tudja vinni az evangelium üzenetét. E tekintetben sok próbálkozás történt, s ebben különösen olyan helyeken olyan egyének próbálkoztak, akik speciálisan egy-egy társadalmi vagy kor-relegével foglalkoztak a gyülekezetnek, tehát egyik pl. csak a munkásokkal, másik csak az ifjúsággal, szülőkkel stb. Tisztába jöttek vele, s ez a tény előttünk is egészen világos lehet, hogy *az Isten országáért vívott harcnak sikere hűveink lelkében nagyban függ attól, mennyire vagyunk képesek felhasználni minden lehetőséget, vagyis mennyire ismerjük őket, s mennyire tudjuk alkalmazni, közel vinni hozzájuk az evang. igazságát, hogy az bennük életté és erővé váljék.*

A bibliakörök módszere a régi egyesületi, az ifjúságot tisztán önképző, szívnemesítő és erkölcsjavító célokra összegyűjtő munkánál sokkal jobb, mert közvetlenebbül és közelebből találja meg az utat az evangelium terjesztésére. Érdekes, hogy az alkalmasabb módszer az ilyen belmissziói munkáknál mindig nem a tömegek nagyobb felkarolására, hanem éppen kisebb körök megragadására irányul, ami tulajdonképp úgy lélektanilag, mint történetileg is igazolható. Hiszen a *vallásos tapasztalatok talajdonsága az, hogy minél jobban specializálódnak, minél egyénibbek, annál mélyebbek, a legáltalánosabb vall. tapasztalatok a legkevésbé mélyek is egyúttal; viszont történetileg is a személyes hit mélyében látjuk mindig rejleni az evangelium ujjaalkotó erejét.*

A bibliaköri módszer ezért szakít avval a régibb módszerrel, mely egyszerre az egész ifjúság, vagy éppen az egész gyülekezeti sereg megragadását kísérelte meg, mint tudjuk hiában. A bibliaköri munka az *ifjúság lelkigondozásának speciális módszere*, nem alkalmazható tehát, sem a gyermekekre, sem a felnőttekre, utóbbiakra bizonyos, a dolog természetében rejlő változtatással. Aki tehát apró gyermekeknek „biblikört” akar tartani, vagy „biblikör”-nek nevezi a felnőtt gyülekezeti tagok bibliamagyarázattal összekötött istentiszteletét, az vagy nem tudja mi a bibliakör, és csak eltanulta ezt a szót, anélkül, hogy tudná mi az, vagy kísérletezik egy dologgal, mely nem fog jól kiütni, mert egy módszert, ami csak egy dologra jó, általáno-

sítani akar. Sokan a bibliakör alatt azt értik, hogy összegyűl az ifjuság, énekelnek, a lelkész magyaráz bibliát, aztán eloszlának. Mások bibliakör alatt az ifjuság olyan összejövetelét értik, ahol az ifjuság egy tagja egy előre betanult imát vagy predikációt elszaval. Legtöbbször az egész ifjuságot becsődítik a „bibliakörre”, vagy éppen kötelezővé teszik azt, gondolván, hogy aki nem szereti majd megszokja. Fegyelmi kérdést csinálnak belőle, sőt, hogy az ifjuság „ne unja magát” megspékelik a „bibliakört” eg-egy — vagy végül komoly monologgal, szavallattal, felolvasással.

Legyünk tisztában vele, hogy ezek a felsorolt esetek nem csak, hogy nem egyeznek meg a bibliakör lényegével, hanem egyenesen *kizárják* azt. A bibliakör nem tűri sem az oktrojt, sem a csalogatást, se a szórakozást, se a szereplést, sem a tömeget. Mik hát az igazi bibliakör jellemvonásai?

Először, a bibliakör az *ifjakkól* áll, azok *önkéntes* részvételéből. Ha nincs önkéntes résztvevő, aki jó lélekkel és örömmel menne oda, akkor nincs bibliakör. Másodsor, a bibliakör *testvéri* társaság. Tagjai között tehát a legszorosabb baráti viszony uralkodik, melyben a vezetőnek (lelkész, tanuló vagy idősebb ifjú) kell előljárnia. Ahol a bizalom és a szeretet a vezető iránt nincs meg, a kör szétszűnik, széthull, mert a lelkeket semmi sem tartja. Akik a bibliakörbe tömörülnek, azokat két érdek vezeti: először *szomjuság, vágy, Isten ígéje, akarata és annak cselekvése* iránt, azután pedig *vágyakozás egy mélyebb, igazabb barátság után*. Az első azt jelenti, hogy itt nem másról van szó, mint hogy ezek az ifjak, egy új életeszményt keresnek, az életüknek célt, erőt, teljességet akarnak meríteni Krisztusból és az ő Igéjéből. Ha ez a vágyakozás — bármily homályosan is, bennük nem él, hiába csalogatjuk vagy parancsoljuk őket össze, a beszédünk üres beszéd lesz nekik csupán. Az első dolog tehát *ezt a vágyakozást felébreszteni*, vagyis inkább ezt megragadni az ifjuságban, mert hiszen ez a vágy megvan mindenki benn, csak éppen ki kell váltani, vagy meg kell találni. Az ifjuság, mely új életcélt keres, találkozik tagjaiban egymással, s ez a *barátság* köti össze a bibliakör tagjait. Ezért ott nincs nagyravágyás, irigység, szeretetlenség, s ha még ennek a jelei elő-elő törnek, a bibliakör szelleme, ha eleven, vissza fogja szorítani őket. A vezető sem úgy áll velük, mint feljebbvalójuk, uruk, parancsoló, hanem mint mester, aki baráti szeretettel vezeti őket. Többet tud mint ők, mélyebben hisz, nagyobb tapasztalatai voltak. Nem iskolásoknak nézi, akik tanításra várnak, hanem testvéreknek, akik bizony, lehet, sokszor gyermekiesen nagyobb hittel néznek Istenre, mint maga a vezető. A bibliakörből így eltűnik az „ifjusági egyesületek” megszokott „diszelnöke”, „védnöke” — aki nyájas leereszkedéssel veregeti vállon az ifjú próbálkozókat. Ellenkezőleg, leül közéjük, együtt énekel velük, együtt imádkozik, vallomást tesz saját tapasztalatairól,

meghallgalja az övéiket.) Egy ilyen testvéri viszony nélkül az ifjúság iránt, sohasem leszünk képesek bibliakört vezetni, idegenek maradunk az ifjúságtól, s az is mitőlünk. Ha közösségünk van Istennel, közösségünk van egymással — mondja valahol János apostol. Ez a két korrelatív kritériuma a bibliakörnek is. Ha abban az Istennel való közösség megszakadt, kétségtelen bizonyossággal szakad meg ott az egymással való közösség is, lép be oda a viszálykodás, más utakon járás, a tagok egymás háta mögött való beszélése, stb. Ha viszont a barátság felbomlott, ha nem törődnek egymással, nem segítnek egymáson, beékelődik valami Isten és a bibliakör közé, kezdik észrevenni, hogy az órák unalmasak, megszűnik a boldog vallástételek sora, nincsenek tapasztalataik. Mint az égitesteket a centripetális és centrifugális erő, úgy tartja a bibliakörben összegyűlt lelkeket ez a két erő Isten körül és egymás körül. Az egyik befelé irányítja a figyelmüket, másik kifelé, egymásra,

Ennél a személyességénél és a résztvevők testvéri kapcsolatánál fogva egészen természetes, hogy a bibliakör nem nagy tömegekre számít. Aki bibliakört kezd, nem is törekszik arra, hogy egyszerre sokan legyenek, hanem arra, hogy azok a lelkek, melyeket megnyert, igazán Istenéi legyenek. Egy jó bibliakör elég ha 6—8 gyermekkel indul, de már hárommal is lehet bibliaköri munkát végezni. 10—12 tagnál több egy bibliakörben már veszedelmes, szétszóródást, széthuzást hoz létre. Ennél több tag már nem lehet abban a bizalmas kapcsolatban, amelyben mindegyik ad is, nyer is. És természetesen könnyíti meg a bibliaköri munkát, szemben a régi egyesületi módszerrel, ahol legalább 15—20 kellett, hogy bár az előírt tisztviselei létszámot betöltsék, s minden hivatalra legyen ember. Most már nem kell annyi, harmadmagával hozzákezdhet a vezető az ifjúság lelki újjászületésének előkészítéséhez.

Végül a bibliaköri munkának jellemző vonása, hogy egyáltalában nincs külső szervezete. E szervezet hiánya megmenti attól a veszedelemtől, hogy a szervezet elpusztulásával együtt a munka is elpusztúljon, de attól is, hogy a szervezet valamikor, a maga tökéletlenségével, végességével kiölhesse a lelket a bibliakörből. Míg az egyesületi szervezet azon a gondolaton épül fel, hogy aki fizet, annak joga is van, a bibliakör alapgondolata az, hogy mindnyájunknak kötelességeink vannak. Senki sem léphet fel követelőleg a bibliakörrel szemben, s nem elégítheti ki ott egyéni ambícióit. A bibliakör lelki munka, sokkal lelkibb, semmint engedhetné, hogy ott elnöki és titkári slb. állásokra való versengések történjenek, arra való, hogy nem világi ambíciókra neveljen, hanem a legmagasabb keresztén ambíciót fejtsse ki: szolgálni Istennek és szolgálni egymásnak. Míg egy egyesület bárkit köteles befogadni, ha fizet, a bibliakör megválogatja a tagjait és csakis azokat fogadja be, akik életükkel és hitükkel bizonyítják, hogy oda valók. Aki nem

ilyen, az nem is vágyik a bibliakörbe, akinek más céljai vannak, annak a számára boldonság vagy botránkozás Istennel járni. Így a bibliakör az igazi keresztyén gyülekezet képét valósítja meg.

Ez felelet is arra a kérdésre, *hogyan kell bibliakört szervezni!* Az egyesületszervezés nagy tudománya itt egészen felesleges. A bibliakör szervezéséhez az kell, hogy először *saját magamnak* legyen meg a hite, s saját magam keressem a kapcsolatot ifjú testvéreim között azokkal, akikről úgy látom, hogy vágyakoznak Isten igéje és akarata tanulmányozása után. Ezért ki kell nyujtanom testvéri hívó kezemet mindazok felé, akik reám bízottak, s kikeresni közülük azokat, akik kezdenek közeledni. Bibliakört „alakítani”, úgy, mint az egyesületet, nem is kell, nem is lehet. Nem kell, mert akiket Isten hív, akik vágyakoznak Ő utána, azok jönnek alakítás nélkül maga fog ez megalkakúlni, mihelyt ketten-hárman vannak ilyenek. De nem is lehet, hiszen erre a lelki munkára hiába csalogatnám, vagy kényszerítném azt, akinek a lelkébe még nem talált utat Isten hívó szava. Azok, ha csatlakoznak is, mást várnak tőlünk, s rövid idő alatt úgy is elhagynának, ha a legdíszebb állásokat biztosítom is nekik a megalakított egyesületben. Egyet azonban megtehetek, és meg is kell tennem: imádkozhatom érettük és kérhetem Istent, hogy terjessze ki hívó kegyelmét reájuk, vihetem hozzájuk az Igét, azokkal együtt, akiket már megnyert általam Isten, hallathatom Isten hívogató szavát, hátha én általam, vagy egy által az enyimek közül akarja megtartani őt Isten. Ebben a munkában aztán olyan találékony lehetek és kell lennem amilyen csak tudok.

Már ebből is látszik, hogy a bibliakör s a bibliaköri munka valami egészen más, sajátos és egyéni módszerével bír az ifjuság gondozásának. Főjellemvonása éppen az a szabadság, mely nem tűr korlátokat. szervezetet, de amely éppen keresztyén szabadság mivoltánál fogva a leghatározottabb *lelki* szervezettel jár, komoly figyelemmel, egymás testvéri segítségével. Ez képezi azt az erőt benne, mely miatt sokkal szorosabb kapcsolatot tud teremteni a tagok között, mint minden külső szervezet, és sokkal mélyebb nevelői erőket tud közvetíteni, mint a legtökéletesebb egyesületi nevelés. E nevelői erők abból származnak, hogy a bibliakör a lelkeket *Istennel való kapcsolatukba állítja be*, tehát ott segíti őket, azon a téren ad nekik összehasonlíthatatlan lehetőségeket, amely tér minden emberi tevékenység gyökere. A szoros kapcsolat a tagok között pedig abból a könnyen megfigyelhetően igaz tényből magyarázható, hogy *két lélek egymással való kapcsolata akkor legerősebb, mikor Istenben kapcsolódnak össze*. Ez a kapcsolat annak a két léleknek nemcsak külső, felületes, véges tulajdonságait ragadja meg, s nem azon alapul, hanem a lélek legmélyére nyúlik be. Aki egyszer én velem együtt imádkozott, akinek én a lelkét megláttam Isten világosságának a felragyogó fényénél, azt már

tőlem nem könnyen válaszolja el valami. Így lesz a bibliakör az igazi, önfeláldozó *barátság* színhelye.

Magának a bibliakörnek a *munkája* most már abból áll, hogy ezt a két vonást, a lelkek Istennel való kapcsolatát és egymással való közösségét hogyan fejt ki, teszi egyenként és összesen azokra lehetővé, és hogyan állítja be az emberi élet többi factorainak és másoknak erőforrásává. Erről a munkájáról a bibliakörnek a jövő számunkban fogunk szólni. I. L.

(Folyt. köv.)

Egyházi szemle.

A protestántizmus Amerikában.

Az amerikai kontinens első misszionáriusai dominikánus és jezsuita szerzetesek voltak. A spanyolok hihetetlenül gyors dél-amerikai hódításai révén a katolicizmus is nagyon hamar hatalmas eredményeket ért el a tűzzel, vassal, kegyetlenséggel megpuhított délamerikai tartományokban. Az északi területeken azonban, bár minden erejüket megfeszítették, csak igen kis mértékben jártak sikerrel a katolikus missziók törekvései.

A legelső protestáns telepések Északamerikában huguenották voltak, Florida területén. 1565-ben azonban a spanyol katonák lemészárolták őket. Az akkor spanyol fennhatóság alatt állott területeket hirtelen elárasztották a katolikus missziók s akárcsak Délamerikában, úgy itt is gyors eredményeket értek el, főként Mexicóban, Floridában és Californiában. Amilyen gyorsan dolgoztak, éppen olyan gyorsan meg is semmisült a művük, az egyetlen Mexico kivételével. A bukás oka részben az volt, hogy túlságosan a királyi hatalomra bízták magukat s inkább a politika, mint a hit élő ereje segítette őket előre, addig, ameddig. A másik ok az volt, hogy szükségtelenül beleavatkoztak az indiánüldözésekbe, ami természetesen csak ellenszenvet keltett a jobb érzésűekben. A spanyolokéhoz hasonló sors érte a francia hittérítőket is.

Közben a keleti partokon mindig újabb és újabb angol meg holland telepések ütöttek tanyát, akiknek legnagyobb része protestáns és pedig puritán volt. Később német jövevények is csatlakoztak hozzájuk s a protestántizmus nyomról-nyomra beljebb hatolt a kontinens területére. Fejlődése és terjedése megszakítás nélkül haladt előre s hatása mélyen befolyásolta a politikai folyamatokat is.

1785-ben, Jefferson indítványára, az akkor már államokká szerveződött gyarmatok kimondták az egyház abszolút sza-

badságát s az államtól való függetlenségét. Azóta Amerikában nincs egyházi adó: minden egyház önfenntartó, állami segítség igénybevétele nélkül. (Valószínűleg ez az oka részben, hogy annyiféle felekezet alakult ki Amerikában.)

A tizenharmadik század végén és a tizenkilencedik elején a deizmus és racionalizmus Amerikába is behatoltak, veszedelmesen akadályozván az igazi vallásos élet sikkeit. Ám a nagy *revivalek*, az Egyesült Államokban mindenfelé, újra felélesztették és friss lendületbe hozták a bensőséges hit normális életmenetét. Ekkor indult meg a belmissziói mozgalom, a vasárnapi iskolázás és a különös népszerűségű vallásos jellegű „táborozó” konferenciázás. Természetesen némely túlzóan pietisztikus árnyalatok elkerülhetetlenek voltak s ezek okoztak is bizonyos extravaganciákat.

A legnagyobb és igazán gyönyörű hatása a *Moody-Sankey-féle revival* volt a hetvenes években. Olyan élő evangéliumi lelket teremtett, amely azóta sem szűnt meg áldásosan működni az amerikai protestáns életében.

A korai puritánok s a holland kolonisták theológiája szigorúan kálvini jellegű volt. Később szórványos misztikus tendenciák kezdenek mutatkozni. 1844 óta, amikor a német Schaff Fülöp a Pennsylvania állam York városában levő Marshall theologia tanára lett, mindenütt a német theologiai gondolkodás nyomult előtérbe. A legújabb időkben az úgynevezett fundamentálista-modernista vita folyik, amelyben a fundamentálisták a kálvinista jellegű theológiát, a modernisták a Strauss és Rietschl-féle tanok bizonyos unitárius színezetű szélsőséges kinövéseit képviselik.

Mindezeket szükséges volt előrebocsátani, mert ez a fejlődés menet, árnyalati differenciáktól eltekintve, általában közönsnek mondható az összes amerikai protestáns felekezetek történetében.

I. A kongregacionális egyház.

Leydenből érkezett puritán száműzöttek alapították, 1620-ban. Az egyházkormányzat formája lényegileg azonos a cambridgei puritán professzor, Cartwright, által tételekbe foglalt elvek szellemével. Az egyházat saját tisztviselői kormányozzák. Minden egyes gyülekezet független és autonóm egység. A lelkészeket a nép választja. Kezdetben csak azok lehettek egyháztagokká, akik személyesen megtapasztalták az isteni kegyelem tényét. Azonban 1657-ben létrejött az ú. n. Halfway Covenant (felelt szövetség), amely minden megkeresztelt egyént tagul tekintett. A Halfway Covenant az 1734–35-i Edwards-féle revival alkalmával ismét kiküszöbölte. A XVIII. század végén socinianus eszmék ütötték fel a fejüket, s az első amerikai unitárius éppen a kongregacionális egyházból szakadt ki. A XIX. század közepe-táján, albanyi, illetőleg bostoni zsinatukon aztán a Westminster

Confessiot fogadták el hitvallásul s csak kevés változtatást, illetőleg kiegészítést eszközöltek rajta az egyházkormányzás tekintetében.

II. A presbyteriánus egyház.

Első tagjai a kongregacionális egyház hívei közül váltak volt ki. A tulajdonképeni megalapítója Francis Mackemie, aki 1683-ban jött Írországból. Első synodusuk (mely a mi egyházkerületünknek felel meg körülbelül) 1727-ben alakult meg Philadelphiában. 1719-ben elfogadták hitvallásukul a Westminster Confessiot és Catechismust, kivéve annak az államhatalomra vonatkozó artikulusait. Theológiájuk szigorúan kálvini irányú. Egyházszervezetük zsinatpresbyteri. Vannak egyházmegyéik, ezeket *presbytery*-knek nevezik. Több egyházmegye, illetőleg azok képviselője alkotja a *synodust*. A synodusok feletti intézkedő forum a synodusok választott képviselőiből rendszerint évenként összeülő *General Assembly*. Püspöki és esperesi hivatal a presbyteriánus egyházban nincsen. Legalább is nem ezen a néven. Az egyházmegye élén a *Chairman of the Presbytery* (e. m. elnök), az egyházkerület élén *Chairman of the Synod* (egyh. ker. elnök) áll, míg a *General Assembly* vezetésére évről-évre *Moderator*t választanak.

Az északamerikai presbyteriánus egyháznak három ága van, az *északi presbyteriánus egyház* (*Presbyterian Church of the United States of America*), a *déli* (*Presbyterian Church in the United States*), továbbá az úgynevezett *egyesült presbyteriánus egyház* (*United Presbyterian Church*). Dogmatikailag nincs köztük különbség, inkább egyházpolitikai kérdések tagolták külön testületekbe őket. Az *United Presbyterian Church* arról is nevezetes, hogy semmi mást nem énekelnek istentiszteleteiken, csupán zsoltárokat.

III. A református egyház.

A református egyház három ágazatra oszlottan működik. Az egyik a *holland református egyház*; a másik egy ebből kikülönült csoport, amely *keresztyén református egyháznak* nevezi magát; a harmadik a *német református egyház*.

a) A holland református egyház (*Dutch Ref. Church*). A dordtrechti zsinat évében, 1619-ben alapították holland telepek. Johannes Michaelis volt az első lelkésze a gyülekezetnek, mely New-York állam New-Amsterdam nevű városkájában verődött össze. Tulajdonképen azonban John H. Livingstone szervezte meg az egyházat, 1780—1800 között, lévén első igazi theológusuk. A Heidelburgi Kátét vallják, a dordtrechti kánonokkal és a *Netherlands Confession of Faith*-tel együtt. Ma az egyház New-York, Pennsylvania, Michigan, Illinois, Nebraska, Iowa, Dakota és Minnesota államokban a legerősebb.

a) A keresztyén református egyház (*Christian Ref. Church*).

A holland református egyházból 1846-ban kivált Dr. Van Raalte és követői alapították. A kiválás okai a következők voltak:

1. Véleménykülönbség a váltság és a kiválasztás tanára nézve.

2. A káté-tanítás és prédikálás elhanyagolása a holland egyházban.

3. Szabadkőművesek megtűrése a holland ref. egyház vezetőpozícióiban.

Nagyjában olyanforma a keresztyén református egyház állásfoglalása a holland református egyházzal szemben, amilyent a tulajdonképeni hollandiai reformátusokkal szemben Kuyper és a szigorú kálvinisták foglalnak el.

c) A német református egyház (Germán Reformed Church).

A német Palatinátusból, Svájcban és Délfranciaországból jött kálvinisták alapították. Kezdetben közösen dolgoztak a holland reformátusokkal, amint hogy dogma és egyházi gyakorlat szempontjából lényegileg máig is azonos a két egyház, hanem politikai okok folytán 1792 táján függetlenítették magukat. Ma mintegy négyszer erősebb a német református egyház a hollandusnál. A dordti öt artikulust a németek elhagyták s egyetlen symbolumuk a Heiderbergi Káté. Kiemelkedőbb vezérszemélyiségek: Michael Schlatter és Baron Von Steuben, a különválás idején; Dr. Rauch a XIX. század első harmadában; és a már említett Philipp Schaff.

Teljeség kedvéért megjegyzendő, hogy mind a holland, mind a német ref. egyház 90%-ban elamerikanizálódott, annyira, hogy csak átlag havonként egy istentisztelet tartanak a legöregebb hívek számára a tulajdonképeni anyanyelven, míg a mai generáció már kizárólag az angol nyelvet használja.

IV. A baptista egyház.

Az amerikai baptizmus egyházzá szerveződése az 1636–1698 közötti évekre esik. Úttörői Williams és John Clarke voltak. Kitűnő iskolarendszere révén a legtekintélyesebb és egyik legelterjedtebb amerikai egyházzá fejlődött. Hitvallási tekintetben meglehetősen hajlik a kálvinizmus felé, dogmatikai nézeteit az 1689. évi módosított Westminster Confessio fejezi ki. A szektariánizmus szelleme általában sokkal kisebb méretű az amerikai baptista egyházban, mint amilyené a mi baptistáink között feldagadt. (Nem érdektelen megjegyezni, hogy például Strong, egy baptista theologiai tanár olyan kitűnő kálvinista dogmatikát írt, amellyel az igazi kálvinista theologusok művei közül is alig egy-kettő vetekedik. Természetesen amerikai szerzőket értve. A népszerű H. E. Fosdick is baptista, hanem azért igen pompásan megállja a helyét egyik new-yorki presbyteriánus templom szószékében. Általában igen üdvös volna, ha az amerikai baptizmus nem csak pénzzel tömné az európai baptista szektákat, hanem a maga egészséges szelleméből is juttatna nekik.) Lelké-

szeik a legkiválóbb tudományos kiképzést nyerik; louisvillei theologiájuk, ahol lelkészjelöltjeik megfelelő egyetemi és öt évi theologiai kurzus után doktori képesítést is nyernek, elismerten egyike a legjobb amerikai főiskoláknak.

Mindazonáltal eltévelyedett szektácskákban sincs hiány. Ezeket azonban a tulajdonképeni baptista egyház (The Baptist Church of America) szeceszionáriusoknak minősíti és nem azonosítja magát velük. Ilyenek:

a) Seventh Day (hetedik napos) baptisták. Szombatosok.
b) Free Will (szabad akarat) baptisták.
c) Cambelliták, más néven reformált baptisták, vagy Kriszus tanítványai.

d) The Church of God (Isten egyháza).

e) Six Principle (hat elvű) baptisták.

f) Misszióellenes baptisták.

g) Mennoniták. (Tagjai egyenruhát viselnek. Lelkészeiket sorshúzás útján választják és nem fizetik. Vannak püspökeik is. Affúzió útján keresztlenek.)

Maksay Albert.

(Folyt. köv.)

A belmissziói bizottság gyűlése.

A sepsiszentgyörgyi belmissziói kurzus és lelkeszi konferenciával együtt az egyházkerületi belmissziói bizottság is gyűlést tartott. A gyűlésen a beérkezett jelentések s a belmisszió ügyének kérdései tárgyaltak. Megállapítást nyert, hogy az egyház lelki építésének nehézségét ritkábban az eziránti érzékeltség, gyakrabban a munkaágak *módszeri ismeretének* hiányai adják. E végből a bizottság szükségesnek látja minden évben legalább egy ilyen nagy *belmissziói kurzus* tartását, mely mellett kisebb, közelebbi érdekeltségek bevonására gyakrabban is tartandó volna, továbbá az *egyes munkaágak ismertetését* akár „Az Út” és „Lelkipásztor” c folyóiratokban, akár külön megjelent kiadványok formájában.

Felvetette a bizottság a *jövő évi program* megalkotását is, hangsúlyozva, hogy ennek megvalósítására szükséges az egyes egyházmegyei belmissziói előadók fokozott munkássága. A *konfirmáció reformja* kérdésének egész komplexumával foglalkozni óhajtván, erre a bizottság kolozsvári tagjait egy tervezet elkészítésével megbízta. A *belmissziói munkások képzésének, képesítésének és alkalmazásának* kérdésében egy tervezet készített el, mely azonban a határozat szerint előbb általános megbeszélés és hozzászólás tárgyát képezi majd s úgy terjesztetik elő a jövő gyűlésre. Megvitatta a bizottság az egyes munkaágakban fölmerülő szükségeket s úgy találta, hogy a *konferenciák* (lelkeszi, presb. ifj.) fenntartása és továbbfejlesztése kívánatos.

T.

Egyházi munka -- evangéliumi munka.

„Mi az evangéliumi munka és mi nem az?” címmel az „Evangéliumi Munkás” című lapban érdekes fejtegetés jelent meg. (78. szám II. évf.) Az író azt gyanítja, hogy az E. M. E. Sz. mely „jogi személyiségének oltalmát ki akarja terjeszteni mindazokra, akik az erd. prot. egyházakban folytatott evang. munkájukban akadályozást szenvednek”, ki lesz téve így annak, hogy olyanok is fognak hozzá csatlakozni, akik” vagy olyan törekvéseikre keresnek benne alkalmas talajt, melyeket az egyház nem tud kielégíteni, vagy az egyházi élet megújítására alkalmas módszert keresnek benne. Úgy látja, hogy ez veszélyes I. sz. az E. M. E. Sz.-re, mert az bár egyházépítő munkát is akar ugyan végezni, de „egyéni feladata mégis csak az evangéliumi munka végzése”. Az ev. munka lényegét fejtegetve ezután kifejti, milyen téves ama felfogás, „mely szerint minden egyházi életnyilvánulás voltak ép evangéliumi munka”. Az elkülönítés ismertető jeleit háromban látja: az igenesség, az örömezzet s áldozatoság. Azt gondolja, hogy a hivatalos lelkészi funkciókat lehet ugyan evang. szellemben végezni, de mivel ezekért javadalmazást húz „a gyülekezet ezeket nem fogja evangéliuminak érezni”. Hogy az örömezzet és az áldozatoság mennyiben összeférhetetlen a lelkipásztor személyiségével, azt részletesebben nem fejtegeti, csak fölteszi, hogy a lelkipásztor sem örömezző, sem áldozatos lélekkel nem képes munkálkodni.

Nem szólnánk az egész dologhoz, ha e sorok *excluzivitásában* nem lenne valami olyan különös vonás, ami a legújabb időben egészen ismeretlen volt az E. M. E. Sz. vezetőségében, melynek kolozsvári tagozata pár év óta már együtt dolgozott az egyházközség vezetőivel és úgy mutatta, mintha azokat elfogadta volna az evangélium ügyének magukhoz hasonló munkásaiul. Lapunk nem foglalkozik polemiával a szó mindennapi értelmében, ezért nem is kérdezzük meg a cikk írójától, hogy vajjon Kálvín Jánost, aki szintén „javadalmazásban részesült” vagy Pál apostolt, akinek szintén adakoztak a gyülekezetek a fentebbiek alapjain szintén ki kell-e rekesztenünk az „evangéliumi munkások” közül s hogy evangélium terjesztésével szerintük okvetlen csak az foglalkozhat-e, aki iparos, vagy kereskedő, szóval akinek ez nem élethivatása, nem is utalunk arra sem, hogy sokkal könnyebb *kivülről* „evangéliumi munkát” végezni, időnként, mikor már megoldozott talajra akadtunk, mint éltizedekig küzdeni egy gyülekezetben a lelkek konokságával, bűneivel, ott törni a lelkek ugarát, olyan „javadalmazás” mellett és körülmények között, amelytől az áldozatoság fogalmát megtagadni, igazán felületes, a dolgok nem ismerésére valló, komolytalan dolog. Meg lehetne kérdezni azt is, hogy ha „evangéliumi szellemben” dol-

gozhatik az a lelkipásztor, akkor miért nem evangéliumi a munkája, hiszen egy munkát talán nem az tesz „evangéliumivá” ha az illető beletartozik az E. M. E. Sz.-be, hanem a szellem, amelyben az illető dolgozik. Végül útalhatnánk épen az E. M. E. Sz. igen sok, komoly evangéliumi munkát végző *lelkipásztor-tagjára*, akiktől — csak konstatáljuk — az a cikk egyszerűen konfiskálja a munkájuk lényegét és kiveli őket az „egyházi” munkások fizetett, a munka örömét nem ismerő, áldozatosságtól távollevő csakis kötelességből dolgozó csoportjába. Ezek olyan kiszólásai a cikk írójának, melyek egy sajátos, nem tudjuk miből fakadó exkluzivitást lehelnek, s melyekkel mi részletesen nem foglalkozunk. E helyett érdemes azonban megvizsgálni magát azt a kérdést, vajjon az egyházi munka és az evangéliumi munka sokat emlegetett ellentéte tényleg fennáll-e, mi ennek az ellentétbè-helyezésnek oka, s hogyan reményelhető, hogy ez megszűnik.

Három eset lehetséges első pillanatra, ha leszögezzük azt, hogy az egyház hívatása az Isten országa terjesztése, tehát az evangélium hirdetése, s hogy evang. munka alatt viszont csakugyan az evangélium olyan hirdetését értjük, aminőt Krisztus a maga anyaszentegyháza híveitől kíván, s amire maga példát adott.

Az első eset az, mikor az egyház maga tényleg, minden mellékcel és kilengés nélkül az *evangélium terjesztését tartja fő céljának* és ezt a munkát végzi is teljes készséggel és erővel. Kétségtelen, hogy ebben az esetben a kettő között semmi különbség nincs. Az egyház azért él, hogy ezt végezze. Tagjai és pásztorai, vezetői teljes mértékben át vannak hatva a munka fontosságától, életüket arra szánták és tették rá, az egyház vezetőinek minden minden munkája arra irányul, s az egyház minden életnyilvánulását az a közvetlen cél irányítja. Nem mondunk vele újat, ha konstatáljuk, hogy erre van sok eset a történelemben, hogy csak az őskeresztyén egyházakra és a Kálvin genfi egyházára mutassunk rá.

A második eset épen az ellenkezője ennek. Mikor az *egyház olyan romlott*, hogy az evang. ügyét nemcsak elhanyagolja, hanem egyenesen megveti. Világi hatalomra tör, vagyónát akarja gyarapítani, Mikor az intézményekben való hite bálványimádássá válva felváltja az élő Isten Igéjében vetett hitét. Mikor háborút és gonosztságot hirdet, meghamisítja Isten üzenetét, emberek uralkodásának válik eszközévé. Nyilvánvaló, hogy ebben az esetben az egyháznak semmi köze az evangéliumi munkához. Méltatlanná vált arra a hivatásra, melyet rábízott Isten. Ennek a bűnnek sok példája van az egyház történetében mindig meg is van a büntetése. Mert Isten az ő egyházát nem tűri meg szennyesen. Sújtolja, bünteti, figyelmezteti. Utakat mutat neki a megtérésre, prófétákat küld, akik hirdessék annak az ő sújtoló akaratát. Tisztítani, szentté tenni

akarja. Isten gyermekeinek ilyen helyen két feladata lehet. Isten megmútátja nekik, melyiket válasszák. Az egyik így szól „szakasszátok el magatokat e hitetlen és gonosz nemzetségtől!” — a másik így „te józan légy mindenekben, szenvedj, az evangélista munkáját cselekedd, szolgálatodat teljesen betöltsd!” Lehet, hogy Isten azt akarja, hogy az az egyház, mint hajdan választott népe, csak maradékában térjen hozzá, de lehet, hogy sújtolásával az egészet meg akarja tartani.

A harmadik lehetőség, amikor az egyház látja a maga célját, vallja is, hogy ő az evangéliumért él, de gyarlóságai és bűnei el-el térítik ettől az úttól. Lehet, hogy még régi bűneiből nem tudott kiszabadulni, visszajárnak azok, mint riasztó kísértetek vagy még gyöngé a jóban, tejnek eledelével kell táplálni és ápolgatni kell a most megindult, most öntudatra ébredő lelkeket. Ebben az esetben egy kötelesség van: mellé állani azoknak a gyöngé lelkeknek, mert Isten nyilvánvalóan meg akarja tartani ott az övéit. Az evangéliumi munka az egyház számára hivatás, cél, melyet szolgálni kell és ha tudatára jutott ennek és rátette a kezét, azt a kezet meg kell fogni és segíteni előre. Ebben az esetben lehet, hogy az eszközökben különbözők a munkák, de az egyház munkája céljában kétségtelenül evangéliumi és senkinek sincs joga elvitatni vagy kétségbevonni azt attól az egyháztól, mely nem csak vallja magát evangéliumnak, hanem akar is azzá lenni, Tétova munkásságát Isten fogja megerősíteni, aki eszközül akarja felhasználni őt országa terjesztésében.

Mi úgy látjuk, hogy egyházunk e harmadik csoportba tartozik. Kétségtelen, hogy még nem hatotta át minden tagját az evangélium szelleme. Még csüng a hagyományokon, még túlságosan bízik intézményeiben, még tétovázó léptekkel halad csak, de tény, hogy megindult az új élet felé, mely ebből az egyházból igazán egyházat fog teremteni a lélek által. Kereső, vágyó lelkek vannak benne, akik találni akarnak, elsősorban pásztorai és vezetői, aztán tagjai és hivei. Amennyiben munkája az evangéliumért folyik, célja igazán Isten országának megvalósítása, s amennyiben hivatásául kizárólag Isten szolgálatát ismeri, annyiban Isten munkálkodik benne, tagjaiban és vezetőiben.

Az „Evang. Munkás” cikkírója ne féljen. Mi nem fogunk az ő „jogi személyiségének oltalmához” folyamodni, nekünk magasabb személyiség az oltalmazónk. Egyházunk egyedüli Feje és Ura: a Krisztus. De az ilyen hangok komoly figyelemztetők nekünk is, hogy igyekezzünk az evangéliumért minél többet, teljes erőnkben dolgozni, de az E. M. E. Sz.-nek is, hogy az „evangéliumi munkát” ép úgy nem monopolizálhadják ők, mint nem óhajtjuk monopolizálni mi. Mi a krisztus evangéliumáért dolgozunk. Ha ők más, egy saját, külön, exclusiv

evangélium munkásai, mi azt is tudomásul vesszük, de ennck a szolgálatáról készséggel lemondunk.* I.

Irodalmi szemle.

The Reformed Church 'Review. (II. kötet 1—4, sz. Lancaster Pa.)

Az amerikai református egyház e szépen kiállított, magas színvonalu theol. szemléjébe leginkább az egyház theologiai professzorai irnak, tudományos theologiai, az egyház életébe és munkájába vágó gyakorlati és építő cikkeket. Egy egész évfolyam gazdag tartalmából megláthatjuk, hogy az amerikai ref. egyházban ugyanazon építő, szellemi organizáló munka folyik, melyet mi akarunk itt inaugurálni. A *januári* számban G. Richards: „Az evangélium és modern világfelfogás” össze-ütközéséről ír, Oswin S. France „A tört. Jézus befolyása az őskeresztyénségre” címmel a Jézus történeli személyiségének s a róla szóló tudósításoknak azt a hatást tulajdonítja, hogy a tört. Jézus volt az, akiben az őskeresztyénség a krisztológia reális vonásait szemlélte. F. W. Leich „A syst. theol tanításról a theol. akadémián az egyházra nézve” azt a hatást várja s annak azt a feladatot tűzi ki, hogy a theologusokat megismertesse az Egyház hitével, ahol egyház alatt nem felekezetet, hanem a ker. élet közösségi megnyilvánulását érti, megismerteti őket a jelenkor vallásos problémáival praktikus munkálkodó erővé, elélté teszi azt a hitet az emberi lelkekben, s a theologusokban képességet ébreszt az igazság hirdetésére, s így megóvjá őket attól, hogy a theologia reájuk nézve csak egy holt rendszer legyen. Paul D. Yöder „A falusi gyülekezet lelke” c. cikkében hangsúlyozza a falusi gyülekezetek lelki életének gondozását szemben a gondozás socialis vagy gazdasági oldalával. Az egyház még nem ismerte föl e szükségeket s nehézségeket,

* Ugyanezen lap ugyanazon számában a dr. Gyenge János: A ref. szabad egyházak című műve ismertetésénél még egyszer próbál ütni az egyházon, melynek „lelkési és világi hatalmasai” „makacs és alattomos aknamunkával” a presb. elveknek a biblia és Kálvin egyházalkotmánya által előírt gyak. megvalósítását megakadályozni . . és az erdélyi ref. püspöki egyház paradox szervezetét kialakítani segítették” A művel magával majd még fo.alkozunk, de itt csodálatunkat kell kifejeznünk az ismertetőnek azért a türelemért, mellyel a „paradox” egyházban nem csak benne van, de attól képesítést is fogad el.

Különösnek és igen fájdalmasnak látjuk az E. M. is azt hiszi, hogy egyházunk megújítására elég, ha nekimegyünk annak, ami most van, ahelyett hogy lélekben építenék az újat. Mindenkiről feltettük volna inkább, mint az „evangéliumi” irány képviselőjéről.

pedig számosak. A falusi parochiák elhanyagoltak, a fizetés kevés, a gyülekezetek kicsinyek és izoláltak, a közlekedés nehéz, a falusi gyűl. a szektáknak ki vannak szolgáltatva, s e megoszlás megbénítja a gyülekezetet, stb. Ezért a falusi papnak jól meg kell ismernie gyülekezetét, annak erőit, szükségait, a népet a maga mindennapi életében. A falu nevelése legyen a legfőbb gondja, különösen a vallásos nevelés, mely meglehetősen elhanyagolt, s melyet föl kell eleveníteni. A mai falusi vasárnapi iskolák gondosabban vezettessenek, külön kell választani kor szerint a gyermekeket, jól megfontolni az anyagot, az énekeket, gondoskodni jó helyiségről. Jó bevezetni a hétköznapi vallástanítást is. A kátétanításra nagy gondot fordítsunk, a Heidelbergi káté alapján. Gondoskodni kell a falu szórakoztatásáról is, játékokkal, énekkarokkal, stb. Ötven évvel ezelőtt még azt hitték, hogy elég, ha a pap elvégzi szoros kötelességét, prédikál, keresztele, konfirmál, esket, temet s ebből áll papi hivatása, hozzávéve, hogy a községben képviseli az egyházat. Némelyek még ma is így gondolkoznak, pedig annak vége van. Azért a theológiák figyelme terjeszkedjék ki a falusi munkatérre is. Az ighirdetésben a falusi pap legyen közvetlen, gyakorlati, a gyülekezet észreveszi, ha valaki készületlenül sekélyen fölmelegített beszédeket mond. Komoly ker. élet, tanulmány és előkészület kell ide, Oberlinek kellene ide, akik révén mindenkinek eljusson a lélek ereje. — Paul I. Dundore „Sexualis nevelés” címen ír, vizsgálva a kérdést három szempontból: a lélektan, pedagógia és gyakorlat oldaláról. A. E. Truxal: „Liberalizmus vagy keresztyénység, egy igazolatlan szembehelyezés” címen ír és Bernard Steiner: „A leveretés nyeresége” c. elmélkedése s könyvismertetések zárják be a füzetet.

Az áprilisi számban egy cikksorozat van „A vall. nevelés symposionja” címen, mely azokat az előadásokat foglalja magában, melyeket e tárgyról a vall. nevelés ügyének rendezésére összehívott gyűlésen tartottak, Thes. I. Herman: a vall. nev. jelentését keresi, megállapítva, hogy ez nem csak tanítás, hanem feltárása azoknak a lehetőségeknek, melyeken át Isten lelke a gyermek lelkének fejlődésére hat. Ezért nem technikai eszközöktől függ eredménye sem, s a vall. nev. problémája nemcsak paedagógiai probléma, hanem egyrészt azon kérdésen fordul meg tudnak-e olyan nevelőket beállítani, akik alkalmasok rá, másrészt, hogy a családban, iskolában, hogyan ragadják meg ezeket az alkalmakat. Ez lenne az újonnan felállítandó Nevelésügyi Tanács feladata. — C. E. Creitz arról a Nevelésügyi Bizottságról ír, melyet 1920-ban állítottak fel, ennek munkaprogramját adja, amint azt akkor a zsinat megállapította, mely helyett ma egy általánosabb és egyetemesebb Tanács felállítását ajánlja. Feladata lenne pénzt gyűjteni a vall. nev. ügyének előmozdítására, vigyázni az iskolák keresztyén jellegére, hogy a ref. gyermekek számára református iskolák állíttassanak, a vall.

nevelés felügyelete minden iskolában, gondoskodni lelkeszi vagy hasonló pályára menő ifjúságról s a nevelés ügyét egész vonalon kezében tartani. George Stibitz a vall. nev. kérdésének a theologiai szemináriumokkal való kapcsolatáról ír, a lelkeszi pályára menendők vallásos előképzéséről, s a vall. nev. munkájára való előkészítéséről a theológián. H. R. Omwake ugyancsak a középiskolákkal való viszonyát tárgyalja, C. A. Brown az alsóbbfokú iskolák diákjai vallásos érdeklődését vizsgálja és annak hiányára mutat rá, C. A. Hauser a vall. nev.-nek a vasárnapi iskolai munkához és iratterjesztéshez való viszonyáról ír, hangsúlyozva, hogy a gyülekezetben már meglevő külön organizációk (vas. isk., mindennapi egyh. iskola*, missziói egyesület, ifj. ker. egyesület stb. stb.) egységbe hozandók, úgy, hogy három csoportra osztjuk fel a munkát: gyermekek (1—12), ifjak (12—24) és felnőttek (24—) s ezeknek külön felügyelői tartsák kezükben az illető csoporthoz tartozó munkákat (pl. az ifjakhoz az ifj. tanács vezetője s a kül. szervezetek képviselői, mely szervezetek az egyházi iskola középső, idősebb és ifjúsági osztálya, ifj. egyesületek, missziói egyesületek, cserkészmozgalom stb.). Részletes tervet ad az egész ügy organizációjára, belekapcsolva az iskolákat is. A. V. Casselman a missziói nevelésről szól, annak fontosságát hangsúlyozza. Végül több Missziói Társaságnak e kérdéshez való viszonyát tárgyalják. — Ugyane számban Roland L. Rupp az „Universalismus“-ról az eschatológiában ír, míg H. S. Gelunau „Pál véleménye Krisztus munkájáról és személyéről“ címen értekezik. Herman cikke „A keresztyénség útja az üdvösséghez“ (könyvkritika) zárja a számot.

A harmadik (juliusi) szám Dotterer cikkét közli „Az Einstein elmélete a filozófia szempontjából“ címmel; A. C. Thompson azon Keresztyén igazságokat keresi, melyek az evangelizáló munkában ma leghatásosabbak, s úgy találja, hogy a Krisztus személyisége a bűntudat felébresztése s Isten bűn feletti ítélete, a váltság gondolata, az örökkévalóság, az Isten személyessége, a sáfárság, a hitvallásban való közösség, stb. azok, melyek legjobban megnyerik az embereket. David S. Schaff „Az amerikai bibliarevizio ötvenéves fordulójáról“ ír, mely revíziót 1872. okt. 4-én kezdték készíteni az angol biblia szövege után, mely 1611-ben készült, s melyet az angol bibliában 1870-ben kezdettek keresztülvinni. A szöveghibák és fordítási hibák az amerikai átdolgozott bibliában már ki vannak javítva. A cikk a revízió munkájának igen érdekes történetét

* „Az egyházi iskola“ itt nem a mi értelmünkben használt felekezeti iskola, hanem mindennapos vallásóra, külön helyiségben s külön beosztással. A „nyári iskolák“ pedig a nyári szünet alatt állíttatnak be az egyház által, itt már nem csak vallásitanítás folyik. Az amerikai egyházak, melyeknek felekezeti iskolájuk nincs, sőt az állami iskolában vallásitanításra sincs joguk az állami nevelés mellett így próbálják a vallásos nevelés ügyét szolgálni.

mondja el. — Wesley Miller A fejlődés jelentése és tendenciája” címen ír.

A negyedik számban Shaw veti fel az imádság kérdésével a címmel *Számít-e az imádság a törvények világában?* Foglalkozván a modern felfogással az imádságról, mely szerint a term. törvények kizárják az ima hatása lehetőségét, rámutat, hogy az első nehézség a törvény felfogásában van, mert a „törvények uralma„ nem holt és független formák uralmát jelenti, hanem épen azokat a föltételeket, melyekben azok által Isten munkálkodik. E törvények között három nagy csoport vagy réteg vehető fel, a szervetlen, fizikai, a szerves, biológiai és az öntudatos élet törvényei. Közülök minden alacsony fokról a magasabb érthetetlen és természetellenes. Tehát, minél jobban megismerem e törvényeket, annál alalmasabbá lesznek ezek a felhasználásra. Isten előtt ezek a törvények eszközök, egyik által a másikon munkálkodik. Ez azonban még csak az ima lehetőségét, nem a szükségességét mondja ki. Azt, hogy az ima megváltoztatja Isten akaratát, pogány felfogás. Az imádság szükségességéről azt mondja, hogy Isten világában a mi hozzájárulásunk, elfogadásunk nélkül semmit sem kaphatunk. Nem élünk meg, ha nem dolgozunk, nem növekedik az ismeretünk, ha nem tanulunk, nem nyílik alkalmunk Istennek, hogy adja a lélek javait, ha nem imádkozunk. Az ima tehát eszköz Isten javainak elfogadására, de egyúttal így eszköze is a lélek fejlődésének. Az ima maga egyike azoknak a törvényeknek, melyek a lélek világában uralkodnak, s melyek nélkül ezt a világot megérteni lehetetlen. — Rissinger: *A falu problémájáról* ír, felsorolván először a különböző nehézségeket, (pl. hogy kevés számú lakos sok felekezet közt oszlik meg, a templom távol esnek a falvaktól, a falusi lakosság a városba tódulása, vezetőhiány, egészségtelen egyházi viszonyok, melyek miatt a falusi lelkész mind városi pap akar lenni,) aztán arról szól, hogy a falu problémája a falusi nép vallásos nevelése, s leírja a falusi nép vallásos életét, mit kellene tenni a nevelés terén, hogyan gondoskodhatunk szórakozásáról, s a gyülekezet összetartásáról. Henry S. Gehman A János-paralell a buddhizmusban c. rövid cikke után Dahlmann ír e címen: A dogma viszonya a hithez és élethez, végül Darms arról ír, hogy miért kell a missziótörténetet fölvenni a theol. tanulmány tantárgyai közé. Reid Pontius cikke „Nemzetközi béke a lelkész szempontjából“, címen azt fejtegeti, hogy a lelkész a nemzetközi béke kérdéseire az Isten országa terjesztésének, a keresztyén missziói munkának a szempontjából nézzen, mint amelyet csakis a keresztyénség tud megteremteni. — Könyvismertetések zárják be a gazdag tartalmú folyóirat ezen évfolyamát.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Folyó évi július hó 1-től szeptember hó 15-éig beérkezett előfizetési díjak :
Bokor Márton Bánffyhyunad 75, dr. Polonkay Tivadar Magyarhermány
150, Bőjtke Géza Szemerja 150, G. Kovács István Tordaszentlászló 75, Páll Lajos
Kézdivásárhely 399, Muzsnay Ödön Nyárádszereda 75, Debreceni István Nagy-
szalonta 75, Balogh Gyula Szemlak 190, Lőrinczy Árpád Vajasd 150, Fábian
Lajos Algyógy 150, Csutorás Albert Érendréd 110, Nagy Sándor Türe 150, Nagy
Lajos Ujszékely 150, Csulak Samu Bürkös 75, Veress Imre Iriny 75, Gacsalyi
Zsigmond Kiskolcs 150, Alsóboldogfalvi ref. egyházközség 150, Vásárhelyi János
Kolozsvárt 230, Szentgericei ref. egyházközség 75, Fülöp Gyula Románberettye
75, Cs. Nagy Dávid Ottomány 150, Kiss Jenő Csegez 75, Szabó Lajos Csobadon
180, Szőke István Jablonica 180, Kányádi Béla Bukarest 150, dr. Mezey Mihály
Magyarláros 150, dr. Illyés Géza M. Királyfalva 150, Lőrinczy János Bálványos-
várálja 75, Nánay Attila Knezevi-Vinogradi 75, Miszti Mihály Józsefháza 75,
Bartha Péter Torboszló 75, Volloece Miklós Maksa 150, Imreh Lajos Kézdi-
mártonfalva 100, Csia Pál Brassó 100, Bene István Aldoboly 100, Demeter Antal
Bita 100, Potsa János Cófalva 100, Csiki Viktor Torockószentgyörgy 100, Simon
Gábor Mucundorf 300, Cseh Emil Vice 150 lei.

Naptárunkról.

Október hó első napjaiban fogjuk szétküldeni a Protestáns Naptár címen meghirdetett, de *Magyar Református Naptár* címen kiadott 1925. évre szóló naptárunkat.

Ezen 14 ivre terjedő tartalmas és változatos naptárunknak, melyhez az előszót a Püspök úr irta, — az ad különös jelentőséget, hogy egyházi életünk szervezeteiről s ezek között egyházközségeinkről, azok lélekszámairól, iskoláiról, lelkészeiről, tanítóiról stb. stb. pontos kimutatást fog közölni.

Naptárunk boltiára 20 Leu. Viszonteladóknak darabonként 20⁰/₁₀-ot adunk. Ennélfogva nagyobb rendelésnél darabonként 16 Leuba kerül.

Tekintettel a nagy érdeklődésre, kérjük az előjegyzéseket kiadóhivatalunkhoz sürgősen beküldeni.

„Az Út” kiadóhivatala.

Kiadóhivatalunkban

(Cluj—Kolozsvár, Calea Victoriei 38. szám.)

kapható könyvek jegyzéke.

	LEI
Balogh Endre : Hajótöröttek	40
Dr. Bartók György : A ref. egyházak presb. szervezete	15
Theologia tudomány és lelkipásztorképzés	15
" " Vallás és élet. Egyház és állam	10
Dr. Bartók György ifj. A Jakab levele	10
Berde Mária : Vizen hold	25
Dr. Borbély István : A magyar irodalom története a legrégibb időktől 1825 ig	160
Böhm Károly : Az ember és világa IV. r. (A logikai érték tana)	120
" " Az értékelés phaeomenológiája a XV. századig	40
Biró Vencel : Erdély követei a portán	30
Csúry Bálint dr. Lakodalmas könyv	10
Dr. I. Dienes Jenő : Nagyenyedi diákélet	60
" Magduska mesés könyve. Gyermekmesék. Kölve	65
Dorn K. : Jézus él és én vele	3
Erdélyi László : Mit tesz keresztyénnek lenni?	3
Dr. Gidófalvy A magyar pap és tanító szociális kötelességei	10
Gönczy Lajos dr. Az összehasonlító vallástörténeti módszer alkalmazásának kérdése	15
Gyárfás Elemér dr. Erdély problémái	40
Gyallai Domokos Ősi rögön (Novellák)	50
György Lajos dr. Historiás könyvecske	10
György János : Hit és haladás 2 kötet	40
Havergal Egy óra Jézussal	3
Holstein Mária : Mesék, versek. Kölve	30
Imre Lajos dr. A falú művelődése	35
" " A magyar kálvinista lelkipásztor esz nénye	5
Dr. P. Jánossy Béla : Petőfi. Drámai kép	15
Jancsó Sándor : Egyházi beszédek	50
Jancsó—Fejes—Felméri : Népiskolai ref. vallásoktatás I—IV. oszt. részére	10
Ugyanaz V—VI. oszt. részére	12

Bárhol megjelent s a mai viszonyok között beszerezhető könyvek nálunk is megrendelhetők.

Kádár Géza : Fel a szívekkel. Magán kettős és karénekek orgona vagy zongora kísérettel — — — — —	30
Dr. Kecskeméthy : Bibliai ismeretek (I—II. o.) —	50
Kis vallástörténet (V. oszt.)	30
Mi vallásunk	40
„ A zsoltárok első könyve —	15
Kovács Dezső : Apostolok és csavargók, Novellák	40
„ „ Ballag már a vén diák... —	10
Kristóf György : Petőfi és Madách tanulm. —	50
Dr. Lendvay Benő : 25 év Márkusfalva életéből	10
Lovassy Andor : Bihariak — —	30
Mace : Egy falat kenyér története --- ---	20
Dr. Makkai Sándor : Kegyelemből hit által	35
A lélek élete és javai (fil. tank.)	30
A vallás az emberiség életében. Fűzve	100
„ „ Kötve	130
Hittem, azért szóltam	15
Ird meg, amiket láttál (Beszéd)	50
Élet fedelme	40
„ Dr. Makkai Ernő : Bethlen Gábor országalkotó politikája —	50
Mária Louisa Charlesworth. Fordította Tisza Etelka : A kö- nyörületes gyermekek	40
Mátyás Ernő : Pál apostol misztikája — —	30
„ A vallásos misztika	30
Menegoz — Ifj. Bartók : Elmélkedések az üdv evangéliumáról	10
Modersohn Ernő : Mik Isten gyermekei? — Krisztus levele	3
„ „ Mik Isten gyermekei? — Krisztus teste	3
Modersohn E. Ford. Kádár Géza : Meg kell-e még egyszer keresztelkednem? —	12
Murray András : Maga Jézus	5
Musnay László : János apokalypsisének magyarázata I. füzet---	40
II. füzet---	20
Musnai László : Életnek beszéde (63 vázlatos beszéd és 11 szertartási beszéd) — —	50
Nagy Géza : A kereszténység jövője	30
Nagy Károly : A názáreti Jézus--- —	15
Nagy Péter-féle Konfirmációi káté	20
Nyári Pál : Mélységes és gyakorlatias kereszténység ---	3
„ „ Meg kell-e tértünk?	5
Nyíró József : Jézusfaragó ember. (Novellák)---	80

	LEI
Pap József: Első könyv. (Novellák)	50
Pakocs Károly: Forró szavak	30
Petelei István: Elbeszélések. I. II. kötet	70
Petőfi összes költeményei	80
Péter Károly: Jézus nyomdokain	40
Dr. Ravasz László: Az emberélet utjának felén	150
Dr. Rajka László: Szavalókönyv	10
Reményik Sándor: Vadvizek zugása	30
„ „ Csak így. (Versek)	30
Dr. Révész Imre: A kereszténység története	40
Protestantizmus története	40
„ „ Akikre nem volt méltó a világ. Fűzve 40. Kötve	70
Seprődi János: Eredeti székely dalok (57 eredeti székely dal négy hangra letéve)	20
Sz. Szász B.: A hitnevelés alapproblemái---	10
Szabolcska Mihály: Eszmények, álmok. Versek	30
Szabó Jenő: Virágok a Golgotáról. Versek	40
„ „ Sóhajok hidján. Versek	40
Szabó István Andor: A kis gentleman	15
Szabó István Andor: Az uri leány	15
Szombati-Szabó István: Életem. II. kiadás---	30
Régi japán költők	15
„ „ Lavinák éneke	30
Dr. Tavaszy Sándor: A jelenkor szellemi válsága	25
„ Schleiermacher filozófiája	25
„ „ A nyugateurópai kultúra sorsa Spengler filozófiájának tükrében	15
Tompa László: Erdély hegyei közt. (Versek)	15
Tóth István: Álomtragédia	60
Tizenegy fiatal erdélyi író: Versek, elbeszélések, tanulmányok	50
Varga Gyuláné: A keresztyén küzdelme a maga s környezete bűneivel	3
Vargha Tamás: Miért szeretem református egyházamat	3
Vásárhelyi János: Lelki vigasz	2
„ „ Az ifjúsági egyesület munkaterve ---	3
Walter Gyula: A vágyaim	30
Biblia nem revidiált teljes díszkötés 14×21 alak	250
ugyanaz fekete keménykötésben, revidiált ---	55
fekete keménykötésben 11×17 cm nagyság, revidiált	50

	LEI
Biblia, nem revídiált, teljes, 13×9 nagyság, indiai papíron, puha bőrkötésben, aranyozott szegéllyel	220
Biblia, revídiált teljes 16×10 nagyság, indiai papíron, puhakötés családi lajstrommal	240
Az újszövetség hiltana	20
Újtesamentom és zsoltárok 9×13 cm n. fekele kemény köt.	18
Újtestamentom, ugyanaz, csak zsoltárok nélkül	15
Zsoltárok könyve, füzve	5
Bibliai részletek, füzve	5
Bibliai mondások falra függeszthető keményfára faragva, művészi kivitelben, 19×12 cm nagyság	35
Bibliai mondások falra függeszthető karion papíron, díszes kiv.	12
Ó- és újszövetségi bibliai történetek 100 színes képpel, Leinweber Róbert festményei után	80
Erdélyi ref. énekeskönyv (Legújabb)	60
A dunai balkánállamok szövetsége	15
„Maradj velem”, imádságos könyv magánosok és családok számára kötve, csinos kivitelben	35
Új kis Choralkönyv tartalmazza a legújabb erdélyi énekeskönyvbe újonnan felveit dallamokat orgonára és vegyeskarra letéve	30
Bibliai mondásokkal ellátott levelezőlapok Egy sorozat 12 drb.	15
Ugyanaz vasárnapi iskolások részére 4 drb.	1
Néprajzi feladatok Erdélyben	5
A szomszédságok kiskátéja	1
Az alkohol mellett vagy ellen?	6
A ref. presbíter kiskátéja IV. bővített kiadás	2
„Ünnepnapok”. Népies traktátusok. Egy füzet ára 2 lei. Egy sorozat (10 darab) ára 20 lei. 1. Makkai S.: Az Eszter padja. (Elbeszélés.) 2. Valásos költemények. 3. Br. Hacke Károlyné: Anyák könyve. 4. Tavaszy Sándor: Kálvin János élete. 5. Gyallay D. Mindenre sor kerül. 6. Örhelyi J. A vasárnapi iskoláért. (Gyermekszínarab.) 7. Baksay Sándor: Egy kopott naplóból. (Elbeszélés.) 8. Baksay Sándor: A hazugság hazugság. (Elbeszélés.) 9. Vásárhelyi János A szülők öröme. (Színarab.) 10. Derzsi Endre A magad értelmére ne támaszkodjál.	
Hol az igazság? Kálvinista Kálmán és Adventista András beszélgetése. Kitűnő irat az adventisták tévtanai ellen.--- Ára 5 lei.	

Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank R.-T.

Kolozsvár, Piața Unirii (volt Mátyás király-tér) 7. szám.

FIÓKJAI

Désen, Dicsőszent-
mártonban, Gyula-
fehérváron és
Marosvásárhelyen.

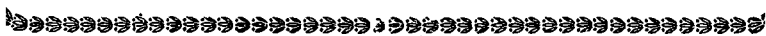
Saját tőkái
48 millió lei.

Engedélyezett de-
vizahely.

Átutal bárhova,
Safefiókokat ad
bérbe. Betéteket és
letéteket fogad el.

Minden bankügyletet előnyösen végez.

Betétek után a legmagasabb kamatot
fizeti a

Közhasznú Takarékpénztár

Részvénytársaság

CLUJ-KOLOZSVÁRT

Calea Victoriei (Kossuth Lajos-utca) 3.

Erdélyi Bank és Takarékpénztár

Részvénytársaság

Cluj-Kolozsvár

ajánlja szolgálatait a bank-
szakma minden ügykörében

Devizaosztály.

Takarékbetétek.

Fló k i n t é z e t e k :

Marosvásárhelyen, Tordán, Szászrégenben
és Marosujváron.

MINERVA

**IRODALMI ÉS NYOM-
DAI MŰINTÉZET R.-T.**

CLUJ, Str. Reg. Maria 1.

(volt Deák Ferenc-u) 1.

Ajánlja dusan felszerelt irodai nyomtatvány raktárát.

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

IV. ÉVFOLYAM:

Alapította

1924.

8. SZÁM.

RAVASZ LÁSZLÓ

O K T Ó B E R

T A R T A L O M

A reformáció szelleme. (M. S.) – Gyülekezeti munka. A bibliaköri munka lényege és módszere. (I. L.) – *Az igaz papné.* Levél. – Beszámoló. (Pilder Mária). – Tudomány. Világnézet. Az Istenhez vezető utak (T. S.) – Irodalmi szemle. – Egyházi szemle. A prot. Amerikában. (Maksay Albert.) – A sepsiszentgyörgyi napok mérlege. (M. S.) – Szerkesztői üzenetek.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

Dr. IMRE LAJOS

Dr. MAKKAI SÁNDOR

Dr. TAVASZY SÁNDOR

Megjelenik: július és aug. kivételével minden hónapban	Felelős szerkesztő: Dr. Imre Lajos. Kiadóhivatal: Cluj-Kolozsvár, C. Victoriei 38.	Előfizetési ára: Egész évre 150 Lei. Egyes szám ára . . . 15 Lei.
--	---	---

Előfizetési felhívás.

Az Út szerkesztősége és kiadóhivatala a karácsonyi könyvpiacra kiadja dr. Makkai Sándornak

Zörgessetek és megnyittatik néktek

c. kötetét, amely vallásos estélyekre való előadásokat, elmélkedéseket, egyházi beszédeket, temetési beszédeket és cikkeket tartalmaz. A kb. 320 nyomtatott oldalra terjedő nagy kötetben 14 vallásos előadás, 27 egyházi beszéd vasárnapokra és minden ünnepi alkalomra, 10 temetési beszéd és 10 cikk foglaltatik.

A kötet ára előfizetőinknek portómentes küldéssel 130 Lei lesz, a bolti ár magasabb. Megrendelések utánvétellel, vagy a pénz előzetes beküldése mellett eszközölhetők. Kérjük lelkesztársainkat, hogy a könyv megrendelése által támogassák vállalkozásunkat. A gyűjtőíveket **l e g k é s ő b b n o v e m b e r 15-i g** kérjük visszaküldeni.

Ugyancsak a karácsonyi könyvpiacon fog megjelenni. dr. Tavaszy Sándor

Világnézeti kérdések

című könyve, mely 15 ívnyi terjedelemben filozófiai essaykat, cikkeket, előadásokat tartalmaz.

Előfizetési ára 100 Lei, bolti ára magasabb.

Megrendelések Az Út kiadóhivatalához intézendők.

Kiadóhivatalunk tudatja, hogy *ujabb bizmányokat*, csakis azon feltétellel adhat, ha az illető *meghatalmazást* küld be, hogy a bizomány összegét, *amennyiben a havonkénti elszámolást nem ejtené meg*, áll. fizetéskiegészítéséből a Ker. pénztáránál levonásba hozhassuk. Eddigi *bizományosainkat* kérjük *elmaradt elszámolásaik gyors megejtésére*.

A reformáció szelleme.

II. Kor. 4. r. 6—10; 16—18. v.

Az igazi ünneplésben a múlt jelenné válik s a jelenből szent elhatározások fakadnak a jövőre nézve. Mi tehát nem csak a múltra emlékezünk ma, hanem azt akarjuk, hogy a múltat átélve magunkban, jövővé tegyük. A reformáció szellemét akarjuk felidézni a múltból, hogy ez a szellem foglyul ejtse a mi lelkünket s belőlünk induljon jövő diadalára. Isten igéjében idézzük ezt a szellemet, hogy fényes arcába nézve, megkérdezzük: ki vagy? Ő felel, s e feleletben világossá lesz, hogy kik vagyunk mi és kiknek kell lennünk? Ez a szellem megítél és felment, kárhoztat és helybenhagy. „Jöjj hát elő te Lélek, a négy szelek felől” s mutasd meg nekünk a te dicsőségedet!

I, 1. „Mert az Isten, aki szólt: sötétségből világosság ragyogjon! ő gyújtott világosságot a mi szívünkben. E szavak fejezik ki a reformáció szellemének első, alapvonását. A reformációban az a meggyőződés uralkodik, hogy e világon minden életnek Isten a kezdője, a teremtője, a cselekvő lelke. Az, aki egy „legyen” szavával világosságot s ezzel életet adott a földnek, egy új s még dicsőbb teremtetést visz végbe az emberi szívben. Amint a föld sötét, kiellen és pusztá volt az első hajnalhasadás előtt, amely Isten szavára gyúlt ki az égen, épúgy, sőt még százszorta félelmesebben sötét és élettelen az emberi szív, amíg Isten arca fel nem hajnalodik benne. Mert erre van teremtve a szív s amíg ezt nem látja meg, nem is emberi szív még, halott, sőt még meg sem született.

Az emberre nézve a teremtés hajnala akkor ragyog fel, amikor szívében megjelenik az Isten s dicsőségével betölti annak sötét, halott világát.

Ezt látta és érezte át Pál a damaskusi úton, mint vak üldözője a Krisztus ügyének; ezt tapasztalta meg Luther abban a cellában, ahol lelke üdvösségéért viaskodott s nem talált orvosságot kínjaira a Krisztus egyházában, amely pedig azzal hivazkodott, hogy bírja az üdvöl és oszlogathatja azt. A vak szívekben csak Isten gyújthat világosságot! És ez a világosság, amelyben meglátjuk őt s amelyben új világ, új élet tárul elénk: a hit, a léleknek ez a látó szeme, amely ha fölnyilik, mi ujjongva

adjuk át életünket annak, aki újjáteremt bennünket. De azt még Luther se tudta igazán, hogy a hit nem a mi akaratunkból gyűl fel a szívünkben, hogy „Isten az, aki azt fölgyújtja.” Kálvin, a genfi próféta, ez a zordon hőse Istennek, látta ezt meg újra s hirdette, hogy: *egyedül Isten kegyelméből*, tehát egyedül *Istené* a dicsőség, aki a *hitet adja*. Isten az *egyetlen valóság!* Isten alkot magának szíveket, hogy azokban életét megdicsőítse s céljait megvalósítsa; ő alkotja a szíveket, hogy *higgyenek* s az ő szeretetét a világba kiárasszák; hogy harcoljanak és győzzenek a bűn felett az ő erejével, hogy hordozzák és tükrözzék az Ő képét, aki egyedül akar ur lenni e világon, aki legyőzhetetlen, ellenállhatatlan, visszautasíthatatlan Kegyelem! Ez a meggyőződés a reformáció örök lelke! Világ és élet csak egyedül Isten dicsőségére van s méltóságunk és rendeltetésünk egyedül ebben a dicsőségben résztvenni, mint annak tükrői s eszközei.

2. Ez a dicsőség alapigénk szerint „Jézus Krisztus arcán” világol. Isten dicsősége az emberi szívben: Krisztus. Benne lett láthatóvá, emberivé a kegyelem, hogy megközelítsen, újjáteremtsen, életre hívjon minket. Mikor az ő arca odabenn feldereng: akkor születik meg a szív, akkor újul meg az élet s dicsőül át a világ. *Reformáció*: ez a Krisztus megjelenése a szívben, *Örök reformáció*, mert nemcsak a Luther és Kálvin szívében ragyogott fel Isten kegyelme a Krisztus arcán, hanem minden egyén szívében akkor is, ma is, ezután is, akiben Isten felnyitja a hit szemét. A reformáció: ez a keresztyénség folytonos, *egyéni* megújulása. Képzeltetek egy végtelenbevezető utat, amely az emberek millióinak szívében halad át, de sötétségbe van borítva. S egyszerre megindul a végtelen éjből egy fény, s vonul át a szíveken. Amelyiken áthalad, az kivilágosodik, fénybe borul s e fényben Isten jelenik meg a Krisztusban, az ő dicsősége ragyog a Krisztus arcán. Ez a mi életünk képe. Isten diadalútjának vagyunk egy-egy állomása. Isten jön át a századok távolán, tündöklő dicsőségében, a szíveken át a maga örök célja felé. Előttünk a múlt kódéba veszve izzik a pályája azoknak az embereknek szívében, akiben áthaladt, akiket rabúl ejtett, újjáteremtett. Ott ég a Luther és Kálvin szíve is, ott ragyog atyáink hosszú sorának szíve is. de jön tovább, felénk s a *te* reformációid abban a pillanatban következik el, amikor a *te szívedben* gyűl ki az ő jelenlétének dicsősége a Krisztus arcán. Mert a reformáció keresztyénsége nem tan, dogma, hanem *személyes élet*, a *Krisztus trónfoglalása a szívben*, az Isteni életnek személyes, emberi életté válása azért, hogy a *te életed istenivé* váljon! És ezért nem ünnepelünk mi ma egy *történeti* eseményt. Mert az a reformáció, amelyik csak a múlté, önmagának tagadása lenne. Nekünk *bele kell olvadnunk* személyszerint Isten győzedelmes életének árába, amely a történelmen át felénk hömpölyög! Ti sötét, ti halott, ti meg sem

született szívek: halljátok-e a nagy világteremtő szót: legyen világosság! Szívetek alaktalan sötéttségében oszladozik-e már az árnyak serege? Megrendül-e odabent a fekete trón, amelyen a Bűn ül a Halál szárnyai alatt? Kezd-e derengeni az a *másik* arc, az az Egyetlenegy, a láthatatlan Isten töviskoronás képe? Kelnek-e olthatatlan lángjai erős elhatározásoknak arra, hogy a világot Isten uralma alá hajtsátok? Mert ha igen: akkor ez az ünnep nem álmodozás és merengés a múlt felett, hanem teremtő hajnalhasadás, születés, élet! S ha nem? . Akkor hiába hangzanak beszédek halottak ajkáról halott szívekhez, akkor mi csak egy négyszázestendős hulla vagyunk, amelyen keresztültapos az idő s amely felett roskadozó tornyok és elporló falak állanak sírkövek gyanánt!

II. 1. De ti éreztétek át, mit jelent az, hogy szívémben Krisztus lakik, az Isten emberi életté vált dicsősége! Oh éreztétek, hogy ti az örökkévalót hordoztatok halandó szívetekben s az Istenfiak királyi méltósága a tiétek! Éreztétek, hogy kiválasztottai vagytok Istennek, az ő képének hordozói a lázongó világban, amely jogszerint az övé s amelyet a bűn csak bitorol. Oh, éreztétek meg ezen a napon, hogy kálvinistának lenni azt jelenti bizonyosnak lenni az üdvösség felől! E világfelé emelő öntudatban ti királyi nép és szent papság vagytok, szabad önálló keresztyének; üdvösségetek nem függ az egyház parancsszavától, Istent nem közvetítik számotokra természetfeletti szentséggel felruházott papok; ti nem sugátok bűneiteket emberek fülébe, ti nem vagytok elzárva Istentől s nem vezetnek titeket pórázon a menny felé: Isten ott van a szívetekben, eléje vihetitek minden gondolatotokat, neki gyónhatjátok meg bűnötöket, tőle kértek üdvöt egyedül, szabad szemmel merültök Igéje titkaiba, magatok választjátok meg üdvösségetek útját, a magatok módján lehettek Istenéi s titeket sem élet, sem halál el nem szakíthat a Krisztustól! Isten egészen a tiétek és ti egészen az Istenéi lehettek! Ez a reformáció drága ajándéka, a kincs, amelyet ez a Lélek termel ki a szívből. De ez csak az egyik, a fényes, örömele büszke arca a protestantizmusnak: a világtól való tökéletes szabadság és az Istenben való üdvösség boldog bizonyossága!

2. Van egy másik oldala is: alázatosság, porbaomlás Isten előtt, lemondás magunkról, önmegtagadás. *Isten egyedül!* ez a reformáció lelke. Az ember önmagában semmi, törékeny, értéktelen cserépedénye a romolhatatlan kincsnek. „Ez a kincsünk cserépedényekben van, hogy az erő nagy volta Istené legyen s ne magunktól való.” Az isteni ezen a földön mulandó, töredékeny cserépedényekben izzik. *Isteni* élet — *emberi* testben. Így jelent meg ott is a római helytartó terraszán, véresen, összetörve! Imhol az ember! És mi volt a Pál, a Kálvin s a többi tanítvány élete? Sorvadás, mindennapi halál! S hol lángol a mi őseink dicsősége? Gályapadokhoz láncolt, haldokló prédi-

kátorokban! Oh Isten nem a bölcseket, erőseket, nemeseket, hatalmasokat, hanem a világ bolondjait, az erőtlenekeket, a nemteleneket, a semmiket választotta ki, hogy szívükben megjelenjék az ő dicsősége! Miért? Hogy ne dicsekedjék ő előtt egy test sem! Hogy ő, az Isten ragyogjon szemtől-szembe e világgal a széthulló cserépedény romjai közül.

És most szétnézvén rajtatok, tibennetek is Isten töredékeny cserépedényeit látom. Bánattól sápadt arcok, könnyektől kiégett szemek, gyászban megtört szívek, megégett életromok!.. Szegény, töredezett cserépedények! De csak ezek? Vagy megzúzott emberi lényeteken át izzik és ragyog az Isten dicsősége, a Krisztus arca? egy Isteni élet, egy isteni világ, egy isteni jövő reménysége? . . . És szétnézek ma, ebben az ünnepélyes órában Erdély felett, ahol száz meg száz templom és iskola telik meg az ünnepi ének hangjával . . . és látom benne is, a református magyar Sionban az Isten töredezett cserépedényét. Ti roskadozó tornyok, ti megfeketült iskolák! Homlokotokon az elmúlás bélyege, nagy részetek rom, vagy annak induló! Büszke kupolák között mik vagytok ti? Vagytok e valamik? Oh ti szegény elmálló cserépedények!.. De csak ezek? vagy a széthulló kövek közül új jövő, örök reformáció reménységének lángja csap ki?

3. Halljátok meg az Úr akaratát: *Ő ti gyengeségetekben, a ti halálraitélt testetekben akarja magát megdicsőíteni!* Mert elég neked az ő kegyelme, mert az ő ereje erőtlenség által végeztetik el! Az Úr akarja, hogy ezekből az egyszerű, szegény, disztelen templomokból áradjon ki igéjének gyógyító árja a világ sebeibe! Az Úr akarja, hogy ezekből a szegény, eszközeiben gyarló, letiport iskolákból özönljön elő az ő ifjainak harmatja! A ti megpróbáltatott, megcsapdosott életeteket akarja az ő erejével, tiszta, hős, boldog életté tenni, hogy lássa a világ bennetek nem a ti, hanem az ő dicsőségét. S azért ne féljete! „Nyomorgattatunk, kétségeskedtünk, üldöztetünk, de meg nem szorítottatunk, nem esünk kétségbe, el nem hagyatunk, el nem veszünk.” Ez a nép, ez az egyház önmagában gyöngé és semmi, e világ szerint a porig van alázva: de ha van benne valami az Isten szerelméből, ha van benne valami a Krisztus lelkéből el nem veszhet. Hiszen azért ilyen, hogy ne az övé legyen a győzelem, ne a cserépedény dicsekedjék, hanem az Örökkévaló Isten győzzön! *Mi semmik vagyunk* Isten nélkül s csak vele és érte akarunk élni! Hadd tűnjünk el, olvadjunk bele az ő dicsőségének áradatába, amely széthulló testünkön át kiragyg a világba! *Ez a reformáció igazi szelleme!* Oh drága nekünk a múlt minden köve és emléke; drágák a hősök, akiknek szívéből sarjadt az a múlt, a szenvedések és diadalok hosszú láncolata, templomaink és iskoláink könnyel-vérrel áztatott falai, a nemes hagyományok, a szent szokások, az ősi imádságok, az ódon énekek, az öreg bibliák, a megfakult leve-

lek, minden jel, ami minket e földön magyar reformátusokká tesz. Drága, de csak annyiban és azért, mert *mindennél drágább nekünk az, akinek dicsőséges arca a Krisztusban győzelmesen ragyog ki a múlt összetört cserépedényéből mindennél drágább nekünk az Isten!*

III. Mert Istennek mindennél drágábbak vagyunk mi. Nem csak Isten dicsőül meg bennünk, de másfelől *a mi életünk dicsőül meg Istenben!* A reformáció szellemében mi nem életelen cserepek, lelketlen eszközök vagyunk Isten kezében, hanem az ő lángoló szolgálatában örökkévaló dicsőségben kibontakozó *lelkek, egyéniségek!* Istennek nem kellene örök butaságban és kiskorúságban tartott rabszolgák, hanem hősiek egyéniségek, akik a maguk módján teljesítik az ő akaratát a világban. S ezért az Isten életének e világban való dicsőséges kibomlása az egyéniségek millióinak kivirágzásában teljesedik meg! Ezt a felszabadító evangéliumot hozta a reformáció. Minden egyéniség Istennek egy *csépe*, örök gondolata a test fájdalmas, törekeny cserépedényébe zárva, de arra hivatva, hogy kiküzdje onnan magát, s mikor a cserépedény szerte hull, diadalmasan csapjon az égig s olvadjon át az örökkévalóságba! Ezt a lelki egyéniséget Pál apostol „*belső ember*”-nek nevezi s ez a mi jobbik énünk, igazi valónk. Mikor Isten élete teljes leend: minden lélek egy-egy páratlan vonás lesz benne, nem megsemmisülve, hanem ellenkezőleg: tökéletesen megvalósulva.

Te nem élhetsz Isten nélkül, de *Ön*ki meg szüksége van rád. Lelked erőinek kivirulásában az *Ő* dicsőségének egy sugárszála fonódik bele a világ életébe. Istennek élni: nem feláldozása magadnak, hanem egyéniséged diadalmas érvénysülése, igazi valódi áldott kivirágzása. Pusztulás és halál csak arra vár, aki *ő* maga akar maradni, aki önzően újtába áll Isten életének és meg akarván tartani életét, elveszti azt. De az Istenért élő egyéniség megtalálja életét az Istenben s „*ha ami külső emberünk megromol is, a belső mindazáltal napról-napra újul*”. Mert az élet törvénye az, hogy a külsőnek meg kell romlania. „Ha a földbevetett mag el nem hal, csak *ő* maga marad; ha pedig elhal, sok gyümölcsöt terem.” A reformáció szelleme e világban: *mindennapi halál*. „Mindenkor halálra adatunk a Krisztusért, hogy az *ő* élete látható legyen a mi halandó testünkben.” A Krisztus halálát hordozzuk testünkben: azt a halált, amelynek kinjai közt elemi erővel nyilatkozott meg az Isten élete: a Szeretet; azt a halált, amely levetkezése volt minden embernek, hogy a szeretet élete, az élet végtelen lehetőségeit hordozva ömöljön a világba! Azt a halált, amelyben az élet menyei kenyérré lett, hogy széttörve, minden éhező lélek beteljen vele. Ez a halál: a *te* életed, négy-száz-észtendő magyar református egyház, te halálraadatott! A te örökséged ez, hogy minden nap, minden órában, százszor is meghalj a testben és a testnek, hogy a világ bolondja

légy és tékozz magadat a világért, vérezve és pusztulva, isteni önzetlenséggel emésztve fel magad a Szeretet munkáiban! Négy száz esztendő mindennapi halála szült téged az életre s a te mindennapi halálod a Krisztusban: ez, és semmi más nem fog szülni új századokat a magyar Sionnak!

Mindennapi halál! És ime Pál apostol ezt „pillanatnyi, könnyű szenvedésnek” nevezi amaz „igen igen nagy, örök dicsőséghez” képest, amelyet szerez nekünk. Oh Isten, atyáink Istene, a Te dicsőséged ez, amelyben egykor osztozni fog minden teremtetett lélek, amikor többé nem lesz halál, bűn, keserű sirás, csak a győztes szeretet eget-földet betöltő ujjongása! Látod-e ezt a dicsőséget múltad romjaiban, jelen életed szét-tört cserepei közt szemtől-szembe kiragyni, te szent gyülekezet, aki „nem a láthatókra, hanem a láthatatlanokra,” nem „az ideigvalókra,” hanem „az örökkévalókra” emeled szemeidet?

Mi látjuk a láthatatlanokat! . . . Lelkünk átsuhan völgyek, rónák felett. Harangok zúgnak a tornyok százaiiban s a templomok százaiából égre tör az ének; „Erős várunk nekünk az Isten!” Száz és száz szószékből zeng az élet beszéde . . . és sok százezer szívben hajnal hasad. És a szívek hajnali fényességében megjelenik a Jövendő. A mi jövendőnk. Egy arc az. Egy emberarc. Isten dicsősége az ember arcán:

s ha kérded, hogy ki légyen az?
Jézus Krisztus az!
Seregeknek Ura, kinél nincs több Isten,
Nála vagyon a győzedelem!

M. S.

Gyülekezeti munka.

Pásztoráció. Belmisszió.

A bibliaköri munka lényege és módszere.

Mult számunkban azokról az általános elvekről szólva, melyek a bk. munka legjellemzőbb vonásai, most magának a munkának a menetéről fogunk beszélni. És pedig elsősorban a *bibliaóráról*.

Itt a bibliaóra alatt ismét nem a felnőtték vas. délutáni, vagy hétköznapi istentiszteletét értjük. A bibliakör bibliaóráit jellemzik a következők: elsősorban az, hogy ez *nem tömegmunka* tehát bizonyos számú résztvevőn túl nem lehet mennünk anélkül, hogy ne veszélyeztessük annak sikerét. A bibliaórán legtöbb 15-en vehetnek részt eredményesen, ami ezen felül van, az már megrontja annak közvetlenségét és evvel kiforgatja

lényegéből. A másik jellemvonás az, hogy nem egyoldalú, hanem *mindenkinek egyforma részvételét* kell benne biztosítani. Az istentisztelet, bibliamagyarázat a templomi vagy vall. estélyi gyülekezetet hallgatónak tételezi fel, aki hallgatva vesz részt abban, figyel arra, amit neki Isten Igéjéből mond a lelkész. A bibliaóra résztvevői ezzel szemben aktívek, vagyis *tevéleges részt vesznek* abban a munkában. Ha egy bibliakörben ez nincs biztosítva, de különösen, ha egy idő múlva a tagok elkezdene hallgatni, vagy a vezető kezdi kibeszélni az órát, az első esetben terméketlenné, a másodikban még ezenkívül unalmassá is lesz. A bibliaóra azért sem hasonlít a rendes istentisztelethez, mert ott az igehirdető előre elkészítette a beszédét, tudja annak az eredményét, menetét, s tudja, hogy ennek az Igének alapján ezt és ezt akarom a gyülekezetnek mondani. A bibliaórán azonban az eredmény nincs készen, *ott készül el*, mindenkinek hozzájárulásával, s lehet, hogy egyik lélek ezt, a másik egy másik vonását látja és ragadja meg annak az igének. Minden bibliaórán ki kell jönnie, születnie kell, valamely eredménynek, akár egy közös megállapításnak, akár, vagy emellett, minden lélekben egy tapasztalatnak, meggyőződésnek, melyre ő jött rá, s melyet ő ragadott meg. A harmadik nagy különbség, s jellemző vonása a bibliaórának, hogy *külső formáiban sincsen* liturgikus rendhez, szabályhoz kötve, mint az istentisztelet. A bibliaórán bárki olvashatja és vezetheti be a tárgyalandó részt, ott ének, bibliaolvasás változathatják egymást tetszés szerint, nincsenek ünnepélyes formái, az imádságnak nincsenek megszokott, szükséges frázisai, a külső magaviseletnek külön szabályai, épúgy ülünk imádság, mint éneklés, mint bibliaolvasás alatt. Megkeressük azt a módot, nem amely a legünnepélyesebb, hanem épen amely legközvetlenebb, s legalkalmasabb a közvetlen beszélgetésre.

Magának a bibliaórának a vezetése és lefolyása felől a következőket mondhatjuk. Először is, ami a *vezetést* illeti, egy percig se gondoljuk, hogy az valami egyszerű, könnyű dolog, mit bárki, minden előtanulmány nélkül elvégezhet. Szükséges hozzá, hogy a vezető ne *magyarázza* a bibliát, még kevésbbé tartson prédikációt a textus felett, hanem saját maga is tanulmányozza azt. Az előkészületnél, valamint magán a bibliaórán *neki* kell elsősorban kérdeznie: mit mond *nekem* ez az Ige? Mikor készül, vagy mikor bibliaórán van, ő is egy azok közül, akik az Igét *tanulmányozzák*, vagyis benne magukra nézve új és új életerőt keresnek. Enélkül a fölemelkedés nélkül (mert fölemelkedés ez az egyoldalú építés helyett a közös épülés tényéhez), nem lehet senki jó vezető. Amennyivel ő esetleg többet tud azoknál, akiket vezet, a biblia egyes helyére vonatkozó tárgyi, történelmi stb. körülményeket és háttereket, azt fel kell használnia arra, hogy általuk világosabban lássék meg az isteni gondolat, mely abban a részben van, de semmi

szín alatt se alkosson ebből a tudásból magának egy olyan magaslatot, mely elválasztja a bibliakör többi tagjaitól. Abból a gondolatból kell kiindulnia, hogy nemcsak ők tanulhatnak tőle, de saját maga is tanulhat tőlük, mert bizony, az ember sokszor megszegyenülten veszi észre, hogy azoknak a gyermekeknek theologiai képzettség hiányában is sokszor több hitük van, őszintébb bizalmuk, olyan akadályokkal való küzdelmekben, melyekkel szemben mi elbuknánk, erősebb képességük a megállásra, mint nekünk. Aki komolyan foglalkozik velük és betekint lelkükbe, az kétségtelenül meglátja azt, mi csak azért nem szoktuk meglátni, mert csak magunkat nézzük s azt, amiben erősebbek vagyunk náluk.

A bibliaóra vezetésének egy másik titka abban van, hogy alkalmat nyujtsunk a résztvevők tapasztalatait, kérdéseit fölkelteni és a biblia világításába helyezni. A bibliaórán tehát egy rész bevezetése nem lezáró, befejező, hanem ép indításokat adó, kérdésekre ösztönző módon történik. Nem felkiáltójellel, vagy ponttal végződik, hanem kérdőjellel. Arra igyekszünk, hogy a biblia egyes részeiből föltárjuk előttük azt, ami őket állásfoglalásra, saját életükben való megvalósításra ösztönzi. Hogy meglássák az akadályokat, melyekkel találkoznak, saját életükben és környezetükben feltűnő nehézségeket. Nem így szólunk: a biblia erre és erre tanít téged, hanem így: ebben és ebben a kérdésben hogyan állasz te és hogyan segíthet téged Jézus? Az első órákon észrevesszük azt, hogy ennek milyen *nehézségei* vannak. E nehézségek közül az első az ifjúság *természetes zárkózottsága*, mely nem szívesen nyilatkozik kérdései felől. Ezt nem is tudja eloszlatni más, mint az idővel — a vezető helyes magaviselete útján föltétlenül kifejlődő — bizalmasság és testvéri közvetlenség. Ezt ezért minden útonmódon fejleszteni kell, és ennek a legfontosabb módja, ha a vezető maga érzi ezt a testvéri kapcsolatot, ha személyesen próbál közel lépni az ifjúsághoz, ha azok közül egyenként mindegyikkel *bensőleg* is megismerkedik, vagyis avval, ami annak a lelkében lakik, hibáival, kísértéseivel. Ezt legkönnyebb megfigyelés útján cselekedni, s így készíteni az útját egy bizalmas, testvéri beszélgetésnek az illető kérdéseiről. Addig, míg ez a viszony a bibliakör tagjai között ki nem fejlődik — s ez bizony sokszor csak évek eredménye — mindig érezni fog egy kis idegesség, egy különös feszültség a személyes kérdések tárgyalásánál. Ha az ifjúság látja, hogy a vezető maga fenntartás nélkül és őszintén tárja fel a lelkét előttük, szintén hajlandó lesz erre.

Egy másik akadálya a személyes kérdések tárgyalásának, amivel eleinte találkozunk, az, hogy az ifjúságnak egyszerűen *nincsenek kérdéseik*, a legjobb akarat mellett sem tudnak kérdéseket produkálni. Ennek a nehézségnek magyarázata az, hogy a saját életük és a ker. élet nagy kérdései *nem tudatosak*

előttük, nem gondolkoznak felőle. Egy-egy kísértés megejtíti őket, anélkül, hogy észrevennék, hogy az kísértés volt és bűnre vitt, védekezni is elfelejtenek ellene, vagy olyan homályos előttük az egész, hogy nem tudják sehol sem megfogni. Ilyenkor kérdéseket forszírozni ki tőlük, könnyen arra vinne, hogy kitalált kérdéseket hozzanak fel, amelyek nem az ő kérdéseik. Mivel mély vall. tapasztalataik nincsenek, véleményüket csak mások után mondják, ha sürgetünk tőlük véleményt, s ezek nem lelkükben kitermelt dolgok lévén, képmutatásra nevelhetnek. A bibliaórán hosszú ideig nem is lesz kérdés és ez nem is baj, először azon igyekszünk, hogy mind világosabban felmutassuk nekik azokat a pontokat, ahol Jézus találkozik velük, s amit ez találkozás kíván. A bibliaóra azért nem lesz egyoldalú, mert egyrészt érdeklődésükkel kísérik azt, másrészt pedig adhatunk ki nekik olyan munkát, mely részvételüket biztosítja, tehetünk olyan kérdéseket, amelyekre a biblia tanulmányozása alapján felelhetnek, s bevárjuk bizalommal az időt, amikor kérdéseikkel előállnak. Mindenesetre óvakodnunk kell azonban attól az igen könnyen bekövetkező bajtól, hogy a *bibliát mint könyvet* tanulmányozzák, vagy a megállapított dolgokat csak másokra — magukra nem — vonatkoztassák, s ezt ismét a vezető személyes munkájával akadályozhatja meg.

Ami a *bibliaóra* lefolyását illeti, szükséges, hogy ott a tagok egymásután vegyenek részt az óra vezetésében. Adjunk olyan vezérfonalat a kezükbe, amiből mindegyik tud valamit csinálni. Szükséges, hogy a *bibliaóra* minden tag *készüljön* el, ezért *bibliakör*, melynek tagjai naponta a *bibliával* csendes óra keretében nem foglalkoznak, elképzelhetetlen. A hetenként egyszer megtárgyalandó rész egyes részeit a héten át feldolgozzák, úgy, hogy a bibliaórára mindenki kész anyaggal jön. A vezetést, ha már a munka megindult és a kör maga kialakult, sorban teljesítik a tagok. Nem maradhat ki a bibliaórán az *imádság*, sem az elején, sem a végén. Az imádságnak egyszerűnek és közvetlennek kell lennie, szívből jöjjön az és ne könyvből. Az imádságban mindig az Úr elé terjesztjük magának a munkának nehézségeit, az egyes tagok akadályait, amennyiben azok közismertek, azokat a kérdéseket, melyek a tagokat vagy az egész munkát érdeklik (pl. ha valaki meglátogatta a bibliakört, imádkozzunk annak sikeréért stb.). Ne korlátozzuk az imádkozás jogát csak egyre, vagy csak a vezetőre, bárki, akinek Istennek mondanivalója van, mondhassa el hangosan imádkozva. Az imádkozásban óriási összekapcsoló erő van, s meglátjuk, ha megpróbáltuk, hogy aki egyszer hangosan imádkozott, hogyan megnyílik annak a lelke többi előtt. Az *éneket* is használjuk fel, elevenen és sokat énekeljünk a bibliaóra elején, végén, esetleg a közepén is.

Legfontosabb, de legnehezebb a bibliaóra *vezérfonalának* kidolgozása. Ilyen vezérfonal sok van, sőt ilyenül használhatók

a vas. isk. tanítások textusai is.* Ha magunk akarunk magunknak vezérfonalat kidolgozni, különös figyelemmel kell lennünk azokra, akik számára csináljuk, s arra, hogy az illető bibliai részt milyen szempontból akarjuk használni, vagy egész anyagát ki akarjuk-e meríteni. Kezdeni legegyszerűbb egy evangélium tárgyalásával, itt azonban nagyon jól fel kell tárnunk azokat a legapróbb és legszemélyesebb vonatkozásokat, melyek egy-egy részben rejlenek. A vezérfonal készítésének módjáról részletesebben jövő számunkban főgunk szólni.

I.

Hitből-hitbe. Egy lelkipásztor érdeklődést óhajtott kelteni gyülekezetében a misszió ügye iránt, de senki segítsége sem volt. Egy nap így szólt egy fiúhoz: „János, megtennél-e valamit a kedvemért?” „Hogyne” volt a válasz. „Azt óhajtom, olvasd el ezt a könyvet”, mondta a lelkész és egy, a misszió fontosságáról szóló könyvet adott a fiúnak. Az elolvasta, s néhány nap múlva visszahozta. „Nos, János, — mondta a lelkész megint, — még valamit kívánok tőled” „Tessék, megteszem szívesen” „Olvasd el még egyszer a könyvet, és jelöld meg azokat a helyeket, melyek legjobban tesztettek neked.” A fiú gyanakodni kezdett. „Miért, mi akar ez lenni?” „Ne kérdezz most semmit, ha elvégezted, megmondom” Pár nap múlva jön a fiú, hozza a könyvet, egyes részei meg vannak jegyezve ceruzával. „Nos János — szólt hozzá a lelkész — most arra kérlek, annak az öt fiúnak, akinek a nevét én ide jegyeztem, mondd el, amit ebből a könyvből olvastál!” Egy kis habozás után a fiú beleegyezett, s a lelkész meghívta az öt fiút a papilakra. A beszélgetés közben János elmondta nekik a történetet. A fiúk nagy örömmel fogadták. „Most fiúk — mondta ekkor a lelkész — töletek is kívánok valamit, és pedig, hogy mindnyájan tegyétek ugyanazt, amit János tett.”

Egy év alatt a lelkésznek volt hat vas. isk. csoportja, ahhoz hat veze töje, bibliaköre a fiúk, leányok, felnőttek között, és a templom kezdett szépen megtelni, a gyülekezetben a lelki élet csírája fejlődőben volt. Chr. W.

Egy lelkész meglátogatott egy öreg nőt, aki egész életében mély keresztény életet élt, s most betegen feküdt. Búcsúzáskor így szólt a lelkész: „Milyen felséges ígéret ez: Én veletek leszek mind a világ végezetéig!” — „Nem, — felelt az öreg asszony — ez nem ígéret, ez tény!” Ref. Ch. M.

* Az ifjúsági bibliakörök számára közöl ilyen az „Ifjú Erdély”, mely falusi bibliakörök vezetésében is nagy segítségünkre szolgálhat.

Az igazi papné.

Édes testvérem!

„Vajjon *te* már találkoztál-e a Jézussal? Élő hatalom-e Ő már a *te* életedben?” Ezzel a kérdéssel fejeztem be mult-kori levelemet s ezzel kell kezdem a mostanit is, mert ebből a legnagyobb kérdésből folyik és adódik minden további kérdése a mi életünknek.

Milyen felesége vagyok én az én élettársamnak, aki *pap*, milyen anyja vagyok én gyermekeimnek, akik *pap*-nak a gyermekei? — erre a komoly, megdöbbentően komoly kérdésre is csak úgy adhatok feleletet, ha az előbbi kérdésre már tudtam feleletet adni. Mert igazán *áldott* felesége csak annyiban lehetek az én élettársamnak, aki *pap*, s igazán *áldott* anyja gyermekeimnek, akik *papnak* a gyermekei, csak annyiban lehetek, amennyiben az én életemben *élő* hatalommá lett a Krisztus! Látod testvérem, mi megszoktuk minden mulasztásunkat, minden hibánkat és bűneinket azzal menteni: „körülmények az oka mindennek és nem tehetek róla!” A körülményekre toljuk, ha panaszos, zúgolódó a lelkünk, a körülményekre, ha a házaseletünk békételen és disharmonikus. Mindig mások és más az oka mindennek, csak épen *mi* nem! Ezzel a módszerrel aztán elaltatjuk a lelkiismeretünket s megkeményítjük a szívünket s végül odajutunk, hogy az Istent okoljuk nyomoruságunkért. Pedig ép *mi* reteszteltük be szántszándékkal a szívünk ajtaját a Nagy Orvos előtt, hogy be ne jöhessen hozzánk s meg ne lássa betegségünket!

Jézusról azt mondja az Irás, hogy „felnőtt mint gyökér a szárazföldből” Lehet-e gyökér számára alkalmatlanabb körülmény, mint a száraz föld? Élt-e valaha ember alkalmatlanabb környezetben, mint Jézus? S mégis mindvégig békés és örvendező maradt, diadalmas hite mindvégig kitartott s győzelmes szeretete a kereszten mutatta meg magát egész dicsőséges erejében! Miért és hogyan tudott hinni, békével tűrni és diadalmasan szeretni mindvégig? Miben állt az ő csodálatos életének a titka? Ő maga fejti meg nekünk a titkot Ján. 12: 24—25-ben. Erő, életnek gyümölcse, győzelem csak áldozat árán lehetséges! A gyertya csak akkor világít, ha önmagát felemészelve elég; a búzaszem csak akkor teremhet gyümölcsöt, ha önmagát a

halálba adva, áldozatként a földbe esik. Jézus is azért győzött s azért nyert diadalt, mert önmagát előbb áldozatul adta a világért.

Érted ezt testvérem? Mi miért nem tudunk győzedelmeskedni a körmények fölött, minket mért nyűgöz le és gyötör meg a körülmények hatalma? Mert a Jézus keresztségének a nagy titkát sohasem értettük meg igazán! Mi önmagunkat sohasem adtuk oda egészen a szeretet boldog tékozlásával másoknak a szolgálatára, mi sohasem kerestük az alázatos szolgálatban az élet gazdaságát... hogyan is akarhattunk gyümölcsöt látni életünkben? Erőt és diadalt akartunk, de az egész árát sohasem fizettük meg, győzelmet akartunk, de áldozat nélkül.

Oh pedig mennyi szenvedés és nyomorúság is származott abból, hogy a Kereszt titkát nem értettük meg! Milyen más feleletet adhattunk volna erre a kérdésre. milyen felesége voltál a te élettársadnak, aki *pap*?!

Panaszainkkal, zúgolódásainkkal hányszor *mi* voltunk azok, akik elcsüggesztettük s elkedvetlenítettük őt; tisztá eszményi lelkesedésének szárnyait hányszor *mi* törtük le kétségeskedéseinkkel! Áldozatos szolgálniakarását hányszor *mi* fojtottuk bele az anyagiasság mocsarába, kísértő kérdéseinkkel: vajjon *érdemes*-é dolgozni, vajjon *kifizeti*-é magát?! Hányszor ép *mi* ingereltük fel egy embertársa s a gyülekezete ellen, hányszor ép *mi* keltettük föl benne a hiúságot és hamis ambíciót. Oh hányszor, hányszor! Mik voltunk — pedig mik lehettünk volna! A keresztség alatt, a Krisztus szívének megnyílt titka megmutatta nekünk, hogy mik lehettünk volna, hogy *mi* lett volna a rendeltetésünk: Elcsüggedt élettársunknak a *mi* hitünk kellett volna, hogy utat mutasson fölfelé, hogy újra meglássa a Jézusban a győzelem bizonyosságát; áldozatos szolgálatra lelkesedő élettársunk a *mi* áldozatunk örömeiben megerősödve kellett volna, hogy beleinduljon a harcba; lelkének eszményekért lobogó tiszta lángjának a *mi* boldog szenvedésünk tömjénétől illatozva kellett volna még tisztábban égnie s ez éjre lobognia! Amikor felindult férfihangjában ökölbe szorult keze ütésre akart emelkedni, a *mi* csendes békeességünkben kellett volna lecsitulnia indulatának s a *mi* kezünk simogatására kellett volna felengednie annak az ökölbe szorult kéznek. Amikor világi hiúságos vágyak után akart indulni, a *mi* szívünkben kellett volna, hogy meglássa annak a bizonyosságát, hogy csak egy jó és egy gazdagság van s az a Krisztus!

S a gyermekeink?! Talán sohasem láttak a kezünkben bibliát, talán sohasem hallottak minket imádkozni, talán sohasem tanultak tőlünk zsoltárt? De láttak nálunk ponyvaregényt, silány fércmunkát, talán hallottak tőlünk léha, frivol tréfákat s tanultak tőlünk cuplét és shimmy-nótát?... Vagy ha olvastunk is velük bibliát s tanítottuk is őket zsoltárt énekelni s imádkozni, hogyan egyeztélhették azt össze gyermekeink azzal,

hogy goromba türelmetlenséggel rájuk förmedtünk vagy ideges ingerültségünkben megvertük, rajtuk töltve ki bosszúságunkat csak azért, mert épen ők jöttek az útunkba! ? Zúgolódó panaszkodásunk, békétlen elégületlenségünk hogyan illusztrálta gyermekeink lelkében amink a szerető Istennek a jóságát, akihez vele együtt imádkoztunk? Könnyen használt „kényszer“- hazugságaink s a kicsi dolgokban való erkölcsi lazaságunk hogyan egyezett össze gyermekeink lelkében azzal, hogy mi tanítottuk őt meg félni a mindenütt jelenvaló Isten bünt gyűlölő szemeitől? ! Oh, mik voltunk, pedig mik lehettünk volna! A keresztt alatt megértettük, hogy mi lett volna itt is a mi rendeltetésünk! Lehattunk volna a gyermekeink számára élő biblia a Krisztus minden szeretetét, békességét áldott örömét általunk kellett volna gyermekeinkkel megértetnünk, az evangélium minden gazdagságát, csodálatos erejét bennünk kellett volna illusztrálva látniok gyermekeinknek. A Krisztust azért kellett volna megszeretnünk, mert bennünk kellett volna megtapasztalniok, hogy milyen boldog a Krisztusban való élet!

Mennyi, mennyi vád van ebben az összehasonlításban... mennyi keserű szemrehányás! Nagy megszégyenült alázatból fakadó forró vággyal borúltunk oda a keresztt alá: Jézus, segíts, azzá lennünk, akiké lehetünk, akiké lennünk kell! mert nekünk Reá van szükségünk, egyedül csak Reá. Nem csupán az Ő segítségére és biztatására, hanem öreá, saját magára! Mintahogy a szőlőtőkén levő venyige sem a maga erejéből él, hanem a szőlőtökéből szívja étetadó nedvét, mint ahogy az édesanya az önmaga életerejével táplálja a méhében szunnyadó gyermeket — úgy kell nekünk is magából a Krisztusból vennünk az új élet erőit, úgy kell nekünk általa tápláltatnunk az Ő életének erejével. Mi csak akkor fogjuk betölthetni igazán a mi hivatásunkat, ha az Ő szeretetével fogunk szeretni, az Ő békéjével tűrni és az Ő alázatos örömével szolgálni. Akkor leszünk igazi papnék!

Testvérem, gyere fogjuk meg egymás kezét s menjünk oda Jézushoz s kérjük meg, hogy fogadjon el bennünket s tegyen bennünket *feleségévé* a mi *pap* élettársunknak s gyermekeink *áldott* anyjává. Ő megteheti — s Ő meg is akarja tenni!

Imádkozó szeretettel ölel testvéred

Mária.

Beszámoló.

A nyári marosvécsi konferencia óta az Úr a maga kegyelméből már kétszer adott alkalmat a papnéknak az Ő színe előtt való áldott találkozásra egymással. Az egyik találkozás Sepsiszentgyörgyön volt 1924. szept. 19-én, ahol 30 papné gyűlt össze, a másik Szilágyssomlyón volt szept. 24-én, ahol 16 papné volt jelen.

Mindkét alkalommal az a komoly, lélekbeható kérdés foglalkoztatott bennünket, hogy vajjon *kereszténynek* vagyunk-e a szó bibliai értelmében; abban az értelemben t. i., hogy van-e személyes kapcsolatunk a Jézussal, hogy vajjon élő hatalomná vált-e már a mi életünkben a Feltámadott! Óriási távlatok újultak meg előttünk e kérdés világosságánál s mélységesen éreztük annak a szükségét, hogy most már jobban belehatoljunk s intenzívebben foglalkozzunk azokkal a lelki problémákkal, amelyek a fenti kérdésből önként adódnak. Mindkét helyen az a kívánság merült fel, hogy még ebben az esztendőben csináljunk egy-egy 2 napos, egészen bizalmas, baráti konferenciát, amelyen aztán behatóan megbeszélhetnők és megtárgyalhatnók az erre vonatkozó lelki kérdéseinket. Sok külső és belső nehézség áll útjában e kívánság megvalósíthatásának, de hisszük, hogyha egészen komolyan kérjük az Urat, akkor megadja nekünk a háromszéki és szilágysági papnékonferenciát az Ő ígérete szerint: „Imé én előtted megyek s elhárítom az akadályokat; az érc-ajtókat összetöröm s leütöm a vas-zárat” (Ézs. 45. 2.)

Tudomány—világnézet.

Az Istenhez vezető utak.

A vallás modern felfogásának kérdése.

Igazgatói évmegnyitó előadás

a kolozsvári ref. theologiai fakultás évmegnyitó ünnepélyén

1924. október 5-én.

Irta: *Tavaszy Sándor* theol. professzor, e. igazgató.

Theologiai fakultásunk örömmel ragadja meg az alkalmat, hogy intézetünk tanévmegnyitását ünnepéllé tegye ne csak az intézet szűkebb családi köre számára, hanem a mi nagy családukra, sőt a magyar társadalom velünk érző, közös szent eszményekben lobogó teljes körére nézve. Minden új kezdés a megújulás tiszta levegőjét áraszti. A lelki magaslatok tiszta levegőjében való megújulás ünnepévé kívánjuk tenni ezt az órát. Épen azért az új életkezdés ifjúi frissességével, eszményeink diadaláért folytatott harcaink közepette a szent szenvedély tüzeiben lobogva boldog életörömmel, bizakodó reménységgel köszöntöm a nemes ifjúságot: azokat, akik már szívükben hordják az elhívás pecsétjét, azokat is, akiknek lelkében megcsendült a Lélek szava, azokat is, akiknek szívében még nem jelent meg a nagy Ébresztő, azokat is, akik még árván

várnak, vagy közömbösen állanak az örökkévalóság titkainak nagy kapuja előtt. Ugyanezen érzésekkel köszöntöm intézetünk felügyelő főpásztorát, a Főtiszteletű és Méltóságos Püspök Urat, intézetünk Nagyméltóságú Főgondnokát, az intézetünk gondját szíven hordozó Méltóságos Elöljáróságot, az áldott szívű munkatársakat, a Nagytiszteletű Tanári Kart és köszöntök minden jelenlevőt, akik most velünk együtt az élő Isten színe előtt állanak, a mi Urunknak a Jézus Krisztusnak nevében!

Isten előtt érzett hálával jelentem, hogy beiratkozott intézetünkbe összesen 123 hallgató, ebből az I. évfolyamra 37, a II. évfolyamra 28, a III. évfolyamra 38, a IV. évfolyamra 20. Ebből külföldi 4, ág. hitv. ev. 3, a többi erdélyi, illetve Királyhágó-melléki. Ami intézetünk állapotát illeti, nehézségeink még mindig a régiek, azzal a különbséggel, hogy azoknak a súlya hova-tovább mind nehezebb. Intézetünk $\frac{2}{3}$ része még mindig idegen célokra van lefoglalva. A felmentés érdekében kifejtett akcióink száma, azt mondhatom, hogy minden héten legalább eggyel nagyobb, az eredményük azonban még mindig a semmivel egyenlő. Üres tanszékeink még mindig betöltetlenek, illetőleg vidéken lakó helyettesek látják el s így 123 ifjú közvetlen nevelésének munkája, a sokféleképpen megterhelt négy rendes professzor vállaira nehezedik. — De az új életkezdés ez ünnepi óráiban hagyjuk a panaszokat s az Istenben való megújulás boldog reménységéből támadt életörömünk magasan lobogó lángját ne engedjük kioltatni a magyar elkeseredés minden órában felszállani kész sűrű, sötét füstjével. Isten országának és benne a mi magyar jövődönknek nem elkeseredett lelkek kellene, hanem Istenben bízó, magas hitű, lebírhatatlan reménységű lelkek, akiket az ellenségek csak arra tudnak kényszeríteni, hogy napról-napra komolyabbak, nehezebbek, kompaktabbak és diadalmasabbak legyenek. — Épen azért méltóztassanak megengedni, hogy ezt az ünnepélyes órát is ennek a célnak a szolgálatába állítsam s a komoly tudomány, a meditáció és a lelki tapasztalás áldott módjaival és eszközeivel

Az Istenhez vezető utak s ez alatt és ezen belül a *vallás modern felfogásának kérdéséről* szóljak.

A vallás neve és fogalma egyike azoknak a neveknek és fogalmaknak, amelyek a folytonos, gyakori közhasználat folytán elveszítették sajátos jelentésüket. Talán egyetlen név, vagy fogalom sincs úgy rászorulva a folytonos revízióra, a nagy forgalmi használat folytán hozzátapadt idegenszerűségtől való tisztogatásra, mint épen a vallás fogalma. Napjaink theológiáját semmi sem jellemzi jobban, mint az a törekvés, hogy a vallást, eltekintve minden mellékszöngéjétől, tisztán, mint vallást ragadja meg, hogy egyenesen a vallás szívedobogásáig jusson el. — És áldott szerencse ez minden komoly vallásalakra nézve, mert nem volt még soha idő és kor, amelyben annyi vallásos álpótlék,

annyi surrogátum-vallás élt volna, mint a mi napjainkban. Csak úgy búrjádzanak a különféle spiritista irányok, theozófiák, antropozófiák, a különféle mystikák, szekták, melyek a megerőlenedett, megkopott vallás-felfogások helyébe kívánnak lépni, vagy legalább is azokat befolyásolni igyekeznek. De nemcsak ezekre a tulajdonképeni vallás-surrogátumokra kívánnak utalni, hanem azokra az eltévelyedésekre, amelyek a vallás subjektív „élmény” felfogása alapján művészi, irodalmi, költői és filozófiai „élmények”-ben keresik és találják meg a vallásos hiányérzet pótlását. Az ú. n. „kosmikus” művészet, irodalom, költészet „meglátásai” annyi és annyi lélekben támasztottak vak sötétséget a vallás igazi felfogásával szemben, hogy kényszerítve vagyunk ezeket az aesthetikai intenciókat is a vallás helyes felfogásának elszíntelenítői közé soroznunk.

A vallás ama modern felfogása, amely a vallást, mint szubjektív élményt állítja előtérbe egyenesen *Schleiermacher*-re vezethető vissza. *Schleiermacher*-ről pedig azt kell tudnunk, hogy nemcsak a XIX. századnak, hanem az egész egyetemes protestánsizmusnak *Kálvin* mellett a legnagyobb theologusa. Nem akarom előadásomat minuciosus idézetekkel sem terhelni, sem nehezíteni, így tehát csak röviden utalok arra, hogy *Schleiermacher* pedig az ő felfogásában egyenesen a XVIII. század felvilágosodásának az örököse. A felvilágosodás, „Aufklärung” név alatt ismert szellemi irányt pedig a legtisztábban az a törekvés jellemzi, hogy a világ minden jelenségének magyarázatában csak immánens, a látható világon belül létező tényezőkre van tekintettel és minden transcedens, a látható világon túleső tényezőt, mint a tudományos magyarázatban nem illetékest minden világ- és ténymagyarázatokból kizárt. Ennek az immánens magyarázati módnak megfelelően *Schleiermacher* a vallást csak emberi oldaláról, mint pszichológiai jelenséget nézi, amely az emberi szellem szerkezetéből szükségképeni szöveggel következik s amelynek az emberi szellem területén megvan a saját provinciája, speciális köre. *Schleiermacher* felfogása szerint pedig a vallás Istentől való feltételen függés érzelme. *Schleiermacher*-nek ezt a megállapítását a XIX. és XX. századok theológiája sokféle módon módosította, vallásfelfogásában különféle szempontokat érvényesített, de a vallás modern felfogásában különös hangsúllyal érvényesül, mind a mai napig, Sch. intencióinak megfelelően, a *vallás szubjektív élmény-karaktere*. E pszichológiai szempontnak megfelelően a XIX. század első harmadában inaugurált ú. n. „modern theológia”-nak pedig alapprincipiumává lett ama megállapítás, hogy a *theologia tárgya nem az Isten, hanem a vallásos ember*, tehát a vallás tudományos magyarázatában az Isten valójában csak határfogalomként jöhet tekintetbe. Kétségtelen dolog, hogy a theologia ezen az úton a legszigorúbb értelemben vett tudománnyá lett és teljesen megfelelt a módszeres tudományos követelések logikái

feltételeinek, sőt módszeresség és rendszeresség tekintetében, különösen a holland és német protestáns theologia, egyenesen túlszárnyalta a szellemi tudományok többi ágait, azonban amig egyfelől annyira közeledett a többi tudományokhoz, hogy csaknem megszűntek sajátos határai és egyes disciplinái a történet- és társadalomtudományok részeivé lettek, másfelől éppen ezeknek következtében megszűnt speciálisan theologia lenni, amint-hogy nevét újabban szégyenli is és előszeretettel vallástudománynak nevezi és nevezeti magát. Napjaink egy kiváló theológusa: *Gogarten* ennek az utóbbi ténynek az okát abban találja, hogy a theológiának ilyen kezelésében a theologia speciális tárgya az evangélium megszűnt evangéliumnak lenni. Ebben az okadatolásban az a kétségtelen nagy igazság rejlik, hogy az evangélium, amely a keresztyén vallásos élet őstalaja, örök létfeltétele, — bár a modern theologia kritikai vizsgálatában sok új szint mutat, — mégis, a pusztá filozofálás, a pusztá szövegkritizálás, a benne rejlő ténykomplekszumok pusztá analizálása következtében sajátoságos himporát, a rajta átsugárzó örökkévaló élet lehelletét veszíti el. A theológiának, úgy kell feldolgozni az evangéliumban rejlő gazdagságot, hogy a benne rejlő isteni értékrendszer egész mélysége és magassága kiragyogjon, tehát ne csak az evangéliumok immánens környező történeti világa elevenedjék meg, hanem tűnjenek elő azok az értékreálítások is, azok a megváltó erők, amelyeknek a betűk, a szók, a mondatok csak állványai, csak néma Memnon szobrok, amelyek csak rokonlelkek közeledtére zendülnek meg, de akkor úgy megzendülnek, hogy hangjukon át az örökkévalóság szavát kell hallanunk ebben a világban, *A sine ire et studio elvét vallhatják a speciális tudományok és vallaniok is kell, a theologia azonban csak akkor töltheti be hivatását, ha ugyanazon szent szenvedély, ugyanazon az entuziasmus tűzében ég, amely az evangéliumot életre hozta s amely az evangéliumok szövegében úgy van elraktározva, mint a kőszén vagy a gyémánt atomjaiba évezredek sugárzó napfénye és hősege. A theologia valóban mindaddig csak vallástudomány, amig csak a vallásos ember szubjektív élményeivel és az evangéliumok szövegkritikájával foglalkozik, theológiává akkor lesz, ha az élő Istentől nyert magasabb inspiráció által kijelentések birtokosává lesz és ezeket a kijelentéseket, mint örök realitásokat és mint abszolút normákat tudja a maga sajátos módján igazolni.* A modern theológiának ismétellen hallania kell azt a szemrehányást és vádat, hogy a praktikus gyülekezeti nevelő ereje nincs arányban tudományos erőfeszítéseivel és tudományos eredményeivel. Kétségtelen dolog, hogy a modern theologia nagy tudományos apparátusa a gyakorlati gyülekezeti egyházi élet terén nem volt kellően produktív erejű. Ennek pedig, a fenti fejtegetések alapján, a legfőbb magyarázatát abban találom, hogy a vallás modern fel fogása alapján a modern theo-

logia, helyesebben vallástudomány, a vallás szubjektív-emberi oldalával való egyoldalú foglalkozás által, akarata és szándéka ellenére megerősítette az élő Isten megrázó és megdöbbentő hatását, amelyből pedig egyedül támad istenfélelem, hódolat, nem vette észre, hogy a szubjektív mystikus élet szemlélete és az érzelmi élet kiélése egyoldaluan életformáló és világalakító nem lehet.

A vallás modern felfogásától, hogy az szubjektív élmény, szükségképen következett, hogy a vallás szubjektív *misztikus* élmény. Amennyi áldást és meggazdagodást jelentett a modern vallásos életre nézve annak a meglátása, hogy a vallás a legmélyebb gyökereiben *misztikus* természetű, éppen annyi zavart és kuszáltságot, sőt kárt is jelentett a vallásos életre nézve ennek a belátásnak az egyoldalú elhajlása. Egyenesen a keresztyén vallásra nézve az a kár következett ebből, hogy annak erkölcsi természete elhomályosult és a szuverén, felséges Isten népe és akarata érvényét veszítette, vagy legalább is érvényében csökkent, a követett misztikus élmények kiélése következtében. A modern vallásos élet határozatlansága, passzivitása, a tetterőben való csökkenése, tétlensége, a nagy célokkal szemben való bizonytalansága jórésztében a misztikus vallásosság rovására írandó.

Íme a theológiának éppen úgy, mint a vallásnak, ki kell szabadulni a pusztá immánens emberi és szubjektív szférából és a misztikus elmélyülésen szólni és a szubjektív vallásos lélek nyilatkozatai felett a szuverén Ursten tekintetét kell mindenekfölött keresnie. Kutatniok kell a vallás és az ezt szorgáló theologia érdekében azokat az utakat, amelyek az Istenhez vezetnek.

Az Istenhez vezető utak közt ma általánossá vált megkülönböztetés *misztika* és az *ige* közti megkülönböztetés. Vannak theologusok, akik e két utat szembeállítják egymással és döntést sürgetnek, vagy az egyik, vagy a másik, most a kettő közül az egyik hamis. nem juttat el a kívánt célhoz, a keresett, kutatott Istenhez.

A mystika a keresztyén vallás talaján idegen, pogány eredetű közvetlenül a hanyatló görög filozófiából, az u. n. újplátoni filiozófiából származott át. de aztán olyan mély gyökeret vert, hogy egy-egy hosszú hanyatlás után újból és újból kivirágzott és az elkülsőiesített vallást ismételtelmélyítette. Ma ismét nemcsak pompásan virágzik, de egyenesen divattá lett a modern szellemi, különösen pedig a vallásos élet terén. Korunk individualizmusa szükségképeniseggel hozta magával. Aminthogy mindig is az individualizmus terméke volt. A mystikus feltétlenül bízik önmagában és az önerejében, hiszi, hogy az emberi lélek mélyén van egy mystikus organum, amely ha egyszer felszabadul, akkor az egyéni erő megfeszítés által megragadhatja a Megfoghatatlant és egyesülhet vele. Tehát az

Istenhez való eljutás egészen az egyéniség erő kifejtésétől függ a mystikusok szerint. Különbség közöttük csupán abban van, amint azokat a módszereket megállapítják, amelyeknek követése mellett a lélek a mystikus egyesülésre alkalmas állapotba jut. A legmagasabb foka ennek a mystikus állapotnak az *extasis*, az önkívületi állapot, amelyben már kész a lélek beleolvadni az istenibe. A mystikus kegyességet a legfőbbképpen az különbözteti meg a hiten alapuló kegyességtől, hogy míg a hívő lélek az Istennel való kapcsolatában is mindig tudatában van annak, hogy az Isten egészen más mint ő, a mystikus kegyességben élő lelkekre nézve az isteniben való elmerülés által megszűnik egészen az emberi és lényege és sajátossága elvesz amabban, az isteniben. A hívő lélek az ő Istenével való legbensőbb viszonyában is tapasztalja egyfelől az ember kicsinységét, másfelől az Isten nagyságát, egyfelől az ember végeességét, másfelől az Isten végtelenségét és örökkévalóságát, egyfelől az ember bűnösségét, amit legelőször kellett volna mondanom és az Isten szentségét. A misztikusra nézve azonban az ő elmerülésében megszűnik minden ellentét az isteni és az emberi között, tehát elvesz az Istennek mindennemű hatása az emberre és végül is minden önkívület és elragadtatás dacára a mystikus lélek nem emelkedik túl az ő természeti meghatározottságának a korlátain és így az isteni erkölcsi határának a paralizálása következtében, a mystikus lélek minősültségében mindig a régi marad. Különben is az egészen saját erőmegfeszítésében bízó mystikus lélek a személytelen istenivel való egyesülésében is csak maga-magát éli ki, tehát nem megy túl önmagán, ami pedig a vallásos élet csődjét jelenti. Nagyon élesen, de sok igazsággal fejezi ezt a gondolatot *Brunner*, aki szerint „Mystik ist die feinste sublimste Form der Naturvergötterung, des Heidentums, der Geistverdinglichung, a misztika a természet-istenítésnek, a pogányságnak, a szellem dologiasításának a legfinomabb, legtisztább formája.” Végül állapítsuk meg, hogy miután a misztikus az istenit, az Istent önmagában keresi és találja meg és bár Örökkévalónak, a világgal szemben Másnak tapasztalja, mégis szemléletében és átélésében egyformán oda lesz az Isten szent, szuverén személyisége és minden misztika, amint azt a története bizonyítja, csak a saját útjain haladva pautheismussú lesz.

Mégis, kérdezzük, vajon a misztikus szemlélet minden esetben elvetendő az Isten keresésében? A keresztyén kegyesség története azt bizonyítja, hogy minden nagy keresztyén személyiség Istennel való élésében, Istenhez jutásában jelentékeny szerepet játszott a misztikus látás és szemlélet. Mindenekelőtt abban, hogy a szétszórt, a széltört, a kifosztott lélek önösszeszedését munkálta. A szellemi koncentrációnak a legáldottabb eszköze, az időitől elszakadt örökkévalóságra való

reáfigyelés, a magunk ismeretlen mélységébe való alászállás, a minden esetlegestől való elvonatkozás, és a személyes létünk legmélyebb gyökérszállaira való odaadó figyelés a lét titkába való kibeszélhetetlen elmerülés. Mind ilyen misztikus magatartás mind alkalmas út és mód arra, hogy eljussunk az egyetlen Istenhez vezető útra: az *Igére*. Minden misztikus szemlélet és elmélyülés a lét isteni titkaiba vezet be, de az Istenhez vezető utunkon csak az Ige vezetése mellett tud segítségünkre lenni és ha az Ige hatalma alá nem tudjuk magunkat engedelmesen odaadni, akkor csak a misztikus szemlélet útjain feltétlenül létevedünk az Istenhez vezető és juttató útról. A keresztyén vallás nagy személyiségei lelkük mélyén mind misztikusak voltak, de mind az Ige misztikusai, vagyis az Igében, az Ige által táplálkozva használták a misztikus szemlélet és elmélyülés áldott eszközeit. Minden misztikus az Ige támogatása nélkül végül is a filozófiai reflektálás útjaira tévedt, a filozófiai misztika pedig nélkülözvén a fogalmi tisztaságot, homályosságánál és bizonytalanságánál fogva éppen olyan haszontalan és fanyar gyümölcs, éppen olyan kisiklás, mint a pusztán maga erejére támaszkodó Istent kereső misztika.

Marad számunkra az egyetlen Istenhez vezető út az Ige. Marad számunkra az egyetlen a tiszta és igaz vallást megmentő eszköz az Ige. Az Ige a keresztyén ember számára azért az egyetlen út és egyetlen eszköz, mert maga az Isten adja és benne adja magát a mi számunkra. Az Igének a kiváltsága és hatalma egyenesen abban van, hogy míg a misztika, a filozófiai spekuláció az emberi lélek erőfeszítése, addig az Ige Istennek kegyelmi ajándéka, amely miután nem erőfeszítésből, vívódásból született, hanem Isten gondolatainak szabad, önkéntes kiöntése emberi lelkeken át, tehát közvetlenül szól minden lélekhez, amely engedelmesen feltárul előtte.

És mit kell értenünk az Ige alatt? — Az Ige az Isten szava, amelyben önként tárja fel magát minékünk. Az Ige Isten megnyilatkozása, amelynek sugárszállaival tele van a világ, de egész sugározóne ragyog felém a Szentírásban. Az Isten Igéje a Szentírás szavaiban, mondataiban, könyveiben hajt ki, mint az életerő a vesszőkön, az ágakon, a fatörzsön, át, de amint az az életerő, amely egy fának a legvékonyabb és legvastagabb ágain előtör, nagyobb, több, teljesebb, mint amennyi az élőfa egyes részeiben előtűnik áll, úgy az Isten Igéje is végtelenül nagyobb, teljesebb, diadalmasabb, mint amennyi az Írás szavaiban, mondataiban, könyveiben, momentán szól mihozzánk. Valamint az élőfa minden tavassza, minden új életnyilatkozatában új erőktől teljes, amely új erők, a szunnyadó őserő gazdag, kimeríthetetlen rezervoárjából törnek elő, úgy a Szentírásban adott Ige is, minden új komoly és lelkesült tekintetre új színt, új igazságot mond a

mi számunkra az Isten szájából szóló ősi véghetetlen gazdagságából.

Az Ige tehát nem pusztán szó, nem pusztán írás, amelyet egyszersmindenkora kimeríthet a tudomány, vagy az igehirdetés, hanem élet, örök élet, amellyel élnek azok, akiknek Isten adja. A Cselekedetek könyve (7. 38.) szerint az írott Ige fölött van az „élő ige“, amely olyan, „mint a tűz“, (Jer. 23. 29.), tehát nemcsak életet, hanem gyújt, éget, nemcsak békeséget adó orvosság, hanem hősi aktivitásra hajtó isteni erő. És az Istent szerető lelkeknek különösen ezt kell figyelmükbe ajánlanunk, hogy az íróasztalok és cellák magányában hiába okoskodunk felette, mert meg nem találjuk, de ha egyszer az Ő Igéjének gyújtó tűzébe jutottunk, s az Ő diadaláért, az Ő dicsőségéért, az Ő országáért viselt hadjáratok soraiba léptünk, akkor a tevékeny élet viaskodásaiban mind többet fogunk meglátni Őbelőle, az Ő Igéjének folyton növekvő fényében és világításában. És míg a misztikus szemlélet homályában az isteni beleolvad az emberi érzések, látások, hangulatok szélső, változó, nyüzsgő sokaságába és elvesz, addig az Ige új és új világításában kiragyo, megjelenik, mint nem egy valóság a dolgok felett, hanem, mint maga az egyetlen igaz valóság, aki lényében annyira más, hogy minden adottságnak, amit tapasztalunk, amit bizonyítani ellentmond és mégis a mienk, mert minden időkre szóló érvénnyel megjelent a Jézus Krisztusban, akinek szent személyiségén át, mint örök transzparenst át emberileg szól hozzánk. *Kálvin* a szuverén Uristen nagy theologusa mondja az Intituciójában „Nem is annyira annak a megtudása áll érdekünkben, hogy Isten önmagában véve micsoda, hanem az, hogy velünk szemben milyen akar lenni!“ (I. 524.) Hogy Isten önmagában véve micsoda: ezt a végtelenséget, örökkévalóságot nem is bírja el a mi öntudatunk kapacitása, hanem megsemmisülten hullana szét, de hogy velünk szemben milyen akar lenni, ezt kegyelméből megmutatta nekünk a Jézus Krisztusban. Ennek az isteni akaratnak az ismerete pedig — ugyancsak *Kálvin* szerint — a hit, amelyet az Ő Igéből merítünk, amely Igének az örök megtestesülése a Jézus Krisztus. Ő az út, az igazság és az élet, senki sem mehet az Atyához, hanemha Ő általa (Ján. 14. 6). Aki Őt látja, az az Atyát látja és aki az Atyát látja és bírja, az nem kérdezősködik többé ég és föld után, mert az Istenben mindent bír, az Istenben minden gazdagság az övé, az Isten által bátor és törhetetlen. „... nálam nélkül semmit sem cselekedhettek“ (Ján. 15. 5.) — mondotta Jézus. Nekünk pedig ma mennyit kell cselekednünk! Jertek iffú testvérem, drága barátaim, tárjuk ki engedelmesen együtt a szívünket az élő Ige aláharmatozása előtt, nyissuk fel szemeinket az írott Ige, az Írás kutatására és adjuk oda foglyul magunkat a testté lett Igének, a mi Urunknak, a Jézus Krisztusnak!

Akiben hiányzik a készség és komolyság, azt kérve kérem, lépjen ki a mi sorainból vagy meg nem szűnő imádkozással, kérje a Léleknek, a nagy kielégítőnek megvilágosító, meggyőző erejét, mert abban a nagy hadjáratban, amelyet minékünk, erdélyi magyar református keresztyéneknek folytattunk kell az Isten dicsőségére, nevetség és sajnálatos figura minden olyan theologus és pásztor, akiből, akiről hiányzik az Ige fegyverzete, fénye és tüze. Verbum caro factum est, fakultásunk e jelszava töltson el minket boldog bizonyossággal, hogy az Isten dicsőségéért folyó harcunk nem lesz hiábavaló ebben az új 1924—25. tanévben sem, amelyet ezennel Isten nevében megnyitottnak nyilvánítok.

Irodalmi szemle.

Az isteni törvény útja. Irta dr. Kiss Elek ; 248 nagy 8-ad réti lap. Minerva kiállítása. Ára 150 leu.

Minden vérbeli „alt-testamentler”-nek ott rejtőzködik az íróasztala, vagy legalább is a gondolata valamelyik fiókjában egy könyv, mely a régi isagogica és biblica theologia helyét elfoglaló irodalomtörténetet és vallástörténetet Izrael nemzeti történetébe szervesen beleillesztve egységesen adja elő, vagy jobban mondva, mely Izrael élő, küzdő, fejlődő vallását úgy állítja szemünk elé, amint a valóságban hat, működik, és a társadalmi-, irodalmi- és politikai életet irányítja. Dr. Kiss Eleknek, az unitárius theologiai akadémia ifjú tudósának jutott az a szerencse, hogy ezt a könyvét az asztal és gondolat fiókjának mélyéből nyilvánosságra adja. Ami már magában is dicsérendő és nagy dolog ebben a bőpénzü és szűkszívű világban, mely minden irodalmi termékek között körülbelül az ó testamentomi biblica theologiaért rajong a legmérsékeltebben.

A tudós szerzőt azonban könyve megírásánál az imént vázolttól egyben-másban, talán sokban eltérő elgondolás irányította. Ezt sejthetjük már a könyv címéből is „Az isteni törvény útja”; még világosabban pedig a hozzá fűzött magyarázatból „az ótestamentum vallási és erkölcsi megvilágításban”. És a mű tényleg az, minek címe után gondoltuk igazi biblica theologia kortörténeti és irodalomtörténeti aláfestéssel. A kortörténeti aláfestés nagyon változatos, inkább keretezés, a legszükségesebb helyeken. Az irodalomtörténeti anyag is elég szűkre van szabva a biblica theologiaihoz arányítva; jelöl annak, hogy a fősúly ez utóbbin van.

Úgy a történetben mint az irodalomtörténetben ismeri és figyelemmel kíséri az újabb kritikai vizsgálódások eredményeit,

és azok elfogadásában a konzervatív irányzathoz csatlakozik. Biblica theológiájában kiterjeszkedik a vallás egész területére, de főképen mégis az istenfogalommal és az erkölcstannal foglalkozik, ami a mű címének és egész elgondolásának természetes következménye. Itt szélesre kitergetett exegetikai alapon bő adalékokból, locus citatumokból (itt-ott szinte dictum probansok gyanánt hatnak) vonja le theologiai és erkölcsi megállapításait, a gyakorlati szellemű angol bibliamagyarázók módjára. Ami alkalmassá teszi arra, hogy segédeszköz legyen a biblia gyakorlati tanulmányozásában. Ezt megkönnyíti tárgyalási menete is, mely szerint minden könyv rövid irodalomtörténeti ismertetése után adja az illető könyv theológiáját.

A szerzőnek evvel az elgondolásával van kapcsolatban, hogy bár történeti alapon, történeti eredményekkel dolgozik, módszere még sem vallástörténeti, hanem bilica theologiai. Aminek látszanak is némi hátrányai. Az egészből nem ragyog elő elég szembetűnően a szerves és életes egység. Némely fontos tényezők homályban vagy megoldatlanul maradnak, vagy egészen elmosódnak. Így pl. a léviták és papok viszonya megoldatlan. Az az alap-vallás, amiből a fejlődés kiindult, homályban marad. A szentségesnek alapvető és döntő jelentősége, a messianismus folyton eleven hajtó ereje nincs eléggé kiemelve. Pedig e nélkül, hogy többet ne említsünk, sem a Thórának, mint a négy szövetség könyvének felséges soteriologiai jelentősége, sem Ezékiel csodálatos könyve meg sem érthető.

Végül pedig, mivel a kritika néminemű rosszmájúság nélkül nagyon izetlen, hát még megemlíjtük, hogy szerzőnk fiatalos hevében úgy néha vitára kel Melius Juhász Péterrel is, ha név szerint meg nem nevezi is a kemény nyakú trinitariust.

De azért legyünk jó békességgel. Ez nem sokat von le a mű értékéből. Yón.

Musnai László: János apoc. magyarázata. II. füzet. Vallástörténeti és irodalomtörténeti tárgyalás különös tekintettel a Jánosi problémára. Turda—Torda. Füssy könyvnyomda, 1924. 47 lap.

Musnai László tekei lelkész, theologiai m. tanár testvérünk, ki 1913-ban adta ki János apokalypsisének magyarázatát, e kis dolgozatában visszatér régi kedvenc problémájához és vallás és irodalomtörténeti szempontból teszi elemzés tárgyává János apokalypsisét. Dolgozata első fejezetében az apokalyptika általános jellemző vonásairól szól abból a helyes előfeltételtől indulva ki, hogy a János apokalypsis s vele az újtestamentumnak sok része az apokalyptikus irodalom összefüggésében, illetve az *apokalyptikának mint vallástörténeti jelenségnek* e talaján érthető meg helyesen. Az apokalyp-

tikáról mint vallásos jelenségről megállapítja, hogy ez Mózesnek és a profétáknak egyenes öröksége a Jézus korabeli zsidóság széles rétegeinek, az am haarecnek vallása; megállapítja e vallásnak jellemző vonásait a bizarr fantasztikus formát, az epigonszerű elerőtelenedett tartalmat, — forrásait az ótestamentumi prófétaságon túl különösképen a vallásos synkretizmusban.

Ez általános megállapítások után János apokalypsisét veszi a szerző elemzés alá, feltárja a *motívumokat*, melyek a könyv megíratását előmozdították, a tévtanítók, az üldözések terjedését; a *célt*, hogy t. i. a szerző megtérésre, kitartásra, győzelemre serkent s vigasztal azzal a reménységgel, hogy közel a világvége, jön az Úr ítéletre és jutalmazásra. Minden ellentmondó, összenemfőző tartalom dacára hangsúlyozza a szerző a könyv *egységes* karakterét, mert az „nem speculatív eschatologia különböző irodalmi művekből összeállítva, hanem *egy hatalmas prófétai alkotás*” s így „ha a szerző valamely nagy céltól áthatva ír kora keresztyéneinek a köztudatban élő, sokszor rendezetlen ellentétes apokalyptikus fogalmak, képzetek felhasználásával, — egészen érthető, hogy a nagy cél mellett nem gondol az előtte közömbös, apró ellentétek elsímitására.” — Feltárja a szerző a munka forrásait is, de hangsúlyozza, hogy az irodalmi forrásokon túl mindenek felett a nép száján élt *nem irodalmi* anyagban, a naiv, minden theológiától mentes népkegyességben kell keresnünk a főforrást. — A munka keletkezési idejére vonatkozólag a könyv tartalmából, a hagyományból származó bizonyítékokat hoz fel amellet, hogy a könyv az I. és II. évszázad fordulóján Domitján császár uralkodásának utolsó éveiben keletkezett.

A dolgozat utolsó fejezetében a szerző beható forrástanulmány után igyekszik igazolni az apokalypsis valamint a többi jánosi iratok apostoli szerzőségét. Egymásután sorolja fel a hagyomány dokumentumait, amelyek részben amellet bizonyítanak, hogy János apostol késő vénségében Efesusban élt, részben amellet, hogy az apokalypsis valamint a többi jánosi irat is tőle származik. Széleskörű kritikai aparátussal cáfolja a Wellhausen—Schvartz-féle felfogást, hogy t. i. János apostol Claudius császár idejében 43-ban mátyrhált halt volna, valamint cáfolja Papias—Eusebiusra támaszkodó azon állításokat, hogy az apokalypsis nem János apostoltól, hanem János presbitertől származik. Megállapítja, hogy az összes jánosi iratok „közös forrásból erednek, egy emberitől való, lényegükben egységesek és az Efesusi Jánostól erednek.”

Dolgozata végén a szerző a jánosi iratok tartalmát vizsgálja, hangsúlyozza, hogy közös vonás bennük, miszerint nem theologiai speculatív vagy történeti tartalmat, hanem *hittartalmat* akarnak nyújtani s ebben is mindenekfelett a János apostol hívó lelkében élő *Krisztus képről* tesznek bizonytságot. Így

a közös tartalom által is igazoltnak véli a szerző az összes jánosi iratoknak apostoli szerzőségét. — Nem bocsátkozunk itt a szerzőség fölül kritikai fejtegetésekbe, tisztán csak azt hangsúlyozzuk a magunk részéről, hogy a János evangéliuma és az I. levél, valamint az apokalypsis merőben más természetű szellemi karakter gyümölcsei s így mi nem tudjuk az összes jánosi iratokat egy szerzőtől származóknak mondani.

Egyébként örömmel állapítjuk meg, hogy a szerző bizatosan kezeli problémáját, alapos forrástanulmánnyal dolgozott igazán megragadta az apokalypsis főtartalmát és azt kellő módon megvilágította. Musnai László dolgozata határozott nyeresége theologiai irodalmunknak.

M. E.

Egyházi szemle.

A protestantizmus Amerikában.

V Methodista egyház.

Eredete a Wesley testvérek amerikai missziói útjára vezethető vissza. Hitvallása a Wesley-féle 39 artikulus egy módosított variációja, amely azonban csak a lelkészek számára való, míg a hívektől semmi többet nem kívánnak, mint azt, hogy vágyakozzanak a megváltás után.

Az amerikai methodista egyházakban több schizmatikus alakulattal találkozunk, melyek közül a legnevezetesebbek

- a) A kanadai methodista episkopális egyház.
- b) A methodista protestáns egyház.
- c) A déli methodista episkopális egyház.

VI. Az episkopális egyház.

Az anglikán püspöki egyház egyenes leszármazottja. Hitvallása a Wesley-féle 39 artikulus. Az anglikán Book of Prayer-t használják, bár liturgiai tekintetben néhány módosítást eszközöltek rajta. Az episkopális papság között úgy a High, mint a Low és Broad Church reprezentánsai megtalálhatók.

Az amerikai episkopális egyház tendenciája határozottan ritualisztikus.

Az episkopális egyház keretein belül szintén többféle tagozattal találkozunk, amelyek közül legnevezetesebbek a *protestáns episkopális* és a *reformált episkopális egyház*.

VII. Az evangelikus egyház.

A német lutheránus bevándorlók eleinte beolvadtak, felszívódtak a már meglevő amerikai protestáns egyházakba, csak

a XIX. század elején kezdődő nagyméretű német kivándorlás idején érkezett el az önálló szervezkedés kora. S azt lehet mondani, hogy a szervezkedés még mai nap is folyamatban van. Egyik jónévű amerikai egyháztörténész, Henry E. Dosker szerint a lutheránizmus, a maga kialakulatlansága, valamint a német nyelvhez és tradíciókhoz való ragaszkodása dacára is, egyike a vezető amerikai egyházaknak, amelyre határtalan kilátásokat ígérő jövőendő várakozik még.

Ide tartoznak:

1. A német lutheránus (German Lutheran) egyház.
2. The Union Lutheran Church. Ez inkább amerikai jellegű.
3. The American Lutheran Church. Egészen angol, zwinglianus színezetű dogmatikával.

VIII. Az unitárius egyház.

Első tagjai a kongregacionális egyházból a XVIII. században kivált James Freeman és követői voltak. A mai unitárius egyház a legtúlzóbban radikális theologiai nézeteket vallja.

Ami az egyes protestáns felekezetek számarányát illeti, arra nézve az 1924 március 11-i „Associate Press” a következő adatokat közli:

A methodista egyháznak 8,622.836 úrvacsorázó tagja van, a baptistának 8,237.021; a lutheránusnak 2,465.841; a presbyteriánusnak 2,462.557, az episzkopálisnak 1,140.076, a reformátusnak mintegy 600.000. (Nevezetes dolog, hogy az amerikai egyházak csak az úrvacsoravételre jogosult tagokat számítják be a létszámba.)

Bennünket közelről érdekel az Amerikába vándorolt református magyarok elhelyezkedése. Ezeknek olyan helyeken, ahol tömegesebben telepedtek le, általában megvannak a saját magyar református gyülekezeteik és lelkipásztoraik. Az egyesült államok területén ma 90 magyar református egyházközség van. Közülök 40 az amerikai református egyházhoz (German) csatlakozott, 30 a presbyteriánus egyházhoz, 2 a holland református egyházhoz, 7 viszont az episzkopális egyház fennhatóságát ismerte el, míg 9 függetlennek nyilvánította magát, de többé-kevésbé episzkopális tendenciákra rendezkedett be.

Amerikában ezidőszerint a fentebb elősorolt egyházakon kívül 179 szekta fejt ki vallásos tevékenységet. Lehetetlen volna mind felsorolni őket, de a legnevezetesebbeket mindenesetre érdekes lesz megemlíteni.

A mormonok a legrégebbiek közülök. Utah állam területén, Nagy Sós-tó környékén élnek. A többnejűség 1890-ig becikkelyezett hitéletük volt, ám a mormonizmus vezetői még ma is ragaszkodnak hozzá s csupán az állami törvények kényszerítő erejének terhe alatt mondtak le róla „a jelen gonosz idők tartamára” A mormonizmus rendszere egy furcsa és torz keverék, amiben van egy kicsi kereszténység is, de sokkal több

az extravagancia. Szerintük nincs eredendő bűn. Csodák ma is fordulnak elő. Jézus ember volt, de fokozatos fejlődés rendjén elérte az istenség fokát. Isten igéje nemcsak a Bibliában, de minden jó könyvben fellelhető. Ádám a Jézus istene, Jézus a Smith istene. (Smith egyike volt a mormonizmus megszervezőinek.) Az egész dolog olyan képet mutat, mintha Solomon Spaulding egy az 1800-as években kelt fantasztikus regényéből lenne plagizálva.

Különösen aktív munkát fejtenek ki a *russelisták*, más néven „*Nemzetközi Bibliatanulmányozók*” Russel testvér a maga módja szerint kihámozta az isteni tervet a korszakokból. Három korszakot különböztet meg, az első a zsidóságé volt, a második a kereszté, a harmadik pedig (mely természetesen velük s az ő számukra kezdődik) a milleniumé. Isten akaratának 7 kinyilatkoztatója volt; Luther volt a hatodik, Russel testvér a hetedik és utolsó, a tökéletes. — A szekta hihetetlen arányokban terjed. Könyveik 32 nyelven forognak közkézen (Milliók élnek, akik sohasem halnak meg. Az isteni terv a korszakokban. Az arany korszak. Stb.). 1924 július havában Columbusban (Ohio) tartott világkongresszusukon mintegy 60.000 „hívő” vett részt. Erdélyben is igen sok agitátoruk mozog.

Ilyen a protestántizmus helyzetképe Amerikában. Az Egyesült Államoknak mintegy 140.000.000 főnyi lakossága van. Ebből alig 50.000.000 tartozik valamilyen egyházhoz. Szomorú arány, az bizonyos. Csak az a vigasztaló és reményt nyújtó benne, hogy ezek, általában véve, sokkal, de sokkal jobb keresztyének, mint európai hittestvéreink átlaga. Amerikában nagy a keresztyénség jövője s ennek okvetlenül meglesz a hatása Európára is.

Maksay Albert.

A sepsiszentgyörgyi napok mérlege.

A *Református Szemle* f. évi 38-ik száma részletesen beszámolt a szept. 8—14. napjain Sepsiszentgyörgyön lefolyt *bel-missziói kurzusról, lelkeszi értekezletről és református nagygyűlésről*. Nem akarjuk itt ismételni az ott megtalálható adatokat; ez alkalommal részben kiegészítjük a rendkívüli jelentőségű események képét, részben mérlegelni kívánjuk a történetek fontosságát.

Általánosságban és mindenekelőtt fontosnak tartjuk azt a *lelki készséget, komolyságot és fegyelmezett magatartást*, mely a résztvevő lelkészek, leviták, tanítók, papnék és világiak együtt-létét és megnyilatkozásait jellemezte. Csak néhány esztendővel ezelőtt is elképzelhetetlen lett volna egy ilyen nagy létszámú és egy hétre kiterjedő összefüggés az ilyen lelkiület és annak

nyilvánulása. Isten iránti mélységes hálával kell megállapítanunk, hogy amit fárasztó küzdelmeink porában néha nem láttunk, ami felől olykor csüggedeztünk is: maga a Szentlélek Isten készíti a lelkeket a körülményekkel is, a benső lelkiület áthatásával is egy komoly megújulás felé s történeti egyházunk keretei és formái között egy élő, lelki egyház kialakulása felé.

A második, megállapítandó tény az, hogy ezek az össze-jöveletek nemcsak céjelzést kaptak az egyházkerület hivatalos főhatóságától, hanem tényleg súlyosan *reprezentálták* a történeti református egyház értékeit és határozottan képviselték azt az életprogramot, amelyet egyházunk van hivatva érvényesíteni Romániában.

E tekintetben — és ezen a helyen most' erre akarjuk a fősúlyt helyezni, — az *egyházkerületi lelkészi értekezlet* és a *ref. nagygyűlés* emelkedtek ki a szentgyörgyi napokból, mint amelyeken éppen az *egyháznak* a jelen időkben égetően szükséges teendőiről alakult ki egységes felfogás. Mig az áldott-hatású négy napos *belmissziói kurzus* előadásaival, áhítataival, megbeszéléseivel főként a munkások *lelkiületét* akarta építeni és *munkakészségét* edzeni, addig a *lelkészi értekezlet és nagygyűlés* azokra a nagy, az egyház testében és életében megvalósítandó közös szükségletekre és feladatokra helyezte a hangsúlyt, melyek ennek a testnek élő lelkét és energiáit vannak hivatva felfokozni és felszabadítani.

Az így felszínre hozott, letárgyalt és életbeindított kérdések a következők voltak: 1. az *egyházfegyelem* az egyházi tisztviselőkkel és hívekkel szemben (Kovács László és Vajda Ferenc előadásában). 2. Az u. n. *szabadegyházi mozgalom* kérdése a tört. ref. egyházhoz való viszonyában (Jancsó Sándor előadásában). 3. Az egyház részvétel a *sociális, gazdasági és szövetkezeti munkában* (Kiss Lajos előadásában). 4. A *falusi magyar kultúra* problémája (Dr. Imre Lajos előadásában). 5. A *lelkészi dislocatio* kérdése (Tóthfalusi József előadásában). 6. Az *egyház részvétele az állam consolidatiojában* (Dr. Makkai Sándor előadásában). 7. A *hívek részvétele az egyház munkáiban* (Kádár Géza előadásában); a két utóbbi a ref. nagygyűlés keretében.

Az *egyházfegyelemre* vonatkozólag Kovács László javaslatai a következők: 1. Minden egyházmegyei lelkészi értekezlet válasszon 3 évre 3—5 tagból álló lelkészi bíróságot. 2. A bíróság elnökét és referensét maga válassza meg. 3. Ha a választás bármi okból nem sikerül, a bíróság az esperes elnöklete alatt az eh. tanács lelkészi tagjaiból alakul meg. 4. A bíróság tagjaira nézve e működésükből kifolyólag érdekeltségi helyzet nem állapítható meg. 5. A bíróság ítélkezési köre kiterjed a lelkész magán- és családi életére, hivatali működésére és társadalmi viselkedésére. 6. A bíróság által alkalmazható bün-

telések: a) testvéri szeretettel való figyelmeztetés és intés, b) ismétlődés esetén dorgálás, c) a kartársi becsülés és érintkezés megvonása, míg bírósága előtt bünbánatának és megtérésének elfogadott bizonyítéka s a lelkészi kar megkövetése után fel nem oldatik. 7. Ha az így kizárt de visszavett lelkész fogadalmát ismét megszegné, a bíróság elnöke az egyházmegyei tanácsnak jelentést tévén, az iratok átküldésével kéri a fegyelmi eljárás megindítását az illető ellen, az esetről egyidejűleg értesítvén a püspököt is. 8. Ezek a szabályok az egyházkerületi fegyelmi bizottság által megfelelően szövegeztetvén, a püspöki szék és ker. közgyűlés elé terjesztendők s addig is, míg az E. T. átdolgozásával törvénykönyvbe kerülnének, rendeleti úton léptetendők életbe. 9. Minden lelkész az egyházmegyébe való bekebelezése alkalmával fogadalmat tesz, hogy a lelkészi bíróság ítéletének magát aláveti, s a lelkésztársaira kimondott ítélet végrehajtására magát kötelezi. 10. Az egyháztagok fegyelmezését előkészítendő, az értekezlet szükségesnek tartja a rendes egyháztagság kategóriájának megállapítását s arra az Igazgatótanácsot kéri fel. *Vajda Ferenc* javaslatai a következők: 1. Szükségesnek mondatik ki, hogy az egyházfegyelmi rendszabályzat úgy az egyházi tisztviselőkre (papokra, tanítókra, tanárookra) mint a hívekre nézve minél előbb elkészíttessék. Fölkéri az Ig. tanácsot, hogy a javaslatot sürgősen készíttesse el és véleményezés végett küldje meg az egyházmegyéknek. 2. Kifejezés adatik annak a véleménynek, hogy az elkészítendő fegyelmi rendszabályzat az érvényben lévő Egyházi Törvények keretei közt vitessék keresztül, oly formán, hogy az egyes törvényszakaszok a változott viszonyoknak és szükségletnek megfelelően, novelláris úton egészíttessenek ki. 3. A részletekbe való bocsátkozás nélkül szükségesnek láttatik, hogy azon egyházi tisztviselők (lelkészek, tanárok, tanítók), kik cégéres bűnben leledzenek, minő a részegeskedés és paráznaság, állásuktól véglegesen fosztassanak meg, azok az egyháztagok pedig, kik a hithűségbe ütköző vétség súlyos eseteit követik el (reversálisadás, egyházbecsmérlés stb.) vagy pedig az Egyh. Törvények és törvényes rendeletek ellen izgatnak és azoknak ellene szegülnek, az egyházból zárassanak ki (exkommunikáltassanak) 3 bírói fórum előtti hivatalból való ügyeljárás után.

Az értekezlet ezeket a javaslatokat megtárgyalván, a következő határozatot hozta: a) *Kovács Lászlónak* a lelkészek szabad testületi önfegyelmezésére vonatkozó javaslatai letételnek az ehm. lelk. értekezletekhez önfegyelmi szabályzatok alkotása végett, melyek a lehető egységesítés érdekében a jövő évi lelk. értekezlet elé terjesztendők. b) *Vajda Ferenc* javaslataira nézve 1., felkéri az Ig. tanácsot egy egyházi fegyelmi rendszabályzat elkészítésére, amely az összes autonom testületeknek (presbiterium, egyházmegye, isk. előjáróságok) megküldendő véleményadás végett. 2. Az elkészítendő rendszabályzat novelláris

úton vélessék be az E. T. keretébe. 3. Az egyh. fegy. törvény állapítsa meg a cégéres bűnökben leledző egyházi tisztviselő végleges elcsapását, és a hithűség ellen súlyosan vétő egyháztag excommunicálását a mindenfoku egyházi bíróság ítélete alapján. 4. A törvény előkészítői legyenek figyelemmel az excommunicatio eseteinél a megtérés és visszafogadás útjának lehetővé tételére.

E határozatban a következő nagyon fontos mozzanatok vannak: 1. Az egyh. tisztviselők (főleg lelkészek) preventiv, szabad testületi *önfegyelmzése*. 2. Az egyházfegyelemnek az *E. Törvénybe való beiktatása*. 3. A cégéres bűnökben leledző tisztviselő elcsapása. 4. A hithűség ellen vétő egyháztag kiközösítése. 5. A megtérés és visszafogadás lehetővé tétele. A határozatot minden szempontból szerencsésnek tartjuk, egyrészt, mert valóban kálvinista gondolat és igazság az, hogy a fegyelmzésnek mindenekelőtt a törvény §-ait megelőző, preventiv és szabad önfegyelmzésnek kell lennie, főként az egyház hivatásos munkásaira nézve; másrészt, mert teljesen elérkezett annak az ideje, hogy a református egyház *törvényeiben* is kifejezze és használja a kulcsok ama hatalmát, amelyet Krisztustól nyert. Máshelyt már kifejezést adtunk annak a meggyőződésünknek, hogy református egyházunknak az utóbbi évtizedekben oly sajnálatosan elburjánzott elvtelen liberalizmusa, amely a zsinati törvényekben is kifejezésre jutott, semmiben sem mutatkozott meg szomorubban, mint éppen az E. T.-ben, amelyből, szerintünk teljesen képtelen módon hiányzik két sarkalatos törvény: a *hitvallási alap* leszögezése és az *egyházi fegyelem* törvénye. Ez utóbbinak szükségességét a fentiek szerint konstatáló lelk. értekezlet végre az egyedül helyes útra lépett főleg akkor, amikor teljes súlyával kijelentette a cégéres bűnben leledző tisztviselő állásától való *végleges megfosztásának* és a *hithűség ellen súlyosan vétő egyháztag kizárásának* nélkülözhetetlenségét. Csakis e kettőnek bátor vállalása tisztíthatja meg és őrizheti meg egyházunkat, amely az utóbbi időben annyira szabad prédája, annyira tetszőleges megálló és gyűlőhelye volt mindenféle elemeknek. A magát meglisztítani bátor anyaszentegyház erős meggyőződésünk szerint csak nyerhet, csak erősödhetik. Helyes az is, hogy a 'mennyei országának kulcsait nemcsak bezárásra, de *megnyitásra* is használni óhajtja a határozat, mert semmi fegyelmzésnek nem lehet végső célja más, mint a megtisztulás, megtérés és megszentelődés. Az egésznek egyetlen gyenge pontja véleményünk szerint *rajta kívül* fekszik és ez a *hithűségbe ütköző vétség megállapításának mértéke*. A reverzális-adás, egyházgyalázás, törvényellenesség csak *legdurvább* megsértései a hithűségnek s nagyon jó, ha már egyszer ezekre a vígan sziszegő kigyókra, melyek az egyház kebelén sütkéreznek, lecsap a törvény; de a *hithűségnek* szerintünk feltétlenül *hitvallási* karaktere, funda-

mentuma és feltételei vannak és e durva sértések is hitünk szerint a *református vallásos öntudat* hiányából következnek. Az egyház *hitvallási öntudatának* nevelése és megerősítése — amint azt a belmissziói kurzuson is bátorítottam kifejtetni — nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a reverzális-adás, az egyh. törvények ellen való izgatás vagy azok semmibevétele, e durvább hit-sérelmek mellett a babonásság, szektáskodás, vulgaris racionalismus, elvtelen liberalismus és közöny, a sakramentumok megvetése, a váltság és üdv bizonyosságában való ingadozás, a más felekezetek és világnézetek közt való siralmas botorkálás, egyházunk lelki kincseinek: az éneknek, imádságnak, igének, confessiának következetes elrozsdásítása és elhanyagolása stb. stb. megszűnjenek és hogy végre *boldog kiváltság* legyen reformátusnak lenni hit által, kegyelemből és *jótétemény* legyen áldozhatni azért a tiszta és igaz református egyházért, amelyben egyedül van számunkra üdvösség. Ennek az öntudatnak a nevelése kell hogy az egyházi munka irányító elve legyen és ez a munka kicsúcsosodását végre is abban kell hogy elérje, hogy ref. egyházunk *hitvallási alapja* E. Törvénykönyvünkben leszögezve legyen [szövegére nézve egy kísérlet olvasható a Ref. Szemle 1923 évi 5. sz.-ban] elvi, lelki alapjául az *egyház-fegyelemnek* is. Mert a mi törvényeinkben nem a *jogi* distinciók a fontosak, nem a *szervezeti* rendszabályok, hanem az *evangeliumi* életparancsok.

M. S.

(Folyt. köv.)

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Előftzetések begyűlte: Sárkány Lajos Varsolcz 75, Szabó Béla Huszt 80, Széll Jakab Vajdaszentiván 150, Biró Mózes Felsőboldogfalva 75, Kiss Ferenc Hari, Köblös István Magvarnemegye 150, Kádár Dénes Nagyalambfalva 122, Csutak Károly Zsibó 150, Nagy Lajos Székelykeresztur 150, Kese Attila Sajóudvarhely 100 L.

J. M.: Hozzánk intézett kérdéseire, közérdekűknél fogva ezen sorokban válaszolunk. 1. Hogy a vas. iskola és a vall. tanítás nem teszik egymást feleslegessé, sőt még akkor sem tennék, ha tárgyuk és módszerük ugyanaz volna, az világos. A teremtés történeténél (amire céloz) pl. a v. tanításban magának a történetnek és a benne rejlő gondolatnak megtanítására kell törekedni, míg a v. iskolában annak személyes következményére, megbeszélésére fondítandó gond. Még ha a gyermek tanulta is már ezt, vallásórán ilyen részletesen nem lehet tárgyalni, s így a vas. iskolában való felvétele nem haszontalan. Azon érzelmek felkeltése, s az imádságra és életre való ösztönzés, ezek nehézségeinek megbeszélése, a v. órán el nem végezhető. A két munka tehát csak akkor zavarja egymást, ha a célját valamelyiknek nem látjuk világosan. — 2. Hogy melyik vall. tankönyv a legmegfelelőbb, sajnos, egyik sem megfelelő. Akár a Jancsó, akár a Bodor-félt használhatja. — 3. A vas. isk. tanítások szétküldésében a késedelemnek csak egyik okát kereshetjük „feljebb”, a másik oka az volt, hogy a beérkezett jelentkezésekben a helynév, román elnevezés, u. p., megye nem volt föltalálható, s azt csak hosszú időt igénybe vevő külön munká által lehetett megállapítani, s a szétküldést ez hátráltatta. Az első három íve a három kötetnek már elment, a késedelemet a 7.—8. tanításnál lehet majd behozni. — 4. Az énektanításra von. igazsá van, hogy egy óra kevés rá, hogy azon mindent elvégezzünk. A v. isk. tanításokba való beosztásnál tudtuk is ezt, de amit nem lehet, azt nem tanítjuk meg. Az egyes tanítások mellé az énekek azért vannak beosztva, hogy a tanítással tartalmi és érzelmi egységet képeznek, ha megtanítani nincs idő rá, elolvassuk, megmagyarázzuk a gyermekeknek, nagyobbaknak otthoni tanulásra adjuk ki, addig is, míg a hétköznapi bibliai tanítással erre külön órákat lehet beállítani. Erről nem kell külön meggyőződni, ezt régen tudtuk. Az énektanítás tantervének egyesítése csakugyan szükséges, de ennek a Népisk. Tanterv és Utasítás átdolgozása során, akkor kell majd megtörténnie, mikor a vas. isk. jelentőségét felismerve, egyházunk komolyan beiktatja azt nevelői faktorai közé. Most a v. isk.-ban, ha minden második éneket meg tudunk tanítani, elérjük a 20—25-ös számot, s így hat év alatt az énekeskönyv $\frac{3}{4}$ részét tudni fogják a gyermekek. Isten áldását kérjük munkájára s kérjük, hogy máskor is közölje velünk nehézségeit, mindenkor készen állunk a segítségére.

Az általunk kiadott **Magyar Református Naptár** összes példányai elfogytak, e miatt igen sok naptárrendelésnek már nem tudunk eleget tenni. Ezért felkérjük mindazon bizományosainkat, akik naptárakat rendeltek, hogy az esetleg felesleges példányokat legkésőbb **november hó 15-éig** címünkre annál bizonyosabban visszaküldeni szíveskedjenek, mert a későbbben visszaküldötteket már nem vesszük vissza.

Egyben tisztelettel kérjük a naptárak árát is szíveskednének mielőbb beküldeni, hogy a naptárak előállítási árát mi is ki tudjuk fizetni. Különbözen megkívánjuk e helyütt is jegyezni, hogy mint minden kiadványainkat, de különösen a naptárakat, csak 30 napi bizományi időre adtuk bizományba.

Felhívjuk olvasóink figyelmét **Makkai Sándor: Zörgessetek és megnyitjátik néktek** címen megjelent új beszédkötetének hirdetésére lapunk borítékának második oldalán.

Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank R.-T.

Kolozsvár, Piața Unirii (volt Mátyás király-tér) 7. szám.

FIÓKJAI:

Désen, Dicsőszent-
mártonban, Gyula-
fehérváron és
Marosvásárhelyen.

Saját tőkái
48 millió lei.

Engedélyezett de-
vizahely.

Átutal bárhova,
Safefiókokat ad
bérbe. Betéteket és
letéteket fogad el.

Minden bankügyletet előnyösen végez.

**Betétek után a legmagasabb kamatot
fizeti a**

Közhasznú Takarékpénztár

Részvénytársaság

CLUJ-KOLOZSVÁRT

Calea Victoriei (Kossuth Lajos-utca) 3.

Erdélyi Bank és Takarékpénztár

Részvénytársaság

Cluj-Kolozsvár

ajánlja szolgálatait a bank-
szakma minden ügykörében

Devizaosztály.

Takarékbetétek.

Fióki nt é z e t e k:

Marosvásárhelyen, Tordán, Szászrégenben
és Marosujváron.

MINERVA

**IRODALMI ÉS NYOM-
DAI MŰINTÉZET R.-T.**

CLUJ, Str. Reg. Maria 1.

(volt Deák Ferenc-u) 1.

Ajánlja dusan felszerelt irodai nyomtatvány raktárát.

Betétek után
a legmagasabb kamatot
fizeti a

**Közhasznú Takarékpénztár
Részvénytársaság
Cluj-Kolozsvár**

(Kossuth Lajos-utca)
Calea Victoriei
3. szám.

**Erdélyi Bank és Takarékpénztár
Részvénytársaság
Cluj-Kolozsvár**

ajánlja szolgálatait
a bankszakma minden ügykörében.

Devizaosztály.

Takarékbetétek.

Fiókhálózatok: Marosvásárhelyen,
Tordán, Szászrégenben
és Marosujváron.

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

VI. ÉVFOLYAM:

Alapította

1924.

9-10 SZÁM.

RAVASZ LÁSZLÓ

N O V. — D E C.

T A R T A L O M

Harc a magaslatok ellen. (Imre L.) —
Gyülekezeti munka. A bibliakör lé-
lényege és módszere. (I. L.) — Vallásos
nevelés. Vallástanításunk megújulásá-
ért. (I. L.) — *Az igazi papné.* Levél, —
Beszámoló. Pilder Mária. — Tudo-
mány-Világnézet. Az imádság. (Mátyás
Erő.) — Egyházi szemle. A sepsi-
szentgyörgyi napok mérlege (M. S.) —
Karácsonyi traktátus gyermekeknek. —

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

Dr. IMRE LAJOS

Dr. MAKKAI SÁNDOR

Dr. TAVASZY SÁNDOR

Megjelenik:	Felelős szerkesztő:	Előfizetési ára:
július és aug. kivételével	Dr. Imre Lajos.	Egész évre . . . 150 Lei.
minden hónapban	Kiadóhivatal:	Egyes szám ára . . 15 Lei.
	Cluj-Kolozsvár, C. Victoriei 38.	

Előfizetési felhívás „Az ÚT“-ra.

Mai számunkkal hatodik évfolyamunk kevégződött, lapunk VII. évfolyamába lép. E hat esztendő — a legnehezebbek közül való megmutatta, hogy ez a lap, melyet hitünk és az anyaszentegyházunkért munkálkodás vágya hozott létre s tartott fent eddig, tudott-e építeni valamit. Ott akartunk állani lelkes és tanító testvéreink háta mögött, testvéri kézfogással, avval, amit Isten nekünk adott, segíteni őket a jelen idők nehézségei között a munkában. Isten a tudója, sikerült-e, és mennyi segítséget sikerült nyujtanunk.

Mikor lapunk ez utolsó számában megköszönjük olvasóink, testvéreink támogatását, kérjük őket, hogy ezután se vonják meg azt lapunktól. Az új évfolyamban lapunk iránya marad a régi, *határozott küzdelem* Isten országa értékeiért ezen a földön, *nyílt vallása* annak, hogy akik Isten ügyében foglalatossak, azoknak *Isten lelke vezetésével* kell haladniok, előkészítése annak, hogy *az erdélyi református anyaszentegyház tagjaiban és vezetőiben egészen Istennek adja magát* és alázatosan munkáljon országa előkészítésében, és *biztos reménység* afelől, hogy a mi tusakodásunk nem hiábavaló. Ma is azt hisszük, hogy ez az igazi irány, s ma is azt tartjuk vezérünknek, aki Út, Igazság és Élet.

Lapunk *előfizetési ára* egyelőre a régi marad: *150 lei egy évre*. A pontosabb megjelenést igyekezünk lehetővé tenni, bár sok technikai akadály áll utunkban.

Kérjük lelkipásztor és tanító testvéreinket, *saját maguk előfizetésével és lapunk másoknak való ajánlásával* tegyék lehetővé lapunk minél nagyobb terjedelemben való megjelenését.

Előfizetési díjak küldendők:

„Az Út“ kiadóhivatala Cluj, Calea Victorie 38.

Dr. Tavaszy Sándor: Világnézeti kérdések

című könyve, mely 15 ívnyi terjedelemben filozófiai essaykatt cikkeket, előadásokat tartalmaz, megrendelhető.

Előfizetési ára **100 Lei**, bolti ára magasabb.

Megrendelések az Út kiadóhivatához intézendők.

Kiadóhivatalunk tudatja, hogy *ufabb bizományokat*, csakis azon feltétellel adhat, ha az illető *meghatalmazást* küld be, hogy a bizomány összegét, *amennyiben a havonkénti elszámolást nem ejtené meg*, áll. fizeteskiegészítéséből a Ker. pénztáránál levonásba hozhassuk. Eddigi *bizományosainkat* kérjük *elmaradt elszámolásaik gyors megejtésére*.

Harc a magaslatok ellen.

„Lerontván okoskodásokat és minden magaslatot, mely Isten ismerete ellen, emeltetett és foglyául ejtván minden gondolatot, hogy engedelmeskedjék a Krisztusnak.” II. Kor. 10 : 5.

Még néhány nap, s egy év ismét tegnappá vált a számunkra. A lelkipásztornak, aki örökkévaló dolgokért harcol, keveset jelent ez, alig valamit, ha nézi, hogy Isten országa fejlődésében milyen percnyi idő ez az egy év, de mindenesetre alkalmas rá, hogy a maga és gyülekezete életében, fejlődésében beállott változásokat maga elé idézze. Jó ilyenkor, valamelyik félhomályos délutánon időt szakítani rá, hogy elszámoljuk magunkban, mennyire vagyunk azzal a harccal, melyet a világ ellen Isten érdekében és ügyében folytatunk. Jó visszaszállani lélekben ennek az évnek kezdetéhez és felkeresni a naplónkban azokat a terveket, melyeket akkor tápláltunk, melyekre akkor helyeztük rá a munkáinkat és számba venni, mi van most velük és belőlük.

Hány van közülük, melyeket már akkor a bizonytalanság és kishitűség tollával jegyeztünk, előre sejtván, hogy pusztá ábránd marad, s az is maradt — vagy talán éppen azért maradt az, mert nem állottunk vele egész elhatározással. Hány van köztük, melyekre nagy reménységgel néztünk, s most csak romjaikat szemléljük. magukat egy nem számító, lelkesedő, meggondolatlan lélek üres ábrándozásának tartván, pedig akkor olyan reálisoknak, megvalósíthatóknak látszottak. És hány új terv, hány új út és mód nyílt előttünk azóta olyan dolgokban, ahol akkor tétovázva állottunk meg, s azt hittük, az út sziklafalaknak vezet, amit nem lehet áthágni. Az életünk nagy nehézségei, melyek jöttek és mentek sötétben a fejünk felett, háborgásaink, csalódásaink, panaszaink, mind meglevened-

nek előttünk, s látjuk, hogyan kígyózik fel a múlt évből a mai napig az a keskeny ösvény, min az Úr átvezetett.

Igen, maga az Úr is úgy dolgozik, mint tőlünk kívánja: „lerontva az okoskodásokat és minden magaslatot, mely az Ő ismerete ellen emeltetett!” A saját munkánk, nagy képességünk, magunkba való bizakodásunk bálványait, okoskodásait döntögette és elvett tőlünk munkát, intézményt, híveink szeretetét, gyermekeit, női testvért, amit az Ő ismerete ellen emeltünk, amit magunknak akartunk megtartani, amihez rajta kívül ragaszkodtunk, hogy ne álljon semmi közöttük és közöttünk. A sikertelenség, a csapások, a munka elvesztésének eszközeivel akart téríteni magához, hogy foglyúl ejthessen, hogy neki adjuk át a lelkünket és az életünket, hogy minden gondolatunk Krisztusnak engedelmeskedjék, az Övé legyen.

Mert mi még mindig nem ismertük föl, hogy a keresztyén életnek és a lelkipásztori életnek csak egy törvénye van *engedelmeskedni Krisztusnak*. Mi még mindig magunknak dolgozunk, még mindig egyházi érdekekről és munkáról beszélünk, s nem tudjuk, hogy ez a munka csak annyiban egyházi, amennyiben keresztyén, mi még mindig módszereket keresünk és nem lelket, be akarjuk vezetni a munkát, de kívül hagyjuk a Krisztust. Bálványokat állítunk és magaslatokat és okoskodásokat, melyek útján nem lehet Istent elérni. És ha végignézzük a múlt év munkáit, tele látjuk azt, a saját életünkben és munkánkban, épúgy, mint az egész egyházunkban ilyen kísérletekkel.

Pedig Istennek ezzel az a célja: hogy a neki való engedelmességre szorítson. Testvérem tudod-e, hogy ez az egyedüli útja az életnek is, a munkának is? A *lelkeket* keresni, a *lelkekben* rejtőző, Isten ellen támadó okoskodásokat, az Ő uralmával szemben fölállított magaslatokat, bálvány-oltárokat kell lerontani és foglyúl vinni a magad lelkét is, a másét is, a Krisztusnak való engedelmesség boldog fogságába, nem a külső cselekedetekben, hanem a gondolatokban, életrányban. Ez az egyedüli út, melyen az Isten országa haladhat.

És ha egy csöndes estén ezen elgondolkoztál, ha föltáruult a lelked előtt ez az egyetlen kötelesség és meg akarod próbálni ennek engedelmeskedni, hallgasd boldogan az új évet jelentő óra ütését, a Te életedben és küzdelmes munkádban a megújulás hangja lesz az!

I.

Gyülekezeti munka.

Pásztoráció.

Belmisszió.

A bibliaköri munka lényege és módszere.

Erről a munkamódszerről szólván előbbi számainkban a munka legsajátosabb alapvető ágáról a *bibliaóráról* beszéltünk, felfejtve annak vezetése módját. Már az eddigiekből is látszik, hogy a bibliakör nem esetleges találkozása egyéneknek, hogy egy biblimagyarázatot meghallgassanak, hanem élő közösség, melynek tagjai hitükben és munkájukban lelkileg idekapcsolódnak. Ne gondoljuk tehát, hogy ha én az ifjúságot összegyűjtöm és magyarázom nekik a bibliát, intem őket a jóra, az már bibliakör! Távolról sem. Lehet valamikor azzá, válhat bibliakörre, ha ennek jellemvonásai: a személyesség, a tagok tevékeny részvétele, s a közöttük való testvéri, bizalmas kapcsolat kialakul, azaz, más szóval *ha kezdenek önállóan a keresztyén élet módszereivel öntudatosan élni*, s erről való tapasztalataikat együtt a bibliaórán megbeszélik. Mert ebből az öntudatos, egymással testvéri közösségbe jutó életből fakad, hogy a bibliakör nemcsak a bibliaórán él, hanem *át akarja hatni az illető gyermek egész életét s annak minden vonatkozását*. Így lesz a bibliakör életközönség, egy baráti kör, melyben szent készüllettel az Isten országára egyúttal Isten országa munkáját is igyekeznek végezni a tagok. Sajnos, nem lévén időnk rá, hogy mint a múlt számunkban ígértük, a bibliaköri vezérfonal elkészítése módjairól részletesen szóljunk, jelenleg a bibliakörben végzendő egyéb munkákról és annak szervezéséről kell beszélnünk.

A bibliakör munkájának ágait, s egyáltalában az ifjúsági munka körei az amerikai és svájci írók két dologgal szokták összefoglalni. Az egyik az, amit a Jézus fejlődéséről mond az Irás Luk. 2:52-ben; Jézus pedig gyarapodik *bölcsességben és testének állapotában és az Isten és emberek előtt való kedvességben*, mely versben az Isten előtt való kedvesség a *személyes ker. élet*, az emberek előtt való kedvesség a *szolgálat*, a bölcsesség a *világi ismeretek*, a testének állapota pedig a *testi erő és ügyesség* fejlesztését és ezekre való ránevelést jelenti. Ugyanilyen összefoglalást látnak a „nagy parancsolatban” Luk. 10:27: Szeresd az Urat a te Istenedet teljes szivedből, (vallásos élet) és teljes *lelkedből* (szolgálat) és minden *erődből* (testi nevelés) és teljes *elmédből* (intellektuális nevelés*) Mindkettőnek alap gondolata az, hogy Isten számára az *egész embert* meg akarjuk nyerni, s nem csak egy pár tevékenységét s érdeklődésének egész és nem csak részleges terjedelmét.

* Az eredeti szövegben a szavak (kardia, psyché, ischüs, dianoia) még világosabban fejezik ki a különböző élestevékenységeket.

A váltásos oldalról már szoltunk, most a többiről fogunk röviden beszélni. Kétségtelen, hogy mindezen munkaágaknál az a nehézség áll előttünk, hogy hiába beszélünk ezek módszeréről és vezetéséről addig, míg két fontos dolog hiányzik, melyek közül csak az egyik az, amit mi adhatunk. Az egyik, ami nélkül ilyen munkát, sőt egyáltalában evangéliumi munkát el sem lehet képzelni, a *Szentlélek ereje*, mely nélkül ismerheti valaki tökéletesen a módszereket és be lehet avatva, mindazokba a fogásokba, melyeket a munkánál alkalmazunk, mégis hiába dolgozik. És valljuk meg őszintén, ez az oka igen sok kudarcnak az életünkben és munkánkban, hogy ezt a munkát csak mi indítottuk nem a Szentlélek, s ezért ingatag és pusztuló. Azért hiába gyűjtjük össze az ifjúságot, hiába tesszük ki a lelkünket éretjük, mert folyton fogynak és végül elhagynak, nem találják bennünk, amit maguknak kerestek: a Szentlélek munkás erejét. — A másik, amit ismernünk kell, a módszer, aminek alapelveit itt ismét lehet ismertetni, de gyakorlati kereszttüvitelét csakis akkor értjük meg igazán, ha látjuk. A módszer a Szentlélek nélkül semmit sem ér, de avval együtt sok nehézségen át segíthet bennünket. Ezért arra kell kérésünk azokat, akik e sorok alapján ismerkednek meg a bibliaköri munka módszerével, hogy e vázlatos ismertetést mindenestre saját maguk egészítsék ki saját tanulmányaik és egy egészséges és jól vezetett munkában való gyakorlati részvétel alapján,

A többi munkaágakhoz, épúgy, mint a bibliaórának magának a vezetéséhez szükséges ez a tanulmány.

1. A *testi nevelés* munkájának elve mindig ez: „Nem tudjátok-e, hogy a ti testetek a bennetek lakozó Szentlélek temploma . . állítsátok azért testeteket élő és szent áldozatul Istennek!” Itt meg kell ismerkednünk a gyermek fizikai fejlődésével, annak különböző fázisaival, s avval, hogy a fizikai fejlődés milyen hatással van a gyermek lelki fejlődésére. Vizsgálunk kell továbbá azt, milyen szükségék és nehézségek állnak elő ebben a korban (12—18 évek között) a gyermek testi fejlődésében, hogy nyilatkoznak azok és viszont más oldalról, melyek azok a természetes ellenszerek és segítségék, melyekkel maga a természetes fejlődés védekezik ezek ellen. Ha ismerjük ezt a fejlődést magát tudnunk kell, mik azok, melyeket a fizikai szervezet a gyermeknél megkíván, hogy annak a fejlődése biztosítva legyen. Mivel tudjuk edzeni, erősíteni a testet, képessé tenni a viszontagságok elviselésére és a kísértések leküzdésére. Tudnunk kell, hogy milyen formái vannak a testgyakorlásnak, és a test edzésének, s a fizikát ebbe be kell vezetni, velük ezt együtt kell csinálni. A testgyakorlás legegyszerűbb formái, szabadgyakorlatok, menetelés, tornázás, pompás eszközök erre, itt tehát ezeket külön gyakorolnunk kell, már vasárnapi iskolás gyermekekkel, később meg nagyobbakkal. Már komplikáltabb, de annál alkalmasabb módjai ennek a játékok, melyeknek

egész sereg válfaja van, s melyek a mi célunk szempontjából két oldalon jönnek figyelembe; először: hogyan szolgálnak az egyes testrészek, izmok stb. fejlesztésére, másodszor: mennyi az etikai jellemnevelő erejük. Az ilyen játékoknál, de általában az egész testi nevelésnél mindig erre a jellemnevelésre is kitekintéssel vagyunk, hiszen elvünk az, hogy e gyermek testét igazán a Szentlélek templomává tegyük. Minden játéknak van jellemfejlesztő ereje csak ki kell használni, és ki kell dolgozni, mert különben a játék öncéllá lesz. Különösen az u. n. cserkészjátékok fontosak ebből a szempontból, melyekben egyenlő esélyei vannak a feltalálásnak, ügyességnek és bátorságnak. Természetes, hogy a vezetőnek nem szabad sajnálni az időt, hogy ilyen játékokat megtanuljon, a fiukkal eljátssza, velük együtt lévén az egész játék alatt, nem mint tétlen szemlélő, egy olyan játéknál, melyet ők találtak ki, hanem mint aki a személyisége erejénél fogva érdeklődést, életet és clevenséget von a játékba.

Nyilvánvaló, hogy ennek a játéknak s a testi nevelésnek az elveit nemcsak nekünk kell értenünk és érvényesítnünk, hanem bele kell vinni a fiuk lelkébe és életébe. Hiszen ebben a munkaágban ép az a nehéz, hogy találékonyak kell lennünk, nem szabad sajnálnunk a fáradságot, vezetni, tanítani őket, részt venni örömeikben, játékuikban és saját maguknak mindennapi gondjává tenni, hogy magukat edzett, erős, munkabíró emberré neveljék. Ugyanide jön, bár részben egy másik körbe tartozik, az egészség ápolására és megtartására vonatkozó ismeretek adása, melyekről részletesen ott fogunk beszélni, itt azért említjük, mert vele módot nyújtunk a fiuknak, hogy maguk és mások életének és egészségének megóvásával gondoljanak.

A testi nevelés gondolatkörébe tartoznak azok a *motívumok*, azok az erkölcsi elvek, melyekre a gyermekeket a testi nevelés során nem elméletileg vezettük rá, hanem gyakorlatilag, tevékenység útján azokat velük gyakoroltatjuk. A legegyszerűbb tornagyakorlat és a legkomplikáltabb játék egyformán nevel fegyelemre, önfegyelmezésre, engedelmességre. Van cserkészjáték, mely a lélekjelenlét és feltalálás — életmentés eseteiben megbecsülhetetlen — képességére terel rá. Más játék alkalmat ad rá, hogy a gyermekeket gyakoroljuk az összetartás, közös célért való munka gondolataiban, fontossága, a körülmények gondos mérlegelésére stb. szoktassuk rá. A játéknak különösen abban van óriási nevelő jelentősége, hogy nem haszonért vagy más előnyért folyik, tehát önzetlenségre, saját maga elfelejtésére, másoknak való elárendelésre tanít. Különösen fontosak ebből a szempontból a kirándulások, táborozások, melyekben fegyelem, közös munka, egymásért és a közért tett szolgálatok, nagy jellemfejlesztő motívumai az egészséges, szabadban folytatott éles minden előnyével együtt járnak. A táborozásokat, kirán-

dulásokat mindig összekötjük konferenciákkal, vagyis felhasználjuk az alkalmat, hogy a lelkeket, melyek ilyenkor sokkal jobban megközelíthetők, megragadjuk és tekintetüket örökkévaló dolgok felé irányítsuk, sohasem szabad azonban elrabolni tőlük a szórakozásra és játékra szükséges időt. Az ilyenek rendezése, módja ismét olyan dolog, amit messze nincs ok részletesen fejtegetni, így az olvasót arra vagyunk kénytelenek utalni, ari részben eddig ezekről különösen cserkészkönyvekben megjelent, részben ezután erről meg fog jelenni.

2. Az *intellektuális* nevelés a bibliakörben megint egészen sajátos, annak a célnak megfelelőleg, amit a bibliakör maga elé tűzött. Nem pusztán ismereteket akarunk nekik adni, hanem az a célunk, hogy világnézetüket kiépítve ennek fundamentumául az Isten félelmét állítsuk oda, mely „kezdeté a bölcseségnek.” Tehát, hogy ismeretük, a világ egyes jelenségéről nyert értesüléseik egy középpont körül Isten akaratának gondolata körül rendeződjenek el. Ezért két elve van az intellektuális nevelésnek a bibliakörben egy *központi* elve, mely *Isten akaratának és lényegének tanulmányozása* a természet világában, s egy *periferikus*: e központból minél több felé vezetni le vonalakat, minél egyetemesebb, univerzálisabb érdeklődést kelteni a gyermekekben, emellett *egy-egy tárggyal való behatóbb foglalkozásra* buzdítani őket. E tekintetben az olyan bibliakörök, melyek tagjai pl. középiskolai tanulók, lát-szólag eléggé részesülnek ebben az intellektuális nevelésben, nekik, tanulmányaik sokféleségénél, változatosságánál fogva két dologra van szükségük, amit a jelenlegi iskolai túlterhelés nem képes megadni, sőt amelyekben ifjúságunkat határozott veszedelem fenyegeti először az az egyetemes központi gondolat és szempont, mely a világ jelenségeinek végső magyarázatát megadja Istenben, másodszor, az a másik, a lélekben központi szempont: egy dologgal alaposan foglalkozni. Mai iskolázásunk ezt a kettőt teljesen ki kell, hogy hagyja számításából (sajnos ép a két legfontosabbat) s mikor gyermekeink fejét minden tudománnyal teletömjük, megfelfedkezünk arról a két szempontról, mely kinn és benn, a lélek világos emlékezetében és annak a saját benső fejlődésére nézve az egységet biztosítani képes. Ez a három gondolat tehát az, amit az intellektuális nevelésben keresztül kell vezetni Isten akaratá, mint egyetlen világmagyarázó elv; széleskörű érdeklődés a világ jelenségei iránt; nekiadni magát egy dolognak, legyen az akármilyen jelentéktelennek látszó, de az ő dolga, melyben mesterré képezi magát.

Hogy az ifjúságot vezethessük, megint arra van természetesen szükség, hogy *ismerjük* azt. Ismernünk kell a serdülő serdülő fiú és leány fejlődését annak megnyilvánulását az értelmi élet terén, érdeklődési köreit, ismeretanyagát, stb. Ezek megismerése megint olyan fontos dolog, hogy csakis mint elő-

írást jelezheljük itt, ennek tényleges megismertetését Isten segítségével egy olyan alkalommal fogjuk megtenni, mikor részletesen felfogjuk tárni ezeket a módszereket.

Magának annak az ismeretkörnek részét, melyeket az ifjúsággal közölnünk kell, a következők nagyjában Ebbe a körbe tartozik elsősorban az olvasás irányításának gondolata, az ifjúság jó és hasznos olvasmányokkal való ellátása. Azután a különböző tárgykörökkel való megismertetés, természetrajz, földrajz, az anyaszentegyház történelme, ezekből kiválasztani a szükséges anyagot és megállapítani a módot, ahogyan őket feldolgozzuk. A természet megismertetésére kirándulások különösen alkalmasok, itt szemléltetve tudjuk azokat a tárgyakat, melyről szó van, a gyermekeknek megmutatni. A vidéken, az országban található növény, állat és ásványvilág megismerlése, az egyes népek szokásai, életmódja, vidékek ipari és kereskedelmi intézményei, jelentősége, a természet különös jelenségei, természettani, fizikai, csillagászati kérdések tartoznak ide. A játékokkal rávezetjük a gyermekeket a megfigyelés fontosságára, a táborozások alkalmával lehetőség nyílik rá, hogy a természet életét velük tanulmányoztassuk, állatok, növények életét, előfordulását stb. megfigyeltessük. Ide tartozik az első segélynyújtás és élelmentés módjáról, az egészség ápolásáról és fenntartásáról szóló ismeretek megadása is, melyekhez leányoknál betegápolás, csecsemőgondozás és védelem kérdései csatlakoznak. Az irodalom ismeretét összekötjük általuk az egyes írókon végzett tanulmányozással, felolvasással, szavallással, színdarabok előadásával, mindegyiket abból a szempontból, hogy az illető író korát, világnézetét, stb. megismerjük. Mindezekben az uralkodik, amit fent az Isteni akarat egyetemes szempontjáról szólottunk.

Végül ide tartozik az, amiről az előbb beszéltünk, mint egy határozott munkaág vállalásáról, a *kedvenc foglalkozásról*. Ha a gyermekeket rávesszük arra, hogy valami iránt érdeklődjenek és azt műveljék, abból nekik több oldalon is igazi hasznuk lesz. Eltekintve attól a haszontól, ami abból származik, hogy egy tárgykört ismerni fog az illető jól, az egy dolog iránt való érdeklődés, mely egészen betölti lelküket, rászoktatja őket, hogy amit csinálnak, azt komolyan csinálják, megóvják őket az üres és henye órák veszedelmeitől, rendhez és pontossághoz szoktatja. Az ilyen kedvenc foglalkozást ők maguk válasszák ki. Lehet az növény-, rovar-, ásvány-, bélyeggyűjtés, vagy más ilyen dolgok gyűjtése (különféle gyufaskatulyák vasúti vagy más jegyek, képek, hirdetések gyűjtése, stb). Lehet valami foglalkozás: asztaloság, faragás, lombfűrész, festés, képeretezés, kertészet, nyúlak, galambok selyemhernyók, méhek tartása és tenyésztése, játékkészítés stb., közülük sok olyan van, melyből az illető anyagi hasznót is nyerhet, mely csak ösztönzi őt a foglalkozás továbbfolytatására. Erről a foglalkozásról beszéljen

szívesen a gyermek, tudakozódjék annak fejlesztése felől, tartson előadást róla a csoportjában, mutassa be a munka eredményeit stb. Ide tartozik a sexualis nevelés, alkohol kérdés stb. is.

Nem kell azt gondolnunk, hogy ennek a munkaágnak kizárólag csak falusi ifjúságnál van tere, hangsúlyozzuk, hogy bár legjobban ott használható, mégis a tanuló ifjúság és a városi ifjúság között is egyformán szükséges.

3. A harmadik munkakör a *szolgálat* munkakörének nevezhető, mert célja az, hogy az ifjúságot a másoknak, anyaszentegyháznak, egymásnak stb., teljesítendő szolgálatra neveljük. Világosan kell látnunk ebben a körben azt, hogy *nem azért* neveljük rá őket a szolgálatra, hogy hasznos tagjai legyenek annak a közösségnek, vagy mert az bizonyos anyagi hasznot hajt nekik, hanem azért, mert a keresztyén ember számára a *szolgálatnak önmagának van értéke*, az folyik a ker. ember hitéből, nincs ker. élet szolgálat nélkül. A bibliakör *munkaközösség*, keresztyén munkások testvéri kapcsolata.

Ez a munka elsősorban vonatkozik arra, amit az illető élethivatásnak választott, s ebben a vonatkozásban arra törekszünk, hogy a bibliakör tagjai a maguk életpályáját szolgáltnak, Istennel végzett munkának fogják fel, mert nem lehet Isten előtt kedves az a szolga, aki szívesen elvégzi a más dolgát, de elhanyagolja a *magáét*. Fejlesztani magukat, alkalmassabbá tenni a munkára, amely rájuk vár, legyen az a legegyszerűbb, vagy legmagasabb, megbeszélni a munka nehézségeit, törekedni azt Isten szempontja alá helyezni, ez a bibliakör feladata tagjainak munkára való nevelésében. Olvasmányokat, útbaigazításokat, tanulmányokat nyerni és ezekre alkalmakat szerezni, a bibliakör feladata, mert egy bibliakörös fiúnak és leánynak ugyanazt a munkát sokkal jobban és komolyabban kell elvégezni, mint másnak.

A másik köre a szolgáltnak, amit végezni kell, *egymáson* történik. Keresni az alkalmakat, ahol egymáson segíthetnek, egymást támogathatják, s erre ránevelni az ifjúságot. Sok alkalom nyílik erre, a leckeiben, nehezebb tárgyakban való segítségtől kezdve az anyagi támogatásig, de különösen aztán a lelki támogatás számtalan nehézségében. Gyászban, munkában, kísértések között, nagy feladatok előtt, stb. egymás mellett állani, a bibliakör tagjainak egészen természetes, magától értetődő kötelessége. Kétségtelen, hogy nem hamar alakul ki az ehhez szükséges baráti légkör, mert úgy annak, akinek segítségre van szüksége, mint a másiknak, aki nyújtja ez a segítséget, igen komoly testvéri kapcsolat által kell összefonódnia, hogy ne érezze egyik az ajándék vagy segítség megalázó, a másik meg az adás máson felülemelő érzését. Azért a vezetőnek számtalan módja van rá, hogy egyes konkrét esetekben nyújtasson először kisebb segítséget munkában, bizonyos feladat átvállalásában a tagok között.

Igen fontos ága a szolgáltatnak az *otthoni* szolgálat köre. Az ifjúság hajlandó arra, hogy igen szívesen vállaljon szolgálatot másnak, de ha otthon egyszerűbb szolgálati módok állnak előtte, azt lenézi és megveti. A bibliakörben módot kell találni rá, hogy rávezessük az ifjúságot az otthon, a család körében végzett szolgálatok megbecsülésére. Erre szolgál már az intellektuális nevelés körében említett az a dolog is, mely a kézügyesség fejlesztését, házi foglalkozások, háziipar stb. tanítását tűzte ki célul. Számtalan apró dolog van, melyet fiúk és leányok örömmel tanulnak meg, s melynek hasznát vehetik otthon. Ezért szükséges ismernünk minden tag otthoni körülményeit, hogy ahhoz mérten adhassunk nekik indításokat. A tábori életben is sok olyant végez el szívesen a fiú, amit otthon a családra bízna, seprés, vízhozás, tűzgyújtás, favágás, melyeknek ha helyes módjába beosztjuk, otthon jó kedvvel és szakértelemmel fogja csinálni. A technikai ügyességet megkívánó, különösen bizonyos kényesebb munkákba (villanycsengő helyrehozása stb.) pedig még nagyobb örömmel veszi, ha bevezetjük.

A szolgálat körébe tartozik a *keresztyén munkában* való részvétel kérdése. Ezek között első az *adakozás* gondolata, mely a bibliakör lényegétől elválaszthatatlan. A bibliakör minden tagja, akár meghatározott időben, akár összejövelekre alkalmával, akár tetszés szerinti időközökben kell, hogy adakozzék azokra a célokra, melyeket a bibliakör magának kitűz. Természetes, hogy ez az adakozás mindenkinek a módja szerint megy és ha keveset tud valaki adni, nem részesül megrovásban, hiszen mindenki annyit ad, amennyit neki a bibliakör értéke számít. Ilyen célok lehetnek, amelyekre a begyűlt összeg felhasználható pl. a következők más bibliakörök, egyes tagok segítése könyvvel vagy pénzzel, keresztyén munkák támogatása, iratterjesztés, konferenciák rendezése, vagy azokon való részvétel költségei, a bibliakörnek bizonyos eszközök beszerzése pl. kirándulásra sátorlapok, élelmiszer stb.

Meg kell ismertetnünk az ifjúságot a keresztyén munkákkal és azokban részvételre kell őket buzdítani, vasárnapi iskolai, kisebb gyermekek bibliaköri vezetőit így képezhetjük ki közülük, vagy ha valaki ép a vezetésükben részt nem vehet is, támogathatja ezek ügyét ismerősei közt, családjában, testvérei között stb. Vallásos estélyek, összejövelekre rendezésében, propagálásában való részvétel, istentiszteletek alkalmával rendfönntartás, templomkert tisztántartása, szegények látogatása, iratterjesztés munkájában segédkezés stb. stb. mind felhasználhatók. Ezek iránt érdeklődést kell bennük keltetni, s bevezetni őket. Nagyobb leányokra, fiukra kisebb gyermekeket már rá lehet bízni s föl lehet őket használni vas. iskolai játékórákon, énektanításra kisegítőknak stb.

Ebbe a körbe tartozik még két dolog: a *nemzeti* nevelés munkája, melyben saját nemzetének fájának szolgálatára ne-

veljük rá! Ezt kiegészíti az a gondolat: mit tehet a keresztyén fiú és leány, hogy munkás *polgára* legyen az országnak, melybe Isten beállította. Hogyan szolgálhatja, mint állampolgár ebben az országban Istent, mit kíván Isten tőle, amivel az ország népeinek Istenhez vezetésére, Isten országának ezen a földön való megvalósulására dolgozhatnak. Végül semmi esetre sem szabad kihagynunk, hogy megéreztessek vele azt a *testvéri közösséget*, mely őt a világ minden népében és országában levő keresztyén fiúkkal és leányokkal összeköti. E világtestvériség gondolata emeli fel őt Isten országa gondolatához a közösség útján.

* * *

A bibliaköri munkára vonatkozólag még egy dologról kell szólni s ez magának a munkának a szervezése. Már e cikksorozat elején megállapítottuk, hogy a szervezés a régi módszer szerint, egyesületi keretekben nem mozoghat, mert az egyesületesi okozta a rengeteg bizonytalanságot és kapkodást eddig is. Ez a munka *személyes és nem tömegmunka*, tehát megkezdhetem három fiúval — leánnyal is. Kezdődik a bibliaórával, amelyen először tetszés szerinti számban vesz részt, aki akar, hogy lássák, mit akarunk és milyen munkára hívjuk őket. A bibliaórával párhuzamosan állítjuk be a többi munkákat, lehetőleg külön órára, ha csak egy óránk van egy héten, mindig szánunk egy fél órát egyéb munkára s egy félórát (az utolsót) bibliaórára. Programot csinálunk az intellektuális, testi nevelésre, számontartjuk a szolgálatra vonatkozó alkalmakat s azokat, *minél több szerepet adva maguknak a tagoknak*, véghezvük. Télen az idő egy részét arra szánjuk, hogy valamit nekik felolvasunk, afelett beszélgetünk, szobában játszható játékokra, foglalkozásra ismét egy kis időt szánunk, s az összejevetelt befejezzük egy bibliaórával, melyben szintén résztvesznek, melyet eleinte magunk vezetünk, hozzászólásokat engedve. Persze, sokkal jobb, ha egy teljes órát szánhatunk bibliaórára, hogy így idő legyen a megbeszélésre.

Három hónapi ilyen munka után egy külön e célra tartott megbeszélésen most már leszögezzük, hogy mit akarunk, amit íme a fiúk mindnyájan látnak már, nem kell nekik külön magyarázni, s felszólítjuk, hogy ki akar most már dolgozni és csatlakozni ehhez a munkához. Aki akar, avval egy egyszerű nyilatkozatfelét íratunk alá a rend és öntudatosság kedvéért, amelyben egyszerűen annyi van, hogy az illető kötelezi magát, hogy Isten akaratának életét alárendeli, Isten Igéjét magánúton is tanulmányozza és az Isten országáért való munkában részt vesz. Mint látszik, ebben legtávolabbról sem szabad semminek sem lennie, ami azt a gondolatot ébresztené, hogy itt egyesületbe léptek be, mert minden ilyen jogi formát kerülünk. Ettől kezdve a munkát szorosabbra vonjuk és a fiúkkal vagy leányokkal igyekszünk közelebből megismerkedni azon célból,

hogy a keresztyén életük fejlődését figyelemmel kísérjük. Mindennapi áhítatra kijelölünk állandóan részeket, hogy azt folytathassák, személyi és életük kérdései iránt érdeklődünk. A bibliaórákat most már sorban vezetik, időnként imaórákat tartunk velük, akik vállalkoznak rá. A tagok részvételét ellenőrizzük, erre választatunk egy titkár-félét, akinek kötelessége a tagokat állandóan számon tartani abból a szempontból, hogy jelen vannak-e, számbavenni az adományokat, más bibliakörökkel a kapcsolatot fenntartani, a központtal levelezni stb. A négy oldalú munka így folyik nyugodtan tovább, mind nagyobb teret engedve a tagok munkájának, önállóságának, szigorú fegyelmet gyakorolva benne, nem engedve semmi rendetlenséget vagy viszálykodást. Különösen fontos fenntartani a kapcsolatot a többi bibliakörökkel, konferenciákra kiküldötteket bocsátni, mert ebből a közös munkából gazdag áldások fakadnak.

Így képzeljük mi — vázlatosan leírva — a bibliaköri munka lényegét, módját s az ifjúságunk lelki megszervezését. Természetesen ehhez most már egy részletes kézikönyvszerű utasítás szükséges, melyben a munka anyaga a legapróbb részekig le kellőleg meglegyen, ami Isten segítségével nemsokára el is készül. Addig is azonban a fenti vázlatos ismertetés alapján már meg lehet kezdeni a munkát. Elsősorban a *konfirmándusok* kínálóznak erre, ha nagyobbak nem vállalkoznak, s ajánlatosabb is először a kisebbekkel kezdeni. Minden kezdethez azonban az Isten országában — és ezt nagyon világosan kénytelenek vagyunk újból és újból hangsúlyozni — *egy* szükséges s ez az, hogy az illető legyen *világos tudatában* annak, hogy *Isten tényleg rábízta ezt a munkát*, legyen hite és önfeláldozása és *buzgó imádságban* gyakorta esedezzek Istennek, hogy ami gyöngeségéből hiányzik, pótolja ki Lelke gazdag ereje által.

I. L.

Vallásos nevelés.

Vallástanításunk megújulásáért.

Egyházunk jelen helyzete, körülményei érthetővé, ha nem is menthetővé teszik, hogy mikor annyi a feladat és Isten kegyelméből kezdjük mind jobban és jobban látni e feladatok nagyságát és sokaságát, közülük némelyek időnként háttérbe szorúlnak a szemünk előtt és a legujabban felismert és legégetőbbnek látottak elhomályosítják a régebbieket. Ez történt — mint látjuk — többek között az igehirdetéssel és ez a vallástanítással is, hogy a belmissziói munkák kétségtelenül sürgető volta ezeket egy időre háttérbe szorította. Pedig a dolog úgy

áll, hogy nemcsak hogy nem hanyagolhatók el ezek a feladatok, a kötött építő tevékenység e három nagy köre — a pásztoráció a harmadik — hanem egyenesen *ezek képezik* a törzset, melyen a többi, szabad építő munka felépül s melyek alapelvei és módszerei alapul szolgálnak maguknak a belmissziói munkáknak is. Nem szabad tehát azokról lemondanunk soha és nem engedhetjük, hogy ezek elhanyagolásával a szabad építő tevékenységek maguk is elveszítsék alapjaikat és egy rendszertelen, kapkodó technikai munkává váljanak. Ha valamelyik ilyen kötött tevékenység végzése lehetetlenné válnék, mondjuk pl. az iskolai vallástanítás; akkor is gondot kellene fordítani rá, hogy a lehető szabad építő tevékenység, ami ennek megfelel, a vas. iskola vagy gyermekistentisztelet, *azokon a tudományos elveken épüljön fel*, melyek a vall. tanítás elméletét tartják. Világosan látszik ennek az elvnek igazsága abból is, hogy olyan egyházakban, melyekben iskolai vallástanítás nincs (pl. Amerika, Skócia) a vas. iskolai nevelés elméletét fejlesztik ki így és hogy egy vas. isk. vezetőnek — kevés leszámítással — ezekben az országokban *olyan elméleti és gyakorlati felkészültséggel kell rendelkeznie*, mint aminőt a katechetika ad, megtanulja a vall. tanítás anyagát, tanul gyermeklélektant, módszertant, bibliaismertetést, egyháztörténetet, szóval mindazt, ami a vallástanítás elmélete és gyakorlata elsajátításához szükséges.

Szeretnénk most röviden áttekinteni azokon a nehézségeken, melyek a jelenlegi iskolai vallástanításnak útjában állnak és megbeszélni őket.

Kezdjük először is azzal, amire már az előbb céloztunk, *a vasárnapi iskolával, mint amely akadályozza, vagy feleslegessé teszi* tudatunkban a vallástanítást. Ilyen ellenvetést a vas. isk. ellen gyakran hallunk, mely szerint a vas. iskola felállítása szükségszerűtenné teszi, hogy még külön órákat tartunk az iskolában vallásóra néven, hiszen az sokkal jobban és bővebben megadja a gyermeknek a vall. nevelést, mint heti egy órán át, más felekezeti iskolában meg tudnók adni. Ez több oldalról is nagy tévedés és különösen azért tartjuk szükségesnek — ha lehet — eloszlatni, mert tudjuk, hogy legtöbbször jóhiszemű tévedés. Már maga az is, hogy rikán van alkalmunk a gyermekekkel érintkezni, azt a gondolatot adja, hogy *minél több* alkalmat használjunk fel erre, tehát ha a vasárnapi iskolában foglalkozunk is velük, az iskolai vallásórák alkalmait is ép olyan erővel ragadjuk meg. Még inkább ajánlja ezt azonban az a tény, hogy a vallástanítás és vas. iskola *nem ugyanazt a célt* szolgálják. Ezt a gondolatot lapunkban is sokszor hangoztattuk, most, mivel a félreértés napról-napra erősödik, szükségesnek látjuk tüzetesen, de röviden tisztázni. A vallástanítás egy anyaghoz van kötve, formája kötött s arra törekszik, hogy bizonyos ismeretanyag átadása mellett, amely anyag a gyermek keresztyén életében és egyházban folytatott életében nem mel-

lőzhető, a gyermek vallásos világnézetét kiépítse. Anyaga hozzátartozik ahhoz a vallásos kultúrkincshez, melyet az egyház mint a maga hitének logikai formáját, kereteit, az új nemzedéknek át akar adni. Arra igyekszik, hogy az illető gyermekben a keresztyén hitet tudatosítsa, hogy így annak a ker. életnek a folytatását, amelyre őt keresztyénsége és reformátussága egyformán kötelezik, számára lehetővé tegye. A vallástanítás a maga anyagában, formájában határozottan egyházi — nálunk — s még ahol nem egyházi is s ahol az a gondolat lép föl, hogy a vallástanításnak egyetemesnek és felekezetek felettinek kell lennie, ott is határozottan kiemelkedik benne az, hogy vallásos világnézet kifejtésére akar reávezetni. A vas iskola ezzel szemben sokkal szabadabb. Anyaga nincs kötve, nem kell sietni vele, hogy míg a gyermek az iskolából kikerül, megkapja mindazt, amî mint vallásos ismeretanyag nélkülözhetetlen számára a vallásos világnézet kifejtésében és egy egyházhoz tartozásában. Ez onnan is látszik, hogy a vas. iskola anyagát meg lehet állapítani önkényesen, a helyi viszonyoknak megfelelőleg, hogy át lehet venni más egyházaktól, sőt lehet ilyen anyagot interconfessionális használatra állapítani meg, mert az anyag kérdése a vas. iskolánál másodrendű kérdés. Az interconfessionális használatra megállapított anyag, azután a vas. iskola anyagának megállapítása, beosztása, a Világszövetség által kiadott lecketervék stb. mind olyan országokból indulnak ki, ahol rendes vallástanítás nem lévén az iskolákban, a vas. iskolába szorúl bele a vall. világnézet anyaga is. De még így is első pillantásra látszik a különbség, ha összehasonlítjuk pl. a nemzetközi vas. isk. lecketervet a vallástanítás anyagául ugyanazon korú gyermekek számára felvett anyaggal. Az előbbiben pl. 6—8 éves korú zítálnak a következő gondolatkörök vannak felvéve 1925-re: Jézus és mennyei atyja. Jézus és barátai. Jézus a gyermekek barátja. Csodatételek. Mit tanított Jézus életével. Isten gondviselése a gyermekeken. Dávid története. Isten táplálja az övéit stb. Míg a vall. tanítás anyagául nálunk az ószövetségi történetek vannak felvéve ennek a korosztálynak.¹ De még ha a két anyag egybeesnék is, akkor sem lenne ugyanaz, mint pl. a kiadott vas. isk. tanításoknál is látszani fog, ahol pl. Mózes története három, az egyiptomi csapások szintén három tanításban van feldolgozva, amit a vallástanítás a maga sokkal komprimáltabb anyagával nem lenne képes. Ugyancsak az anyagnál látható, hogy míg a vall. tan. a bibliai történeteket nagy vonásokban közli, s ezenkívül az egyháztörténetet és

¹ Hogy az egyh. ker. kiadásában megjelenő *Vas. isk. tanítások* nem ilyen szisztematikusan, hanem történetileg veszi az anyagot, az ezt az elvet nem dönti meg, mert ugyane történetek más lecketerv-beosztással is használhatók, más sorrendben is. Hogy véletlenül a vas. isk. lecke és vall. tan. anyag az osztályoknak részben egybeesett, az sem zavaró, ha látjuk, milyen röviden végez a vall. tan. anyaga, szemben a vas. isk. anyagával, egy-cgy korral.

kátét veszi fel a népiskolai fokon, addig a vas. iskola csakis a bibliával és annak is csak történeti könyveivel foglalkozik ugyanazon hat év alatt.

E különbözőség mellett az anyagban egy másik óriási különbség is áll fent, ami a két munkaág módszerében nyilvánul. Már maga a különböző cél mutatja, hogy itt a módszernek is különbözőnek kell lennie. Az a nehézség, hogy másképen beszél el ugyanazt a történetet a vallástanító és másképp a vas. isk. csoportvezető, tulajdonképp csak akkor állhat fent, ha egyik sem beszél el jól a történetet, s csak olyan módszerrel állhat fent, mely a régi, indokolatlan *mesemondás* módszerével él. Ez a módszer azonban már a múlté! Hogy az egyik elbeszélő szerint Mózes piros palástban járult a fáraó elé, a másik szerint kéken, ebből a gyermek sokkal kevesebb dolgot csinál, mint hisszük. Az elbeszélés színezése úgyis csak két oldalon történhetik: a cselekmény lelki rugóinak a fölmutatása oldalán és a kortörténeti oldalon. Az utóbbit pedig minden vallástanítónak tudnia kell. Végül, ha a vallástanító is és a vasárnapi iskola is a *biblia* alapján áll és a megfelelő rész szemelvényeit onnan olvastatjuk el a gyermekekkel, akkor a kétféle előadás ki van zárva, mert a gyermek mégis annak hisz, amit a nyomtatásban olvas s a biblia szövegét veszi alapul és az jól is van így.

A két módszer legvilágosabban egy konkrét példán lévén szemléltethető, iktassuk ide ugyanazon történet feldolgozását, amint a vallásórán és vas. iskolában történik. Legyen a történet pl. a Mózes születésének története, minthogy ez mind a két anyagban megvan. A feldolgozást természetesen csak vázlatosan adhatjuk, de még így is látszik a különbség.

Gyakorlati tanítás Mózes születése történetéről vallásórán.
I. Szemléltetés. A történet. 1. Ma megtanuljuk, hogyan mentette meg Isten csodás módon Mózeset. 2. Az izraeliták szomorú helyzete Egyiptomban. A fáraó rendelete az ujszülött fiúgyermek vizbeömléséről. Jokebédnek fia születik. Leleki harca, hogy mit csináljon. Végre is Istenre bízva, kiteszi egy kosárban a Nilusra. A királyleány és kísérete. Mózes megtalálása, Mirjam ajánlata. A királyleány Jokebédre bízva a gyermeket. — A történetet felolvastatom a bibliából. Elmondatom a gyermekekkel kétszer, háromszor, míg jól tudják. — II. Elmélyítés. Tanultunk-e még valakiről, aki nagy veszedelemben volt, s akit Isten megmentett? József a börtönben. Jákób a betheli pusztaban. Minden veszedelemben egyedüli menedékünk Isten! (Felirom a táblára.) Az izraeliták is benne bíztak a fogságban, Ábrahámnak, Jákóbnak, Józsefnek Ő volt menedéke. Mindezeket tartotta Isten, mert nagy céljai voltak velük. Mit ígért Ábrahámnak, Jákóbnak? Ezekhez hasonlóan Mózessel. Népe vezérévé akarta tenni. *Isten megóv minket, mert azt akarja, hogy Neki szolgáljunk.* (Felirom a táblára.) Jézus azt mondta: a ti fejelekről egy

hajszál sem eshetik le Isten tudta nélkül. Jézus élete félelem-nélküli élet volt. Majd a jövő órán meglátjuk, hogyan nevelte Mózeszt ide Isten. III. *Alkalmazás.* Aki Istenben bíz, nem fél a veszedelemtől. Milyen veszedelem fenyegethet minket? — Megtanuljuk ezt az éneket: „Egyedüli reményem”.

Mint látszik itt a történet megtanítása foglalja el a legtöbb időt, az elmélyítésben csak a főgondolatot viszem keresztül a történeten, az alkalmazás pedig röviden adja meg az útastást azokra, amikben a gyermek a történet gondolatát a maga életében megtalálhatja. A hivatkozásokkal Ábrahámra, Jákóbra stb. az ismétlést szolgálom s a róluk szóló történetet újítom fel. Az anyag kötött, mellékes történetekre nem terjeszkedhet ki.

Vasárnapi iskolai tanítás a Mózes születése történetéről, I. Szemléltetés. A történet. Amrák és Jokebéd családja.¹ Mózes születése. Jokebéd rejtgeti és retteg. A kosár. Kivitel a Nilushoz. A királyleány. Mirjaim ajánlata. Mózes mint a királyleány védece otthon nevelkedik. Mózes elvitele a királyi palotába. II. *Elmélyítés.* 1. A rendelet szerint, emberi számítással Mózesnek el kellett vesznie. Milyen módok lehettek volna megmen-tésére? Eltitkolni, hogy született. Igen, de a sírása elárul. Vagy leányruhába öltöztetni? Egyszer kisül, hogy fiú s akkor pusztítják el. Mindkét módszer miért volt rossz? Mert mindkettő hazugság. Isten még hazugság árán sem akarja, hogy megtartsuk magunkat, vagy más. Ez volt a harmadik módszer: kitenni a vízre. Milyen veszedelmek fenyegették a Nilus vizén Mózeszt? Egy hullám felboríthatja a kosarat. Ehen pusztúl. Vadállatok felfalják. Mit csinál Jokebéd? Istenre bízta a gyermeket. *Isten tud segíteni, mikor senki sem tud.* Már azt gondolták, a gyermek biztosan elpusztúl. Isten segített. Sokszor van így, hogy már senki sem tud segíteni, s Isten segít. Tudunk-e erre példát mondani a bibliából? (Jézus gyógyítottjai). 2. Mózes örökké tudta, bizonyosan elmondták neki, milyen csodálatosan mentette meg Isten. Vajon hálás volt-e azért? Tudta, hogy Isten őt a biztos veszedelemből hívta ki. Tehát hűnek kell hozzá lennie. Mi fenyegette Mózes hűségét? A királyi udvar, bálványimádó egyiptomiak, akik megvetették az ő népét és vallását. Hogy tudott ezek ellen védekezni? Úgy, hogy emlékébe idézte anyját, testvéreit és akire anyja tanította, Istent. *Csak neki akart szolgálni.* III. *Alkalmazás.* Milyen eset volt már valamelyiketek életében, hogy nagy veszedelemből Isten kiszabadította őt vagy valakijét? Érzed-e milyen hálás vagy érte Istennek, sohasem köszönheted meg eléggé. Van egy baj, amin igazán csak Isten tud segíteni: a bűn. Mert Isten azért őriz meg, hogy neki szolgáljunk. Mivel szolgálhatsz Istennek? Hogy állhatsz ellene a rossznak? Van-e valami fenyegető rossz körülted? (Gonosz beszéd, verekedő testvérek stb.) ennek ellenállni. Imád-

¹ A zsidók egyiptomi nyomorúságáról egy előbbi tanítás szól.

sággal. Hogyan imádkozol ma este ezért? IV Arany mondás, Zsolt. 17:8. Így tartotta meg Isten Mózes, így őriz téged, mert drága vagy neki. Ének: 25 1—4. Foglalkoztatás: Rajzoltatása a Nilusnak, kosárfonás stb.

E vázlatból is látható, hogy a vas. iskolai tanítást a szélesebb kezelés, apróbb kérdésekbe, különösen lelki kérdésekbe való beléhatolás jellemzi, mert az a fő, hogy a gyermekek keresztyén életét s annak kérdéseit öntudatossá tegyék s azokban indításokat adjunk. A vallásitanítás tehát *semmiképen* sem tudja pótolni a vasárnapi iskolát, ép oly kevésbé, mint ahogy az iskolai nevelés nem pótolja a házi nevelést. Ha pótlásról van szó, akkor a vas. iskola lehet az, mely *képessé tehető* a vallásitanítás pótlására, de jelenlegi formájában *semmiképen*, ahhoz az egész anyagnak és lecketervnek *egészen új beosztása* és mindenekfölött *kétszerannyi idő* szükséges. Azért az olyan országokban, ahol nincs iskolai vallásitanítás, nem is heti egy vagy két, hanem heti 3—4 órát szánunk a bibliai iskolára, sőt beállították a hétköznapi nyári bibliai iskolát is.

Azt remélhetjük, hogy a vasárnapi iskola most már ilyen felfogással nem lévén akadálya a vallásitanításnak, áttérhetünk rövid megemlézésre annak a többi nehézségnek, melyek jelenleg vallásitanításunk útjában állanak.

Ilyen kétségtelenül a *népiskolai vallásitanítás jelen anyagának és tankönyveinknek* a körülményekhez való alkalmatlansága. Az anyag jelen formájában egyrészt arra van számítva, hogy az iskola maga, ha éppen nem felekezeti református iskola is, mégis világnézetében és nevelési rendszerében bizonyos segítségére jön a vallásitanító lelkésznek. Ma azzal kell számolnunk, hogy az iskolai nevelés vallásos világnézete fejlesztésében nem képes annyira segítségére lenni a gyermeknek, mint azelőtt, sőt, pl. más felekezeti iskolákban egyenesen egy más vallásos világnézetben részesíti azt. A vallásitanítás anyagát tehát úgy kell megállapítanunk, hogy minél világosabban és határozottabban meg tudjuk adni a gyermeknek azt a nevelést, amit akarunk. Ez az anyag sokkal erőteljesebbé válását, poen-tírozását jelenti a református hittartalomra vonatkozólag. Megengedhetetlen, hogy vallásitanításunk anyaga ezután is csak azt ölelje fel és fejtegesse hosszan, ami nem határozottan és karakterisztikusan református s ami általánosságával csak az indifferentizmust növeli benne, mint minden vallásitanítás, melynek karaktere nincs. Népiskolai vallástani tankönyveink kritikájára itt nem akarunk rátérni, csak általános meggyőződésnek adunk kifejezést, mikor megállapíthatjuk, hogy nincs jó lelkiismerettel, sikeresen használható tankönyvünk, s ami van, az egy régi liberális világ elmúlt módszerével rendelkezik. Vegyük hozzá még ehhez, hogy a vallásórák száma is, különösen az állami intézetekben csökkentetett, nem lehet többet megengedni azt a luxust, hogy heti egy órás vallásitanításban órákat töltünk el

az ószövetség olyan történeteivel, melyek igen jelentéktelenek, mint a Jéfték meg a Roboámok, s ezzel szemben egyetlen órát áldozunk a prófétáknak stb. Nem vesszük ki innen a konfirmációi tanítás kérdését sem, melynek örömnapja lesz az, mikor a régi, tiszteletreméltó, de már évtizedekkel ezelőtti menthetetlenül megöszült, bár még állandóan megifjítani próbált Nagv Péter féle káté helyett a Heidelbergi káté a közhasználatba kerül. Új vallástanításunk anyagának rövidnek, de határozottnak kell lennie, támaszkodnia kell az iskolán kívüli munkára, mintegy a textusát kell adnia annak, amit a vasárnapi iskola végez, konfirmációi előkészítésünk pedig *ne legyen több hat hétnél*, mely hat hét azonban komoly lelkigyakorlatokkal folyván le, befejező része legyen a hároméves katechumenatusnak vagyis a serdülők vasárnapi iskolai folyamának.

Végül *módszerében* szintén meg kell ujulnia a vallástanításnak. Jobban közelednie kell az élethez, nem szabad beleegyeznünk abba, hogy a vallást melléktantárgynak nézze már az elemista gyermek is, mely ha elmarad akkor sem baj, s melyből mindenki egyest kap. Igyekeznünk kell elsajátítani új módszereket, mert bizony a vallástanításban még úgy állunk a módszerrel ma is, mintha valaki a repülőgépre bumeranggal akarna lövöldözni. Fel kell fedeznünk, hogy a vallástanításnak nemcsak az a feladata van, hogy megtanítsa az anyagot, hogy az *lélekmegnyerő* munka, mellyel igyekeznünk kell megmozdítani és egyházunk számára biztosítani a gyermeklelkeket, hogy az *öntudatosító* munka, mellyel indifferentizmusából és álmoságából kiverve a lelket, lobogó hitet akarunk neki adni, hogy az *harcoló* munka, mellyel fegyvert akarunk a lelki kezeibe adni más világnézetek, idegen határok, romboló veszedelmek leküzdésére. Csakis ebből a pontból kiindulva lesz a vallástanításunk igazán modern és a jelen követelményeknek megfelelő.

I.

Az igazi papné.

Édes testvérem!

Együttlétünk harmadik napjának főtémája az volt, hogy „milyen papnéja vagyok én a férjem gyülekezetének?”

Mindenekelőtt egy, mindnyájunk szívében közösen élő tévedést kellett helyreigazítani az Isten Lelkének, hogy így, „megvilágosítva szíveink szemeit” képessé tegyen az Úr gondolatainak a meglátására. Mi azt hittük ugyanis, hogy a mi igazi értékünk abban áll, hogy mit és mennyit *dolgozunk* a mi gyülekezeteinkben — pedig Isten akarata szerint ami legmélyebb és legegényibb értékünk abban van, *amik vagyunk*, az Ő kegyelme által! Mindjárt megérted egy hasonlaton. „Mert Krisztus jó illatja vagyunk Istennek” — mondja az Írás II. Kor. 2:15-ben. Mi az illat? Elrejtett, megfoghatatlan, hangtalan, alázatos és névtelen s mégis milyen édes gyönyörűségű, csodálatos, ellenállhatatlan erejű! Az illat titka, hogy nem az energiával hat, amit kifejít, hanem egyszerűen azzal, hogy *van*. A mi asszonyéletünk legszentebb hatása s legáldottabb hatalma szintén nem abban az energiában áll, amit mi kifejtünk, hanem abban, hogy rendelkezésére állván a Krisztusnak, az Ő élete illatként áradjon szét belőlünk a világba. Nekünk nem *tenni* kell a Krisztusért ezt vagy azt — nekünk *lenni* kell Ő érte s az Ő számára! Ebben van a mi asszonyéletünk feladatának a legmélyebb lényege!

Ez a megismerés mérhetetlen nagy megnyugvást jelentett a legtöbbünk számára. Hiszen közülünk azok, akik édesanyák s akiknek még kicsinyek a gyermekei, annyit gyötrődünk azon, hogy „mi nem vagyunk jó papnék — mert nem dolgozunk a vasárnapi iskolában, nem vezetünk bibliakört, nem veszünk részt a Nőegylet munkájában”, mert kisgyermekeink miatt semmi rendszeres munkát nem vállalhatunk! Mélyen fölélekedtünk, amikor megértettük, hogy a „jó papné”-nak nem okvetlenül kell ilyenféle munkát végeznie a gyülekezetben, hogy az Úr előtt még nem vagyunk „rossz papnék” azért, mert szorosabb értelemben vett gyülekezeti munkát nem végezhetünk a kisgyermekünk miatt! Oh milyen boldogság, hogy az Úr a kegyelem Istene, aki nem *egy* sablon szerint ítél meg bennünket, hanem mindegyikünket a maga egyéni mértéke szerint. Hogy ez a kegyelmes Isten mindenkit a maga helyén keres... s hogy Ő a fiatal édesanyákat elsősorban otthon, a maguk kicsinyei mellett keresi s az asszonyokat elsősorban a maguk házi körében s csak másodsorban a gyülekezeti munkában!

S még akkor is, ha a papné végezhet ilyen munkát, nem ez a munka dönti el az ő papnévoltának az értékét, hanem csupán csak az, hogy az *élete* mennyire s mennyiben illatja a Krisztusnak!

S ez a gondolat megint visszavitt az egyetlen s a legfőbb kérdésnek a központjába a gyülekezetben való feladatunkat is csak akkor oldhatjuk meg, ha személyes kapcsolatunk van a Krisztussal, ha Ő élő hatalommá lett az életünkben! A mi életünk, a mi lelkünk alabástromszelence kell legyen, amelybe Ő beletöltheti a maga életének drága nárdusolaját, hogy illata szerteszállva hirdesse az Ő dicsőségét! De így van-e ez nálunk? Nem vagyunk-e tele hiusággal, kapzsi önzéssel, léha, kicsínyeskedő fölületességgel. vajjon az én nem foglalja-e el úgy a szívünket, lelkünket, hogy a Krisztus-élet nárdusolaja már nem talál semmi helyet bennünk?

Vajjon nem inkább halál illatja árad szét belőlünk, ami megöli a mások lelkét is? Nem vagyunk-e mi is pletykaterjesztők a gyülekezetben, gyűlölségszítók és békétlenségnek szerzői? Vagy ha a Krisztus-életet már be is fogadtuk magunkba, ha a nárdusolaját a Krisztus ki is töltötte a lelkünkbe, miért van az, hogy mégis oly kevesen érzik meg bennünk s oly gyengén árad belőlünk a Krisztus illatja? Mert az alabástrom szelence nem arra való, hogy megőrizze a nárdusolajat, hanem célját csak akkor fogja betölteni, ha *széttörik* s az olaj illata szétárad az egész házban! A Krisztus-élet mibennünk csak akkor terem gyümölcsöt a mások számára, ha a szelencét feláldozzuk, ha önmagunkat odaadjuk a másokért való szolgálatra. Jól értsük meg nem az időnket, nem a tehetségeinket, nem a pénzünket, nem ezt vagy azt — hanem *önmagunkat!* Csak aki önmagát adta oda, csak azon, mint széttört szelencén keresztiúi, árad át a győzelmes Krisztus-élet illatja a mások szívébe is. Az az igazi jó papné, aki önmagát adja oda a gyülekezetének. Aki minden szenvedésről tud és minden bajról a gyülekezetében, aki mindenütt ott van a tettekre kész segítséggel s egy pár meleg, vigasztaló szóval. Aki a szíven hordja a gyülekezete bűneit s bizakodó hűséggel imádkozik naponként érettük — aki megoszt minden örömet, megért minden fájdalmat, aki mindenki számára ott van, mert ő mindenkié. Akinek a munkáját senki se tudja felsorolni s meghatározni — de boldogító hatását mindenki érzi. Aki zajtalanul, elrejtőzve végzi a maga alázatos, csendes szolgálatát — s mégis mindenütt ott van az ő lelkének melege, áttormáló ereje. Aki olyan, mint az illat akinek a legdrágább értéke az, hogy *van*.

Oh testvérem — vajjon ilyen papnék vagyunk-e már?

Imádkozó szeretettel ölel

Mária.

„Áldjad én lelkem az Urat” — ez az örömének szakad föl a szivemből, amikor beszámolót akarok írni a bikfalvi papné konferenciáról. Olyan jó volt hozzánk az Úr s olyan kegyelmes, mindent olyan csodálatosan rendezett el s olyan szeretettel gondoskodott rólunk!

Kiss Albert esperesék adtak hajlékot a konferenciának s az ő áldott meleg szívük és jóságos szeretetük olyan kedvessé s boldoggá tette az együttlétünket, hogy nem tudunk érte eléggé hálát adni az Úrnak. Összesen 14-en voltunk — a nagy házban egész magunk voltunk, mert Kiss Albert magunkra hagyott, hogy fesztelenebb s intimebb lehessen az együttlétünk! — s két napot töltöttünk ott az Úr színe előtt, csak lelki kérdésekkel foglalkozva. A fölvetett kérdések azonosak voltak a vécsi konferencia kérdéseivel, (azokkal, melyeket részletesen most már „Az Ut”-ban is közöltünk!) — s itt is ugyanazt a hatást váltották ki, mint ott. Itt is egy nagy komoly megismerést, azt hogy eddigi életünkből hiányzott a Krisztus realitása, a vele való kapcsolódás ereje és öröme — s itt is egy szent vágyat és elhatározást, azt: hogy ezentúl másképp kell lennie mindennek, hogy el kell indulnunk Jézus felé s nem szabad megnyugodnunk addig, amíg Ő nem lett a mi életünk királya is!

Felejthetetlen, drága két nap volt ez mindnyájunk számára s két kívánságot váltott ki belőlünk. Először azt, hogy mi, akik így együtt voltunk, minél előbb megint találkozhassunk egymással egy papné konferencián. Másodszor azt, hogy az Úr kegyelme adjon Erdélynek még sok olyan drága, meleg vendégszerető házat, mint amilyen a bikfalvi 1. hogy másutt is, sok helyen lehessen még papné-konferenciát csinálni. 2. hogy sok-sok papné ismerje meg egy ilyen konferencia áldásait. Hallgassa meg az Úr a mi kívánságunkat kegyelmesen!

Édes testvérem!

Eljött megint a drága adventi időszak a maga sejtelmes szent várakozásával, ünnepi boldog készülődésével.

Tudom, hogy a ti házatokban most mindenkinek sok kedves titkos dolga van s hogy a te szíved is meleg igyekezettel készítgeti a karácsonyi meglepetéseket, az ünnepi ajándékokat a kedveseid számára. Tudom, hogy most, még inkább, mint máskor, egyetlenegy gondolat tölti el a lelkedet: mindent olyan jól és olyan szépen megcsinálni, hogy mindenki boldog legyen s jól érezze magát a karácsonyfa alatt. S látlak magam előtt, amint szorgalmas kezekkel varrogatva, öltögetve, a lelked pedig aggódva számlálgatja, hogy milyen gyorsan telnek a napok s még mennyi rengeteg mindent kell még elvégezned az ünnepig. S aztán... aztán csakugyan összehatódik minden az utolsó napokra marad a nagytakarítás, mert köz-

ben még vendégeid voltak — a sok sütés és közben még a legutolsó bevásárlások — még el kell menned egy pár jólékony karácsonyi bazár megnyitására is — a karácsonyfa díszeket már csak éjjel tudod megcsinálni s végre elérkezik dec. 24-ike s te azzal ébredsz, hogy milyen jó, hogy végre ma estével befejeződik lázas hajszolásod. Délelőtt még ki kell kérdezned a gyerekek karácsonyi versét még egy utolsó erőfeszítéssel segítsz nekik befejezni apukának szánt ajándékaikat — közben még elvégzed az uolsó sütést — délután kapkodó sietéssel feldiszipálod a karácsonyt... s végre elérkezik a várvavárt pillanat, amelyre hetek óta készülődöttél. Megszólal a csengő, a gyerekek ott állanak a karácsonyfa alatt, az édes apa felolvassa a karácsonyi evangéliumot s aztán felcsendül az ujjongó ének „Szívünk vígsággal ma betölt.” Öröm, gyermek kacagás van körülötted, minden arcon ott ragyog a boldogság — a tied is, de nem tudod szíved szerint élvezni a karácsonyi örömet, mert halálos fáradt vagy! S este, ha lefeküdtél s kimerülten rögtön elalszol. akkor a karácsony angyala szomorúan áll az ágyad fölött, te szorgalmas asszony. te buzgó, önfeláldozó édesanya... mert mindenre gondoltál s mindenkire csak épen a *lelkedre* nem! Mert a sok hajsza közben nem volt adventod, nem készülődöttél Jézus befogadására! Mert a sok másodlagos dolog miatt elfelejtetted az „egy szükséges dolgot”... s a lelked üresen maradt s áldás nélkül, mert Jézus nélkül ünnepelték karácsonyt!

Édes testvérem, milyen másnak *kellene* lenni a karácsonyodnak... milyen más *lehetne*... ha *te* akarnád! Ha te egy kicsit kevesebb fontosságot tulajdonítanál a külsőségeknek s többet adnál a belső, lelki készülődésre! Ha a „kötelező” nagytakarítás helyett inkább többet vennél a kezvedbe az adventi időben a bibliádat, hogy szívedet-lelkedet átvilágítsák s megszenteljék azok a drága szép adventi ígéretek. Ha kevesebbet hajszolódnál a sütéssel s bevásárlásokkal s helyette a gyermekekkel összeülnél naponként adventi énekeket tanulni s már előre megtöltenéd a szíveteket a legdrágább ajándék várásának az örömeivel — ha Jézus befogadására készülődne a szívetek! Ha karácsony estéjén kevesebb lenne a sütemény, kevesebb a csillogó külsőség, egyszerűbb a karácsonyfa de helyette Jézus maga állhatna ott veletek a karácsonyi szobában! Ha, te kevésbé lennél fáradt s szívből ujjongva tudnád együtténekelni a többiekkel „Krisztus urunknak áldott születésén.”

Édes testvérem, *áldott* ünneplést kívánok neked, boldog lelki ünneplést — az *Úr Jézus* legyen a legdrágább karácsonyi ajándéka és öröme a te lelkednek és házádnak.

Imádkozó szeretettel ölel
testvéred

Mária.

Tudomány—Világnézet.

Az imádság.*

Szeretném, ha előadásomban az imádságnak minden vonzó vonását megeleveníthetném, minden varázsát elővarázsolhatnám, szeretném, ha az imádságról életének megfelelő hű képet rajzolhatnék. Sajnos, nemcsak tudásom hiányos volta, nem csupán tapasztalataim szegénysége akadályoz meg ebben; az imádság életének a természete olyan, hogy *azt nem lehet egész mélységében kifejezésre juttatni*. Reményik Sándor egy újabb szép költeményében a költői hangulat megfoghatatlanságáról beszél. Boldognak mondja az embert, aki azt élő valóságként szívében hordozza, mert örök lehetőségeket rejt magában, de ne próbálja meg senki, hogy azt dűrva kézzel magához rántsa, mert csak árnyékának árnyékát öleli, azt mondja róla, hogy az áthághatatlan hegy, feneketlen tó, elérhetetlen messzeség s hogy ezért az ember részéről leghelyesebb magatartás vele szemben az alázat. E költeményben kifejezésre juttatott érzés fog el akkor, amikor az imádságról kell szólnom, boldog az ember, aki érzi annak hatalmát, aki az imádságban közel jön hozzá és előtte alázatosan meghajlja magát. De én mélyen érzem azt is, hogy minél bensőségesebb az imádság, annál teljesebben adja magát abban az ember s épen azért annál kevésbé tudja annak életét megragadni. S ha olykor-olykor annak egyes vonásai megállottak az öntudatnak fénykörében és az bevilágított azoknak rejtélyeibe, a színek és hangulatok lefoszlottak már a gondolatokról, amiket az öntudat megfogott.

De más szempontból is nehéz az imádságról hű képet adni, mert ha az imádság tartalmát akarjuk feltárni, annak általános vonásait kell megrajzolni, közös emberi tartalmát kell felmutatni, az imádság azonban a *legegyénibb* életjelenség s az egyén életében is számtalan színben, változatban, hogy úgy mondjam, tartalmának csak töredékeiben jelenik meg. Ha pedig általános képet akarunk adni az imádságról eltűnnek arról az egyéni színek és hangulatok, eltűnik az imádságban kibontakozó élet üdössége, frissessége, eltűnik mindaz, ami az imádságnak a légkörét képezi.

* Előadás a sepsiszentgyörgyi lelkeszi belm. kurzuson.

Mind e nehézségek dacára azonban az emberi szellem nem nyugszik meg, ha az emberi természetben gyökerező elvősztőn vezeti az embert az imádkozásban Isten felé, épen olyan ősi ősztőnszerűség hajtja az embert az imádság tartalmának öntudatosítására is s e tekintetben az emberi szellem nem elégszik meg azzal, hogy az imádság általános vonásait tükrözze vissza, hanem valami belső kényszer űzi az emberi szellemet arra, hogy az imádság életének egész tartalmát, tartalmának légkörét és annak harmatos üdeségével együtt mind visszatükrözze. Ha az imádkozás iránti szükségérzet és tartalma öntudatosításának szükségérzete egyaránt az emberi természet ősi jellemző vonásához tartozik, akkor e kettősség bizonyos célszerű kettősség és a részek kölcsönhatásban vannak egymással, az imádság nyújt tartalmat az öntudatnak, viszont az öntudatosítás lendületet ad az imádságnak. Így ha nekem ma az imádság tartalmát kell feltárnom, természetes, hogy ez nem a pusztá tudás és ismeretgyarapodás céljából történik, hanem azért, hogy az imádság tartalmának öntudatosítása lendületet adjon az imádkozó életbe. Az eddigiekből azonban már némileg az is következik, hogy nem annyira tudományos kutatásokról fogok beszámolni, mint inkább saját egyéni tapasztalataimról fogok számot adni, bizonyára hiányos lesz a kép, amit adni fogok és bizonyára szubjektív, de talán némileg pótolni fogja e hiányokat a személyes tapasztalás közvetlensége. Ha azonban szubjektív is lesz a kép, előadásomban nem arra fogok törekedni, hogy egyéni tapasztalataimat egymás mellé sorakoztassam, hanem az imádságnak általános emberi vonásait, hogy úgy mondjam, az imádság életének törvényszerűségét szeretném felmutatni, sőt az egész problémát be szeretném állítani az általános emberi szellem életfolyamába, hogy annál inkább kiderüljön az imaéletnek az általános emberi szellemre vonatkozó mérhetetlen jelentősége. Problémám azért így hangzik *Mi az imádság jelentősége az egyén és a közösség életében?*

* *

Ha felelni akarunk a kérdésre, hogy mi az imádság jelentősége az emberi szellem életében, kérdezzük először azt, hogy mi az *emberi élet legjellemzőbb vonása, célja?* Ha az emberi élet természetét kifejezésre akarjuk juttatni, úgy gondo-

lom, hogy a kínálkozó képek és fogalmak között egyik legki-
fejezőbb az, hogy az emberi élet természete, célja a *növeke-*
dés, az emberi élet minden tevékenységével s azoknak minden
megmozdulásával *nőni* akar. A növekedés azonban — mint
minden élő lénynél — az embernél is azáltal történik, hogy
belső tartalmát, lényegét akarja megvalósítani, azt akarja az
ember, hogy mindaz a lehetőség, ami lényegében szunnyad
kibontakozzék s egész lényén, külső világán is elhatalmaskod-
jék. Az emberi élet lényegének — mint általában minden élő
lény lényegének — az a sajátossága, hogy *rejtve van*, minél
inkább megakarjuk ragadni egy ember lényegét, annál inkább
tapasztaljuk, hogy ismerő tevékenységeikkel abba bele nem
hatolhatunk, mert az páratlan valóság. Valami sajátos kény-
szerűség űzi az embert, hogy felebarátja lelki életének sajátos
tartalmát megragadja, úgy érzi, hogy rokon az a lélek, akit meg
akar ismerni, mégis minél közelebb férkőzik hozzá, annál inkább
belátja, hogy felebarátja legbensőbb lényegét megérteni képtelen.
Igen, mert az ember lényege megmagyarázhatatlan irracionális
valóság, az ember az ő lelke mélyével egy végtelen örökkévaló
lényben, *Isten életében* gyökerezik. Isten életéből nőtt ki az
ember élete, s ezért sajátos természetének kifejezésével az
Isten gazdag életének egy életszakát akarja kibontani és úrrá
tenni önmaga és világa felett. Mily magas méltóság, amelyel
Isten ellátta az embert! A saját életével az ő mérhetetlen gaz-
dag életének egy parányát tükrözi s ez a parányi mily mér-
hetetlenül gazdag lehet!

Az élet természete a növekedés s ebben a növekedésben
Isten életébe gyökerező lényegünk akar önmagunk és világunk
felett kilombosodni. Ámde minden élő lény az által növekszik
ha *táplálkozik*, tevékenységeink is azáltal növekszenek ha táp-
lálkoznak, amikor pedig táplálkoznak saját természetüknek és
lényegüknek megfelelő táplálékot vesznek fel magukba. A sze-
retet szeretetből táplálkozik, az erő erőből, a tisztaság tiszta-
ságból, minde tevékenységek éltető alapja az emberi élet irra-
tionális, Isten életébe gyökerező lényege is az által növekszik,
ha természetének és lényegének megfelelő táplálékot szív ma-
gába, ha Isten életéből táplálkozik. Minél gyakrabban és mi-
nél dúsabban táplálkozik az emberi lélek Isten életéből, annál
szabadabban és annál dúsabb gyümölcsözést ígérőleg növe-
kedik élete. Ha pedig most azt kérdezzük, hogy melyek azok

a források, amelyek útján az emberi lélek Isten életéből táplálkozik, akkor azok között legközvetlenebb forrásképen adódik az *imádság*, mert az *imádságban jut a lélek legintimebb viszonyba Istennel*. Ha tehát az előbb azt láttuk, hogy az ember természete a növekedés, akkor most arra az eredményre jutottunk, hogy az ember akkor is azáltal növekszik, ha Isten életébe tűnő gyökereivel belemerül az imádság útján Isten életébe, hogy onnan nyerjen táplálékot a saját életében plántált isteni életfa kilombosodására, gyümölcsözésére.

Azonban — amint már fentebb is említettem — az embernek az Isten életébe vesző lényege rejtve van s ha vannak is lelkek, akik minden pillanatban készek a lelkükkel Istenhez közeledni — a legtöbb lélek le kell, hogy hántsa az ő lényegét, tiszta énjét rejtő burkot, mert csak így tudja megtalálni Istent. Az emberi életnek ugyanis különös jellemző vonása a szüntelen cselekvés, a tetteknek azonban a lélek titokzatos belső forrásaiból kellene táplálkozniok, ámde azok igen sokszor elszakadnak titokzatos belső forrásaiktól, még a jószándékkal megindított tettekbe is igen sokszor egészen öntudatlanul bizonyos salakos tartalom vegyül, az ilyen tettek aztán burkot vonnak az ember tiszta énjére. De ettől eltekintve is minél aktívabb hajlamu valaki, annál közelebb fekvő a kísértés, hogy énje szétszóródjék és megszakadjon a tettek és a tiszta én, érzületközzti benső egyensúly. Hogy már most a lélek alkalmassá váljon az imádkozásra szüksége van arra, hogy szétszóródottságában összeszedje magát, hogy egységre jusson önmagával, hogy a külsőből a belsőbe lépjen. Ez történik a *koncentráció* útján, ami az első lépés a lélek titokzatos belső lényege felé. További lépés az *önszemlélet*, a *reflexio*. Sajátos dolog az önszemléletnek a természete! Az ember, amikor önmagára eszmél, amikor önmagát figyeli nem bűnös voltát látja meg először, hanem tiszta énjét s miközben tiszta énjét keresi, azonnal megvilágosodnak a salakos tettek, igen, mert azok tiszta énjéhez mérődnek, ha tevékenység közben nem vette volna észre annak salakosságát, az önszemléletben azonnal megvilágosodik az. Már ez az általános emberi vonás is ösztönözhetne minket az önszemléletnek minél intenzívebb gyakorlására. Az embert azonban sokszor egyenesen bűnös ösztönök vezetik, sokszor teljes erejével hatalmat vesz rajta máskor mélyen alvó ördögi vonása s ilyenkor — észre sem

véve a látongó mélységet — vadul és vakon rohan az ember a bűnös tetre. Mily széles szakadék támad ekkor a lélek és Isten között! Ha azonban bűnös rohamában megáll, vagy már bele zuhant a mélységbe és akkor eszmél önmagára az ember, egyszerre megvilágosodik előtte rettenetes szándéka vagy tette és pedig azáltal, hogy tiszta énjéhez mérődnek tettei, ekkor aztán a *bűnbánat* tényénél állunk, amiben a lélek újra az Isten színe elé kerülhet. Nem lehet e helyen feladatunk a bűnbánat további elemezése, csak azt említjük meg újra, hogy minél inkább törekszik az ember az önmagával való egységre, minél intenzívebben reflektál önmagára, minél buzgóbban gyakorolja a bűnbánatot, annál könnyebben kibontakozik tiszta énje s vele a derült világosság, a lélek annál erőteljesebb szárnycsapásokkal közeledik Istenhez, Isten annál hatalmasabb szárnyalással száll le láthatatlan magasságából a lélekhez, hogy ember és Isten az imádságban egybekapcsolódjanak. „Boldogok, akiknek szívök tiszta, mert ők az Istent meglátják“ (Mt 5 8) mélységes igazsága így válik nyilvánvalóvá.

Lehetne azonban akármilyen élénk az önszemlélet, akármilyen önmarcangoló a bűnbánat, nem származhatna termékeny imádság, ha nem élne *a hit az Isten valóságában, realitásában*. Eltekintve attól, hogy egyik lélek hajlamosabb a hitre, másik kevésbé hajlamos, — meg vagyok győződve arról, hogy a hitnek a természete, minősége és egyénenként különböző, mindezekkel a körülményekkel összefügg az Isten realitásának a foka is a hívő lélek életében. De úgy képzelem, hogy nemcsak egyénenként különböző minőségű a hit, hanem egyes ember életén belül is hullámozása van a hit életének. Vannak idők, amikor Isten csaknem elbírhatatlan örömet nyújtó realitás az ember számára, míg máskor Isten eltávolodik a lélektől távoli ködös világába, ahonnan az ember nem érzi hatásait, ilyenkor aztán könnyen közel férközik a lélekhez a kétség. Most már az imádság hatásos voltához az Isten realitásában való *abszolút hit* szükséges. Szükséges, hogy Isten ha, talmas és súlyos valósággént töltse be a lelket, szükséges, hogy az imádságban *kizárólagos* hatalmat vegyen az ember fölött, hogy olyan souveraine realitás legyen, amelyik kizár minden világi gondolatot, amelyhez nem férközik hozzá semmi kételkedés, szükséges, hogy Isten az ő abszolút realitásával és souverainitásával *teljesen betöltse* a lelket. Ilyen hit szükséges

ahoz, hogy az imádság termékeny legyen, az ilyen hit bátorságot, lendületet, szárnyalást ad a léleknek. — Mondhatná valaki, hogy ez nem lehetséges épen azért, mert a hit egyénenként s az egyének életében is időnkint változó, — én erre azt mondom, hogy — ha nem is mindenható hatalommal — felmérhetetlenül sokat tehet e tekintetben a nevelés, az önevelés. Aki rászoktatja magát arra, hogy naponként szorgalmasan gyakorolja az Isten közeledését, az tapasztalni fogja, hogy minden egyéni sajátossága dacára, Isten egyre erőteljesebb realitássá válik reá nézve.

Az imádság gyümölcsöző voltához tehát az Isten realitásában való abszolút hit szükséges. Minél teljesebb ez a hit az imádkozó életében, minél kizárólagosabban betölti a lelket az Isten valósága, minél távolabb kényszerít minden, e szoros viszonyt megbontani akaró, gondolatot vagy kísértést, annál teljesebben adja magát át a lélek Istennek. Ez az odaadás az ember részéről az imádság lelke. Ebben az odaadásban az ember lemond saját akaratáról, lemond saját külön céljairól, lemond a saját énjéről és engedi, hogy Isten legyen az egyedüli Úr felette, hogy az ő akarata legyen az egyedüli akarat, az ő célja legyen egyedüli cél. Ennek az odaadásnak a természetében, legőszibb mélységében, van valami *gyermeki* vonás, minél mélyebben és teljesebben adja oda magát az ember Istennek, annál inkább elárasztja a lelket valami gyermeki odaadó szeretet, valami olyan érzés, amilyen a gyermek oda-menekül édesanyja ölelő karjai közé. Megmagyarázhatatlan, mystikus érzések, amit csak az tud megérteni, aki maga is átélte ezt. Ez átérzés pedig nem egyéni sajátosság, meggyőződésem szerint ez az emberi léleknek ősi természetében rejlő vonása. Így ha Jézus az Istenfiúságnak ezt a gondolatát vetette vallásunk alapkövévé, benne ősemberi mivoltunk legmélyebb természetét emelte ki. Ha mégis ritka a gyermeki, naiv odaadó szeretet, vallásunk életelem, az onnan származik, hogy ápolatlan, elhagyatott lelkünknek az az oldala, pedig a lélek ez oldalának ápolása a legfontosabb, mert a gyermeki odaadás révén születnek Isten leggazdagabb áldásai.

Minél határtalanabb ugyanis az ember részéről e gyermeki odaadás, annál teljesebben adja magát Isten a léleknek, az imádság révén pedig nincs nagyobb ajándék magának Istennek a bírása. Ha csak kíváncsiságból közelednénk hozzá,

ha csak tudós szemüveggel akarnók szemügyre venni, ha csak félszívvel akarnánk hozzá menni, ott maradna távoli ködös felhőkbe burkoltan, ám ha teljesen átadja magát neki a lélek, akármilyen mérhetetlen magasságban is volt azelőtt egyszerre csak egész lényével elárasztja a lelket s az ember és Isten között egy olyan gazdag, meleg, intim s minden boldog érzéssel terhes együttlét támad, amit elviselni is alig bír a lélek.

Mondottuk, hogy az emberi élet nőni akar s hogy a növekedés azáltal történik, hogy az emberi életnek isteni gyökere Isten életéből táplálkozik. Elnézem, hogy virágos kertemben miképpen hervadnak el virágaim, ha nem kapják meg a szükséges táplálékot s tudom, hogy az ember élete is megmerevedik, elfásul, ha nem táplálkozik, ám ha odaadó gyermeki szeretetével teljesen elmerül az Isten szeretetében, akkor valami csodálatos melegség járja át egész lényét, üdítő mennyei harmatot szív magába s ezért a *megújulás, újjászületés* érzésétől tágul egész élete, mikor elhagyja az Istennel való boldog együtlétét és a világ elé lép akkor egész lényé sugárzik a mennyei áldások bírásának örömétől, arcán fényesség ragyog, Isten dicsőségének fényessége, mint ahogyan Mózes arcán is fényessége ragyogását látta a nép, amikor a sinai hegyről a törvénytáblákkal lejött (II. Móz. 34:29), újjászületett az ember, mert Isten teremő kezéből került ki új teremtményképen. Pál apostol tapasztalatának mély igazsága szüremlik be lassanként lelkünkbe: „... ha valaki a Krisztusban van új teremés az, a régiek elmúltak ime újjá lett minden.” (2. Kor. 5:17).

Eddigi elemzéseinkben az imádság tartalmát bizonyos elvontságában tekintettük, a külső és belső élet talajától elszakított léleknek Istennel való viszonyában, az ember azonban lábaival *a világ talaján áll*. Ennek a világnak vannak magassalatai és mélységei, vannak mély szakadéakai és napfényes tetői, azután a belső életnek az Én életének is vannak feneketlen mélységei és napfényes ormai, ha azért az imádság tartalmához közelebb akarunk lépni, a külső és belső talajon álló ember ima-életét kell meglátnunk.

Ahoz, hogy az emberi élet e növekedése állandó és folyamatos legyen, szükséges, hogy biztos legyen a talaj, amelyen áll sima legyen az út, amelyen tovaakar haladni, szükséges, hogy lelkét *békesség, harmónia* töltse be. A harmónia nagy életlendítő, benne szabadon bontakoznak ki az ember rejtett

életéből támadó tevékenységek, derült égből, amely alatt csendesen fejlődik, nő az élet, mint ahogy a napfényes tavaszi égből alatt pompásan virul a természet élete. Az élet egyenes szilárd útján szívében békességgel derülten halad tova az ember, egyszer azonban megváltozik az élet útja, itt is ott is akadályokba ütközik az ember, amelyek megzavarják nyugodt egyensúlyát, de a lélek összeszedi erőit és leküzdvé az akadályokat, erőt nyerve halad tova, halad veszedelmeket nem is sejtve, de egyszer csak mély szakadékhöz ér és meg se látva a tátongó úrt, belezuhan abba, feltámadó életösztönével erősen belefogózik a meredek kapaszkodóiba, mindhiába, menthetetlenül süllyed egyre sötétebb mélységekbe, míg egyszer csak egy sötét börtönben találja magát. Minél mélyebb a sír, amelybe belezuhan, annál meglepettebben tapasztalja, hogy életösztöne mennyi ősi energiát termel a szabadulásra, az ember megfeszült izmokkal, éne minden erejével hősiiesen küzd, mindhiába! itt is, ott is áthághatatlan meredélyekbe ütközik, míg végre kemény koponyája megtörve, összeszorított öklei sebzeten hullanak alá, elvesztette már a kiszabadulás reményességét, lelkét a kétségbeesés, a reménytelenség vak éjszakája tölti be.

De egyszer csak valami rég elfelejtett, talán sohasem értett melódia hangjai lopódnak be a vak sötétségbe, egy zsoltár dallamai, szomorú akkordjai, „Mély sírba vetettél engem, sötétségbe, örvények közé”, majd reményt keltőbben vonulnak át a hangok a lelkén „De én hozzád rimáncodom uram és jó reggel elődbe jut az én imádságom”, végül a dallam ütemére hangosabban kezd verni a szív: „Uram, szabadításomnak Istene! nappal kiáltok, éjjel előtted vagyok, jusson elődbe imádságom.” (Zsolt. 88). Minél teljesebben adja át a lélek magát a zsoltár dallamainak s azokon át teremtetőjének, annál inkább tapasztalja, hogy *milyen erős az Isten karja*, egész szeretetével öleli át a tőle elszakadt, eltévelyedett, magábabízó gyermekét, mint a példázat szerint a pásztor az ő eltévelyedett bárányát (Lk. 15), s az ember egyszerre csak úgy érzi, hogy ragyogó napfényes magaslatra, biztos kőszálra került, egyszerre csak elfelejti a sötét meredélyek mind e kínját, a földi élet minden gondját, bilincsei szétszakadnak s most duzzadó örömmel fennhangon kiált: „Az Úr az én kősziklám, váram és szabadítóm, az én Istenem menedékem” (Zsolt. 18. 3.) A boldog hitvallás hirtelen dicséretmondásba csap át: „Áldott

legyen az Úr! Napról-napra gondoskodik rólunk, a mi szabadságunk Istene." (Zsolt. 68. 20.) Biztos köszálon áll az ember most, mégis a hatalmas lendület, amit az Isten karja adott neki még tovább is emeli. Sokszor megállapították már azt, hogy az élet küzdelem, hogy az ember megfeszített izmokkal birkózik a világgal. Hányszor veretik le, hányszor bukik el az ember ebben a küzdelemben! Az imádságban az Isten könyörülő szeretét átölelten a *diadalbizonyosság* érzése tölti be a lelket, Isten által a lélek erősebb a világnál, *felette* áll a világnak s minél inkább lepi meg az embert ez a boldog tapasztalás, annél inkább kitágul lelke egy zsoltár diadalmas indulójára „Isten a mi oltalmunk és erősségünk, igen bizonyos segítség a nyomorúságban, azért nem félünk, ha elváltoznék is a föld, ha hegyek omlanának is a tenger közepébe, zúghatnak, tajtékozhatnak a hullámai, hegyek rendülhetnek meg háborgásától; a seregek Ura velünk van, Jákob Istene a mi várunk!" (Zsolt. 46.) Mily hatalmas megéradása ez a léleknek, mégis az ár míg magasabb partot is elérhet, a lelken át csodálatos *ujjongás* érzése tombol, úgy, hogy a lélekzet is elakad tőle de most már a hullámok elérték tetőpontjukat, lassanként süllyedni kezdenek, míg végre csendesen elsímulnak, mikor a lélek nyugodt tükörén, az ujjongás helyén *csöndes öröm* sugárzik s ez öröm annál tartósabb, minél hatalmasabb lendületet adott a léleknek az Isten szeretete, annál állandóbb, minél buzgóbban gyakorolja a megszentelt lélek a hálaadást és a dicséretmondást. Lehet-e gazdagabb tartalma a szívnek, mint az Istenben való öröm! Mégis új, ennél subtilisebb és mégis érdekesebb tapasztalások születnek. Ha a feneketlen sötét mélységben, a kétségbeesés és reménytelenség éjszakájában kitalítottnak és elhárhozottnak érezte magát az ember, a meghallgatott imádság után úgy érzi, hogy belül került az Isten szeretetének légkörében, úgy érzi, hogy az Isten hajlékába került és abban *otthon* van, mert úgy fedezi be őt az Isten az ő jóságával, mint amilyen megnyugtató módon borul a földre a derült égbolt, felbuzog a szívből a zsoltár örök-szép dallama „Uram te voltál nekünk hajlékunk nemzedékről-nemzedékre, minekelőtte hegyek lettek és föld és világ formálták, öröktől fogva. mindörökké te vagy Isten." (Zsolt.90: 2., 3.) Minél halálosabb veszedelemből szabadult meg az ember, mi-

nél buzgóbban száll fel az új reménységgel megtelt szívből a hálaadás, annál állandóbbak, folyamatosabbak lesznek ezek az érzések. Szeretetre született a szív, szeretet nélkül elvándorol, lehet-e tartalmasabb élet, mint állandóan ez Isten alyai szeretetének légkörében élni!

Azonban Isten az embert nemcsak a külső világ börtönéből ragadja ki, hanem kiszabadítja a *belső világ* örvényéből is. Egy középkori mystikus, Eckehart mester mondá, hogy az ember lelki életének mélyén egy angyal és egy ördög lakik. Örökértékű megfigyelés ez, mert az emberi élet rejtett mélyében egy ős gonosz hatalom is székel, ami az egész embert szeretné hatalmába keríteni. Olykor kísértések formájában akár hatalmat venni a lélek felett, ilyenkor észrevétlenül, óvatosan surran be a lélekbe, mosolyogva foglal helyet ott, körülsímgolja azt és rózsás képeket fest előtte, az ember észre sem veszi, hogy örvénybe került és süllyedni kezd, máskor vad szenvedélyek képében durván ront be a lélekbe, magával ragadja az s az ember vakon rohan izzó szenvedélye, vagy sötét boszuja útján. De akár az izzó szenvedélyek sodrából kiált fel a lélek Dávid ősi imájával; „Teremts bennem tiszta szívet oh Isten és az erős lelket újítsd meg meg én bennem“, akár a kísértések ölelő karjaiból szabadítja ki magát, hogy Isten ölelő karjaiba meneküljön, hirtelen átárad rajta valami csodálatosan üdítő árja a *tisztaságnak* és megszegyenülnek a csábító gondolatok, tovább állanak a kísértések, fejüket vesztetlen futnak a vad szenvedélyek, a lélek megfürdik ebben az üdítő tisztaságban, önmaga fölé kerekedik, az emelkedettség, a büntelenség érzése árad végig rajta, mint amikor hosszú, nehéz út után hegycsúcsra ér az ember s ott megcsapja a magasságok légköre. Minél mélyebb örvényből ragadta ki Isten az embert, minél buzgóbban száll fel érte a hálaadás Istenhez, annál ott-honosabban érzi magát az ember ebben a tisztaságban, annál nélkülözhetetlenebb lesz számára annak üdítő légköre s annyira kifinomodhatik a lélek a tisztaság szeretetében, hogy valósággal képtelenné válhatik a tisztátalanságra, a bűnös tetteire. Nemcsak a lelki élet nagy hullámverése és örvénylése közben, annak mindennapi csendes folyásában is csodálatos emelő az imádság. Említettem, hogy az ember tetteibe igen sokszor észrevétlenül is valami salakos vonás vegyül, hogy így az ember tettei általában nem felelnek meg érzületeinek, innen

van az, hogy ha az ember szorgalmasan gyakorolja az Isten közellétét, észrevétlenül is Isten elé kerülnek élete eseményei, s az ő közellétében magméretnek, felfedtetnek tévedések, amelyek rejtve voltak, megszégyenülnek tettek, amelyek büszkén hordozták fejüket, megvilágosodnak bűnök, amelyek sötétségben bújáltak.

Isten közellétéből azonban egyre újabb kincsek kerülnek napvilágra s mi mégis úgy érezzük, hogy annak mindeni gazdagsága kibányászhatatlan. Sokáig úgy éreztük talán, hogy megmerevedett életünk egy bizonyos állapotban, amelyen nyugodtan siklottak tova az élet eseményei, egy mozdulatlan tiszta tükörnek tetszett talán a lelkünk, amelyik tisztán tükrözte a reá hulló benyomásokat, jól megépített várnak, amelyről visszapattantak a reá hulló nyílak, de egyszer csak jött egy Istentől különösen megáldott óra, a lélek valahogyan mélyen elmerült az Isten szeretetében, s ekkor megtört lelkünk tiszta tükre, valahol a mélyben megmozdult valami, s erre egész mélyéig felkavarodott a lelkünk, mint ahogy felkavarodott az angyal érintésére Bethesda tava (Ján. ev. 5 4.), s a lelkünk mélyéről csodálatos erők bontakoztak ki. Valahogy mélyen elmerült a lelkünk az Isten szeretetében s életünk *rejtett ismeretlen értékretegei* csodálatos módon kezdtek kibontakozni. Mint ahogyan a megkövültnek hitt vulkán önti forró láváját, úgy ömlött ki lelkünk titokzatos tartalma s minél inkább bontakozott ki, annál inkább dagadt a lelkünk valami ismeretlen forró gyönyörűségtől. Ha pedig megújult állapotában figyelni kezdtük lelkünket, egyszerre csak észrevettük, hogy *éberebb lett bennünk a hűség*, a hűség hivatásunkkal szemben, azokkal szemben, akik reánk bízottak, egyszerre csak észrevettük, hogy minden földi viszonyunkban és dolgunkban *hangosabb lett a lelkiismeretünk szava*, hogy különös módon kifinomodott lelkünk mások iránti kötelességeink teljesítésére, megállapítottuk, hogy több lett bennünk az egyenesség, az igazság, az őszinteség, hogy inkább vagyunk minden dolgunkban *önmagunk*, Isten élete áradt át rajtunk, hogy *igazi magunk* lehessünk.

Kiáradt mirajtunk az Istennek lelke s mi egyszerre csak észrevettük, hogy titokzatos módon megcsap valami ismeretlen erő, úgy éreztük magunkat, mint amikor hirtelen villamosáram sodrába kerül az ember. Ez az erő pedig egyre magasabb világokba ragad, egyre más rétegei bontakoznak ki annak, bátor-

sággá duzzad az öntudatban, majd hősiességgé feszül, hatalmas szárnyakat kap, amelyek mérhetetlen, végtelen világok felé emelik az embert. A próféta élményének hangulata kap meg, akik az Úrban hisznek, erejük megújul, szárnyra kelnek mint a saskeselyűk, fulnak és nem lankadnak meg, járnak és nem fáradnak el.“ (Es. 40 31.)

Az ugyebár természetes dolog, hogy a Lélek nem ilyen sorrendben végzi a munkáját, amint én azt itt lehető rendszerességgel szételemezni igyekszem, ha a Lélek megszállja az embert, egymásba szövődve, titokzatos módon bontakozik ki annak egész tartalma, „a szél fú ahová akar, annak zúgását hallod, de nem tudod honnan jő és hová megy “ (Ján. 3:8.) Itt csak azt a figyelemreméltó dolgot akarom megemlíteni, hogy minden újabb értéktartalom kiáradása *testvéri szívek felé árad*, testvéri szívekkel kapcsol össze. Talán az a mély igazság rejlik ebben a kényszerű jelenségben, hogy mi nem vagyunk önmagunkéi, hogy minél értékesebb tartalmunk bontakozik ki, annál inkább tartozunk azzal felebarátunknak, Isten a lelkünkbe plántált gondolatával másokat akar gazdagítani, sáfárságra adta a javakat nekünk, s azért tesz minket is gazdagokká, ha mi másokat tudunk gazdagokká tenni. Ezért van az, hogy amikor Istenben elmerült tekintettel körülnézünk, egyszerre csak *felebarátunk áll előttünk*, azelőtt válaszfalak állottak közöttünk, talán ellenséges indulatok távolítottak el tőle, most úgy vesszük észre, hogy egész közel áll hozzánk, hogy barátunk, kerünk kitárva az ölelésre, s a testvéri szívek között egység lesz. De az egység köre egyre tágul, mert az Isten szeretetétől átforrósodott szív körül egyre magasabb válaszfalak hullanak le, egyre szélesebb szakadékok hidalódnak át, megnyílik az ölelő kar, mert csodálatos módon kitágult a szív, míg végre a végtelenbe nyúlik a kar, a végtelenbe öleli át az Isten szeretetétől megteljesedett szív, hogy legyen „egy akol és egy pásztor.“ (J. 10 16.)

Álljunk meg e ponton egy percre, mert innen tárulnak fel emberi szív számára a legboldogítóbb távlatok. Minél mélyebb értékrétegeit szántotta fel és hozta felszínre lelkivilágunknak az Isten lelke, annál túláradóbb gyönyör hullámai árasztják el csaknem az elviselhetetlenségig életünket, igen, mert *saját énkünknek* belső tartalma az, amivel egységre jutottunk, s a saját lényegünkkel való egység képezi a gyönyörnek az alapját. Ha azonban jobban megfigyeljük az életet ami bennünk megvaló-

sul, megrendülünk, úgy érezzük, hogy nálunknál magasabb hatalom az, ami rajtunk átvonul, érezzük, hogy nem emberi az erő, ami a végtelenbe ragad, nem emberi szeretet, ami a végtelen átölelésére készítet, nem emberi a cél, amely előttünk fellobog, valami^f mérhetetlen, végtelen, idegen s velünk mégis rokon valaki, igazi magunk az, akivel egységbe kerültünk. Az imádság az emberi lélek és az Isten egységes boldog harmóniája, mert az Isten lényege a hűség, a szeretet végtelensége. Kimondhatatlan hálával, de annál mélyebb alázattal hajtjuk le fejünket és megsejtünk valamit a Jézusi igéből „Én és az Atya egy vagyunk.” (Jan. 10:30.)

Ugyebár azt gondolnók, hogy ebben már elérte az ember kifejlése legmagasabb pontját, hiszen az Isten életének leglényegesebb tartalmával jutott egységbe. Mégis még ezen túl is kell tennünk egy lépést, hiszen az Isten életének egésze sincs az eddigiekbe kimerítve, *Isten tevékeny* Isten, Jézus ezt tanította: „Az én Atyám mindezideig munkálkodik én is munkálkodom” (Ján. 5:17.), viszont az emberi szellemre nézve is számtalanszor megállapították, hogy a *tettben* jut teljességre. Az emberi élet számtalan megmozdulása ha tekervényes, bonyolult úton is mind tette akar nőni, sőt a tevékenység nemcsak cél, hanem igazi *életforrás* is, a tétlenségre kárhozott ember sorvadásnak indul, elpusztul, a cselekvő ember izmai megduzzadnak, hatalmas kiterjeszkedik, a tevékenység az ember életeleme és célja. Ha Isten tevékenységre teremtette az embert, akkor gondoskodik tevékenységének lehetőségéről is. Láttuk, hogy az élet micsoda sötét börtönbe zárja az embert olykor, a börtönben vívódó ember sötét kétségbeesése azért a legkínosabb, mert már képtelen cselekvésre, ámde az Isten szeretete felöli az embert a sötét mélységből, napfényes tájra, helyre, ahol újra megnyerik szabadságukat az emberi élet tevékeny tendenciái és tovább növekszik az élet a lelkekbe. Az imádság tehát nagy lendítő kerék, amelyik átviszi az embert minden gáton és akadályokon. Isten azonban az imádság útján nemcsak az akadályokat hárítja el az ember elől, hanem a tevékenységeket helyes irányba is lendíti. Az emberi tevékenységek t. i. nem mindig futnak az emberi élet lényegének és örök céljának megfelelő irányba, hanem sokszor szétszóródnak, szertelenségben csaponganak, olyanok mint az irányavesztett hajó, bizonytalanul bolyong a tengereken, szükséges tehát, hogy valami erő az em-

beri tevékenységeket lényegüknek és örök céljuknak megfelelő irányba lendítse, s ez történik az imádságban. Láttuk az előbb, hogy Isten az embert micsoda napfényes magasságra emeli azáltal, hogy a saját lényegének tartalmát és célját irányítja át az emberen. Amikor az ember ez isteni életnek gyönyörtől kísért kibontakozását érzi a saját életében, *titokzatos belső ösztön által hajtatik* ez életnek a más más életébe való átplántálására. Minél teljesebben áradt meg benne az isteni élet, annál inkább *meglendülnek, mozgásba jönnek tevékenységei*, s nem nyugszik meg mindaddig, amíg szívének árja másokhoz nem ért, *kényszerűen hajtatik* az ember annak kiárasztására, mert az örökké cselekvő Isten „aki nem fárad és nem lankad el” (Ézs. 30. 28.) soha, kényszeríti az embert arra, hogy örök céljának megfelelő irányba lendüljön tevékenysége. Isten tehát az imádságban *nemcsak hatalmat ad életünknek, hanem lendítőerőt is, a tartalom és az erő pedig az emberi és isteni élet boldog harmoniája*. Magával ragadja Isten lelke az emberi tevékenységeket, s akkor jut igazi egységre, teljességre az ember, amikor kész tettei felett nyugodtan szemlélődik.

Ime az imádság az egyén életében, szabaddá tesz a külső és belső akadályoktól, de nem azért, hogy elszakítson a világtól, hanem inkább azért, hogy a feltámasztott isteni élettel *megszentelje* világunkat.

Minél terjedelmesebb talajról néztük az imádság tartalmát, annál gazdagabbnak tűnt fel az ajándék, amit a lélek az imádságban Istentől nyert. Most állítsuk be az egyént a közösségbe és kérdezzük, hogy *mi a lendítő ereje, tartalma, célja a közösségi imádságnak?* Ha az egyéni imádságnak az a jelleme, hogy abban a lélek karjait közvetlenül emeli Istenhez, a közösségi imában s azzal bonyolultabb úton jut a lélek az Isten színe elé. E célból mindenekelőtt azt kell megfigyelnünk, hogy *micsoda lelki elemekből tevődik össze az imádkozó közösség*. Mondanom sem kell, hogy ennek a közösségnek fő jellem vonása az *Isten után való vágyakozás*, csak ebben az egy dologban lehet létalapja az imádkozó közösségnek. Ámde minél őszintébb vágy él a közösségben Isten után, *annál bensőségesebb a szolidaritás egymás között*. Az emberi természet jellemző vonása az, hogy minden cél össze tudja fűzni a lelkeket, minél magasabb cél, minél mélyebb forrásokból tündöklök fel, annál bensőségesebben összekap-

csolja a lelkeket. De eltekintve ettől a megfigyeléstől, az Isten után való vágyakozásnak természete olyan, hogy a lélek *spontán* kiárasztja szeretetét arra, aki mellette áll. Amikor tehát láthatatlan lelki szálak kapcsolják a közösséget Istenhez, ugyanakkor e szálak hozzáfűznek testvéri szívekhez és minél forróbb az Isten utáni vágy, annál erősebb az egymás közötti szolidaritás. — De nemcsak a hit mutat testvéri szívek felé, hanem fordítva és *a testvéri szeretet emel Isten felé*. Lelkileg minél rokonabb, minél bensőségesebb viszonyba élő egyének alkotnak imádkozó közösséget, annál hatalmasabb szárnyalással emelkedik az egész közösség Isten felé.

Ez azonban még csak a talaj, ahonnan az imádság Isten felé száll, de kell, hogy legyen *valaki*, aki az egész közösség lelkét Isten elé vigye. Lényegileg pedig a közösségnek az a tagja viheti a közösség lelkét Istenhez, aki egyfelől legmélyebben gyökerezik Isten életében, másfelől legmelegebb szeretettel viseltetik a testvérei iránt, a legbensőségebben átéli a közösség lelkét. Ha pedig a imádkozó lélek *momentán* is lendület kap az Isten szeretetéből, az imádkozás közben is megfürdik testvéri szívek szeretetében, annál hatalmasabban kiárad a lélek, annál természetesebb az imádság.

Ha most visszatérünk az egyéni imádság elemzéséhez egy percre, akkor megállapíthatjuk azt, hogy abban része van a lélek bizonyos *aktivitásának*, bár az igazán bensőséges imádságban az ember nagyjából passzív szerepet visz, mert Pál apostol szerint: *a Lélek esedezik miérettünk kimondhatatlan foháskodásokkal.* (Rom. 8 26.) A közösség lelkét kifejező egyén tehát *bizonyos mértékben aktív s a Lélek hatása alatt álló részben mégis passzív lélekkel viszi a közösség fohászát Istenhez, míg a közösség inkább passzív módon átadja magát* az imádkozásnak, illetve a rajta keresztül áradó Léleknek, amelyik végig árad az egész közösségen, mindenütt megérinti a maga lényegével rokon isteni élethajtásokat, a lelkek rejtett világa kinyílik, mintahogy kibontja a virág a kelyhét, hogy befogadja az üdítő harmatot s kitárt lélekkel emelkedik így a közösség az Istennel való szövetség azurkék, tiszta légkörébe.

Azt mondtuk az előbb, hogy minél szélesebb a talaj, amelyről az imádság felszáll, annál gazdagabb annak tartalma, a közösségi imádság sem nyújt új tartalmat a léleknek, de a

tartalom terjedelmesebb. Az egyéni imádságban *saját egyéniségünk*, lényünk titkos tartalma nő, a közösségi imában az egyén a *közösség lelkéből táplálkozik*. Sajátságos a közösség lelkéből való ez a táplálkozás! Minél bensőségebben szállta meg a Lélek a közösséget, annál inkább kinyíltak a lelkek s annál inkább leomlottak közöttünk a válaszfalak, a közösség tagjai titokzatos módon egységbe forranak, anélkül, hogy tudnák, egymásba ömlik lelkük tartalma.

De — és itt mindennekeft az a fontos — nemcsak terjedelme növekszik a hitnek, hanem különös mértékben *fokozódik annak intenzitása*. Amíg az egyéni imádságban sokszor nehezebben gyúl lángra a szívünk és halkabb, csendesebb a Léleknek rajtunk való átvonulása, addig a közösségben könnyebben áttüzesedik a szívünk és jobban megráz, *nagyobb erővel sodródik végig rajtunk a Lélek*. Nehezen magyarázható Isten realitásának ez a tapasztalása, talán onnan érthető, hogy a *hitnek a szeretetben van az éltető gyökere*, hogy így azok szerves egységben vannak egymással. Isten az ő mérhetetlen gazdag életének millió, meg millió életszálát helyezte el az emberi szívekbe, ez életszálak azonban egymásból táplálkoznak a szeretet útján, ha szétszakadoznak a szeretet szálai, elhervad a hitnek virága, ám ha a szeretetben összeforranak a lelkek, csodálatos módon árad végig rajtunk a Lélek és válik szuverén hatalommá Isten. A zsoltáriró dallama szűrődik be lassanként lelkünkbe „Ime mily jó és mily gyönyörűséges, amikor együtt lakoznak az atyafiak! . Csak oda küld áldást az Úr és életet örökké!” (Zsolt 133.) — Az Isten reálításának tapasztalásából táplálkozik a mi hitünk, minél hatalmasabb valóság felettünk Isten, annál pompázóbb a hitnek virága, ámde az emberi lélek élete hullámzó, még a legerősebbek is kibillennek olykor szilárd egyensúlyukból, nem kell-e ápolnunk a közösségi imádkozást, hogy megújuljunk a legnagyobb áldásnak az Isten reálításának tapasztalásában. hogy mi is felkiáltunk a zsoltáriróval „Ha téged bírlak, nem kérdezősködöm menny és föld után” mert „szívemnek kösziklája és az én örökségem te vagy oh Isten mindörökké!” (Zsolt 73 26).

Ezután már könnyen megvilágosodik a közösségi imádság *célja* is, Minél sulyosabb és kizárólagosabb realitássá válik számunkra isten, annál kisebb helyre zsugorodik össze énünk. Nem lesznek többé külön céljaink, külön akaratunk, külön

terveink, hanem *egyedüli hatalommá válik feledtünk Isten és az ő akarata*. Minél forróbb közösségbe forrasztott össze minket az ő szeretete, annál inkább kiolvadt a mi szívünkben minden önzés, hogy annál tündöklétesebben ragyogjon fel az ő örökkévaló célja. Így egyesíti Isten önmagában az őt kereső közösséget, hogy azután neki lendítse örökkévaló céljának végzésére. Pál apostol súlyos szavainak lendülete ér szívünkhöz: azokat, amelyek hátam mögött vannak. elfelejtvén, azoknak pedig, amelyek előttem vannak, nekik dőlve, célegyenesen igyekszem az Istennek a Krisztus Jézusban onnan felülről való elhívása jutalmára" (71 3 4).

Egy nagy valláspsychologus egyszer azt a megállapítást tette, hogy a vallásnak tulajdonképeni területe a közösség, most már azt is tudjuk, hogy miért olyan termékeny területe a vallásnak e közösség, azért, mert a közösségi imának nemcsak eredménye, hanem lendítő ereje, célja egyaránt a *szeretet*.

De ezzel már be is fejezem hosszúra nyúlt elemzéseimet. Visszatekintek még egyszer az elmondottakra és felragyog előttem 2 főgondolat, mint az imádságnak 2 alap pillére *az imádságban az én odaadja magát Istennek, Isten pedig szívesen fogadja ez áldozatot s az emberéleket az örökkévaló céljainak szolgálatába állítja.*

Szobám falán már évek óta ott függ Böcklinnek egy képe a „Szent berek” amelyhez különös varázs vonzolt, de egész mélységét csak most értettem meg, amikor az imádság tartalmának öntudatosítása vált feladatommá. Árnyas, sűrű fáknek sötét háttéréből fehér ruhás emberek jönnek szépen sorban, világos derült tájra, mély alázattal borulnak le a táj közepén emelt oltár előtt, amelyen áldozati láng lobog, hogy lelküket, életüket Istennek szenteljék. Lelkipásztor testvéreim! A sötét mélységből az erkölcsi tisztaság fehér ruháiban látogassunk el még egyszer gyakrabban az imádságban számunkra emelt áldozati oltár elé, ragadja meg a mi szívünket is az apostol kemény igéje szánjátok oda a ti testeiteket élő, szent és Istennek kedves áldozatra."

Mátyás Ernő.

Egyházi Szemle.

A sepsiszentgyörgyi napok mérlege.

(Folytatás és vége.)

A „szabad” egyházi mozgalom kérdésének megvitatására tudvalevőleg Dr. Gyenge János e kérdéssel foglalkozó röpirata adott alkalmat. A kérdés előadója, Jancsó Sándor, előadásában arra a konklúzióra jutott, hogy a Gyenge által koncipiált „szabad” egyház számára nálunk a körülmények nem alkalmasak és a feltételek hiányzanak s hogy nem is egy, tört. ref. egyházzal szemben szabad egyházra van illt szükség, hanem az egyház benső szabadságának kifejlődésére, amelyhez a szükséges reformok a mi tört. egyházunkban hajlandók végre. E reformokat a következő feladatok megoldásában látja: 1. az egyházfegyelem megalkotása, 2. A lelkipásztori munkakör revideálása a mai körülményekhez szabva. 3. Igazi papnék nevelése. 4. Politika-mentes egyházi élet. 5. A konfirmációnak a 15—16. életévre való helyezése. 6. Egy lelkipásztornak legfeljebb 2000 lélekre terjedő gondozása s a több lelkésznek ehk. ben a belmisszióknak és az ifjúság nevelésének külön lelkészre bízása. 7. Az egyházmegyék újjáalakítása a lelki munka és ellenőrzés sikerének érdekében. 8. Intenzív, népies iratterjesztés létesítése, minden parochián hozzáférhető és olcsó raktárral. 9. A lelkészképzés gyakorlati irányú reformja. 10. A lelkipásztornak az egyház anyagi ügyeivel való foglalkozás alóli mentesítése 11. A felekezeti iskolák vallásos nevelői munkájára való nagy gond fordítása.

Az értekező e feltételek helyességének egyöntetű vallása mellett e tárgyban a következő határozatot hozta (Dr. Makkai Sándor és Kovács László együttes javaslata alapján) „Értekezőnk kimondja, hogy atyáink szenvedéseivel megszentelt történelmi református egyházunkhoz törhetetlenül ragaszkodni kívánunk s magyar ref. népünket *abban és annak intézményeiben* óhajtjuk minden erőnkkel szolgálni, a Jézus Krisztus evangéliumának örök erőivel, ref. őseink szent hitében s minden olyan törekvést, amely a magyar ref. népet megbontani és a történelmi egyház örökségétől elcsábítani akarja, lélekrontásnak, nemzet- és egyházellenes bűnnek minősítünk; sőt tört. egyházunk Romániához szakadt részeinek új egységgé való alaku-

lását magunk is sürgetjük, a királyhágómelléki egyházkerület megalakulása által, a szervezatlenségből következő külső és belső veszedelmek ellen."

E kemény, erőteljes határozat éle kétségtelenül az ellen a törekvés ellen irányul, amely Dr. Gyenge könyvében a tört. ref. egyház megbontására s egy, ezzel szemben szabad egyház alakítására vonatkozik. A konferencián többen tettek bizonyosságot afelől, hogy ez a könyv már tendenciózus és személyeskedő jellegénél fogva sem tekinthető komolyan számbavehetőnek; az általa koncipiált szabad egyház pedig kétség nélkül csak két szóval jellemezhető (a mi körülményeink között) *lehetetlen és fölösleges*. A lehetetlenség a külső körülményekben rejlik; a fölöslegesség pedig abban, hogy ok nélküli dolog lenne az egyházat gyengíteni kiszakadásokkal akkora, amikor ebben az egyházban semmiféle törvény és kényszer *nem akadályoz meg senkit abban, hogy dolgozzon*, hogy többet dolgozhasson, hogy a legjobbat munkálhassa és hogy az evangelium erőivel áthatni segítse ennek az egyháznak tradicionális, történelmi energiákkal gazdag organizmusát. Mivel pedig felesleges, veszedelmes is, mert széthullást és szervezatlenséget akar előidézni ott, ahol csak az *összetartás és szervezettség* menthet meg minket, ami felől különben J. Macdonald Webster úr alaposan kioktatta Gyenge Jánost a Ref. Szemlében (1924. évi 32. szám).

*

A *lelkészi dislocatiónak* kérdésében (amelynek *Tóthfalusi József* volt az előadója) az a legfontosabb, hogy annak *szükségességét* (bizonyos körülmények között) úgy az egyház, mint a lelkészek érdekében *végre constata*ltta egy olyan értekezet, amelyen a lelkészeknek egy nagyon tekintélyes számú és súlyú része volt jelen. E konstatació már magában nagy dolog és alapot ad a törvényes intézkedések előkészítésére, az autonóm tényezők véleménye alapján. Erre a kérdésre *külön* akarok majd rátérni s ez alkalommal meglegezően annak megállapításával, hogy ha ezt a nehéz kérdést meg lehet oldani, egyházi közéletünknek és a lelkészi munkának talán-talán a legromlottabb nehézségét sikerülhet legyőzni vele. Persze, a megoldás nem könnyű és nem egyszerű.

A *sociális, gazdasági és szövetkezeti* munkákban való részvétel (*Kiss Lajos* előadásában) és a *kulturális nevelés* problémája (*Dr. Imre Lajos* előadásában) arra adtak alkalmat, hogy az értekezet ezeket a munkákat a *kálvinista keresztyén élet-eszmény* megvalósításának fontos eszközeiül ismerhesse el s azokbani részvételre buzdítsa tagjait.

A kulturális problémával kapcsolatosan egy égető kérdések vetődtek fel mint pl. a *magyar történelmi és irodalmi kincs* átadhatásának módja az ifjúságnak, mire nézve *Hegyi András* indítványára az értekezet egy olyan könyv kiadását kéri az

Ig. tanácstól, mely az énekeskönyv szemelvényes kiadása mellett tört. és irod. gyöngyszemeket is tartalmazzon. Itt vetődtek fel a néplap, népkönyvtár, iratterjesztés és ifjusági lap problémái is. Ezen a ponton, az értekezlet is különben ajánlotta, mi legfontosabbnak azt tartjuk, ha nagy tervek mellett (nem mondjuk, hogy helyett) a meglevő kezdeteket buzgón támogatjuk. (Magyar Nép, Harangszó, Magyar Nép Könyvtára, Ifjú Erdély, Ünnepnapok, Az Út könyvtára stb.) Kétségtelen ugyanis, hogy tényleg meglevő csírák fejlesztésével hamarabb (sőt egyedül) lehet elérni ezen a téren a kielégítőt, mint a meglevők elhanyagolásával untalanul új kezdeteket csinálni, melyek szomorú magyar tempó szerint, egy-két mozdulat és rángás után kimúlnak, És nekünk vannak már támogatásra érdemes kezdetek!

*

A református nagy-gyűléssel kapcsolatosan mindenekelőtt a püspöki megnyitó és záróbeszédnek jelentenek nagyon sokat: egyenesen egy megújult egyházi öntudat megnyilatkozását és ünnepélyes elköteleztetését. Az erdélyrészi református papság — hallottuk a megnyitóban — az eddigi értekezleteken az egyház dolgaival és feladataival foglalkozott, s most szükséges, hogy ez a papság a maga népével is szóljon. Tartoznak a nyilvánosságnak is azzal, hogy számot adjanak munkájukról, tartoznak azzal a kijelentéssel, hogy bár a lelkészek tanácskozásai nem voltak nyilvánosak, de azért a református papságnak a gyűlései sohasem titkosak, mert a református papságnak nincsenek rejtegetni valóik, nincsenek titkaik. Tartoznak az ország közvéleményének s a kormánynak tudomására hozni, hogy bár eltűrik azt, hogy tanácskozásaikat ellenőrzés alá velik, de az, hogy ellenőrzés alá helyezzék a hűségesküt tett püspök elnöklete alatt tartott tanácskozást, az méltatlan eljárás. Bizonyosságot akarnak tenni arról, hogy azért jöttek Háromszékre, mert a székelység történelmi tradíciói nyomán akarják eszményeiket megújítani. Kötelességeikről és jogaikról akarnak bizonyosságot tenni. Bizonyosságot a törvénnyel, az országgal, s az uralkodóval szemben érzett kötelességeikről, másfelől isteni és emberi jogainkhoz való törhetetlen ragaszkodásról. Tudja meg mindenki, hogy a magyar jellem, különösen kálvinista kiadásban, soha bujkáló nem volt és nem is lesz soha! Nyílt és világos életfentartási harcot folytatnak, a létért, életérdekekért, a hűszabadságért, az anyanyelvért, hagyományos kultúráért, a gyermekekért s ezek jövőéért. Nem szólhat az Isten végzése úgy, hogy Romániában a jog és igazság elgáncsoltassék, itt is el kell jönnie a megértésnek. Ebben a nekünk nem új, hanem ősi hazában mi készséggel vállaljuk a konsolidáció munkájának ránk eső részét, és pedig királyunkkal és népünkkel együtt kívánva dolgozni.

A záróbeszédben pedig a papságot úgy mutatta be a püspök, mint amely papság egészen új lélekkel fog a munká-

hoz Felszólította a népet, hogy a maga részéről álljon a papja mellé, hogy megtartassék: „De ha nem jönének” — fejezte be gyönyörű beszédét, — tudjátok meg, hogy utánatok megyünk egészen a bűn legsötétebb fészkéig és onnan fogunk kiragadni Isten nevében és segítségével.”

Makkai Sándor dr. előadása, „Magyar ref. egyházunk közreműködése Románia konszolidációjában,” kimutalja, hogy a keresztény egyház sohasem volt és lehet államellenes. Viszont az igazi kultúrállam is nevelőmester a Krisztusra a törvény erejénél fogva és annak hatalma által. Majd részletesen kifejti az állam és a kereszténység viszonyának evangéliumi álláspontját, amelyet a Romániában élő református kereszténynek vállalnak és vallanak. Kifejti, hogy örök igazság marad az, hogy mindig az a kereszténység a legéletteljesebb, s ezért a legértékesebb is, amelyik egy nemzet lelkében teljesen meg tud valósulni. A legéleterősebb kereszténység pedig az, amely a maga egész tisztaságában nemzeti eszménnyé tud válni és az a legerőteljesebb nemzeti eszmény, amely a nemzet minden életrevaló tulajdonságával tiszta kereszténné tud lenni. A Romániában élő református keresztények magyarok. Ez se nem bűnük, se nem érdemük, hanem Istentől adott lehetőség arra, hogy magyarságukban, magyar nemzeti tulajdonságaikban tiszta keresztényekké legyenek. A román állam főfeladata abban áll, hogy a román nemzeti lélek megszentelése, tiszta keresztvénné tétele által munkálja feladatát e világban Isten dicsőségére. De ezt a feladatot nem hiúsítja meg az, hogy a román állam kebelében magyar kisebbség is él, s mint ilyen akar élni. A román nemzeti államnak sohasem lehet érdekében renegátokat termelni, akik egyénileg és nemzetileg is jellemrontók s alacsony önzésükkal az állam közérkölciségének, nemzeti géniuszának és komoly rendjének is nemcsak megbízhatatlan, de egyenesen rothasztó baktériumai. A nemzeti kisebbség létele egyenesen dicsőbbé teszi a román állam feladatait azáltal, hogy Istentől alkalmat vesz a kisebbség iránti türelem, igazság, nagylelkűség, szeretet, méltányosság által a legszebb jellemvonások kifejlesztésére a nemzeti lélekben. Előadásának konkluziójaképpen kifejti, hogy mit nyújthat a kálvinistaság az ország konszolidációjához. Igéri ősi hitükből folyó teljes engedelmességüket a király és haza; a törvény és törvényes árami hatalom iránt. Igérik becsületet, csendes munkájukat, amellyel jólétéhez hozzájárulnak, békéjét őrzik, tisztességét emelik. Igérik teljes készségüket és szeretetüket az igazság, tisztaság, egyenesség, lovasiasság, hűség tekintetében öröklött nemzeti kincsnek az állam közéletébe és társadalmába való beépítésére. Isten akarata előtt meghajolva, mindazt a testi erőt és erkölcsi értéket, amit Istentől nyertek, készek iskoláik által nevelt gyermekeikben, templomaikban, megszentelt népükben az állam konszolidációjában fenntartás nélküli őszinteséggel belefektetni. Ezzel szemben csak

azt kívánják, ami nem az övék, hanem az Istené s ők csak sáfárságra kapták tőle. „Kívánjuk 1. az édes anyánk nyelvének, amelyen imádkozni tanított, használhatását, fejlesztését, gyermekeink nevelésében és kultúránk munkálásában. Az őseink hitének szabad gyakorlását templomaikban, házaikban és azokon kívül. 2. A kultúránk művelhetését irodalmunkban, művészetünkben, erkölcsi intézményeinkben, de főleg iskoláinkban. Felekezeti iskoláinkat keresztyén református nemzeti létfeltételének tekintjük, s aki ezek szabad működését bármi módon és címen akadályozza, a nemzeti és keresztyén protestáns vallási létünkre tör. 3. Kívánjuk, hogy nyilvános állampolgári viszonyainkban is érvényesíthessük nyelvünket (a gyulafehérvári határozat értelmében.) 4. Hogy népünk szorgalmas munkája gyümölcsét a tulajdon szentségének teljes védelme alatt az ország más polgáraival egyenlő feltételek alatt szabadon élvezhesse, birtokolhassa és rendelkezhessek felette. 5. Hogy családi élete otthonának védelme alatt az a zárt egység legyen, melybe kívülről senki bele ne avatkozzék; sem a vallás, sem a szociális szükségek ürügye alatt.” Teljesen meg vannak győződve afelől, hogy ezeknek szabad használata által lehetnek az államnak értékes és hasznos tényezőjévé, mert ezekben adják szolgálatára lelküket. Ezek nélkül nem szolgálnának lélekkel, a léleknélküli szolgálat, pedig nemcsak haszontalan, de egyenesen káros is. Kívánságuk az, hogy „Isten akarata szerint éljünk a lelkünkkel, amelyet ő adott s az Istennek élő lélek áldásaival szolgálhassuk hazánkat, amelynek polgáraivá ő rendelt bennünket.”

A hallgatóság egyhangú határozattal fogadta el az ígértben és kívánságban leszögezett programot.

Kádár Géza „A hívek részvétele az egyház munkájában” címmel tartott előadásában gyakorlati példákkal is bizonyította azokat a magasztos feladatokat, vázolta a jogokat és kötelezettségeket, melyek a súlyossá vált időkben az egyház minden egyes tagjára várnak. Ma mindenkinek részt kell vennie a munkából, mert feladataink sokfélék és súlyosak. Előadása befejezésül a következő határozati javaslatot terjesztette elő

„A Sepsiszentgyörgyön összegyűlt reformátusok naggyűlése lelkismeretes komolysággal átérezve a mostani idők sorsdöntő jelentőségét, egyhangú lelkesedéssel elhatározta, hogy apáinak ősi hitéhez, a dicső múltú és nagy jövődjű magyar református egyházhoz és ennek intézményeihez törhetetlen hűséggel ragaszkodik. Ragaszkodását azzal kívánja igazolni, hogy részt kér abból a munkából, melyet az egyház nagy feladatainak megvalósítása céljából Isten akarata és elhívása szerint az egyház minden igaz tagjának végeznie kell templomokon, iskolákon és a keresztyén élet szeretetmunkáin keresztül.

Igéri és fogadja, hogy a maga tehetsége szerint, a maga körében vagy az egyház által kimutatott helyen önfeláldozással

munkálkodik azon, hogy az evangélium ereje ismét átjárja népünk életét, a családban és a társadalomban. Ezért felhívja az erdélyi református egyházkerület összes reformátusait, hogy csatlakozzanak az Istenért, embertestvéreinkért az egyház és iskolái kereteiben meginduló szent munkához, hogy a hitében megújult anyaszentegyházunk életén keresztül szálljon le egész népünkre és maradjon meg rajta a mindenható Isten áldása.“

A naggyűlés ezt a javaslatot is lelkes egyhangúsággal tette magáévá.

Íme rövidre fogva a sepsiszentgyörgyi napok legjelentősebb eseményei és eredményei.

A mérlegen talán nem kész eredmények, de nagy súlyúak azért, mert az első lépés minden tett felé: az öntudatosítás, a saját feladatunkkal való öntudatos meggyarapodás és annak nyílt és meggyőződéses manifestációja.

Ez történt Sepsiszentgyörgyön és a mérleg nyelve ezért mutatja a teljes súlyjelzést. A betelt mértékből most már *tetteknek* ki kimozdulniok Isten dicsőségére, egyházunk megújítására.

M. S.

Ujítsa meg előfizetését „Az ÚT“-ra.

„AZ ÉN KICSINYEIM.“

2. szám.

„Engedjétek hozzám jönni
a gyermekeket!” Márk. 10:14.

Karácsonyi aranymondások :

„Ne féljete! Íme, hirdetek néktek nagy örömet . . . Mert
született nektek ma a Megtartó, ki az Úr Krisztus.” (Luk. 2:10-11.)

„Látták az én szemeim a te üdvösségedet.” (Luk. 2:30.)

„Az Ige testté lett.” (János 1:14.)

„Lássátok, milyen nagy szeretetet adott nekünk az Atya,
hogy Isten fiainak neveztetünk!” (János I. lev. 3:1.)

A gyermek Jézus.

Óh én szerelmes Jézusom,
Édes Megváltó Krisztusom,
Jövel, csinálj csendes ágyat,
Szívemben magadnak házat.

Én lelkemnek rejtekébe
Rejtőzz emlékezetébe,
Hogy el ne felejthesselek,
Sőt örökké dicsérjelek.

**Mert az ember azt nézi, ami a szeme előtt van,
de az Isten azt nézi, ami a szívben van.**

(Mese.)

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy király és egy királyné. Nagyon boldogan éltek és az országban is gazdagság, jólét uralkodott.

De volt a királynak meg a királynénak egy nagy bánata. Nem volt gyermekük. Az országban is sokan bánkódtak ezen. Nem lesz a királynak örököse, akire a koronát hagyja. Egyszer elhatározta a király, hogy árva gyermeket fogad magához és felneveli, mint saját gyermekét. Megparancsolta, hogy az országból gyűjtsék össze az árva gyermekeket, s aki köztük legjobban megtetszik neki, örökbe fogadja és ráhagyja majd királyi koronáját.

Felvirradt a nagy nap. Sok gyermek várakozott a királyi kastély előtt. Ki lesz majd az, aki megtetszik a királynak? Beszélték, hogy akit a király kiválaszt, az mindig aranszéken ül, aranyágyban alszik, aranytányérból eszik, selyemből, bársonyból lesz a ruhája s az aranyhajú királyné lesz a mamája . .

Egyenként engedték be a gyermekeket a királyhoz. Ott ült a király aranyos trónusán, mellette a királyné, s a gyermekek sorban járultak elébük. De a király mindegyikre csak a fejét rázta. Egyik gyermek sem tetszett neki.

Előlép egy kis árva fiú, szép nagy kék szeme volt, göndör, hosszú haja. Szolgák összesúgtak: ez a legszebb, ezt fogja választani. De a király a fejét rázta, intett s a gyermek elment. Nagy, erős fiú lépett a királyi trónushoz. Karját, erős izmait megfeszítette és azt mondta: Ide nézzetek, milyen erős vagyok! Megbírok én a sárkánnyal is! A király azonban a fejét rázta. Azt mondta: Ennek a gyermeknek van ereje, de nincs szíve. A fiú elment. Kis leány lépett a király elé. Gyönyörű szép piros ruha volt rajta. Azt gondolta magában: A legszebb ruhám nekem van, talán engem a választ a király. De a király és a királyné a fejüket rázták, s a királyné így szólt: Nem a ruha teszi az embert, kis leányom, te hiú vagy és jó szíved nincs.

A király várta a következő gyermeket, de az csak nem jött. Végre megtalálták a sarokban, ahol egy kutya mellett térddepelt. Mert mikor a terembe lépett, meglátta a kutyát, véres volt, s nagy seb volt a szegény kutya lábán. Zsebkendőjével bekötözte, simogatta s a zsebéből kenyeret vett elő és megetette, ezért késelt el a király elől. Mikor a király ezt látta, le szállott trónusáról és kézenfogta a fiút: „Megtaláltam, akit keresem — szól. — Ennek a fiúnak jó szíve van.” A királyné lehajolt, megcsókolta a fiút, s maga mellé ültette. Sándorból — így hívták a fiút — királyfi lett!

Azután behívták a többi gyermeket, s a király így szólt hozzájuk: „Tudjátok meg mindnyájan, miért választottam Sándort fiamnak. Látjátok ott a sarokban azt a beteg állatot? Én hozattam azt ide, hogy meglássam, van-e közületek, aki megajánlja. Ti ezt a kutyát észre se vettétek, az én kis fiam pedig odament hozzá, bekötözte sebeit, fájdalmában vigasztalta. Neki jó szíve van, ilyen gyermek kell nekem. Ti erőtlőkben, szépségekben, ruhákban bízotok, de *én nem azt nézem, ami a szem előtt van, hanem ami a szívben van.* Elmehtetek.”

A sok gyermeknek el kellett távoznia, a jószívű kis fiút pedig szép ruhába öltöztették, jó dolga volt, s mikor felnőtt, jószágos királya lett népének, jótevője a szegényeknek.

Mit beszél a karácsonyfa ?

Örökzöld levelei arról beszélnek, hogy Isten szeretete soha el nem múlik az emberek iránt, hogy az akkor is megmarad, mikor minden elhagy bennünket.

Fénylő gyertyái arra tanítanak, hogy a szívbe igazi boldogságot, s a családba fényt csak Isten tud adni, nélküle sötét minden.

A karácsonyfa tetején a *csillag* a bethlehemi csillagot, az *anyu* a pásztoroknak megjelent angyalt, a *kereszt* az érettünk szenvedő Megváltót jelenti, aki szeretett minket, s részeltet az ő születésének örömeiben.

Az *ajándékok* a fa alatt mutatják, hogy mikor örömet szerzünk egymásnak, abban van az igazi boldogság, s mutatnak Isten legnagyobb ajándékára, Krisztusra.

A karácsonyfa körül *örvendező szülők és gyermekek* mutatják, hogy milyen boldog család volna az egész emberiség, ha mindenkinek a lelkében megszületnék a Krisztus.

Karácsonyi örömszerzés.

Míg ti a meleg szobában játszatok és vidáman vagytok a karácsonyfa körül, tudjátok-e, hogy vannak Istennek kis teremtményei, melyek fáznak és éheznek ! A *madarak* azok, akiknek senki sem állít karácsonyfát, senki sem visz ajándékokat. Pedig milyen könnyen megtehetnétek, hogy a morzsalékokból szórját nekik az ablak párkányára vagy az udvarra, hogy nekik is legyen karácsonyi örömük. Azt a sok szép ajándékot, amit Isten

szeretele neked jutlatott, így köszönheted meg Neki legkisebb teremtményei iránti jószívűséggel. Gondolj rájuk s szerezz örömet nekik vele!

ÜNNEP A FÖLDÖN, ÜNNEP A MENNYEN.

Ünnep a földön, ünnep a mennyen.
Drága karácsony, vár a szívünk,
Angyali karnak éneke zengjen
S keltse örömré égi hitünk.

S hálafohászban, özvegyek, árvák,
Mind, kinek ajkán jaj szava kélt,
Egre tekintve Istenük áldják,
Fájdalomirtó balzsamodért!

Bethlehem áldott csillaga jöjj el,
Ujra ragyogj a bölcsek előtt,
Tölts be a földön gazdag örömmel
Bérc, halom, erdő, s pusztla mezőt!

Ünnep a földön, ünnep a mennyen,
Drága karácsony, zengje szavad;
Bú, hogy oszoljon, seb behegedjen,
Béke a földön s jóakarat!

Kérdések a vasárnapi iskolásokhoz:

1. Ki a te szomszédod, vagy barátod, aki nem jár vasárnapi iskolába? Miért nem hívod?
2. Megtanulod-e az aranymondást s éneket, s elmondod-e azokat otthon a szüleidnek és testvéreidnek?
3. Hogy szoktál hazamenni a vasárnapi iskolából? Kialbálva, hancúrozva-e, vagy csendesén, ahogy Isten házába szoktunk ellávozni.

Kérdések mindenkihez:

1. Jársz-e vasárnapi iskolába? Miért nem?
2. Válassz magadnak egy éneket az énekeskönyvből s tanuld meg jól, ez legyen a te kedvenc éneked!
3. Mit gondolsz, mit kíván tőled Jézus, mivel szolgálhatsz neki, s ha tudod, mit kíván, tedd meg azonnal!

(Kapható „AZ ÚT” kiadóhivatalában. 1 drb. 75 bani, 100 drb. 75 lei.)

Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank R.-T.

Kolozsvár, Piața Unirii (volt Mátyás király-tér) 7. szám.

FIÓKJAI:

Désen, Dicsőszent-
mártonban, Gyula-
fehérváron és
Marosvásárhelyen.

Saját tőkái
48 millió lei.

Engedélyezett de-
vizahely.

Átutal bárhova.
Safefiókokat ad
bérbe. Betéteket és
letéteket fogad el.

Minden bankügyletet előnyösen végez.

Betétek után a legmagasabb kamatot
fizeti a

Közhasznú Takarékpénztár

Részvénytársaság

CLUJ-KOLOZSVÁRT

Calea Victoriei (Kossuth Lajos-utca) 3.

Erdélyi Bank és Takarékpénztár

Részvénytársaság

Cluj-Kolozsvár

ajánlja szolgáltatait a bank-
szakma minden ügykörében

Devizaosztály.

Takarékbetétek.

Fióki nt é z e t e k:

Marosvásárhelyen, Tordán, Szászrégenben
és Marosujváron.

MINERVA

**IRODALMI ÉS NYOM-
DAI MŰINTÉZET R.-T.**

CLUJ, Str. Reg. Maria 1.

(volt Deák Ferenc-u) 1.

Ajánlja dusan felszerelt irodai nyomtatvány raktárát.

**Betétek után
a legmagasabb kamatot
fizeti a**

**Közhasznu Takarékpénztár
Részvénytársaság
Cluj-Kolozsvár**

**(Kossuth Lajos-utca)
Calea Victoriei
3. szám.**

**Erdélyi Bank és TakarékpénztárRészvénytársaság
Cluj-Kolozsvár**

**ajánlja szolgálatait
a bankszakma minden ügykörében.**

Devizaosztály.

Takarékbetétek.

**Fiókhintézetek: Marosvásárhelyen,
Tordán, Szászrégenben
és Marosujváron.**